

1. Inleiding

De kogel is door de kerk; het kabinet heeft op dinsdag 18 december 2007 besloten om de missie in Uruzgan met nog twee jaar te verlengen. In deze periode stonden veel dagbladen, fora en nieuwsuitzendingen in het teken van deze kwestie. Het kabinet heeft uiteindelijk ruime steun gekregen voor de verlenging van de missie. De coalitiepartijen CDA, PvdA en ChristenUnie en de oppositiepartijen VVD en SGP steunden het kabinetsbesluit om Nederlandse troepen nog twee jaar in Afghanistan te houden. Van de Kamerleden stemden 103 voor en 46 tegen. Echter, de steun onder de Nederlanders voor de Uruzgan-missie slinkt (Koelé, 2007. *de Volkskrant*:1). Zo schreef een bezoeker na de beslissing van de Tweede Kamer om de missie in Uruzgan te verlengen op een internetforum: 'Wij krijgen straks de kisten met lijken terug. Dus gewoon de handen afhouden van dat gebied!' De Nederlandse bevolking steunt in steeds mindere mate de missie in Uruzgan. Het opinieonderzoek *21 minuten*, gehouden onder negenduizend mensen, liet in oktober 2007 zien, dat twee van de drie geënquêteerden van mening waren dat de missie niet verlengd moest worden, of dat militairen zelfs al eerder naar huis moesten. Maurice de Hond peilde in november vorig jaar de stemming onder de bevolking. Ongeveer 51 procent was op dat moment voorstander van uitzending van Nederlandse militairen naar Uruzgan. In eenzelfde peiling, een half jaar eerder, was dat 56 procent. De diverse peilingen verschillen sterk en laten zich moeilijk vergelijken. Het verschil in mening tussen de bevolking en de politiek zijn echter duidelijk zichtbaar. Clingendael-deskundige Cees Homan schreef een maand na het begin van de missie in 2006 dat naast een politiek draagvlak er ook een maatschappelijk draagvlak dient te zijn voor deelname van Nederland aan vredesoperaties. Volgens Commandant der Strijdkrachten Dick Berlijn is het draagvlak erg afhankelijk van de berichten die uit Uruzgan komen. Berlijn concludeert dat gewonden, doden en schietpartijen eerder het achtuurjournaal halen dan geslaagde wederopbouwprojecten. Daardoor zou de Nederlandse bevolking een verkeerd beeld kunnen krijgen van de missie (Müller, 2008. *NRC.Next*:2).

Het is dan ook de vraag op welke wijze de Nederlandse militaire missie in Uruzgan door de nieuwsmedia in beeld wordt gebracht. Wat laten de gepubliceerde beelden in de Nederlandse dag- en weekbladen eigenlijk zien? Hoe 'realistisch' zijn de getoonde beelden van militaire operaties? Krijgen we de oorlogsbeelden te zien of worden deze terzijde geschoven om het thuisfront niet te verontrusten? Defensie wil een eerlijk beeld bieden wat de missie in Uruzgan betreft maar de mediavrijheid is beperkt. Journalisten mogen niet zelfstandig te werk gaan, ze zijn *embedded*. Over het algemeen mogen ze slechts één à twee weken het gebied in Afghanistan betreden. Daarnaast is het voor journalisten niet toegestaan om te werken tussen de militaire staf en ze krijgen een strengere begeleiding. Wat krijgen

we dan eigenlijk nog van de gevechten te zien? Hoe is het gesteld met het persbeleid van Defensie? Kortom: op welke wijze wordt de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in beeld gebracht?

Zowel de onderzoeksopdracht voor het vak Fotojournalistiek als de affaire rondom prins Harry – waarbij de Engelse pers en het ministerie een afspraak hadden gemaakt om geen ruchtbaarheid te geven aan het feit dat de Engelse prins in de Afghaanse provincie Helmand tegen de Taliban vocht – zette mij aan het denken. Ik vroeg me af of wij in Nederland ook te maken hebben met een dergelijke vorm van censuur ten tijde van de Uruzgan-missie. Hier ontstond, in samenspraak met mijn begeleider drs. Louis Zweers, het startsein voor mijn onderzoek. Hoe de aanwezigheid en het optreden van de Nederlandse militairen in Uruzgan in de zomer en het najaar van 2007 in beeld is gebracht, staat in deze thesis centraal. Het idee om een vergelijking te maken tussen beelden die in dagbladen en geïllustreerde tijdschriften zijn verschenen en beelden die het ministerie van Defensie uitbrengt, was hierbij geboren.

1.1 Onderwerpkeuze

Tijdens de Master Thesismarkt sprongen de aangeboden onderwerpen met betrekking tot fotografie eruit. Ik wilde graag verder voortborduren op de onderzoeksopdracht van het vak Fotojournalistiek. Gedurende dit vak ben ik erg nieuwsgierig geworden en werd mijn interesse voor de fotografie steeds meer aangewakkerd. Wat staat er nu eigenlijk op de foto, wat betekent dat, wat valt op en welke ‘lading’ krijgt een foto met zich mee? Dit zijn enkele voorbeelden van vragen die ik mezelf nu vaak stel bij het bekijken van beelden. Bij de workshop Fotojournalistiek is de oorlog in Afghanistan behandeld en lag de nadruk op de Nederlandse militairen in Uruzgan. Het onderwerp oorlog heeft al geruime tijd mijn interesse. Zo ging mijn bachelorwerkstuk over de Vietnam-oorlog. Naast de interesse voor het onderzoeken van een oorlog vind ik het belangrijk dat mijn onderwerp goede raakvlakken heeft met wat ik studeer. Het media en journalistieke aspect wil ik terug laten komen in mijn beeldonderzoek naar de missie in Uruzgan. Het gaat om de wijze waarop media een rol spelen bij de beeldvorming.

De oorlog in Afghanistan is een kwestie die veel teweeg heeft gebracht en nog steeds brengt. Dit geldt natuurlijk voor iedere andere oorlog net zo goed. Echter, Nederland is dit keer nauw betrokken bij de strijd. Vandaar dat ik gekozen heb om de Nederlandse missie aan een onderzoek te onderwerpen. We leveren soldaten, wapens en offeren mensenlevens voor een in Mariko Peters, politica van *GroenLinks*, ogende ‘uitzichtloze vechtmissie’. (GroenLinks, 2007. *Kabinet kiest voor uitzichtloze aanpak Afghanistan*). Zowel de politiek als de Nederlandse bevolking zit bovenop de kwestie Uruzgan. Krijgen wij Nederlanders een ‘eerlijk’ beeld van deze missie of worden we voor de gek gehouden?

1.2 Vraagstelling

De centrale vraagstelling voor mijn onderzoek luidt:

Op welke wijze wordt de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in beeld gebracht in de Nederlandse media tijdens de zomer en het najaar van 2007?

Onder de Nederlandse media wordt in mijn onderzoek *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu*, *Elsevier* en de internetsite van het ministerie van Defensie verstaan. Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, heb ik een aantal deelvragen opgesteld die ik stuk voor stuk beantwoord in mijn conclusie.

- In hoeverre zijn er verschillen in mate van aandacht voor de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media?
- In hoeverre zijn er verschillen in de plaatsing en grootte van afbeeldingen van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media?
- In hoeverre zijn er terugkerende beelden van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media?
- Wat zijn de verschillen in beeldvorming van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media?
- Wat zijn de overeenkomsten in beeldvorming van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media?
- Op welke wijze komt deze beeldvorming tot stand?

1.3 Opzet

Om de beeldvorming van de militaire missie in Uruzgan in kaart te brengen, heb ik gekozen voor een combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Over een periode van meer dan een half jaar heb ik alle beelden in de Nederlandse media (*De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu*, *Elsevier* en de internetsite van het ministerie van Defensie) onderzocht. Door beelden uit dagbladen, geïllustreerde tijdschriften en van het ministerie van Defensie met elkaar te vergelijken, creëer ik een breder beeld dan wanneer ik alleen dagbladen, alleen tijdschriften of alleen de internetsite van Defensie onder de loep zou nemen.

Aan de hand van een opgesteld codeformulier met vooraf gedefinieerde variabelen heb ik in totaal 175 foto's kwantitatief geanalyseerd. Daarnaast heb ik een kwalitatieve fotoanalyse uitgevoerd door vijftig beelden semiotisch te analyseren aan de hand van het analysemodel van Barthes. Op deze manier heb ik getracht antwoord te geven op mijn deelvragen en mijn uiteindelijke hoofdvraag. Aangezien beeldvorming onder andere afhankelijk is van de keuzes die dagbladen, geïllustreerde

tijdschriften en het ministerie van Defensie maken bij het publiceren van foto's, acht ik het voor mijn onderzoek relevant om naast een fotoanalyse semi-gestructureerde interviews af te nemen. Zo heb ik telefonisch een interview afgenomen met de oorlogsjournalist Arnold Karskens. Karskens beweert dat hij de enige *unembedded* oorlogsjournalist is in Afghanistan en dat hij als één van de weinige een 'juist' beeld geeft van de oorlog. De Nederlandse media zijn volgens hem niet kritisch genoeg en laten een eenzijdig beeld zien van de strijd. Karskens probeert met zijn verhalen en foto's vooral de Afghaanse bevolking een stem te geven, iets wat de Nederlandse media volgens hem niet of te weinig doen. Zijn bevindingen en zijn kritiek met betrekking tot de beeldvorming van de missie heb ik met de uitkomsten van mijn onderzoek kunnen vergelijken. Tevens heb ik interviews gehouden met de chefs fotoredactie van de twee dagbladen en de twee geïllustreerde tijdschriften en met de adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie. Deze dienen ter aanvulling op de kwantitatieve analyse. Een verklaring voor de beeldvorming die de onderzochte media tot stand brengen, de keuzes die redacteurs maken bij het publiceren van foto's en hun commentaar op mijn resultaten staan in de interviews centraal. Op deze wijze heb ik geprobeerd meer diepgang in mijn onderzoek te brengen door de beeldvorming van de militaire missie in Uruzgan in verschillende media enigszins te verklaren.

1.4 Relevantie van onderzoek

In een aantal opzichten is wetenschappelijk onderzoek naar de analyse van beelden relevant. Ten eerste is er nog weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de geschiedenis van de Nederlandse fotografie. Flip Bool stelt in nummer 111 van *Groniek* dat ondanks de maatschappelijke rol die de fotografie al ruim 150 jaar speelt, het wetenschappelijk onderzoek naar de geschiedenis ervan – vooral in Nederland – nog steeds in de kinderschoenen staat. Het medium wordt door de overheid niet voor vol aangezien (Bool, 1991:24). Ook de Nederlandse historicus Henri Beunders (2000) stelt dat historisch onderzoek met foto's als bron nog niet erkend wordt in Nederland. De historici die zich bezighouden met de foto als historische bron zijn volgens hem op de vingers van twee handen te tellen. Beunders vergelijkt het bestuderen van foto's met de poging die archeologen en classicisten doen om met slechts enkele potscherven of tekstfragmenten in de hand een hele verdwenen cultuur of taal te reconstrueren (Beunders, 2000:19-21). Er is grote behoefte aan wetenschappelijk onderzoek naar fotografie in Nederland, aldus fotohistorica en publiciste Mirelle Thijsen (Dutch eyes, 2005. *De kunstgeschiedenis voorbij: naar de emancipatie van fotohistorisch onderzoek in een academisch kader*). Buitenlandse studies, verricht door onder andere James Elkins, Graham Clarke en Liz Wells, moeten volgens Thijsen (2005) betrekking hebben op fotografie als beeldcultuur en op transformaties in visuele cultuur en niet beperkt blijven tot fotografie als beeldende kunst. Met het benoemen van drs. F.P.J. Gierstberg per 1 januari 2006 tot bijzonder hoogleraar Fotografie, in het bijzonder de sociaalhistorische en documentaire

aspecten, aan de Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen van de Erasmus Universiteit Rotterdam, is een belangrijke stap gezet (Nederlands Fotomuseum, 2007. *Rotterdam krijgt eerste hoogleraar Fotografie*). 'Er is een einde gekomen aan een lange periode van strijd om de maatschappelijke, artistieke en wetenschappelijke erkenning van het vakgebied' (Nederlands Fotomuseum, 2007. *Rede oratie Frits Gierstberg*), aldus Gierstberg in zijn rede bij de aanvaarding van het ambt bijzonder hoogleraar in de Fotografie. Zowel de populariteit van als de publieke belangstelling voor fotografie neemt toe. Zo ook mijn belangstelling voor fotografie. Het analysemodel persfoto's van de workshop Fotojournalistiek, Master Media & Journalistiek 2007/2008 wordt in deze thesis toegepast om de fotoanalyse zoveel mogelijk te objectiveren. Met mijn onderzoek probeer ik aan te tonen welk beeld de media van de missie in Uruzgan overbrengen en hoe dit beeld tot stand komt. Ik hoop dat deze thesis van belang kan zijn in de verdere aanzet tot meer wetenschappelijk onderzoek betreffende fotoanalyse.

Ten tweede is het belang van dit onderzoek uit te zoeken hoe dagbladen, geïllustreerde tijdschriften en het ministerie van Defensie omgaan met beelden van de missie in Uruzgan. Elke instantie gaat op haar eigen wijze te werk wat fotoberichtgeving betreft. Aan de hand van mijn onderzoek tracht ik een beeld te geven van de werkwijze van elke instantie en haar keuzes. Tevens hoop ik een verklaring voor de verschillen tussen de onderzochte media te kunnen geven. Dit zal ik onder meer doen aan de hand van de interviews met chefs van de fotoredacties en de adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie.

Tot slot is fotografisch onderzoek van belang aangezien we steeds meer in een beeldcultuur leven. We worden voortdurend geconfronteerd met beelden. We communiceren met beelden, we begrijpen beelden en we interpreteren beelden op een bepaalde manier. Visuele beelden hebben invloed op ons leven; de beelden doen iets met ons. We interpreteren beelden en geven er een bepaalde 'waarde' aan, ook wel beeldvorming genoemd.

1.5 Indeling

Deze thesis begint met een historisch kader waarin de oorlog in Afghanistan, de rol die Nederland hierin speelt en twee operaties die in mijn onderzoeksperiode plaats vonden, beschreven wordt. Vervolgens ga ik in het derde hoofdstuk in op het theoretisch kader waar verschillende theorieën uit literatuur terug te vinden zijn. De geschiedenis van de fotografie, oorlogsfotografie, de boodschap van een foto, beeldvorming en *gatekeeping* zijn onderwerpen die aan bod komen. In het daarop volgende hoofdstuk is mijn onderzoeksopzet te vinden. De operationalisatie van mijn onderzoeksvraag en deelvragen en de verantwoording voor mijn keuzes die ik gemaakt heb voor het onderzoek zijn hier na te slaan. De resultaten van zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve fotoanalyse beschrijf ik in hoofdstuk vijf en zes.

In deze hoofdstukken zijn tevens de resultaten uit de gehouden interviews verwerkt. In het laatste hoofdstuk kom ik tot een antwoord op de opgestelde deelvragen en de uiteindelijke onderzoeksvraag, die ik op basis van literatuur, kwantitatief en kwalitatief onderzoek heb getrokken. Tevens zal ik een aantal aanbevelingen doen voor eventueel vervolgonderzoek. Alle onderzochte foto's en de daarbij horende ingevulde codeformulieren zijn terug te vinden op de bijgeleverde cd-rom. De 25 kwalitatief geanalyseerde foto's zijn na te slaan in bijgeleverd fotoboekje. Tot slot zijn de topiclijsten en de volledig uitgewerkte interviews na te slaan in de bijlagen.

2. Historisch kader

Aangezien mijn onderzoek een fotoanalyse van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan betreft, is het van belang om een beeld te scheppen van de oorlog die momenteel in Afghanistan woedt. Wanneer en hoe deze oorlog is ontstaan en wat de rol van Nederland is binnen deze strijd, staat in dit hoofdstuk beschreven. Tevens zal ik ingaan op twee Nederlandse operaties die in Uruzgan hebben plaatsgevonden in de tijdspanne waarin ik mijn onderzoek heb verricht.

2.1 Oorlog in Afghanistan

Dinsdag 11 september 2001 werd de oorlog werkelijkheid. Om 08.47 uur vloog een vliegtuig in de noordtoren van het *World Trade Center*. Een kwartier later werd ook de zuidtoren getroffen, ook daar was een vliegtuig naar binnen gevlogen. Binnen het uur stortte een derde vliegtuig neer op het *Pentagon* in Washington. Duizenden mensen hebben de ramp overleefd maar drieduizend van hen zijn gestorven. De chaos, paniek en verbijstering in de Verenigde Staten was enorm. Was dit het begin van de Derde Wereldoorlog? (Pasterkamp, 2007:17-18).

Osama Bin Laden bleek achter de aanslagen op het *World Trade Center* en het *Pentagon* te zitten. Zijn organisatie *Al Qaida* heeft contacten met de Taliban in Afghanistan. Vandaar dat de Amerikanen op 8 oktober 2001 samen met Groot-Brittannië de aanval openden op de Taliban. Deze militaire missie kreeg de naam *Operation Enduring Freedom* (OEF) en was volgens de Amerikaanse president Bush bedoeld om te voorkomen dat Afghanistan voortaan gebruikt zou worden als 'uitvalsbasis voor terroristische organisaties'. Zo werd op 13 november de Afghaanse hoofdstad Kabul door de Noordelijke Alliantie ingenomen en werd in december 2001 een grootscheeps bombardement op Tora Bora, in het bergachtige oosten van Afghanistan, uitgevoerd. De Verenigde Staten hoopten Osama Bin Laden en zijn volgers tot overgave te dwingen (Pasterkamp, 2007:18). De OEF bestaat uit 15.000 militairen en is een agressieve operatie die jacht maakt op Talibanstrijders en aanhangers van het verdreven Talibanregime (Karskens, 2007:22). Na verloop van tijd hebben de Verenigde Staten verschillende landen om hulp gevraagd. Ze hebben de NAVO hard nodig als het op Afghanistan aankomt. Zonder de steun van de sterke ISAF-macht zouden de Amerikanen het niet redden (Pasterkamp, 2007:28). ISAF staat voor *International Security Assistance Force* en is op 6 december 2001 opgericht met een mandaat van de Verenigde Naties. Het bevorderen van veiligheid en stabiliteit om de steun van de bevolking voor de Afghaanse autoriteiten te vergroten, is het belangrijkste doel (Karskens, 2007:22). De door de NAVO geleide eenheid staat de Afghaanse regering bij om de orde en rust te handhaven en biedt steun bij de wederopbouw van het land (Pasterkamp, 2007:19). ISAF

bestaat uit 39.000 militairen uit 37 landen en bestrijkt heel Afghanistan. Tot op de dag van vandaag is de oorlog (nog steeds) een strijd tussen Amerika met haar bondgenoten en het terrorisme.

2.2 Nederlandse deelname

Maar wat is nu eigenlijk de rol van Nederland in dit geheel? Het ministerie van Defensie laat weten dat na de aanslagen van 11 september de internationale gemeenschap unaniem in haar oordeel was dat Afghanistan nooit meer een vrijplaats mocht vormen voor het internationaal terrorisme. De internationale gemeenschap heeft zich vanaf dat moment ingespannen de Afghanen te helpen bij de vorming van een stabiele, democratische staat waar de autoriteiten zelfstandig kunnen zorgen voor veiligheid, stabiliteit en wederopbouw. Ook Nederland heeft toegezegd hulp te bieden. De Nederlandse regering maakte in een kamerbrief van 22 december 2005 bekend de inspanningen in Afghanistan voort te zetten. Dit ging echter niet zonder slag of stoot; er werd in de Tweede Kamer uitvoerig over de missie gediscussieerd. Het doel van de missie is het creëren van veiligheidsvoorwaarden voor bestuurlijke en economische opbouw. Nederland past daarvoor een bepaald concept toe. Dit houdt in dat eerst kleine projecten ontplooid worden om het gebied en de bevolking klaar te maken voor grootschalige ontwikkeling. Vervolgfases op het gebied van veiligheid, bestuur en ontwikkeling moeten uiteindelijk leiden tot blijvende verbeteringen in de provincie Uruzgan (Ministerie van Defensie, 2007. *Over Afghanistan*).

De *Task Force Uruzgan* (TFU) nam op 1 augustus 2006 de verantwoordelijkheid voor Uruzgan op zich. Deze eenheid van de Koninklijke Landmacht telt ongeveer 1.200 man. Zij zijn verdeeld over twee locaties: Tarin Kowt en Deh Rahwod. De eerste locatie betreft de provinciale hoofdstad van Uruzgan. Hier staat het grootste Nederlandse kampement, Kamp Holland. Deh Rahwod ligt zestig kilometer naar het westen. De belangrijkste Nederlandse bijdrage aan de missie is het *Provincial Reconstruction Team* (PRT). Zij zijn verantwoordelijk voor de ondersteuning en wederopbouw in de Afghaanse provincie (Ministerie van Defensie, 2007. *Uruzgan*). De missie gaat uit van een inktvlek die steeds groter wordt. Dit wordt ook wel de inktvlek-strategie genoemd. Het houdt in dat de Nederlandse militairen de *hearts and mind*, oftewel de sympathie, van de bevolking moet zien te winnen in de gebieden tussen Tarin Kowt, Chora en Deh Rawod (Pasterkamp, 2007:24).

Inmiddels zijn er ongeveer 1.770 Nederlandse militairen in Uruzgan actief (Van Hoogstraten, 2008. *de Volkskrant*:4). Volgens de sinds april 2008 benoemde Commandant der Strijdkrachten Van Uhm is de missie een historische missie. Het is volgens hem de gevaarlijkste uitzending van Nederlandse militairen sinds de Korea-oorlog. Het gaat niet alleen om het uitschakelen van de vijand maar ook om opbouw (Pasterkamp, 2007:5).

De missie in Uruzgan is dus een zeer moeilijke en intensieve missie die kritisch gevolgd wordt door de Nederlandse samenleving, maar ook daarbuiten. Vooral nu besloten is de missie met twee jaar te verlengen (Ministerie van Defensie, 2007. *Uruzgan*). De discussie of het om een wederopbouwmissie of een vechtmis­sie gaat, woedde al sinds 2005 en duurt nog steeds voort. Hoe dan ook, het staat vast dat Nederland tot 1 december 2010 actief blijft in Uruzgan.

2.3 Operaties

In de onderzochte periode van mijn onderzoek hebben zich twee operaties in Uruzgan afgespeeld waarbij Nederland betrokken was. In juni 2007 vonden gevechten rond Chora plaats en in oktober 2007 speelde zich de operatie *Spin Ghar* af. De actie rondom Chora en de *Spin Ghar* operatie waren langdurige missies, werden veelvuldig in de media besproken en kostten veel (burger)slachtoffers.

Chora

Ongeveer vijfhonderd Talibanstrijders vielen tijdens de strijd om *Chora* Nederlandse militairen en Afghaanse troepen aan. Chora was van strategisch belang aangezien het dorp op een kruispunt ligt van belangrijke handelswegen. De Taliban wilde het stadje gebruiken om opium en wapens te vervoeren. In de strijd vielen drie politieposten en werden ongeveer zeventig Nederlandse militairen teruggedrongen tot in het dorp. Ongeveer zeshonderd militairen met mortieren, gevechtshelikopters, pantserwagens, F-16's en pantserhouwitsers werden ingezet. De gevechten waren hevig en intens. Sergeant-majoor Leunissen liet het leven en er viel een onbekend aantal burgerslachtoffers. Maar uiteindelijk wisten de Nederlanders de Talibanstrijders te verdrijven. De strijd om Chora is de eerste aanval geweest van een Nederlands bataljon sinds de Korea-oorlog (Pasterkamp, 2007:66-67).

Spin Ghar

In het najaar van 2007 was het gebied bij de Baluchi-vallei, Chora en Deh Rashaan toneel van operatie *Spin Ghar*. Dit offensief, geleid door de NAVO, had als doel het verdrijven van de Taliban uit de Baluchi-vallei. Naast Nederlandse militairen namen ook Australische, Amerikaanse, Canadese, Britse en Afghaanse militairen deel aan de operatie die ervoor moesten zorgen dat de veiligheid in Uruzgan werd verbeterd nog voor het invallen van de winter. De 2.000 ingezette militairen hadden wapens gevonden en verschillende vijandelijke stellingen opgeruimd. Ook tijdens deze operatie liet een Nederlandse militair het leven. Korporaal Ronald Groen overleed op 3 november 2007 en twee van zijn maten raakten gewond (Web-log oruzgan, 2008. *Uruzgan weblog*). Het ministerie van Defensie meldde dat de operatie in de eerste week van december 2007 zo goed als afgerond was.

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden een aantal theorieën besproken die als theoretische achtergrond dienen voor mijn onderzoek naar de wijze waarop de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in beeld is gebracht door de Nederlandse media. Naast literatuur over de geschiedenis van de Nederlandse fotojournalistiek, ga ik dieper in op de oorlogfotografie aangezien mijn onderzoek betrekking heeft op de oorlog in Afghanistan. Tevens behandel ik theorieën over de boodschap van een foto. Deze paragraaf is de leidraad voor de manier waarop ik mijn kwantitatieve fotoanalyse vormgeef. Tenslotte heb ik literatuur uiteengezet waarin ik het begrip beeldvorming uitleg en ga ik in op de *gatekeepers* die deze beeldvorming kunnen beïnvloeden.

3.1 Nederlandse fotojournalistiek

De fotografie is net als vele andere uitvindingen niet het resultaat van inspanningen van slechts één persoon. Verscheidene onderzoekers waren gelijktijdig aan het experimenteren. De Fransman Joseph Nicéphore Niépce, zijn compagnon en tevens landgenoot Louis Jacques Mandé Daguerre en de Engelsman William Henry Fox Talbot worden gezien als de grondleggers van de moderne fotografie. Terwijl Daguerre enkelvoudige en dus unieke afdrukken ontwikkelde, schiep Fox Talbot met zijn methode, waarmee hij meer afdrukken van eenzelfde negatief kon maken, de technische mogelijkheden voor de moderne fotografie. In de eerste helft van de negentiende eeuw was er in Nederland weinig activiteit op het gebied van fotografie (Kester, 2002:237-238).

De bijdrage die Nederland heeft geleverd aan de vele innovaties die de negentiende-eeuwse geschiedenis van de fotografie kenmerken, is klein. Op verscheidene technische terreinen was Nederland een 'volger'. Zo ook op het gebied van fotografie. (Asser, Boom, Rooseboom, 2007:58). Pas omstreeks 1850 kwamen er op kleine schaal fotografische ateliers die zich voornamelijk bezig hielden met portretfotografie. Het economische tij begon te keren en verbeteringen en vereenvoudigingen van de techniek maakte het portret goedkoper (Leijerzapf, 1978:6). Reportage- en nieuwsfoto's – voor zover men daarvan kan spreken in de negentiende eeuw – beperkten zich tot opzienbarende gebeurtenissen als branden, ballonvaarten, overstromingen, Koninklijke plechtigheden en eerste steenleggingen. Naast het portret en de 'reportage- en nieuwsfoto's' kwam halverwege de negentiende eeuw het genre van de oorlogsfotografie op. De nadruk lag bij de oorlogsfoto's niet op de gruwelen die op dat moment plaatvonden maar op de stille getuigen die achterbleven zoals puinhopen en lijken (Leijerzapf, 1978: 60).

Hoewel de Mexicaanse oorlog (1846-1848) de eerste gefotografeerde oorlog was, zijn de beelden van de Krim-oorlog (1854-1856) en de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865) van grotere

journalistieke waarde. De Amerikaanse Burgeroorlog is zelfs de meest gefotografeerde oorlog van de negentiende eeuw. De beelden van oorlog waren echter nogal statisch en weinig informatief. Technische belemmeringen speelden hierbij een rol. Zo betraden fotografen de slagvelden met te zware camera's en probeerden met verrijdbare donkere kamers de gebeurtenissen vast te leggen. Het publiek kwam met deze oorlogfoto's in aanraking via galeries en albums. Naast deze twee methoden was er een andere manier van exposeren die gangbaarder en tevens succesvoller was. Namelijk het publiceren van afbeeldingen die werden afgedrukt van houtgravures. De gravure kan gezien worden als een voorloper van de latere persfoto (Kester, 2002:238-240). Het voordeel van de houtgravure was dat ze tegelijkertijd met de tekst kon worden afgedrukt. Dit in tegenstelling tot de foto. De hoeveelheid tijd die het maken van een houtgravure naar een foto of een tekening kostte, was echter een nadeel (Wisman, 1994:9). Toch steeg halverwege de negentiende eeuw de populariteit van de geïllustreerde pers. Mede dankzij afgedrukte afbeeldingen (Kester, 2002:240).

De eerste afbeelding in Nederland werd in 1867 afgedrukt in het geïllustreerde weekblad *Katholieke Illustratie*. Het nieuwe tijdschrift publiceerde opwindende verhalen over de Frans-Duitse oorlog (1870-1871) in tekst en beeld (Karskens, 2001:56). De schrijfstijl had niet de neutrale toon van de latere journalistiek. Veldslagen werden in een dweepende en plechtige taal beschreven (Kester, 2002:241). Het volgende citaat over de slag bij Sedan is hier een voorbeeld van. 'Ginds weder een Turco, wiens schedel verbrijzeld is; op zijnen arm ligt alles wat er van zijn gelaat is over gebleven. Verder ligt een moeder en een kind, wellicht hooptenzij de verwoesting van hun dorp op het slagveld te ontvluchten; de onschuldige glimlach op het gelaat van het lijkje schijnt te vragen of het menschen zijn, die al deze gruwelen verrichtten...'. (*Katholieke Illustratie* 4, 1870/1871:31) De getekende illustraties waren vaak net zo dramatisch als het geschreven commentaar (Kester, 2002:241). De illustraties, in de vorm van gravures, werden door buitenlandse tekenaars 'aan' het front gemaakt wat betekende dat de beelden onderworpen waren aan militaire censuur (Karskens, 2001:57). De gravures domineerden lange tijd in de geïllustreerde tijdschriften. Dertig jaar later stonden de weekbladen echter al vol met foto's (Kester, 2002:242).

3.1.1 Ontwikkelingen

Hoewel foto's werden gebruikt in de geïllustreerde tijdschriften lieten de kranten nog even op zich wachten. In 1882 werd het door Georg Meisenbach geïntroduceerde halftoonprocédé – met als resultaat de zogenoemde 'autotypie' – voor het eerst mogelijk om foto's af te drukken op krantenpapier waardoor reproductie op grote schaal plaats kon vinden. Dit betekende echter niet dat de oude methode van gravures direct vervangen werd. Er ontstond zelfs een zekere strijd tussen fotografen en grafici. Daarnaast was er sprake van een weerstand tegen het gebruik van foto-illustraties bij enkele

(Nederlandse) dagbladen (Kester 2002:243). Sommige journalisten vonden foto's cultuurbedervend en beeld iets voor de ongeletterde. De eerste nieuwsfoto werd in een tijdschrift afgedrukt en betrof een weergave van een brand. Pas in 1890 werd er voor het eerst een nieuwsfoto geplaatst in een krant. De *Amsterdamsche Courant* publiceerde een foto van een brand die de Amsterdamse Stadsschouwburg verwoestte (Wisman, 1994:15-17). Foto-illustraties waren bij het lezerspubliek zeer populair. Echter, bijna dertig jaar na de uitvinding van Meisenbach, werden foto's pas door de dagbladen algemeen toegepast. Het relatief kleine verspreidingsgebied van de Nederlandse dagbladen en een tekort aan financiële middelen waren de redenen van de langzame start van krantenfoto's (Kester, 2002:243-244).

Technische ontwikkelingen maakten het uiteindelijk mogelijk om de fotografie een belangrijke functie te laten vervullen in het weergeven van de actualiteit. Naast de mogelijkheid om op grote schaal foto's op krantenpapier te produceren, deden er zich nog meer belangrijke ontwikkelingen voor. Zo kwamen er verbeterde lensconstructies, nieuwe ontwikkelaars, handzamere en lichtere camera's, lichtgevoeliger negatiefmateriaal en sluitmechanieken voor belichtingstijden korter dan een seconde. Ook de snelheid waarmee berichten en foto's bij de kranten terecht kwamen, werd verbeterd. Voor de transmissie van tekstberichten was de draadloze telegraaf een uitkomst en persfoto's werden in de vorm van radiografische foto's overgebracht. De scherpte van het fotobeeld was door deze techniek vaak onduidelijk. Decennia later kwamen er betere mogelijkheden zoals transmissies via de kabel, via radiogolven en ten slotte per satelliet en via de glasvezelkabel (internet) (Kester, 2002:242&246).

3.1.2 Status persfotograaf

Fotografische illustraties waren inmiddels niet meer weg te denken in de pers. Op dat moment werden er in Nederland de eerste fotopersbureaus opgericht. Ze zorgden voor een grootschalige distributie van persfoto's en voor een begin van de professionalisering van de fotografie. Een opleiding voor fotografen bestond nog niet; men leerde het vak in de praktijk. Dankzij deze bureaus hebben fotografen hun talenten kunnen ontwikkelen. In eerste instantie was de status van het beroep van persfotograaf laag. De fotograaf kreeg geen waardering voor zijn werk zoals wij die nu kennen. Zo vermeldde een krant zelden of nooit de naam van de fotograaf onder de desbetreffende foto (Kester, 2002:247-248). Pas in 1941, tijdens de Duitse bezetting, werd verplichte naamsvermelding van de fotograaf bij publicatie van een foto in de pers ingevoerd (Kok, Selier, Somers, 1993:21). Ook de financiële beloning liet te wensen over. Het werk werd volgens oud-journalist Bram Wisman (1994) matig beloond. Het kon zelfs gebeuren dat een foto niet werd geplaatst. Alle moeite was dan voor niets geweest. 'No cure no pay was de toen geldende regel'. (Wisman, 1994:53). De status van de persfotograaf is tegenwoordig behoorlijk verbeterd. Echter blijven er op sommige gebieden, bijvoorbeeld bij oorlogsfotografie, scheve verhoudingen bestaan tussen de geleverde inspanning en de financiële waardering (Kester, 2002:248).

3.1.3 Geïllustreerde pers

De geïllustreerde pers kende twee perioden van bloei: de jaren twintig en de jaren vijftig van de twintigste eeuw. Duitsland liep voorop wat de ontwikkeling van de geïllustreerde bladen betreft. Het gebruik van *picturestories*, waarbij een verhaal pakkend werd verteld aan de hand van beelden, zorgde voor een grote populariteit van de geïllustreerde pers (Kester, 2002:248). Het publiek raakte steeds meer gewend aan een geïllustreerde waarneming van wereldgebeurtenissen. Dergelijke waarneming was sterker dan het lezen van een artikel over de gebeurtenis (Tausk, 1987:178).

In Nederland waren bladen zoals de *Katholieke Illustratie*, *De Spiegel* en *Panorama* onder het lezerspubliek erg populair en dus aantrekkelijk voor adverteerders. De tijdschriften genereerden hierdoor meer financiële middelen waardoor het maken van fotoreportages mogelijk werd. Fotoreportages dienden niet uitsluitend ter illustratie of ter ondersteuning bij een tekst zoals bij doorgaande krantenfoto's wel het geval was. Het kunstzinnige aspect werd belangrijk. Niet alleen het gefotografeerde object maar ook de belichting, het cameraperspectief, de scherpte-diepte, de lenshoek en de hardheid van de afdruk waren van belang (Kester, 2002:250). Deze nieuwe nadruk op foto's in geïllustreerde bladen zorgde ervoor dat een persoon op de redactie steeds belangrijker werd; de fotoredacteur (Tausk, 1987:178). Van een fotoredactie bij Nederlandse kranten was pas na de Tweede Wereldoorlog sprake. Maar ook toen konden alleen de kapitaalkrachtige kranten hierover beschikken (Kester, 2002:250).

In de fotografie ontstond een nieuwe richting die wordt aangeduid als de *Nieuwe Fotografie*. Vanaf 1930 nam de belangstelling in Nederland hiervoor sterk toe (Bool, 1979:72). Aanhangers van deze nieuwe richting, zoals de fotografen Piet Zwart en Cas Oorthuis, wilden de geldende en volgens hen beperkende normen doorbreken. Door het combineren van typografie en fotografie brachten zij hun geëngageerdheid naar buiten. Vooral de realistische documentaire en de maatschappelijk georiënteerde reportage spraken de Nederlandse fotografen aan. In de Nederlandse pers vond de *Nieuwe Fotografie* echter weinig weerklank. Het werk van Erich Salomon is hiervan een uitzondering. Deze fotograaf was van grote betekenis voor de persfotografie in Nederland. Hij wordt gezien als de vader van de *candid camera*. Salomon maakte namelijk onopvallend foto's van hoogstaande personen in ongedwongen houding. Zijn foto's weken af van het 'normale'. Het waren actiefoto's en geen stijve, geposeerde prenten (Wisman, 1994:54-58). Salomon verkreeg zijn roem niet alleen door zijn manier van fotograferen. Zijn presentatie en persoonlijkheid speelden ook een rol. Salomon was een gepromoveerd jurist, kwam uit een gegoede middenklasse en eiste altijd een naamsvermelding (Kester, 2002:249-250). Door de status die hij hiermee verwierf en door zijn goede contacten was Salomon de eerste fotograaf die in de Tweede Kamer mocht fotograferen (Luijendijk, Zweers, 1987:14).

3.1.4 Nederlandse bezetting

Voor de Nederlandse fotografie was de bezetting van Nederland gedurende de Tweede Wereldoorlog een uitzonderlijke periode. In deze tijd was er sprake van perscensuur; alles werd gecontroleerd door de Duitsers (Kester, 2002:251). De bezetter hechtte grote propagandistische waarde aan de fotografie. De fotopersbureaus en de fotografen waren een belangrijke spil voor de geraffineerde Duitse propagandapolitiek. De nazi's beschouwden foto's als een bijzonder belangrijk middel om de publieke opinie te beïnvloeden. Vandaar dat ze direct na de capitulatie met een reorganisatie begonnen van de media in Nederland (Zweers, Luijendijk, 1993:15-36).

Een aantal persbureaus mochten landelijk doorwerken. De andere bureaus en de *freelancers* mochten slechts nog plaatselijk actief zijn en tenminste vijftig procent van de omzet moest afkomstig zijn van perswerk. Dit werd gecontroleerd door de naamsvermelding die nu bij elke publicatie aangegeven moest worden. Deze naamsvermelding stond al jaren hoog op de agenda van fotografen aangezien het bekendheid genereerde en de plaatsingscontrole vergemakkelijkte. Het hoofddoel voor de Duitsers was echter controle op de naleving van de aangekondigde regels en verordeningen (Wisman, 1994:73-74). Regels kwamen er ook voor de publicatie van foto's, de teneur van de onderschriften en zelfs het woordgebruik werd voorgeschreven. Fotografen, bureaus en media werden in een keurslijf gedwongen. Dit betekende dat steeds meer kranten, tijdschriften, bureaus en fotografen verdwenen. Diegenen die overbleven, stonden sympathiek tegenover het nieuwe regime. Zij voldeden aan de nationaalsocialistische norm. In 1941 werden de regels en verboden nog dwingender. Zo moest vijftig procent van het gepubliceerde fotomateriaal van Duitse herkomst zijn. Enkele redacties probeerden indirect dergelijke regels tegen te werken. Deadlines werden vaak als excuus gebruikt waardoor men niet aan de regels en verplichtingen had kunnen voldoen (Zweers, Luijendijk, 1993:17-27).

Het in 1943 opgericht *Centraal Nederlandsch Fotobureau* (CNF) gaf de nekslag aan de 'onafhankelijke' persfotografie. De persbureaus die nog bestonden en *freelance* fotografen werd verboden zelfstandig te werken. Alle fotografen konden alleen nog via het CNF hun foto's naar de kranten sturen. Een controleerbaar fotobureau was geboren (Wisman, 1994:87). Wanneer persfotografen werkzaam wilden blijven, moesten zij lid worden van het in 1940 opgerichte *Verbond van Nederlandsche Journalisten* (VNJ). Deze verplichtstelling zorgde ervoor dat de voorzitter van het VNJ op 15 mei 1941 stelde dat 'foto-verslaggevers zich in de toekomst journalist mogen noemen'. (Hekking, Bool, 1995:14).

Ondanks al de regels en beperkingen werd illegale fotografie gepraktiseerd. De foto's moesten het moreel gevoel versterken en werden beschouwd als een historische waardevolle erfenis voor het nageslacht. De illegale fotografen – die tijdens de oorlog onder de naam *Nederland Archief* opereerden

en na de oorlog bekendheid kregen onder de naam *De Ondergedoken Camera* – lieten voornamelijk het leed van de Nederlandse bevolking zien (Kester, 2002:252-253).

Na de bevrijding werd in het najaar van 1945 met de perszuivering begonnen. De directeurs van fotopersbureaus werden voornamelijk bestraft. Het veroordelen van fotografen was namelijk lastig. Zij werkten tijdens de oorlog voor bureaus waarvan zij niet wisten aan wie deze bureaus hun foto's leverden. Van de 44 persfotografen die voor de Commissie voor de Perszuivering verschenen, gingen uiteindelijk achttien van hen vrijuit en 26 fotografen kregen een tijdelijke ontzetting uit hun beroep (Zweers, Luijendijk, 1993:33-36).

3.1.5 Professionalisering

Na de oorlog, in de jaren veertig en vijftig, kreeg het werk van voormalige illegale fotografen steeds meer bekendheid. Via voorstellingen, exposities en publicaties in fotoboeken brachten de fotografen hun werk aan de man. Terwijl de geïllustreerde tijdschriften steeds meer ruimte besteedden aan fotojournalistieke reportages bleven de publicatiemogelijkheden voor met name de dagbladfotograaf, die meer wilde dan slechts illustraties leveren bij een artikel of nieuwsbericht, echter beperkt (Kester, 2002:254).

Het professionaliseringsproces werd allereerst zichtbaar in de benaming van de fotograaf. De naamswijziging van persfotograaf in fotojournalist – door de bezetter in gang gebracht – gaf aan dat het niet langer ging om het verschaffen van informatie aan het publiek via foto's maar dat het werk gezien kon worden als een journalistieke verdienste. Ook het ontstaan van beroepsorganisaties en –verenigingen, vakopleidingen en een beroepscode was een vorm van professionalisering (Kester, 2002:254). Zo werd in 1946 de *Nederlandsche Vereeniging van Fotojournalisten* (NVF) opgericht. Dit was een belangenvereniging waarbij zowel werkgevers als werknemers lid konden worden. De vereniging had als doel het behartigen van de materiele en immateriële belangen van de leden. Twee jaar later volgde de instelling van een Tuchtraad voor de fotojournalistiek en werd er voor het eerst een examen afgenomen voor fotojournalist. Naast de Tuchtraad en het toelatingsexamen werd de Contact Commissie Fotopers in het leven geroepen die regelend optrad bij gebeurtenissen met een beperkte mogelijkheid tot fotograferen. De NVF moest als organisatie hard vechten voor herkenning. Maar uiteindelijk werd ze geaccepteerd en als volwaardig gesprekspartner gezien bij onder andere de onderhandeling over fotoprijzen (Wisman, 1994:141-145). In 1949 werd zelfs onder de naam *De Zilveren Camera* een jaarlijks uit te reiken prijs ingesteld. In de jaren vijftig kwam hier de internationaal georiënteerde *World Press Photo* uit voort (Kester, 2002:256).

De Nederlandse fotojournalistiek had op het moment van de Korea-oorlog – die op 25 juni 1950 uitbrak – een zekere mate van professionalisering bereikt. Echter duurde het nog tot de jaren zeventig

en tachtig voordat de Nederlandse fotojournalistiek gedurfter, professioneler, informatiever en ook esthetisch interessanter werd. Volgens Bernadette Kester (2002) 'mogen we misschien vanaf die tijd pas echt spreken van een volwassen status van de fotojournalist'. (Kester, 2002:237&258).

3.2 Oorlogsfotografie

Zoals ik in de vorige paragraaf heb beschreven, kwam halverwege de negentiende eeuw het genre van de oorlogsfotografie op (Leijerzapf, 1978:60). Aangezien mijn onderzoek betrekking heeft op de oorlog in Afghanistan acht ik het van belang om aandacht te besteden aan dit onderwerp. Aan de hand van verschillende oorlogen probeer ik een beeld te geven van de fotografie in deze tijden. Ik begin met de eerste oorlog die op beeld is vastgelegd en eindig met de oorlog die ervoor gezorgd heeft dat de Nederlandse fotojournalistiek een bepaalde mate van professionalisering bereikte. Ook ga ik in op de censuur en propaganda waarvan bijna altijd sprake is geweest tijdens oorlogen en tot slot bespreek ik een aantal beperkingen die mee kunnen spelen in het wel of niet correct weergeven van oorlogsbeelden.

3.2.1 Mexicaanse oorlog

De eerste gefotografeerde oorlog is de Mexicaanse oorlog die tussen 1846 en 1848 gevoerd werd. Door de primitieve techniek waren er op dat moment beperkte mogelijkheden waardoor de beelden statische waren en alles verhulde. Desondanks vormden de beelden van deze oorlog wel het prille begin van wat later de 'fotojournalistiek' zou gaan heten. Hieronder werd de systematische inzet van de fotografie bij de verslaggeving van kranten en tijdschriften verstaan (Kester, 2002:237).

3.2.2 Amerikaanse Burgeroorlog

Terwijl de Mexicaanse oorlog de eerste oorlog was die op beeld werd vastgelegd, was de Amerikaanse Burgeroorlog een gewapend conflict waar voor het eerst een enorm aantal persmensen en fotografen bij aanwezig waren. Enkele honderden journalisten deden verslag van deze oorlog. De foto's van Matthew Brady en zijn assistenten domineerden de beeldvorming van de oorlog. Voor die tijd waren het zeer shockerende opnamen waar het Amerikaanse publiek mee geconfronteerd werd. Brady liet namelijk niet slechts het leven aan en achter de frontlinies zien, maar onthulde een groot aantal beelden van gewonden en gesneuvelden. Vandaar dat de foto's zowel in historische als in journalistieke zin een toegevoegde waarde kregen (Kester, 2002:239).

3.2.3 Eerste Wereldoorlog

De Eerste Wereldoorlog zorgde voor een grote impuls voor de persfotografie in het algemeen. Een groot aantal foto's vond in deze tijd via de fronten hun weg naar de Nederlandse pers. De neutrale positie die Nederland innam, mocht hierbij niet in gevaar komen. Vandaar dat beelden van slachtoffers en verwoestingen evenredig verdeeld moesten worden over de oorlog voerende staten. De selectie van de beelden werd dus sterk beïnvloed (Kester, 2002:244). Niet alleen betrokken landen stuurden journalisten op pad, ook Nederland leverde correspondenten. Enkele van hen namen ook een fotooestel mee maar vaak werd hen dat afgenomen op verdenking van spionage. De meeste Nederlandse journalisten bleven maar een paar dagen in het oorlogsgebied en schreven dan hun verhaal. De vierentwintigjarige L. Mokveld was echter van mening dat oorlogsjournalistiek meer was dan dat. De correspondent bracht, met tussenpozen, vier maanden in het bezette België door en werd de eerste oorlogsjournalist die het ooggetuigenverslag combineerde met *research* (Karskens, 2001:66-67). Het maken van foto's in deze tijd werd bemoeilijkt doordat er altijd toestemming nodig was van voorlichtingsofficieren of andere dienstdoende commandanten. De bezetter bepaalde in wezen wat er gefotografeerd mocht worden. Door de vele regels, beperkingen en de strenge censuur gingen sommige vakmensen en redacties over tot het manipuleren van beelden (Kester, 2002:245).

3.2.4 Tweede Wereldoorlog

Ook de Tweede Wereldoorlog heeft veel impact gehad op de Nederlandse fotografie. In deze tijd was er tevens sprake van perscensuur. In het eerste bezettingsjaar werden er gedetailleerde richtlijnen vastgesteld voor wat er wel en wat er niet meer gefotografeerd mocht worden. Onder andere foto's van het Koninklijk Huis, de vroegere ministers, de vroegere officieren van het Nederlandse leger in uniform, alle uit de lucht gemaakte foto's en foto's van joden waren verboden. Tevens waren de redacties verplicht om een gelijk aantal foto's van Nederlandse als van Duitse herkomst te plaatsen. Hierdoor werd de ruimte voor persfoto's – die omschreven werden als 'foto's van algemene aard' – zeer beperkt. Niet alleen de foto's maar ook de onderschriften bij de foto's werden aan de censor voorgelegd. De Duitsers wilden de fotoverslaggeving volledig onder controle krijgen. Censuurmaatregelen waren volgens hen echter niet voldoende. En dus werden de krantenredacties, de directies van de fotopersbureaus en ook de individuele persfotografen op hun betrouwbaarheid getoetst. Wanneer een fotograaf niet betrouwbaar werd geacht, werd hij niet toegelaten tot het *Verbond van Nederlandsche Journalisten*. Dit betekende het einde van het verspreiden van foto's voor persdoeleinden. Hiervoor moest je als persfotograaf immers aangesloten zijn bij de VNJ (Kok et al.,1993:19-21).

3.2.5 Oorlog in Indië

Ook ten tijde van de oorlog in Indië (1945-1949) werd het nieuws gecensureerd. Met politionele acties probeerde de Nederlandse regering haar kolonie Nederlands-Indië te behouden (Zweers, 1997:7). Veel beelden van de koloniale oorlog kreeg het publiek niet te zien. Na de eerste politionele actie was het bijvoorbeeld voor Nederlandse fotografen en journalisten moeilijk toegang te krijgen tot de door de Republikeinen beheerste gebieden (Zweers, 1998:39-59). Daarnaast werd de berichtgeving beperkt door de Dienst voor Legercontacten (DLC), de voormalige Legervoorlichtingsdienst. DLC was verantwoordelijk voor de militaire voorlichting in het voormalige Nederlands-Indië. Er werden destijds veel foto's en films gemaakt, echter mochten er maar enkele openbaar worden gemaakt. Ook werd er door de Dienst voor Legercontacten met beelden gemanipuleerd. Zo kregen de weinige foto's die wel voor publicatie werden vrijgegeven een begeleidende tekst die een bepaalde betekenis suggereerde. In de bijgaande tekst werden de Indonesiërs geregeld afgeschilderd als extremisten of terroristen. Foto's van het conflict moesten de lezers van Nederlandse kranten en weekbladen vooral geruststellen. Beelden van het humanitaire optreden van de Nederlandse militairen werden dan ook bijna altijd goedgekeurd voor publicatie (Zweers, 1997:7-18).

De Dienst voor Legercontacten had dus een grote invloed op de verslaggeving van de oorlog. Er waren strakke richtlijnen waar de berichtgeving van de oorlog aan moest voldoen en waar journalisten zich aan dienden te houden. Iedere onafhankelijke journalist, vooral de buitenlandse, werd met argwaan gevolgd en gezien als bron van voortdurende zorg. Wanneer Nederlandse journalisten toegang kregen tot Indië, werden ze zorgvuldig gescreend en door militaire voorlichtingsfunctionarissen gecoacht. Net als journalisten pasten fotografen zelfcensuur toe, mogelijk zonder zich er bewust van te zijn. Het overgrote deel van de beelden van deze oorlog waren geruststellend en vreedzaam. Foto's die daarvan afweken, kwamen niet door de militaire censuur (Zweers, 1994:6-7).

3.2.6 Korea-oorlog

Tot slot heeft ook de Korea-oorlog invloed gehad op de Nederlandse fotojournalistiek. In de eerste anderhalf jaar van deze strijd verschenen er elke dag, naast geschreven berichten, foto's van het oorlogsgebied. Deze foto's waren uit twee hoeken afkomstig; van militaire correspondenten die deel uitmaakten van het Nederlandse bataljon en van de onafhankelijke pers. Wim Dussel, Ben Koster, Wim Hornman en Jan Rups behoorde tot de militaire oorlogscorrespondenten en Alfred van Sprang, die als enige Nederlandse journalist naar Korea vertrok, voorzag samen met de internationale persbureaus de Nederlandse redacties van foto's en persberichten. De belangrijkste militaire correspondent was Wim Dussel. Aangezien hij als luitenant tot een van de 'jongens' behoorde, was zijn werk als correspondent soms moeilijk uit te voeren. 'Deze positie bepaalde zijn fotografische horizon', aldus Kester (2002:256).

Van Sprang was wellicht een iets onafhankelijker journalist dan Dussel. Hij besteedde naast de emoties en de dagelijkse bezigheden van de militairen aandacht aan patrouillerende soldaten, krijgsgevangenen, ontheemde vluchtelingen en verwoeste dorpen. Maar ook hem lukte het niet om de echte verschrikkingen van de oorlog te laten zien (Zweers, 1999:10).

Gedurende de oorlog had de pers aan en achter het front wederom te maken met strenge censuurmaatregelen. Zo was het verboden om de 'operationele veiligheid' in gevaar te brengen. Tevens was het verboden om de aantallen slachtoffers die door vijandelijk vuur waren omgekomen te vermelden en er mochten geen kleinerende opmerkingen over de VN-eenheden worden gemaakt. Door deze regels bestaan er weinig schokkende foto's en veelzijdige beelden van de Korea-oorlog. Tussen de dagbladen waren er dan ook geringe verschillen wat onderwerpkeuze betreft. Wel was er een verschil op te merken tussen de geïllustreerde weekbladen en de kranten. De bladen besteedden meer aandacht aan boeiende en uitgebreide fotoreportages terwijl de dagbladen zich beperkten tot een enkele foto die afkomstig was van een buitenlands fotopersbureau (Kester, 2002:256-258).

3.2.7 Censuur en propaganda

Zoals hierboven beschreven, blijkt dat er tijdens oorlogen bijna altijd sprake is geweest van perscensuur. Fotografen gaven meestal een positieve voorstelling van het soldatenbestaan en van de bevrediging die het geeft een oorlog te beginnen of voort te zetten. Regeringen wilden het liefst dat oorlogsfotografie propaganda maakte voor het offeren van levens van soldaten (Sontag, 2005:46).

Een voorbeeld hiervan is te vinden in de periode van de Krim-oorlog. William Russel, de eerste oorlogscorrespondent die van zich deed spreken, schreef in deze tijd in *The Times* over de tegenspoed en de ontberingen van het Britse leger in de strijd tegen de Russen. Dit zorgde ervoor dat de Britse bevolking zich tegen de oorlog keerde. Om het negatieve beeld bij het Britse publiek weg te nemen, besloot de regering de fotograaf James Fenton naar het gebied te sturen (Beunders, 2000:27). Deze bekende beroepsfotograaf moest een ander, positiever beeld geven van de steeds impopulairder wordende oorlog. De foto's van Fenton lieten taferelen van het soldatenleven achter het front zien zoals de loopgraven, de militaire kampementen en de algemene uitzichten op het landschap. De oorlog – wanorde, drama, verschrikking – bleef buiten beeld (Sontag, 2005:48). De Britse regering zocht in wezen haar toevlucht in het nemen van noodmaatregelen – het manipuleren van de bevolking – toen de publieke opinie zich tegen de oorlog dreigde te keren. (Beunders, 2000:27).

Naast de Fenton-foto's van de Krim-oorlog die enige tijd het gewenste effect hadden, is de Boerenoorlog een goed voorbeeld van een strijd waar propaganda werd toegepast. Een persbureau te Dordrecht, gefinancierd door de Transvaalse gezant Leyds, speelde een belangrijke rol in de Boerenpropaganda op het Europese continent. Men constateerde eind 1899 hoopvol dat: 'de openbare

mening in Europa met oorlogsberichten beïnvloed te hebben, zonder dat iemand de bron heeft gelokaliseerd'. (Zweers, 1999:21). Door Engelse gruwelen, het wegvoeren van Boerenvrouwen en het mogelijke gebruik van dumdkogels door Engeland onder de aandacht van de media te brengen, probeerde Leyds en zijn collega Kiewit de Jonge steun te krijgen voor hun zaak bij een aantal Europese landen. Deze steun probeerden zij te versterken door op een propagandistische wijze gebruik te maken van een foto van een uitgemergeld kind in een Brits concentratiekamp. Kiewit de Jonge schreef hierover in juni 1901 aan Leyds: 'Dat beeld, in een vergadering vergroot op een scherm als lichtbeeld dus, zou een geweldige uitwerking hebben, meer dan duizend boeken.' (Zweers, 1999:23). Deze foto werd op grote schaal in Europa verspreid. Kiewit de Jonge was dan ook erg tevreden over de internationale propagandaresultaten van het perskantoor te Dordrecht. Echter heeft deze Boerenpropaganda tot bijna het einde van de oorlog nauwelijks effect gehad op de Britten. Zo schreef een verslaggever in *de Nieuwe Courant* van november 1906: 'In elke uitlating der Europese vastelands-pers zagen toen de Engelse bladen beweringen van den gezant der Zuidafrikaanse Republiek (Leyds) en dit was voor hen en het Engelse publiek voldoende om die uitlatingen als leugenachtig te verwerpen.' (Zweers, 1999:20-24). Daarnaast hadden de Britten zelf natuurlijk ook de beschikking over een zeer krachtig propaganda-apparaat (Beunders, 2000:30).

De beelden van bijna alle oorlogen vanaf 1854 – sinds de Krim-oorlog – zijn zo veel mogelijk gestuurd door de belanghebbenden. Volgens de historicus Henri Beunders is 'oorlog altijd propaganda geweest' (Beunders, 2000:27). In nationalistische tijden wanneer de gemoederen verhit zijn en het voortbestaan van het eigen land in het geding is, hebben bewijzen van het tegendeel van het eigen gelijk nauwelijks enige invloed. Ook niet wanneer de bewijzen uit een camera komen die nooit liegt. De publieke opinie wordt meer gevormd en gevoed door geruchten, irrationele verlangens en angsten, woorden in de krant en politieke uitspraken dan door zichtbare dingen zoals beelden en foto's. De Boerenoorlog maar ook de Eerste en Tweede Wereldoorlog zijn voorbeelden waarbij de publieke opinie, de beeldvorming door de media en de belangen van de machthebbers, grotendeels op één lijn stonden en de heftige propaganda geloofden en steunden (Beunders, 2000:27-31).

Censuur was er altijd al; tijdens de Boerenoorlog, de Eerste en Tweede Wereldoorlog maar ook nu nog, anno 2000. Oorlog is een onaangename kwestie waarbij professionele pottenkijkers, oftewel journalisten, vaak niet gewenst zijn. De relatie tussen militairen en de media is vanaf het begin af aan een verstoorde relatie geweest. Zo werden de media verweten dat Amerika de strijd in Vietnam verloor omdat het thuisfront gedemoraliseerd was door de barre berichtgeving. Sindsdien zijn de media slechts onder strikte voorwaarden, bepaald door het militaire belang, welkom (Zweers, 1994:6). Zo waren de meeste operaties van de Amerikanen in Afghanistan tegen het eind van 2001 verboden terrein voor nieuwsfotografen. Naarmate de oorlog zich meer ontwikkeld heeft tot een strijd waarbij gebruik wordt

gemaakt van steeds meer geavanceerde optische technologie om de vijand op te sporen, zijn de voorwaarden waaronder camera's voor niet-militaire doeleinden aan het front worden toegelaten veel strenger geworden (Sontag, 2005:62-64). Ook het communicatiebeleid van het ministerie van Defensie geeft aan dat er ten tijde van de Uruzgan-missie bepaalde regels gelden voor journalisten. Het is bijna onmogelijk om onder de vleugels van het ministerie van Defensie te opereren.

3.2.8 Oorlogsbeelden

Van persfoto's wordt verwacht dat zij de werkelijkheid presenteren. De inmiddels overleden Amerikaanse publiciste Susan Sontag (2002) zegt hierover in haar boek *On Photography* het volgende: *'The picture may distort; but there is always a presumption that something exists, or did exist, which is like what's in the picture.'* (Sontag, 2002:5) De camera wordt dus gezien als een onpersoonlijke getuige, en een foto als onveranderlijk bewijs dat iets is gebeurd (Beunders, 2000:25). Oorlogsfoto's zijn een middel om 'werkelijkheid' of 'meer werkelijkheid' te creëren aan dingen die mensen met een veilig en bevoorrecht leven misschien liever niet willen zien (Sontag, 2005:9).

Censuur en propaganda maken een juiste weergave van visuele berichtgeving van een oorlog echter moeilijk. Ook het ontbreken van een vaststaand beleid van wat het publiek wel en niet mag zien zorgt voor bepaalde beperkingen. Fotoredacteurs van dagbladen en tijdschriften nemen per dag beslissingen aan de hand van zelfopgelegde regels voor wat 'geschikt' is om te publiceren. Bij deze beslissingen ligt de nadruk op 'de goede smaak'. Het is telkens de vraag: wat mag wel worden getoond en wat niet (Sontag, 2005:65-66).

Een andere beperking waar fotoredacties mee te maken hebben, betreft de rechten van nabestaanden. Sommige foto's worden niet gepubliceerd om nabestaanden te sparen voor verder verdriet. Daarnaast heeft er altijd een sterk taboe gerust op het tonen van de gezichten van 'onze' doden. Foto's van bijvoorbeeld verschrikkelijk verminkte lichamen van Nederlanders zullen we in kranten en tijdschriften niet zo snel zien. Opvallend is dat hoe exotischer of hoe verder weg de plaats, hoe waarschijnlijker het is dat we wel rechtstreeks met stervenden en doden geconfronteerd worden. Slachtoffers van een oorlog uit Azië of Afrika worden eerder tentoongesteld dan onze eigen slachtoffers. Dit is eigenlijk heel dubbel volgens Sontag (2005:66-70). 'Alsof een om genade smekende Taliban-soldaat, wiens lot in *The New York Times* werd afgebeeld, ook niet ouders, een vrouw, kinderen, broers en zussen heeft die de foto waarop hun zoon, man, vader, broer wordt afgeslacht, onder ogen kunnen krijgen' (Sontag, 2005:70).

Om een oorlog geloofwaardig in beeld te brengen, is tevens een scherpe blik en een vastberaden objectiviteit van de fotograaf vereist. Het is hierbij belangrijk dat de foto's niet 'esthetisch' lijken. Dat wil zeggen dat ze niet te veel op kunst mogen lijken. Kunstzinnigheid stelt men namelijk gelijk

met onoprechtheid. Een oorlogsfoto mag ook niet te mooi zijn, zoals onderschriften niet mogen moraliseren. Tevens wordt een oorlogfoto als onecht gezien wanneer hij doet denken aan een stilstaand beeld uit een film, aldus Sontag (2005:27-74).

Tot slot spelen de fotografische technieken een rol bij de geloofwaardigheid van beelden. Tegenwoordig zijn de mogelijkheden om foto's te manipuleren groter dan ooit maar het verzinnen van spectaculaire foto's en gebeurtenissen voor de camera in scène zetten, lijken ongebruikelijk te zijn. Dit komt vermoedelijk door de hoge standaard van journalistiek fatsoen waar fotografen aan gebonden zijn. Oorlog wordt gezien als de grootste misdaad en sinds midden jaren zestig zien de meeste bekende oorlogsfotografen het dan ook als hun taak om het 'ware' gezicht van de oorlog te laten zien (Sontag, 2005:37-56).

3.3 De boodschap van een foto

Onze cultuur is grotendeels een woordcultuur. Onder de communicatiemiddelen neemt het gesproken en geschreven woord – in de vorm van de krant, het gesprek, het onderwijs, de radio-uitzending – al eeuwen lang de voornaamste plaats in. Echter worden wij dagelijks steeds meer en meer bloot gesteld aan allerlei vormen van beelden. We bekijken beelden op muuraffiches, we gaan naar de bioscoop, we bekijken vakantiefoto's van vrienden en we zitten avond na avond naar de televisie te kijken. De beeldcultuur heeft inmiddels een belangrijke plaats in het communicatiewezen ingenomen. Foto's over de militaire missie in Uruzgan zijn er dan ook volop. In dagbladen, geïllustreerde tijdschriften, op internet en televisie passeren diverse beelden de revue. De boodschap die deze beelden overdragen is van groot belang voor mijn onderzoek.

3.3.1 Betekenis

Beelden zijn steeds belangrijker geworden in onze cultuur, ze dienen niet slechts ter illustratie. Een foto kan volgens de Fransman Roland Barthes gezien worden als een aparte boodschap. In zijn boek *Rhétorique de l'image* beschrijft hij hoe verborgen betekenissen in foto's te ontcijferen zijn. Hoe krijgt het beeld zijn betekenis, waar houdt die betekenis op en als zij ophoudt, wat is er dan daarachter? Dit zijn enkele vragen die Barthes zichzelf stelt in zijn boek over de semiotiek. Hij zoekt naar antwoorden door een 'röntgenopname' te maken van de verschillende boodschappen die een beeld kan bevatten. Een duidelijk voorbeeld hiervan is zijn analyse van de advertentie van Panzani.

Op de foto van de Panzani-advertentie (zie figuur 3.1) zijn in een half open boodschappennetje pakken spaghetti, een zakje kaas, paprika, tomaten, een blikje, uien en een champignon te zien. De kleuren geel, groen en rood overheersen. In dit beeld zitten volgens Barthes drie verschillende lagen van betekenis. De eerste laag is de taallaag. Het onderschrift bij de foto en de etiketten op de

Figuur 3.1. *Panzani-advertentie*

afgebeelde producten zijn in de Franse taal weergegeven. Om de boodschap te ontcijferen is kennis nodig van het schrift en van het Frans. Het woord 'Panzani' geeft een bepaalde betekenis (*signifié*) en verwijst niet slechts naar de naam van een firma maar ook naar 'Italiaansheid'. De talige boodschap is dus tweeledig: het verwijst naar de merknaam (denotatief) en het verwijst naar een zekere gevoelswaarde (connotatief). De tweede laag betreft de beeldlaag die vierledig is. Het eerste teken betreft het halfopen netje (*signifiant*). Het netje zorgt voor een bepaalde betekenis (*signifié*); het verwijst namelijk naar de versheid van producten en de bereiding in eigen keuken. Het tweede teken heeft betrekking op de combinatie van de tomaat, de

paprika en de drie overheersende kleuren groen, rood en geel in de advertentie. Hun *signifié*, oftewel hun betekenis, is Italië of Italiaansheid. De dichte opeenhoping van de verschillende producten maken de indruk van een complete culinaire service en kan gezien worden als derde teken. Tot slot draagt de compositie van de artikelen bij aan een esthetische *signifié*. De compositie roept herinneringen op aan een schilderij waarop voedsel staat afgebeeld. Het beeld krijgt de betekenis van een 'stilleven'. De laatste laag van betekenis betreft de foto als geheel. Alles hoort bij elkaar. De afbeelding verwijst naar de werkelijkheid (Barthes, 1982:34-39).

Bij de betekenis van een foto, zoals in bovenstaand voorbeeld, staan volgens Barthes twee elementen centraal. Ten eerste maakt de filosoof een onderscheid tussen betekenaar (*signifiant*) en betekenis (*signifié*), die samen het teken (*signe*) vormen. De tweede onderscheiding die hij maakt, is die tussen denotatie en connotatie. Onder denotatie verstaat Barthes de letterlijke betekenis van de foto en connotatie is de ideologie of de symbolische betekenis zoals die in de foto tot uiting komt (Van de Goor, 1999:41). Connotatie gaat dus verder en ligt meer op gevoelswaarde. De connotaties die aan de foto worden gehecht zijn niet natuurlijk maar steeds cultureel-historisch bepaald (de Mul, 1989:74).

De eerste twee lagen van betekenis die in het Panzani beeld zitten, zijn dus cultureel gebonden. Volgens Barthes is de invloed van foto's afhankelijk van culturele indicatoren. Niet iedereen zal dezelfde betekenis uit een foto halen. Wanneer het publiek niet klaar is voor de boodschap die in de foto zit, dan zal de foto wel gezien worden maar de boodschap niet begrepen (Goldberg, 1991:17). In het voorbeeld van Panzani wordt de boodschap uit de advertentie voor iemand die geen Frans spreekt heel anders begrepen dan voor iemand die wel Frans spreekt. Dergelijke gedachte is ook terug te zien in het boek *On Photography* van Sontag. Zij stelt dat een foto pas een optimale impact op de kijker kan hebben wanneer de kijker de gebeurtenis op de foto ook bewust heeft meegemaakt (Sontag, 2002:16-20). Wanneer mijn kleinkinderen in de toekomst het beeld van bijvoorbeeld de executie van Saddam

Hoessein zien, zullen zij volgens Sontag dit beeld niet zoals ik optimaal opnieuw beleven. Zij hebben de gebeurtenis niet meegemaakt maar ik wel. Baudrillard, de Franse filosoof, gaat in dit denken nog iets verder. Hij is van mening dat je naast het meemaken van een gebeurtenis ook nog eens deel moet zijn geweest van het systeem. Daarom zijn volgens hem foto's van de Holocaust onbegrijpelijk voor generaties van tegenwoordig (Taylor, 1998:21).

3.3.2 Rol

Naast het ontleden van de betekenis van een foto is de rol van de foto een belangrijk aspect. De rol van de foto is een onderwerp waarover verschillende meningen bestaan binnen de journalistiek. Vickie Goldberg stelt in haar boek *The power of Photography* over de rol van de foto het volgende: *'Photographs have a swifter and more succinct impact than words, an impact that is instantaneous, visceral, and intense.'* (Goldberg, 1991:7). Een foto kan volgens de fotocriticus een belangrijke rol spelen bij religie, opsporingen, politieke ideologie en in de geschiedenis. Ook Sontag (2005) geeft in haar boek *Kijken naar de pijn van anderen* aan dat de foto een diepe indruk nalaat. Een foto is een snelle manier om iets te begrijpen en een compacte vorm om in het geheugen op te slaan. 'Foto's hebben vandaag de dag hetzelfde gezag over de verbeelding als het gedrukte woord gisteren had en het gesproken woord daarvoor. Ze lijken volkomen echt.' (Sontag, 2005:22-26).

In de journalistieke fotografie gaat het om deze 'echtheid' van foto's. De afgebeelde actualiteit dient informatief en 'conform de werkelijkheid' te zijn. Foto's in dagbladen en geïllustreerde tijdschriften dienen niet slechts ter illustratie, zij zijn tevens de gezaghebbende pleitbezorgers van de 'waarheid'. De beelden die tot dan toe alleen in de verbeelding van de lezer bestonden, worden door de fotografie tastbaar gemaakt en veruiterlijkt. Hiermee wordt het waarheidsgehalte van de afbeeldingen vergroot. In de journalistiek is het waarheidsgehalte van de nieuwsfotografie optimaal wanneer de foto zelf de toeschouwer niet uitnodigt tot een afwijkende receptie. Een krantenlezer wil informatie, hij probeert een stukje 'werkelijkheid' te achterhalen en de nieuwsfoto zal aan deze eis tegemoet moeten komen. Hiermee wordt duidelijk dat de werking van de foto afhankelijk is van een aantal aspecten. Namelijk van de eisen die er worden gesteld, van de normen en verwachtingen die er leven en van de algemene waarden die er heersen. Wordt hier niet aan voldaan, dan is de foto onbegrepen (Tee, 1989:105-108).

3.3.3 Fotografische werkelijkheid

Context is één van de aspecten waar het functioneren van een foto van afhankelijk is. Foto's in kranten en geïllustreerde tijdschriften gaan bijna altijd gepaard met een gedrukte tekst. Het kan hierbij gaan om een onderschrift of kop bij de foto, of om een heel artikel dat door de foto wordt aangevuld (Tee, 1989:105). De betekenis van een foto hangt af van de manier waarop de afbeelding wordt geduid, of

verkeerd geduid. Dit wil zeggen; de betekenis hangt af van woorden (Sontag, 2005:29). Maar de tekst is nooit in staat volledige zekerheid te verschaffen over 'hoe de dingen geweest moeten zijn'. Dit is nu juist de taak van de nieuwsfoto. De nieuwsfotografie heeft dus een dubbele functie. Ten eerste vormt ze de waarheidsgetrouwe illustratie van de verhaalde gebeurtenissen en ten tweede is ze bewijsvoering (Tee, 1989:105-106). Datgene wat in de tekst wordt vermeld, wordt met de foto bewezen. Een foto is een boodschap die, om gelezen te kunnen worden, afhankelijk is van een extern netwerk van vooronderstellingen en voorwaarden. De betekenis van elke foto is dus noodzakelijk gebonden aan een context (Sekula, 1989:118).

De factoren die van de nieuwsfotografie 'de enige waarheid' maken, zijn voor een deel contextueel van aard. Anderzijds speelt de verbintenis tussen de foto en het object, de persoon of de situatie die onderwerp is van de foto een rol. Object en afbeelding behoren als het ware tot éénzelfde werkelijkheid. Ze staan tot elkaar in relatie zoals bliksem het teken is van onweer en rook het teken is van vuur. De foto is niet met het object waarnaar ze verwijst, de referent, verbonden als een icoon met symbolische aspecten. Hun verhouding is juist indexicaal. Deze indexicaliteit (de relatie van feitelijke samenhang tussen de foto en referent) zorgt ervoor dat de beschouwer van de foto werkelijkheid ervaart. Hij ervaart dat wat op de afbeelding wordt uitgedrukt ook werkelijk zo geweest moet zijn (Tee, 1989:108-110).

Bij de werkelijkheidservaring van een foto in de pers is nog een factor betrokken. Deze factor betreft het paradoxale feit van juist de noodzakelijke afwezigheid van het stukje werkelijkheid dat zich zo krachtig aan de beschouwer opdringt. Wanneer een foto gepubliceerd wordt, betreft het een presentatie vanuit het verleden. De werkelijkheid op de foto is 'gestorven'; de nieuwsfoto is op het moment dat ze bekeken wordt niet meer actueel. (Tee, 1989:110). Volgens Barthes verwijst een foto naar een werkelijk iets terwijl dat iets tegelijk als verleden gegeven is. Hij duidt dit aan met de formule 'het-was-er'. Het werkelijke iets moet er geweest zijn anders kan er van een foto geen sprake zijn (Van de Goor, 1999:26). De dood huist dus in de werking en de aard van de fotografie. Elke nieuwsfoto is een doodsbericht (Tee, 1989:110). Barthes geeft dit in zijn boek *De lichtende kamer* met de volgende zin goed weer: 'Al die jeugdige fotografen die zich over de hele wereld zo druk wijden aan het vastleggen van de actualiteit, weten niet dat ze agenten van de Dood zijn.' (Barthes, 1988:97). Desondanks is de nieuwsfotografie volgens Ernie Tee (1989) nergens anders op uit dan op het weergeven van een 'levende' werkelijkheid. Een bewijs dat de beschouwer moet overtuigen van de waarheid der gebeurtenissen (Tee, 1989:111).

3.4 'Beeld-metastase'

We leven steeds meer in een beeldcultuur. Er gaat geen dag voorbij zonder dat men geconfronteerd wordt met beelden. Diverse wetenschappers sluiten zich bij deze visie aan. Onderstaande citaten illustreren dit.

'We leven in een wereld die oververzadigd is van beelden' (Sontag, 2005:99).

'Wij leven in de ban van beeld-metastase' (Barthes, 1988:122)

'De wereld wordt voor het eerst begrepen in de vorm van beelden' (Van de Goor, 1999:14)

Het thema van mijn thesis draait om beelden en het proces beeldvorming. Ik breng immers de beeldvorming van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in kaart. Het lijkt alsof beeldvorming tegenwoordig overal een rol speelt. Beeldvorming is een begrip dat enige uitleg behoeft. Letterlijk genomen, kunnen we beeldvorming zien als het vormen van beelden. Een tekst of beeld vormt het uitgangspunt. Van daaruit bekijken we welke beeldvorming uit die tekst of dat beeld ontstaat en hoe die beeldvorming bijgesteld kan worden. Aangezien we elke dag beelden in ons hoofd vormen van de omgeving en deze beelden delen met de omgeving, kunnen we zeggen dat beeldvorming een onderdeel is van het communicatieproces.

3.4.1 Beeldvorming

Wanneer we ervan uitgaan dat Nederlandse media een beeld bevestigen dat de massa heeft, is het van belang dat ik het begrip beeldvorming onder de loep neem. De media en de overheid zijn belangrijke instellingen als het om beeldvorming gaat. Zij spelen namelijk een belangrijke rol in het sturen en beïnvloeden van de publieke opinie. Vaak richt de kritiek zich op de media als het om (stereotype) beeldvorming gaat (Botman & Hermans, 2002:7). Volgens de *Van Dale* (Sterkenburg, 2006) is beeldvorming 1. 'het ontstaan van een opvatting over personen, zaken, feiten, ed.' en 2. 'voorstelling'. Uit deze definities is op te maken dat beeldvorming een proces is. Beeldvorming betreft zowel tekstuele als visuele beelden waar wij dagelijks mee te maken hebben. Het roept bepaalde gedachten, associaties, gevoelens, overtuigingen en ervaringen op. Bepaalde denkbeelden hebben invloed op plaatjes en teksten en andersom beïnvloeden plaatjes en teksten de denkbeelden. Beide vormen van beeldvorming beïnvloeden elkaar dus wederzijds. Daarnaast liggen aan beeldvorming keuzes ten grondslag: wie in- of uitgesloten wordt, wat wel en wat niet afgebeeld wordt in bepaalde teksten en beelden en hoe iets wordt afgebeeld (Botman, 2002:8).

Het is lastig een eenduidige beschrijving van beeldvorming te geven. In de definitie van *Van Dale* is de kern van beeldvorming gegeven, echter wel op beknopte wijze. Een tevredenstellende

omschrijving is de sociologische definitie van Servaes & Tonnaer (1992). 'Beeldvorming is een cultureel proces waarbij individuen en/of sociale groeperingen op basis van contacten en relaties met 'omgevingsobjecten', de 'werkelijkheid' waarbinnen deze objecten zich bevinden, interpreteren, en dit 'beeld' vervolgens aan de eigen 'werkelijkheid' toetsen.'¹ Deze definitie geeft aan dat beeldvorming een cultureel proces is. De Amerikaanse wetenschapper James W. Carey (1989) ziet beeldvorming vooral als een vorm van communicatie. Hij beschrijft communicatie als een symbolisch proces waarin realiteit geproduceerd, gehandhaafd, hersteld en getransformeerd wordt. Symbolen kunnen zowel een voorstelling *van* als een voorstelling *voor* de realiteit zijn. Wanneer een symbool een voorstelling van iets is, representeert het de werkelijkheid. Wanneer een symbool een voorstelling voor iets is, creëert het de werkelijkheid die het voorstelt, aldus Carey (Carey, 1989:23-35).

Volgens Carey gaat het bij beeldvorming in de eerste plaats dus om een symbolisch proces. Het begrip krijgt hierdoor meer richting. De meest voor de hand liggende manier waarop een symbolisch proces plaats kan vinden, is door middel van taal. Taal is dan ook een belangrijke beeldvormer. Doordat taal geen neutraal medium is, wordt de beeldvormende werking versterkt. Dit blijkt uit het gegeven dat de betekenis van woorden in de loop der tijd kan veranderen en per context kan verschillen. Een woord krijgt pas betekenis als het in een bepaalde context wordt geplaatst of in relatie tot andere woorden en betekenissen staat. Daarnaast brengt een woord naast een betekenis ook een lading met zich mee. Wanneer de lading van een woord verschilt, krijgt het woord een andere betekenis. De lading heeft te maken met de waarde die aan een woord wordt toegekend en met de context waarbinnen een woord wordt gebruikt (Botman, 2002:10).

Volgens Agnes Verbiest, taalkundige, is taal argumentatief. Dit wil zeggen dat een tekst informatie overbrengt maar dat daarbij altijd een houding uitgedrukt wordt ten opzichte van de informatie die aan de lezer of luisteraar wordt overgedragen (Verbiest, 1999:5). We kunnen dus zeggen dat taal sturend is. Ook kunnen we zeggen dat taal niet zozeer een afspiegeling is van de werkelijkheid maar eerder werkelijkheden vormgeeft. Niet alleen reclameteksten maar ook zakelijke teksten die neutrale informatie moeten overbrengen, creëren een beeld van de werkelijkheid. Deze (ver)beeldende werking van taal noemen we beeldvorming (Botman, 2002:11). Ook Harold Evans is van mening dat taal belangrijk is bij beeldvorming. In zijn boek *Pictures on a page* stelt hij dat tekst bij een foto een noodzakelijke aanvulling is. De tekst zorgt er namelijk voor dat je weet wat, wie of welke plaats wordt afgebeeld (Evans, 1997:255).

Zoals eerder gezegd, is beeldvorming een proces dat invloed heeft op de werkelijkheid en deze vormgeeft. Je kunt beeldvorming dus ook inzetten als instrument voor beleid. Een beeld vormt altijd een

¹ Onderzoekseminar Beeldvorming & Media van Dr. B.C.M. Kester - College 7 februari 2008 (sheets)

teken. Iets wordt pas echter een teken wanneer iemand daar ook betekenis aan geeft (Smelik, Buikema en Meijer, 1999:11-27).

3.4.2 Invloeden

In mijn onderzoek staat de beeldvorming van de Nederlandse militaire missie centraal. Hierbij rijst de vraag hoe het eigenlijk komt, dat geen enkele (foto)journalist de realiteit volledig kan weergeven. Volgens Schaafsma (jrg 28, no 4) bepalen de opvattingen en uitgangspunten van de (foto)verslaggever voor een groot deel de inhoud en de strekking van in feite al zijn journalistieke producten. Dit houdt in dat invloeden op het sociale, culturele, politieke en economische vlak ieder mens vormen en dat deze factoren het verhaal/het beeld van een (foto)journalist kunnen beïnvloeden. Een (foto)journalist maakt een selectie van informatie aan de hand van een bepaalde situatie waarin hij verkeert. Ook Sontag (2005) is van mening dat een foto nooit simpelweg een weergave is van iets wat is gebeurd. Het betreft altijd een beeld dat iemand heeft gekozen. Fotograferen is in haar ogen kadreren, en kadreren is buitensluiten (Sontag, 2005:45).

Naast de invloed van de fotograaf bepaalt het cultuurproces tevens onze beeldvorming. Ieder mens wordt in een bepaalde wereld geboren met een bijbehorende cultuur. Binnen deze cultuur zijn een aantal betekenissen vastgelegd waar de individuen weinig aan kunnen veranderen. Vandaar dat cultuur een objectieve werkelijkheid biedt. Vanaf de geboorte wordt de cultuur eigen gemaakt; men leert de betekenissen van de cultuur. Het ervaren, handelen en denken wordt beïnvloed aangezien veel aangeleerd wordt. Cultuur levert dan ook een subjectieve werkelijkheid. Wij maken dus niet alleen cultuur, maar cultuur beïnvloedt ons ook, aldus Tennekes (1990). De visie van Barthes, dat foto's afhankelijk zijn van culturele indicatoren, sluit hierbij aan.

Ook wordt de beeldvorming beïnvloed door de redacties. De fotograaf is afhankelijk van de fotoredacteur, die samen met de opmaakredacteur bepaalt wat, hoe en op welke plaats de foto in een blad komt (Wisman, 1994:224). In de volgende paragraaf behandel ik deze vorm van *gatekeeping*.

3.5 Gatekeeping

Zoals hierboven beschreven, zijn er een aantal 'invloeden' die bepalen welk beeld het Nederlandse publiek van de missie in Uruzgan te zien krijgt. Aan deze invloeden is helaas niets te doen. Voor dit onderzoek is het echter van belang om een beeld te creëren van de 'bepalers' en hun werkwijze. Vandaar dat ik in deze laatste paragraaf van het theoretisch kader nadere uitleg geef over de *gatekeeping* theorie. Deze theorie gaat voornamelijk in op de manier waarop nieuws geselecteerd wordt en wie uiteindelijk bepaald wat wij wel en wat wij niet te lezen, horen en te zien krijgen. Hoewel de

theorie zich vooral richt op 'journalisten' en 'geschreven berichten', is de theorie ook toepasbaar op de fotojournalist en zijn werk.

De gatekeeper

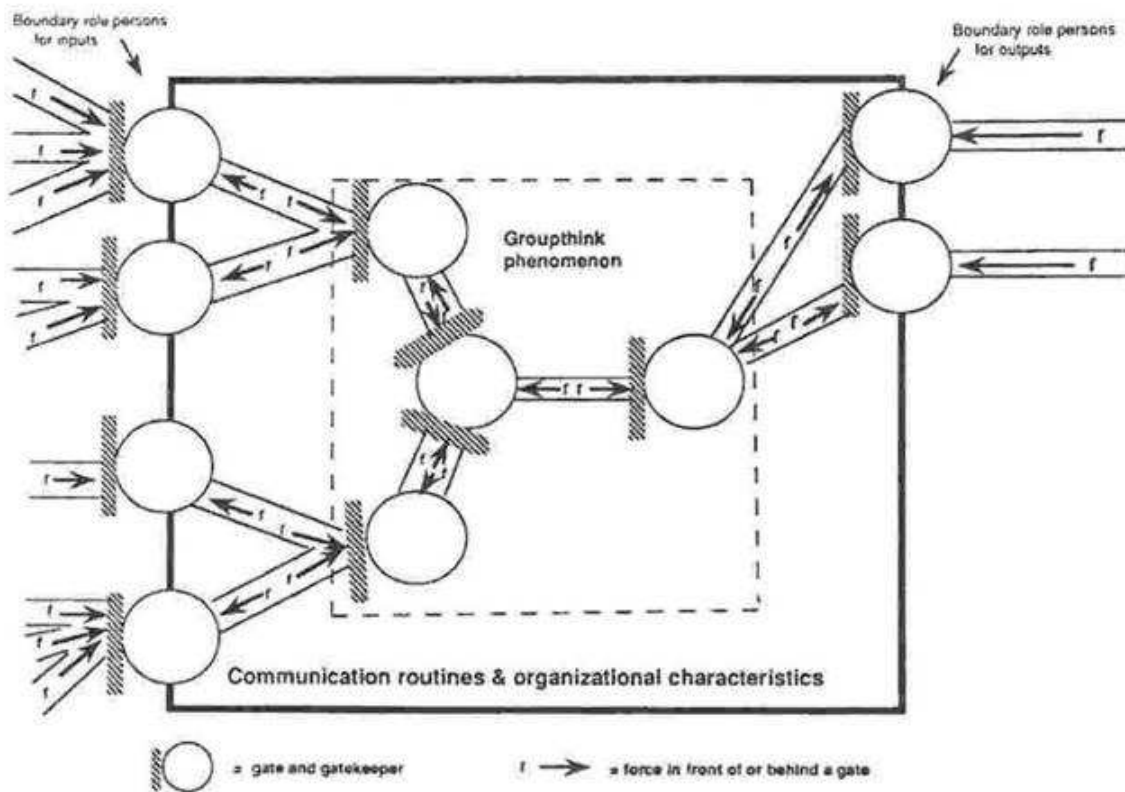
Een journalist is volgens de *gatekeeping* theorie van Pamela Shoemaker een zogenaamde *gatekeeper* (Berkowitz, 1997:57-62). De journalist maakt een selectie en beslist wat hij wel of niet nieuwswaardig vindt. De mediaorganisatie, de sociaal demografische achtergrond, politiek en ideologische opvattingen en de manier waarop de journalist zijn eigen taak definieert, zijn doorslaggevend bij de nieuwsselectie, aldus Shoemaker (Ouwens Nagell, 2006:6). Een *gatekeeper* neemt binnen een organisatie beslissingen over het perspectief waaruit een onderwerp belicht wordt en over het gebruik van bronnen. Hij of zij selecteert tevens wat wel of juist niet nieuwswaardig is. De persoonlijke achtergrond en de organisatie zijn van invloed op de nieuwsselectie. Ook hier, bij de constructie van nieuws, speelt de culturele achtergrond een rol (Berkowitz, 1997:57).

Er zijn verschillende studies naar het proces van *gatekeeping* gedaan. Zo beschrijft David Manning White hoe een *gatekeeper*, genaamd Mr. Gates, binnen de complexe communicatiekanalen in zijn *gate* opereert (Berkowitz, 1997:63-71). Uit een soortgelijke studie van Glen L. Bleske blijkt dat er niet veel veranderd is (Berkowitz, 1997:72-80). Redacteuren, maar vooral eindredacteuren/*editors* fungeren nog steeds als sluiswachters en selecteren (deels onbewust en liefst zo min mogelijk) vanuit hun smaakvoorkeuren, interesses en vooroordelen. Een fotoredacteur van een krant zal bijvoorbeeld een foto van een aanslag in Uruzgan eerder plaatsen dan een foto van wederopbouw als zijn interesse naar oorlog uitgaat.

Shoemaker geeft in het boek *Social Meanings of News* van Dan Berkowitz (1997) de volgende definitie van *gatekeeping*. '*Gatekeeping is the process by which the billions of messages that are available in the world get cut down and transformed into the hundreds of messages that reach a given person on a given day*' (Berkowitz, 1997:57). Op de volgende pagina is te zien hoe dit *gatekeeping*proces plaatsvindt binnen een nieuwsorganisatie.

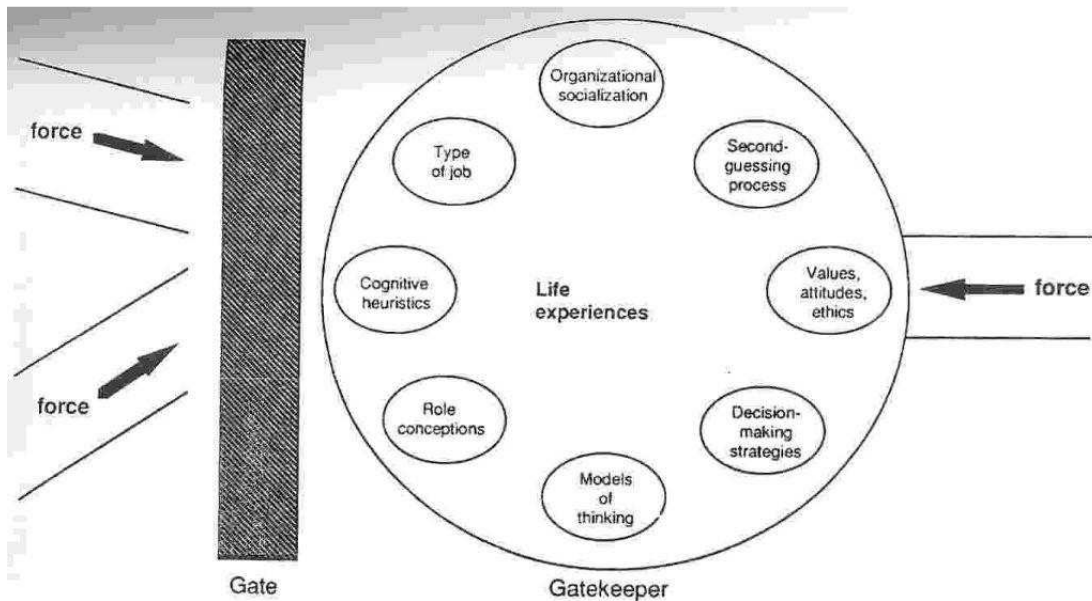
Zoals te zien is in figuur 3.2 op de volgende pagina worden de invloeden aan de linkerzijde van het model gevormd door de bronnen van de journalisten en correspondenten (Berkowitz, 1997:58-62). De eerste *gatekeepers* zijn dus de journalisten, correspondenten en redacteuren. Zij beslissen wat ze nieuwswaardig vinden en welke bronnen ze gebruiken. Vervolgens overleggen de tweede *gatekeepers* binnen de nieuwsorganisatie, bijvoorbeeld de chef-redacties, welke artikelen en foto's zij geplaatst willen hebben. Dit voorstel gaat naar de derde *gatekeeper*, de hoofdredacteur, die de beslissing neemt over welke artikelen en foto's wel of niet in het medium worden geplaatst. De hoofdredacteur heeft ook invloed op de chef-redacties die vervolgens weer invloed uitoefenen op de journalisten of

correspondenten. Er kan worden aangegeven over welk onderwerp een journalist moet gaan schrijven of een fotograaf moet gaan fotograferen. Journalisten en correspondenten zijn dus *gatekeepers*. Zij beslissen hoe het onderwerp belicht wordt en van welke bron ze gebruik maken. Dit proces is gebaseerd op een wisselwerking tussen alle betrokkenen in het nieuwsproces.

Figuur 3.2. Pamela Shoemakers gatekeepermodel (Berkowitz, 1197:59)

Het tweede model van Shoemaker (zie figuur 3.3) geeft weer welke aspecten een rol spelen bij de journalist die werkzaam is binnen een nieuwsorganisatie (Berkowitz, 1997:62). De krachten links in het schema duiden op de invloeden van de bronnen op de journalist. Het is duidelijk dat alle persoonlijke ervaringen, eigenschappen, kenmerken, waarden en opvattingen en het socialisatieproces van invloed zijn op een bepaalde beslissing die een journalist maakt. Hierbij kan het gaan om beslissingen betreffende het fotograferen (of niet) van een bepaald beeld, de kant die belicht wordt en het gebruik van bronnen.

Figuur 3.3. Pamela Shoemakers model: intra-individuele gatekeepingproces (Berkowitz, 1997:61)

Aan de hand van de theorieën van Shoemaker blijkt dat de persoonlijke achtergrond van de journalist een belangrijke rol speelt in het uitoefenen van zijn vak, zoals ik al eerder vermeldde. Tevens is de culturele achtergrond van een journalist van invloed op zijn werk. Journalisten maken deel uit van een bepaalde cultuur en hebben een eigen achtergrond. De vraag is dan ook of zij wel objectief kunnen berichten. Objectiviteit in de media is vandaag de dag een onderwerp dat veelbesproken wordt. Zo heeft Joris Luyendijk (2006) vele debatten aangewakkerd. In zijn bestseller *Het zijn net mensen* schreef hij dat berichtgeving uit het buitenland vaak te wensen overlaat. Op 7 mei 2008 verscheen het boek *Het maakbare nieuws* waarin correspondenten in het buitenland reageren op die kritiek. Het boek is te lezen als ontkrachting maar zeker ook als bevestiging van Luyendijks kritiek. Een aantal correspondenten uit onder meer Rusland, het Midden-Oosten, China en de Verenigde Staten geven antwoord op Luyendijk door te vertellen over hun werkwijze. Monique van Hoogstraten en Eva Jinek, samenstellers van *Het maakbare nieuws*, geven een realistisch beeld van de buitenlandjournalistiek. 'Correspondenten kunnen misschien niet alles maar wel veel.' (De Pers, 2008. *Het antwoord op Luyendijk*).

Of de Nederlandse media inderdaad een misvormd beeld geven over de Nederlandse militaire missie in Uruzgan is de vraag. Wel kan ik aan de hand van mijn onderzoek antwoord geven op de wijze waarop de Nederlandse media de missie in beeld brengen.

4. Onderzoeksopzet

Naast theoretische bevindingen bestaat mijn thesis uit een eigen onderzoek. Dit onderzoek heb ik opgezet om mijn hoofdvraag en de daarbij horende deelvragen te kunnen beantwoorden. In dit hoofdstuk wordt de manier waarop het onderzoek is uitgevoerd nader uiteengezet.

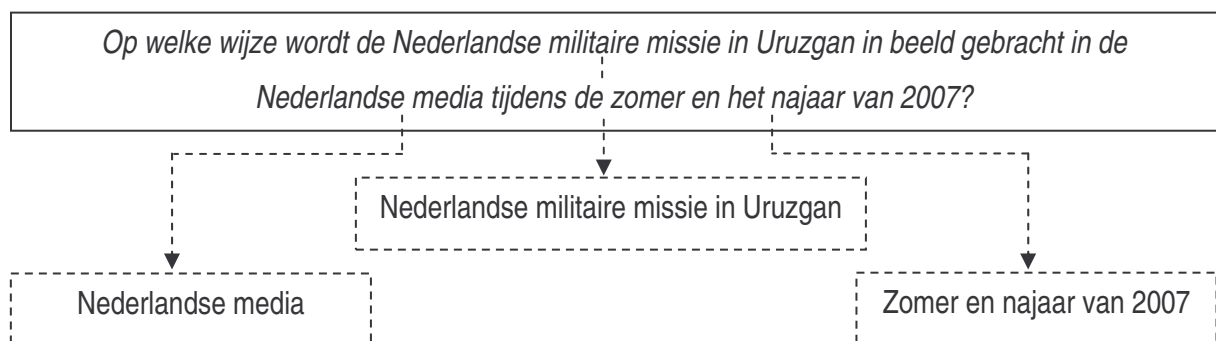
4.1 Onderzoeksvraag en deelvragen

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag en de daarbij horende deelvragen, die terug te vinden zijn op pagina drie, heb ik naast een uitgebreid literatuuronderzoek een kwantitatief en kwalitatief foto-onderzoek uitgevoerd. Tevens heb ik interviews afgenomen met de oorlogsjournalist Arnold Karskens, de chefs fotoredactie van de twee dagbladen en de twee geïllustreerde tijdschriften en de adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie.

De eerste vijf deelvragen zijn voor een groot deel te beantwoorden aan de hand van de kwantitatieve fotoanalyse. Het aantal foto's, de grootte, plaatsing en de thema's zijn voorbeelden van onderwerpen die ik heb onderzocht. De twee deelvragen die ingaan op de verschillen en overeenkomsten in beeldvorming in de Nederlandse media kan ik aan de hand van zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve foto-onderzoek beantwoorden. Aan de hand van het analysemodel van Barthes en Evans ben ik namelijk dieper ingegaan op de inhoud en de betekenis van bepaalde beelden. Het antwoord op de laatste deelvraag, de wijze waarop beeldvorming tot stand komt, kan ik beantwoorden aan de hand van de gehouden interviews.

4.2 Operationalisatie

In de onderzoeksvraag en de deelvragen komen termen en woorden voor die onduidelijkheden kunnen veroorzaken of voor meer uitleg vatbaar zijn. Om eenduidigheid in mijn onderzoek te creëren, heb ik vastgesteld wat onder een bepaald woord wordt verstaan. Op de volgende pagina is de definiëring van de begrippen te vinden.

Nederlandse militaire missie in Uruzgan

Onder de Nederlandse militaire missie in Uruzgan wordt de speciale opdracht, taak van Nederlandse militairen verstaan die door de Nederlandse overheid is opgelegd. Het betreft de opdracht om de provincie Uruzgan in Afghanistan veiliger te maken door de Taliban te verdrijven en hulp te bieden aan de Afghaanse regering en bevolking.

Nederlandse media

Een 'platte' definitie van media is, aldus de *Van Dale* (Sterkenburg, 2006), de middelen tot overdracht en verspreiding van kennis en informatie. Bijvoorbeeld krant, radio, televisie. Het begrip de Nederlandse media is dus heel groot. Vandaar dat ik voor mijn onderzoek een beperkt aantal media heb onderzocht. In mijn vraagstelling versta ik dan ook onder de Nederlandse media de volgende 'instanties': *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu*, *Elsevier* en de internetsite van het ministerie van Defensie. Waarom de keuze op deze media is gevallen, is na te slaan in paragraaf 4.3.3.

Zomer en najaar van 2007

De onderzoeksperiode betreft de zomer en het najaar van 2007. Dit is een nogal brede en vage omschrijving. Ik doel hiermee op de periode 1 juni 2007 tot en met 7 december 2007. Het betreft een tijdspanne van ongeveer zes maanden. De keuze voor deze periode van onderzoek verantwoord ik in paragraaf 4.3.1.

4.3 Verantwoording

Om mijn onderzoek haalbaar te maken maar ook betrouwbaar te laten zijn, heb ik een aantal weloverwogen keuzes gemaakt. De onderzoeksperiode, de soorten foto's, de onderzoeksbronnen en de onderzoeksmethoden zal ik in deze paragraaf zo goed mogelijk verantwoorden.

4.3.1 Onderzoeksperiode

Om beelden uit verschillende media met elkaar te vergelijken is het van belang om een bepaalde periode af te bakenen. Ik heb voor een periode tijdens de Uruzgan-missie gekozen waarin er meer foto's genomen zijn dan 'normaal'. Het beeldmateriaal moet immers voldoende zijn om er een analyse op los te kunnen laten. Wanneer er een militaire operatie gaande is waarbij Nederlandse militairen betrokken zijn, wordt er in de media hoogstwaarschijnlijk meer aandacht aan besteed. Vandaar dat ik voor mijn onderzoeksperiode heb gekozen voor een tijdspanne waarin Nederlandse militaire operaties gaande waren. In juni 2007 vonden gevechten rond Chora plaats en in oktober 2007 speelde zich de operatie *Spin Ghar* af. De laatst genoemde operatie liep in de eerste week van december op haar

einde, aldus het ministerie van Defensie. Vandaar dat mijn onderzoeksperiode een tijdspanne van zes maanden en een week betreft; van 1 juni 2007 tot en met 7 december 2007. De missie rondom Chora en de *Spin Ghar* operatie waren langdurige missies, werden veelvuldig in de media besproken en kostten veel (burger)slachtoffers. Ik verwacht dat er door de lange tijdsperiode van minstens een half jaar en door het aantal slachtoffers dat is gevallen tijdens de operaties, waaronder Nederlandse militairen, genoeg beeldmateriaal beschikbaar is om te analyseren.

4.3.2 Soort foto's

De soorten foto's die ik in mijn analyse heb meegenomen zijn:

- Foto's van Nederlandse en/of Afghaanse militairen.
- Foto's van Nederlandse en/of Afghaanse politici.
- Foto's van de Afghaanse bevolking en/of Afghaanse stammenhoofden.
- Foto's van het thuisfront.
- Foto's van een gevecht en/of aanslag.

De soorten foto's die ik niet in mijn analyse heb meegenomen zijn:

- Foto's van 'buitenlandse' militairen zoals Britse, Australische of Amerikaanse.
- Foto's van personen die niet behoren tot de Nederlandse en/of Afghaanse politiek.
- Foto's van slechts het materieel (zoals tankwagens).
- Foto's van het landschap.

Om mijn onderzoek niet te omvangrijk te laten worden, heb ik selectiecriteria opgesteld waaraan een foto moet voldoen om meegenomen te worden in mijn analyse. Ten eerste moeten de foto's altijd betrekking hebben op de Nederlandse militaire missie. Wanneer er bijvoorbeeld Australische of Amerikaanse militairen worden afgebeeld, heb ik deze foto's niet meegenomen in mijn onderzoek. Ten tweede moeten de foto's betrekking hebben op de provincie Uruzgan. Foto's die gemaakt zijn in Kabul heb ik niet meegenomen in mijn analyse aangezien Kabul niet in de provincie Uruzgan ligt. Ik acht het echter niet noodzakelijk dat de foto per definitie in Uruzgan genomen moet zijn. De foto moet betrekking hebben op Uruzgan. Vandaar dat ik ook foto's van Nederlandse militairen in Nederland heb genomen in de analyse. Mits ze aan het eerste criterium voldoen. Hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld het thuisfront. Foto's met dit onderwerp heb ik meegenomen in mijn analyse wanneer het om mensen gaat die Nederlandse militairen verwelkomen of uitzwaaien. Deze militairen moeten wel deelgenomen hebben of deel gaan nemen aan de missie (zie selectie criterium één).

Wanneer foto's tot een reeks behoren, heb ik ervoor gekozen om al deze foto's mee te nemen in de analyse, ongeacht de selectiecriteria. Het komt dus voor dat ik bijvoorbeeld een foto van een landschap of van een tank heb geanalyseerd. Hier heb ik bewust voor gekozen. Foto's die tot een reeks behoren, kunnen namelijk op een bepaalde manier op elkaar inwerken. Vandaar dat het van belang is om alle foto's uit de reeks te analyseren.

In totaal heb ik 175 foto's gevonden die aan de opgestelde criteria voldoen. Alle foto's zijn van redelijke tot goede kwaliteit. Met mijn eigen fotocamera heb ik de beelden uit de dagbladen en de geïllustreerde tijdschriften gefotografeerd en de beelden van de internetsite van het ministerie van Defensie betreffen gedownload materiaal. De foto's, bijna allen in kleur, heb ik dan ook nauwkeurig kunnen analyseren.

4.3.3 Onderzoekbronnen

Om een zo volledig mogelijk beeld te creëren van de manier waarop de Nederlandse militaire missie in Uruzgan wordt afgebeeld, acht ik het van belang om niet alleen de publicatie van foto's te onderzoeken maar ook de selectiekant te belichten.

Onder de publicatiekant versta ik de foto's die geplaatst zijn in de onderzochte periode (1 juni t/m 7 december 2007) in de dagbladen, de geïllustreerde tijdschriften en op de internetsite van het ministerie van Defensie. Deze foto's heb ik aan een kwantitatieve analyse onderworpen. Daarnaast heb ik ook de selectiekant onderzocht. Het is van belang te achterhalen welke selectie er wordt gemaakt door fotoredacties. Ik heb dan ook semi-gestructureerde interviews met de chefs van de fotoredacties en met de adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie afgenomen. Op deze manier tracht ik erachter te komen wat de motivatie is van de instanties zoals de dagbladen, geïllustreerde tijdschriften en het ministerie van Defensie om bepaalde foto's wel en bepaalde foto's niet te plaatsen.

Door zowel beelden van dagbladen, geïllustreerde tijdschriften als het ministerie van Defensie met elkaar te vergelijken, creëer ik mijns inziens een breder beeld dan wanneer ik alleen dagbladen, alleen tijdschriften of alleen de internetsite van Defensie onder de loep zou nemen. Daarnaast vind ik het interessant om te onderzoeken of er (grote) verschillen in beeldvorming zijn tussen de verschillende media. Besteden geïllustreerde tijdschriften net zo veel aandacht aan de Nederlandse militaire missie in Uruzgan als de dagbladen? Geeft het ministerie van Defensie een positiever beeld dan de dagbladen en de geïllustreerde tijdschriften? Dit zijn enkele interessante vragen voor mijn onderzoek die alleen te beantwoorden zijn wanneer er een combinatie van verschillende type onderzoekbronnen wordt geanalyseerd.

Dagbladen

Ik heb voor *De Telegraaf* en voor *de Volkskrant* gekozen omdat dit dagbladen zijn met een hoge oplage, respectievelijk 703.504 en 269.170 exemplaren in het vierde kwartaal van 2007 (HOI. 2007. *Totaal verspreide oplage en bereik dagbladen*). Daarnaast hebben de kranten ieder een eigen karakter. *De Telegraaf* wordt samen met het *Algemeen Dagblad* gezien als een landelijk verschijnende massakrant. *De Telegraaf* is een conservatieve en politiek rechts georiënteerde krant met de hoogste oplagecijfers en met een populaire inslag. (Ned Landeskunde. 2008. *Kranten*). Volgens Oosterbaan (2005) is *De Telegraaf* visueel ingesteld; visueller dan bijvoorbeeld het *Algemeen Dagblad*. Vandaar dat ik wat betreft de massakranten voor *De Telegraaf* heb gekozen. Naast dit dagblad wilde ik graag een dagblad van een ander kaliber om zo een goede vergelijking te maken. Ik heb ervoor gekozen om een landelijk verschijnende kaderkrant te onderzoeken. Mijn keuze is gevallen op *de Volkskrant* aangezien dit dagblad vele tegenstelling vertoont met de massakrant *De Telegraaf*. *De Volkskrant* wordt namelijk gezien als algemeen progressieve krant die vooral in linkse intellectuele kringen wordt gelezen (Ned Landeskunde. 2008. *Kranten*).

Door *De Telegraaf* en *de Volkskrant* met elkaar te vergelijken, schets ik een waarheidsgetrouw beeld. De twee dagbladen hebben immers een behoorlijk grote oplage en bedienen ieder een verschillende doelgroep wat de objectiviteit van mijn onderzoek ten goede komt.

Geïllustreerde tijdschriften

Het tijdschrift *Nieuwe Revu* is in 1968 ontstaan door een samenvoeging van weekblad *Revu* (1953) en de *Katholieke Illustratie* (1867) waarin, zoals eerder in het theoretisch kader vermeld, de eerste afbeelding in Nederland werd afgedrukt. *Nieuwe Revu* wordt gezien als een tijdschrift dat meer onthullingjournalistiek bedrijft dan menig hoofdredacteur van de 'echte' opinieweekbladen lief is, aldus Peter Vasterman (1997:109). Daarnaast is de oorlogsverslaggever Arnold Karskens werkzaam geweest voor dit blad en wel tijdens mijn vast gebakende onderzoeksperiode. Zijn visie op de beeldvorming van de Nederlandse missie in Uruzgan heb ik in mijn onderzoek verwerkt. Ook dit heeft meegespeeld in de keuze voor dit geïllustreerde tijdschrift.

Naast *Nieuwe Revu* heb ik gekozen voor het (opinie)weekblad *Elsevier*. Gemakshalve noem ik beide bladen gedurende dit rapport geïllustreerde tijdschriften. *Elsevier*, opgericht in 1945, begon als blad met een sterke literaire inslag en werd uiteindelijk een verslaggeversblad. Sindsdien is de inhoud van *Elsevier* veelzijdiger en feitelijker geworden met meer informatie en minder ideologische bevestiging dan voorheen. De scherpe opiniëring is kenmerkend voor *Elsevier* (Elsevier, 2008. *Over Elsevier*).

Net als bij de dagbladen heb ik bij de geïllustreerde tijdschriften gekozen voor twee bladen die beide een hoge oplage hebben en inhoudelijk erg van elkaar verschillen om zo een waarheidsgetrouw

beeld te creëren. *Elsevier* heeft een iets hogere oplage dan *Nieuwe Revu*. Beiden steken ze boven bladen zoals *Vrij Nederland* en *HP/De Tijd* uit (GFK, 2005. *Het aantal lezers per nummer van tijdschriften*).

Internetsite ministerie van Defensie

Naast de beelden in de twee dagbladen en de twee geïllustreerde tijdschriften heb ik de foto's op de internetsite van het ministerie van Defensie geanalyseerd. Aangezien de regering beslissingen neemt over de militaire missie in Afghanistan en dus een belangrijke rol speelt in het hele proces, acht ik het van groot belang het beeld dat het ministerie van Defensie naar buiten brengt te onderzoeken. Daarnaast is in het theoretisch kader naar voren gekomen dat de rol van een regering bij oorlogsverslaggeving groot kan zijn. Zo zijn journalisten bijvoorbeeld gebonden aan bepaalde regels wanneer ze verslag willen doen over de Nederlandse militaire missie in Uruzgan. Ze worden in bepaalde mate 'beperkt' door het ministerie van Defensie.

Op de internetsite van het ministerie van Defensie is ontzettend veel beeldmateriaal van de missie in Uruzgan te vinden. Ik heb ervoor gekozen om het nieuwsarchief te analyseren. Per jaar en per maand staan er binnen dit nieuwsarchief berichten over de situatie in Uruzgan. Bij deze berichten zijn, net als bij de berichten in kranten en tijdschriften, foto's geplaatst. Bij de foto wordt een tekst, een kop, een *lead* en een ondertekening vermeld. De manier van opmaak van de foto's in het nieuwsarchief komen het meest overeen met de opmaak van de beelden in de dagbladen en de geïllustreerde tijdschriften. Dit zorgt ervoor dat ik een betrouwbare vergelijking kan maken tussen de dagbladen, de tijdschriften en de internetsite van het ministerie van Defensie.

4.3.4 Onderzoeksmethoden

In mijn onderzoek heb ik een kwantitatieve fotoanalyse en een kwalitatieve fotoanalyse uitgevoerd en semi-gestructureerde interviews gehouden. Mijn kwantitatieve datagegevens heb ik beargumenteerd met informatie uit de literatuur en met gegevens uit de praktijk. Deze manier van onderzoeken, waarbij meerdere bronnen eenzelfde object bestuderen, levert extra informatie op en verhoogd de mate van validiteit van de resultaten (Neuman, 2000:124-125). Deze vorm van triangulatie heeft ervoor gezorgd dat mijn onderzoek naar de beeldvorming van de militaire missie in Uruzgan meer diepgang heeft.

Kwantitatieve fotoanalyse

De kwantitatieve fotoanalyse heb ik aan de hand van een speciaal codeformulier – opgesteld aan de hand van de bestudeerde theorie – uitgevoerd. Op dit formulier staan vooraf gedefinieerde variabelen. Het betreft twee groepen variabelen. Ten eerste de beeldinhoudelijke variabelen zoals het onderwerp

van de foto, de teneur van de foto en de teneur van de foto in combinatie met de bijgevoegde tekst. Ten tweede de algemene variabelen, ook wel 'rechte tellingen' genoemd. Denk hierbij aan de pagina, het soort foto (kleur of zwart-wit), de herkomst (fotograaf/persbureau) en de grootte van een foto in centimeters. Voor alle 175 foto's heb ik een formulier ingevuld. Tevens heb ik ze in het statistische programma SPSS verwerkt. Aan de hand van tabellen en grafieken worden de uitkomsten van de kwantitatieve fotoanalyse in het volgende hoofdstuk verduidelijkt.

Binnen mijn onderzoek is het van belang om te kijken naar de onderliggende betekenissen achter de foto's. De semiotiek (de leer der tekens) waar onder andere Barthes zich mee bezig hield, biedt uitkomst. Semiotisch onderzoek kan zowel op een kwantitatieve manier als op een kwalitatieve manier worden uitgevoerd. Bij mijn kwantitatieve analyse heb ik gekeken naar onder andere de grootte van een foto, het onderwerp, het onderschrift en de bron. Het uiteindelijke invulschema dat ik op elke foto heb toegepast, staat op de volgende pagina weergegeven. Tevens heb ik voor alle variabelen in het schema getracht puntsgewijs uit te leggen waarom ik deze relevant acht.

Analysemodel persfoto's: Naam dagblad, tijdschrift of internetsite

maand

Nummer	
Datum	
Pagina	1 = voorpagina, 2 = binnenlandpagina, 3 = buitenlandpagina, 4 = opiniepagina, 5 = forumpagina, 6 = zaterdagbijlagen, 7 = nieuws archief, 8 = anders
Breedte	Aantal kolommen
Hoogte/lengte	In centimeters
Naam fotograaf of persbureau	1 = fotograaf, 2 = (foto)persbureau, 3 = journalist, 4 = tv-beeld, 5 = Defensie, 6 = privé/eigen, 7 = niet bekend, 8 = anders
Gebeurtenis	
Onderwerp	1 = militair/politioneel optreden, 2 = humanitair optreden, 3 = politiek, 4 = thuisfront&recreatie, 5 = Islamitisch extremisme, 6 = Afghaanse bevolking/leven
Soort foto (kleur/zwart-wit)	1 = kleur, 2 = zwart-wit
Camera standpunt	1 = hoog, 2 = midden, 3 = laag
Enkel of reeks	1 = enkel, 2 = reeks
Losse foto of bij artikel	1 = bij artikel, 2 = los
Kop boven foto	
Kop bij artikel	
Subkop bij artikel	
<i>Lead</i>	
Onderschrift foto	
Slachtoffer(s) foto	1 = Nederlandse militair(en), 2 = Afghaanse militair(en), 3 = Afghaanse burger(s), 4 = Nederlandse militair(en) en Afghaanse burger(s), 5 = n.v.t.
Slachtoffer(s) tekst	
Teneur foto	1 = positief, 2 = neutraal, 3 = negatief
Teneur tekst	1 = positief, 2 = neutraal, 3 = negatief
Teneur combinatie foto/tekst	1 = positief - positief, 2 = positief - neutraal, 3 = positief - negatief, 4 = neutraal - positief, 5 = neutraal - neutraal, 6 = neutraal - negatief, 7 = negatief - positief, 8 = negatief - neutraal, 9 = negatief - negatief
Teneurverschil	1 = positiever, 2 = hetzelfde, 3 = negatiever
Oorlog/vechten of vrede/wederopbouw foto	1 = oorlog/vechten, 2 = vrede/wederopbouw, 3 = beiden, 4 = N.v.t.
Oorlog/vechten of vrede/wederopbouw tekst	1 = oorlog/vechten, 2 = vrede/wederopbouw, 3 = beiden, 4 = N.v.t.

- De eerste twee variabelen in het schema zorgen ervoor dat elke foto een 'label' krijgt. Na het invoeren van de 175 foto's is elke afbeelding door middel van deze gegevens eenvoudig terug vinden.
- Door te noteren op welke pagina een foto heeft gestaan, is het mogelijk daar een zekere mate van belangrijkheid aan te hechten. Wanneer het overgrote deel van de foto's van de militaire missie op de voorpagina staat, hecht een medium aan deze kwestie meer waarde dan wanneer het overgrote deel van de foto's op de binnenlandpagina staat. Bij de internetsite van het ministerie van Defensie heeft het noteren van een pagina weinig zin. Er is namelijk geen sprake van een voorpagina of een binnen- of buitenlandpagina. Vandaar dat deze variabele niet van toepassing is op de internetsite.
- De breedte (genoteerd in het aantal kolommen) en de hoogte (gemeten in centimeters) van een foto zijn ook indicatoren die een zekere mate van belangrijkheid aangeven. Hoe groter een foto, hoe meer waarde een medium hecht aan deze afbeelding. Daarnaast kunnen foto's van een groot formaat een grotere impact hebben dan kleine foto's. Echter, de opmaak van de verschillende media is nogal verschillend. Dagbladen bestaan over het algemeen uit acht kolommen, tijdschriften uit drie kolommen en een internetsite uit één kolom per pagina. Bij de conclusies houd ik hier rekening mee.
- Door de naam van de bron te noteren, is het mogelijk een conclusie te trekken over het bronnengebruik van de Nederlandse media. Maken ze voornamelijk gebruik van (foto)persbureaus, fotografen of zijn de meeste beelden afkomstig van het ministerie van Defensie?
- Met de gebeurtenis doel ik op de aanleiding die bijdraagt aan de plaatsing van de foto. Het is in feite een uitbreiding op het onderwerp van de foto.
- Het onderwerp van de foto is in zes categorieën ingedeeld. Achtereenvolgens: militair/politioneel optreden, humanitair optreden, politiek, thuisfront & recreatie, Islamitisch extremisme en Afghaanse bevolking/leven. Aan de hand van deze categorieën is in één oogopslag te zien welke onderwerpen in de Nederlandse media de meeste aandacht krijgen en welke de minste. Wat onder welk onderwerp wordt verstaan, is vastgelegd in het schema op de volgende pagina.

Onderwerpen

1. Militair/politioneel optreden	ISAF/Nederlandse militairen in overleg, in actie tegen Talibanstrijders, patrouilleren, verkenningen, bewaking/beveiliging gebouwen en personen, militaire toespraak en ceremonies.
2. Humanitair optreden	Hulpverlening, medische zorg, opvang vluchtelingen, contact met de bevolking, training politie, wederopbouw, aanleg wegen, irrigatiekanalen, bruggen, scholen, bestrijding analfabetisme, ondersteunen vrouwen- en mensenrechtenorganisaties, samenwerking Nederlandse militairen en Afghanen, bezoek werkgevers.
3. Politiek	Nederlandse politici (op bezoek bij Nederlandse militairen in Uruzgan of in gesprek met Afghaanse leiders), debat, vreedzame demonstraties, Afghaanse politici, bekendmaking/mededelingen van Nederlandse en/of Afghaanse politici.
4. Thuisfront & Recreatie	Contact met thuisfront via internet/telefoon, bezoek artiesten aan Kamp Holland, kerstfeest, voetballen, leuke dingen doen, pers te woord staan, militairen en hun familie/vrienden/partners.
5. Islamitisch extremisme	Taliban, geweld en aanslagen door Taliban, radicale politieke islam, jihadisten, gewelddadige demonstraties.
6. Afghaanse bevolking/leven	Afghaanse mannen/vrouwen/kinderen, boer die op het land werkt, vrouw met kinderen op straat. ²

- Met het noteren van de soort foto wordt er een onderscheid gemaakt in foto's die in kleur zijn afgedrukt en foto's die in zwart-wit zijn gepubliceerd. Ik verwacht dat de dagbladen eerder zwart-wit beelden plaatsen dan de geïllustreerde tijdschriften.
- Het camerastandpunt van de fotograaf bij een foto is van belang aangezien het een bepaald gevoel bij de beschouwer kan versterken. Het camerastandpunt heb ik onderverdeeld in een hoog standpunt (ook wel vogelperspectief genoemd), in een laag standpunt (ook wel kikkerperspectief genoemd) en in een midden standpunt, oftewel ooghoogte. Een hoog camerastandpunt kan iemand kleiner maken terwijl een laag camerastandpunt meer dominantie aan de gefotografeerde persoon kan verlenen (Vos, 2004:26).

² Research Workshop Fotojournalistiek van Drs. L. Zweers (2007) - Analysemodel persfoto's. Master Media & Journalistiek, Erasmus Universiteit Rotterdam

- Wanneer er meerdere foto's (bij een artikel) geplaatst zijn, behoren ze tot een reeks. De beeldinhouden van foto's in een reeks kunnen op elkaar inwerken waardoor nieuwe betekenissen tot stand kunnen komen. Dit wordt ook wel het 'derde effect' genoemd door Evans (1997). Door te noteren of foto's bij een reeks horen, is te achterhalen in hoeverre de betekenissen van deze foto's (bijvoorbeeld de teneur) met elkaar overeenkomen of juist niet.
- Ook heb ik genoteerd of een foto bij een artikel is geplaatst of dat het een op zichzelf staande foto is. Ik verwacht dat er meer foto's bij een artikel gepubliceerd worden dan dat er losse foto's in de dagbladen, tijdschriften en op de internetsite van Defensie staan.
- De bijgevoegde tekst bij een foto, die kan bestaan uit een kop, subkop en een *lead*, is van groot belang. Zoals uit het theoretisch kader blijkt, is tekst bij een foto een noodzakelijke aanvulling die ervoor zorgt dat je weet wat, wie of welke plaats wordt afgebeeld. Tevens kan de tekst bij de foto de teneur verder bepalen, aldus Evans (1997:255). Vandaar dat zowel de kop boven de foto, de kop bij het artikel, subkop bij het artikel, de *lead* en het onderschrift bij de foto mee zijn genomen in mijn analyse en niet slechts de foto met haar onderschrift.
- Wanneer er gedurende een oorlog slachtoffers vallen, levert dit over het algemeen een bepaalde (vaak negatieve) betekenis op. De sterkte van deze betekenis hangt af van de manier van presenteren. Er is nogal een verschil in het zien van slachtoffers en het spreken over slachtoffers. Een foto kan een grotere impact hebben dan het geschreven woord. Het is dan ook interessant om te onderzoeken of er een verband bestaat tussen de manier van presenteren van slachtoffers (in beeld of tekst) en de teneur. Aan de hand van deze aspecten kunnen tevens conclusies getrokken worden over het beeld dat de Nederlandse media laten zien. Laten zij vaak of weinig de slachtoffers van de oorlog zien? Spreken de Nederlandse media er alleen over en gaat het voornamelijk om Nederlandse militairen of worden burgerslachtoffers ook genoemd?
- Per foto ben ik nagegaan wat de teneur is. Hiermee doel ik op het gevoel dat de foto in eerste instantie oproept. Dit gevoel kan positief, neutraal of negatief zijn. Naast de foto wordt ook de teneur van de tekst bepaald. De tekst van de foto kan immers de teneur verder bepalen. Het is van belang om na te gaan of de bijgevoegde tekst bijdraagt aan het gevoel dat een foto oproept of dat de bijgevoegde tekst juist tegenstrijdig is. Dit is te zien in de combinatie van de teneur van de foto en de tekst. Tevens is het teneurverschil vastgesteld; is de teneur van de foto in

combinatie met de tekst positiever, hetzelfde of negatiever dan de foto zonder tekst. Wat er precies onder positief, neutraal en negatief wordt verstaan, is vastgelegd in onderstaande schema's.

Teneur foto

1. Positief	Religieuze tolerantie, emancipatie, democratisering, dialoog, overleg, wederopbouw, samenwerking, contact/hulp (aan) Afghaanse bevolking.
2. Neutraal	Religie, moskee(bezoek), het leven in de stad, op het platteland of in het basiskamp, culturele manifestaties, dagelijkse leven militairen, portret.
3. Negatief	Geweld, aanslagen, angst voor terreur, jihadisten, militante fundamentalistische organisaties, radicale politieke islam, religieus extremisme, onderdrukking vrouwen, polarisatie, schandalen, corruptie, doden en gewonden, vernielingen, huiszoekingen, verdriet, oorlog, condoleance.

Teneur tekst

1. Positief	Wederopbouw, hulp bieden, medailles voor werkzaamheden, overleg, training, hulp aan Afghaanse leger/bevolking/Afghaanse leiders.
2. Neutraal	Gewone/alledaagse leven/werk van militairen, (bezoek van) politici, Afghaanse bevolking, functieomschrijving, kabinetsbesluiten, achterblijvers (thuisfront).
3. Negatief	Geweld, aanslagen, schandalen, corruptie, doden/gewonden, vernielingen, gevechten, verslechtering wederopbouw, verdriet, angst, huiszoekingen, oorlog, offensief. ³

- Tot slot heb ik onderzocht of de foto en de tekst oorlog/vechten laten zien of vrede/wederopbouw. Deze scheiding is voor de beeldvorming van groot belang. Op deze wijze is te achterhalen of de Nederlandse media voornamelijk beelden laten zien van oorlog of juist van wederopbouw. Ook wordt er nagegaan of het beeld overeenkomt met de tekst. Laten de

³ Research Workshop Fotojournalistiek van Drs. L. Zweers (2007) - Analysemodel persfoto's. Master Media & Journalistiek, Erasmus Universiteit Rotterdam

Nederlandse media beelden van wederopbouw zien en spreken ze daar ook over of spreken ze ondertussen over oorlog? Wat er precies onder oorlog/vechten en vrede/wederopbouw wordt verstaan, is vastgelegd in onderstaande schema's.

Oorlog of wederopbouw foto

1. Oorlog/vechten	Slachtoffer(s), (gevolg van een) aanslag, gevecht.
2. Vrede/wederopbouw	Overleg, praten, onderhandelen (tussen Nederlanders en Afghanen), (medische) hulp bieden.

Oorlog of wederopbouw tekst

1. Oorlog/vechten	Doden, gesneuvelden, slachtoffers, aanslag, oorlog, offensief, gevecht, operatie, hinderlaag, bommen, aanvallen, bombardement, bloedbad, bomaanslag, zelfmoordaanslag, terroristische daad.
2. Vrede/wederopbouw	Opbouw, vrede, onderhandelingen, praten, overleg, dialoog, (medische) hulp bieden.

Met deze kwantitatieve fotoanalyse kan ik een groot deel van mijn opgestelde deelvragen beantwoorden. Om antwoord te vinden op de twee deelvragen die ingaan op de verschillen en overeenkomsten in beeldvorming in de Nederlandse media heb ik naast kwantitatief onderzoek ook een kwalitatieve fotoanalyse uitgevoerd.

Kwalitatieve fotoanalyse

Vijfentwintig van de 175 geanalyseerde foto's heb ik naast kwantitatief onderzoek ook onderworpen aan een kwalitatief onderzoek. Dit aan de hand van het analysemodel van Barthes (1961). Hij is waarschijnlijk de eerste geweest die in de jaren zestig van de vorige eeuw met de semiologie heeft geprobeerd het medium fotografie diepgaand te analyseren. In zijn essay geeft hij de mogelijkheden weer van semiologische onderzoeksmethoden. Op deze manier wordt meer inzicht verkregen in de essentie van de fotografie. Volgens Barthes worden beelden gemaakt met het doel communicatie tot stand te brengen. Het beeld maakt dan ook deel uit van de betekenisverlening, ook wel connotatie genoemd door de filosoof en literatuurcriticus. Barthes onderscheidt in zijn analysemodel zes aspecten om foto's van een zekere 'lading' te voorzien.

1. **Trucage**

Er wordt gebruik of zelfs misbruik gemaakt van de geloofwaardigheid van de fotografie door montage en retouche.

2. **Pose/houding**

De foto krijgt een bepaalde betekenis door het gebruik van een aantal specifieke uitdrukkingen en houdingen. Hierbij kan gedacht worden aan mimiek, lichaamstaal en emotie.

3. **Objecten/attributen**

De plaats van voorwerpen, gebouwen of iets dergelijks zijn van groot belang aangezien deze gefotografeerde objecten een connotatieve betekenis kunnen hebben.

4. **Het fotogenieke**

Door bepaalde technieken van instellingen, belichting en de wijze van afdrucken worden beelden 'opgefleurd'. Denk hierbij aan bepaalde lenzen (groothoeklenzen, telelenzen) of bepaalde opnamestandpunten. De fotograaf bepaalt het objectief, de afstand, het camerastandpunt en het begrenzen van de werkelijkheid.

5. **Esthetiek**

Door middel van compositie of speciale technieken probeert de foto op andere kunsten te lijken. In feite gaat het hier om het imiteren van echte kunst.

6. **Syntaxis**

Dit is het verhalende element van een foto. Een serie onder elkaar of naast elkaar geplaatste foto's van eenzelfde onderwerp in een bepaald tijdsverloop zorgt voor mogelijkheden tot het invoeren van nieuwe connotaties.

(Barthes, 1961)⁴

Harold Evans geeft in *Pictures on a page* (1997) meer inzicht in de handelingen van de fotoredactie die aangewend kunnen worden om de werkelijkheid te vertekenen. Hij is van mening dat de (foto)redacteur verschillende mogelijkheden heeft om het fotomateriaal te bewerken. Hij kijkt onder andere naar de volgende ingrepen.

- Bepalen van het formaat (emotionele impact, leesbaarheid)
- Sequentie (de fotoserie)
- Cliché (herhaaldelijk plaatsen van dezelfde soort foto)
- Derde effect (verschillende beeldinhouden tegenover elkaar stellen)

⁴ Research Workshop Fotojournalistiek van Drs. L. Zweers - College 12 november 2007 (aantekening)

- Kadring (wegsnijden van een deel van de foto)
- Begeleidende tekst (kop en ondertekening bij de foto)

Deze handelingen kunnen een nieuwe betekenis tot gevolg hebben.⁵

In mijn onderzoek heb ik het eerste procédé van Barthes, trucage, achterwege gelaten. Dit aspect heb ik niet meegenomen in de analyse aangezien het heel moeilijk te achterhalen is of er misbruik is gemaakt van de geloofwaardigheid van de fotografie. Tevens geldt de regel dat journalistieke foto's niet geënceneerd worden. De overige vijf procédés heb ik gecombineerd met twee aspecten van Evans. De eerste is het derde effect. Dit is het effect dat ontstaat wanneer men een serie vlak achter elkaar genomen foto's afdrukt; het verhalende element van een foto. Barthes noemt dit syntaxis. Daarnaast heb ik de begeleidende tekst bij de foto bekeken aangezien woorden een foto meer emotionele waarden geven, aldus Evans (1997:260).

Omdat het wat tijd betreft niet mogelijk is om alle 175 foto's kwalitatief te analyseren, heb ik per medium (*De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu*, *Elsevier*, internetsite van het ministerie van Defensie) vijf foto's geanalyseerd. Vijfentwintig foto's in totaal volstaat in dat opzicht. Het kwalitatief analyseren van meer dan vijf foto's per medium was lastig geweest aangezien er in *Elsevier* in mijn onderzochte periode slechts zeven foto's over de missie in Uruzgan zijn geplaatst. Vandaar dat mijn keuze op het aantal vijf is gevallen.

Van de in totaliteit 25 foto's heb ik de aspecten van Barthes en van Evans beschreven die van toepassing zijn op de foto's. Aan de hand van deze kwalitatieve methode worden de verschillen en overeenkomsten in beeldvorming van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media duidelijk.

Kwalitatieve analyse (interviews)

Naast kwantitatief en kwalitatief foto-onderzoek heb ik semi-gestructureerde interviews gehouden. Deze interviews heb ik afgenomen onder de oorlogsverslaggever Arnold Karskens, de chefs van de fotoredactie van *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu* en *Elsevier* en de adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie. Voor mijn onderzoek zijn deze interviews van groot belang. Ik heb kunnen achterhalen wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen de foto's in de twee dagbladen, de twee geïllustreerde tijdschriften en op de internetsite van Defensie. De wijze van plaatsing van foto's, de fotoselectie en de visie van de fotoredacteuren op de resultaten van mijn kwantitatieve fotoanalyse, zijn onderwerpen die tijdens de interviews aan bod zijn

⁵ Research Workshop Fotojournalistiek van Drs. L. Zweers - College 12 november 2007 (aantekening)

gekomen. Tevens heb ik enkele vragen gesteld met betrekking tot de vijf kwalitatief geanalyseerde foto's. De belangrijkste uitkomsten heb ik zowel in mijn kwantitatieve als in mijn kwalitatieve fotoanalyse verwerkt.

Ik heb voor semi-gestructureerde interviews gekozen zodat ik voor mezelf een bepaalde houvast had. Aan de hand van een itemlijst heb ik vooraf opgestelde onderwerpen en onderzoeksvragen één voor één kunnen behandelen. De topiclijsten zijn terug te vinden in de bijlagen op pagina één en vijf. Daarnaast heeft deze manier van interviewen eraan bijgedragen dat ik door kon vragen bij bepaalde onderwerpen, indien nodig.

Het interview met Karskens betreft een telefonisch interview. Helaas had hij niet genoeg tijd om mij persoonlijk te woord te staan. Johannes Dalhuijsen (*De Telegraaf*), Gerrit Jan van Ek (*de Volkskrant*), Roland Buiting (*Nieuwe Revu*), Sake van Delden (*Elsevier*) en Jan Blacquièr (ministerie van Defensie) waren allen erg geïnteresseerd en werkten graag mee aan mijn onderzoek. De interviews hebben plaatsgevonden op de hoofdkantoren van de desbetreffende instanties en duurden ongeveer 75 tot negentig minuten. Alle interviews zijn opgenomen op een voice-recorder en de volgende dag letterlijk uitgewerkt. De volledig uitgewerkte versies van de interviews zijn terug te vinden in de bijlagen vanaf pagina twee.

4.3.5 Verwerking van de gegevens

Alle 175 foto's heb ik aan de hand van het codeerschema geanalyseerd. Deze gegevens zijn vervolgens verwerkt in het statistische programma SPSS waarbij de meest belangrijke en meest opvallende resultaten in het volgende hoofdstuk zijn weergegeven. Ik heb voor deze manier gekozen omdat ik aan de hand van het statistische programma verschillende variabelen met elkaar kan vergelijken, een samenhang kan meten en daaruit conclusies kan trekken. De kwalitatieve fotoanalyse is na te slaan in hoofdstuk zes. De belangrijkste resultaten uit de interviews zijn terug te vinden in zowel hoofdstuk vijf als hoofdstuk zes. Op deze manier verweef ik kwantitatieve én kwalitatieve gegevens met elkaar waardoor ik tot een gedegen conclusie kan komen.

4.4 Kanttekeningen

Tot slot zijn er nog enkele kanttekeningen te plaatsen bij deze onderzoeksopzet. De eerste kanttekening heeft betrekking op de spelling. De verschillende onderzochte media hanteren ieder hun eigen spelling en taal. Zo beschrijft *De Telegraaf* de provincie in Afghanistan als 'Oeroezgan' terwijl *de Volkskrant* de provincie met 'Uruzgan' aanduidt. Vandaar dat in de kwantitatieve en kwalitatieve fotoanalyse dergelijke verschillen in taal naar voren kunnen komen.

In de codeerschema's van de kwantitatieve fotoanalyse noteer ik, indien van toepassing, de *lead* van het artikel bij de foto. In *Elsevier* is er echter geen sprake van een duidelijke *lead* zoals bij bijvoorbeeld de dagbladen het geval is. Vandaar dat ik de eerste alinea van het artikel heb meegenomen en dit aangeduid heb als de *lead*.

De derde kanttekening heeft betrekking op de soort foto's van het dagblad *de Volkskrant*. In de onderzochte periode heeft het dagblad 26 foto's van de militaire missie in Uruzgan afgebeeld. Naast dit aantal heeft de krant ook twaalf foto's in de vorm van topografische kaartjes van het gebied Uruzgan afgebeeld. Deze 'getekende' overzichtskaartjes, door de chef fotoredactie van *de Volkskrant* 'graphics' genoemd, zijn echter niet te vergelijken met de rest van de foto's. Ze zijn van een ander kaliber waardoor ze niet aan dezelfde kwantitatieve fotoanalyse onderworpen kunnen worden. Deze kaartjes heb ik in mijn onderzoek dan ook buiten beschouwing gelaten. In de resultaten en de conclusie sta ik echter wel stil bij deze weergave van beelden.

In hoofdstuk vijf staan een aantal tabellen en grafieken weergegeven. Om een overzichtelijk geheel te creëren, wijkt de opmaak op sommige plekken in dit hoofdstuk af van de opmaak in de rest van de thesis. De 25 foto's die ik kwalitatief geanalyseerd heb, zijn terug te vinden in het bijgevoegde fotoboekje. Deze foto's zijn echter niet op ware grootte afgebeeld. Het formaat van enkele foto's heb ik aan de grootte van het fotoboekje moeten aanpassen.

Een laatste kanttekening heeft betrekking op mijn objectiviteit. Tijdens het schrijven van mijn thesis heb ik geprobeerd zo objectief mogelijk te blijven door mijn eigen oordeel over de militaire missie in Uruzgan buiten beschouwing te laten. Ik heb getracht een representatief en objectief beeld van de missie in de media weer te geven zonder daarbij een oordeel uit te spreken.

5. Kwantitatieve fotoanalyse

In dit hoofdstuk presenteer ik de resultaten van de kwantitatieve fotoanalyse. Alle 175 foto's zijn op dezelfde manier onderzocht, namelijk aan de hand van het opgestelde analysemodel voor persfoto's. Met behulp van het statistische programma SPSS zijn in dit hoofdstuk de meest belangrijke en meest opvallende resultaten weergegeven. Bij elk resultaat heb ik in paragraaf 5.1 en 5.2 aan de hand van de informatie uit de interviews eventuele verklaringen van de chefs fotoredactie en adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie gegeven. Voor een duidelijk overzicht heb ik de onderzoeksvariabelen in tweeën gesplitst: in de algemene variabelen en de beeldinhoudelijke variabelen. In de eerste paragraaf zijn de resultaten van onder andere de grootte, de positie, de soort en de herkomst van de foto's te vinden. De beeldinhoudelijke variabelen, waar onder andere het onderwerp en de teneur van de foto's onder vallen, zijn in de tweede paragraaf na te slaan. Tot slot heb ik in de derde paragraaf een aantal combinaties van resultaten gemaakt.

5.1 Algemene variabelen

Aan de hand van tabellen en grafieken wordt in deze paragraaf achtereenvolgens de hoeveelheid, de plaatsing, de grootte, de positie, de soort, het camerastandpunt en de herkomst van de foto's weergegeven.

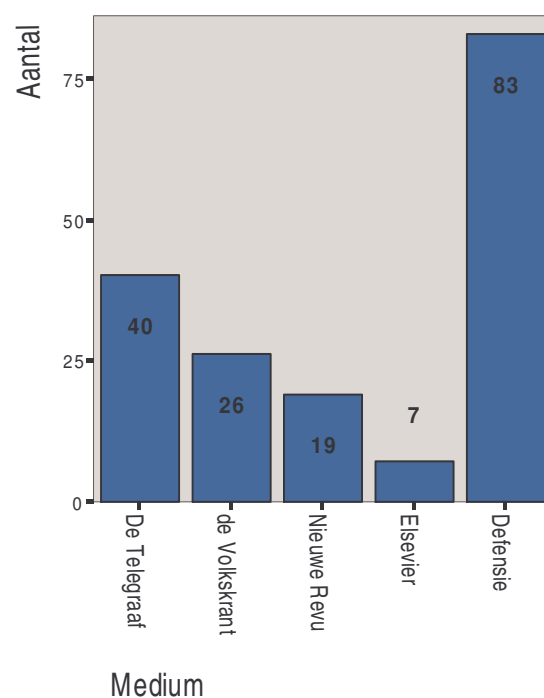
Hoeveelheid

In het diagram is te zien dat van de in totaal 175 onderzochte foto's de internetsite van Defensie de boventoon voert wat het aantal foto's betreft. Daarna volgt *De Telegraaf* met 40, *de Volkskrant* met 26 en *Nieuwe Revu* met negentien foto's. In het medium *Elsevier* staan de minste foto's over de militaire missie in Uruzgan.

Verklaring

Van de dagbladen en de geïllustreerde tijdschriften plaatst *De Telegraaf* de meeste foto's van de militaire missie. Chef beeldredactie Dalhuijsen geeft aan dat dit komt door de formule van *De Telegraaf*.

5.1. Aantal foto's per medium

De krant plaatst niet per definitie grote beelden maar wel veel.

Van Ek, chef fotoredactie van *de Volkskrant*, geeft aan dat de krant geen foto's van het ministerie van Defensie gebruikt waardoor het aanbod van beelden van de Nederlandse missie gering is. Vooral de buitenlandse persbureaus besteden weinig aandacht aan de Nederlandse militairen in Uruzgan, aldus Van Ek. Wanneer het aanbod van de missie niet goed is, kiest *de Volkskrant* een ander onderwerp uit waar illustraties bij komen. 'Je hebt natuurlijk altijd de keus om een verhaal te illustreren of niet.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

Het grote verschil in aantal foto's tussen *Nieuwe Revu* en *Elsevier* heeft volgens de chef fotoredactie van *Nieuwe Revu* te maken met de verdeling van foto en tekst. 'Beeld en tekst zijn in *Nieuwe Revu* gelijk verdeeld; *fifty-fifty*. Soms komt het zelfs voor dat wij meer beeld dan tekst plaatsen.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

De aandacht voor de militaire missie in *Elsevier* is niet minder dan in andere media, aldus Van Delden, chef fotoredactie van *Elsevier*. De fotoredacteur geeft aan dat *Elsevier* pas een verhaal maakt over de missie wanneer er echt een aanleiding is. Het verschil in aandacht tussen de dagbladen en de tijdschriften zit volgens Van Delden in het aantal uitgaven. 'De kranten moeten elke dag met nieuws komen. Wij hebben een wekelijkse uitgave.' (Van Delden, *Elsevier*). Wat het verschil in aandacht tussen *Nieuwe Revu* en *Elsevier* betreft, speelt het volgens Van Delden mee dat *Nieuwe Revu* in 2007 een eigen verslaggever naar het oorlogsgebied heeft gestuurd. 'Wanneer je een verslaggever hebt die verhalen en foto's maakt in Uruzgan, is het ook niet zo gek om dat breed uit te meten.' (Van Delden, *Elsevier*). Ook speelt de verdeling foto en tekst een rol. Deze verdeling is bij *Elsevier* eenderde tegenover tweederde. Dat het ministerie van Defensie veel foto's over de missie laat zien, komt door de taak die zij heeft om de mensen zo goed mogelijk en zoveel mogelijk over de missies, waaronder ook die in Uruzgan, te informeren, aldus Van Delden.

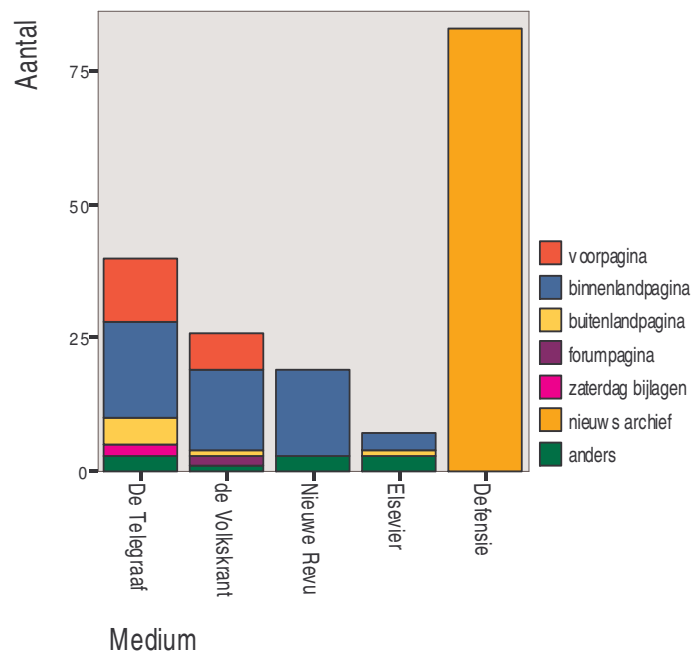
Kolonel Blacquièrre, adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie, vindt dat Defensie de plicht heeft aan de Nederlandse belastingbetaler te laten zien wat er met het geld gedaan wordt in Afghanistan. 'En daar is fotografie, een journalistiek product, via internet heel goed voor. We gebruiken onze site om te laten zien wat we doen. Het internet biedt natuurlijk de mogelijkheden om veel foto's te plaatsen.' (Blacquièrre, ministerie van Defensie).

Plaatsing

In kruistabel 5.3 op de volgende pagina is te zien dat zowel bij de twee dagbladen als bij de twee geïllustreerde tijdschriften de meeste foto's op de binnenlandpagina staan. *Nieuwe Revu* plaatst zelfs 84% van de foto's op deze pagina. In *De Telegraaf* en *de Volkskrant* wordt naast de binnenlandpagina de voorpagina het meest gebruikt om foto's te plaatsen. *De Telegraaf* voert hierbij de boventoon; 30%

van de afbeeldingen staat op de voorpagina. Slechts een paar foto's uit de dagbladen worden op de buitenlandpagina, de forumpagina en in de zaterdagbijlagen geplaatst. *De Telegraaf* is het enige medium dat foto's in de zaterdagbijlagen plaatst (twee in totaal) en *de Volkskrant* is de enige die de forumpagina voorziet van foto's van de militaire missie (ook twee in totaal). Bij de twee dagbladen is de spreiding van plaatsing meer divers dan bij de twee tijdschriften. In *Nieuwe Revu* staan zestien van de negentien foto's op de

5.2. Plaatsing van de foto's (1)

binnenlandpagina. De overige drie foto's staan op een pagina genoemd 'In Afghanistan'. 43% van de afbeeldingen in *Elsevier* wordt op de binnenlandpagina geplaatst en 43% op een pagina genoemd 'Foto van de week' of 'De week'. Slechts één foto staat op de buitenlandpagina. De internetsite van het ministerie van Defensie is een uitzondering wat de plaatsing van de foto's betreft. In staafdiagram 5.2 is dit goed te zien. Alle foto's, 83 in totaal, zijn op de internetsite onder één pagina gebracht; het nieuwsarchief.

5.3. Plaatsing van de foto's (2)

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
Voorpagina	12 (30%)	7 (27%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	19 (11%)
Binnenlandpagina	18 (45%)	15 (57%)	16 (84%)	3 (43%)	0 (0%)	52 (30%)
Buitenlandpagina	5 (13%)	1 (4%)	0 (0%)	1 (14%)	0 (0%)	7 (4%)
Forumpagina	0 (0%)	2 (8%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (1%)
Zaterdag bijlagen	2 (5%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (1%)
Nieuws archief	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	83 (100%)	83 (47%)
Anders	3 (7%)	1 (4%)	3 (16%)	3 (43%)	0 (0%)	10 (6%)
Totaal	40	26	19	7	83	175

Verklaring

Foto's van de militaire missie worden over het algemeen op de binnenlandpagina geplaatst in *De Telegraaf*. Wanneer een beeld op de buitenlandpagina staat, heeft het artikel waar de foto bij hoort waarschijnlijk geen 'Hollandse link', aldus Dalhuijsen. 'Het gaat dan bijvoorbeeld over de ontwikkelingen in Afghanistan of over een internationale kwestie.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Foto's die op de voorpagina geplaatst worden, zijn krachtig en nieuwswaardig volgens de chef beeldredactie.

Wanneer beelden van de missie in *de Volkskrant* niet op de binnenlandpagina staan, is er een overweging geweest binnen de krant om deze foto's op een andere pagina te plaatsen. Deze overweging kan te maken hebben met bepaalde 'regels' van de krant volgens Van Ek. 'Het is maar net waar de krant iets onder rekent.' (Van Ek, *de Volkskrant*). De chef fotoredactie van *de Volkskrant* bedoelt hiermee dat wanneer een artikel over een bepaald onderwerp volgens de 'regels' onder buitenland hoort, het artikel en de foto ook op de buitenlandpagina worden geplaatst. Ook kan de overweging zijn om foto's op de voorpagina te plaatsen. 'Beelden die mooi en van een goede kwaliteit zijn en die we zelf maken, hebben een grotere kans om op de voorpagina te komen.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

Door *deadlines* en door opmaaktechnische redenen zijn niet alle foto's van de missie in *Nieuwe Revu* op de binnenlandpagina geplaatst, aldus Buiting. 'Zo kwam het wel eens voor dat zondag nog werd besloten dat er een artikel en fotomateriaal van de missie mee moest in de editie van maandag.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

De chef fotoredactie van *Elsevier* geeft aan dat berichten en foto's van de missie in het tijdschrift normaliter op de binnenlandpagina worden geplaatst aangezien het om een Nederlandse deelname gaat. Wanneer dit niet gebeurt, speelt volgens Van Delden bij *Elsevier*, net als bij *Nieuwe Revu*, de opmaak en de *deadline* een rol.

Op de internetsite van Defensie is er één pagina beschikbaar. 'Op deze pagina plaatsen we de nieuwsberichten en beelden die we vanuit Afghanistan krijgen.' (Blacquièrè, ministerie van Defensie).

Grootte

Wat de grootte van de onderzochte foto's betreft, is het moeilijk om de vijf media met elkaar te vergelijken. Dagbladen, tijdschriften en een internetsite hebben namelijk verschillende afmetingen. Zo bestaat een pagina van een dagblad meestal uit acht kolommen terwijl een pagina van een tijdschrift drie kolommen beslaat. Vandaar dat slechts de twee dagbladen met elkaar te vergelijken zijn en de twee tijdschriften. Om een duidelijk overzicht te krijgen van de breedte van de foto's in kolommen zijn in SPSS zes klassen gemaakt. In kruistabel 5.4 op de volgende pagina zijn deze terug te vinden. Alle

halve kolommen zijn naar boven afgerond. Zo valt een foto met een breedte van 2,5 kolom onder de klasse '3 kolommen'.

5.4. Breedte foto's in kolommen (1)

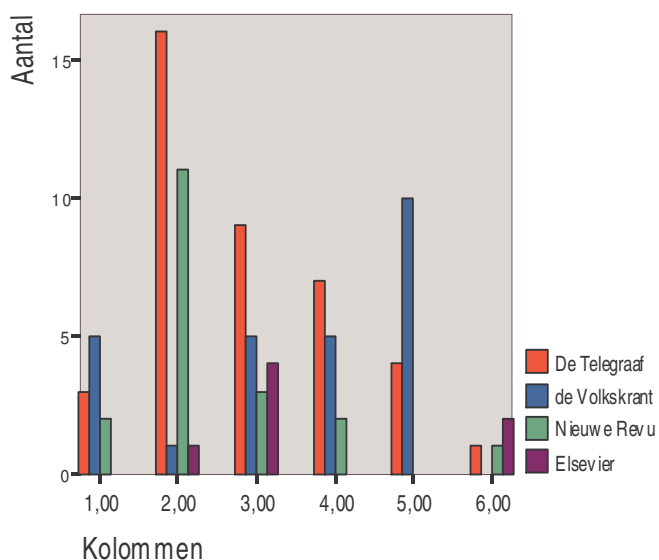
	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
1 kolom	3 (7%)	5 (19%)	2 (11%)	0 (0%)	83 (100%)	93 (53%)
2 kolommen	16 (40%)	1 (4%)	11 (57%)	1 (14%)	0 (0%)	29 (17%)
3 kolommen	9 (23%)	5 (19%)	3 (16%)	4 (57%)	0 (0%)	21 (12%)
4 kolommen	7 (18%)	5 (19%)	2 (11%)	0 (0%)	0 (0%)	14 (8%)
5 kolommen	4 (10%)	10 (39%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	14 (8%)
6 kolommen	1 (2%)	0 (0%)	1 (5%)	2 (29%)	0 (0%)	4 (2%)
Totaal	40	26	19	7	83	175

Zowel in de kruistabel hierboven als in diagram 5.5 is te zien dat het grootste deel van de foto's (40%) uit *De Telegraaf* uit twee kolommen bestaat. Bij *de Volkskrant* zijn de meeste foto's, tien van de 26 om precies te zijn, maar liefst vijf kolommen breed en is er slechts één foto die uit twee kolommen bestaat. Er is één foto uit een dagblad die zes kolommen breed is. Deze afbeelding is afkomstig uit *De Telegraaf*.

De spreiding van de breedte van de foto's in kolommen bij *Nieuwe Revu* is groter dan bij *Elsevier*. Alleen een foto bestaande uit vijf kolommen komt niet in *Nieuwe Revu* voor. Afbeeldingen met een breedte van twee kolommen komt het meest voor in dit tijdschrift (57%) terwijl in *Elsevier* een breedte van drie kolommen het meest voorkomt (57%). Bijna eenderde van de foto's uit *Elsevier* bestaat uit zes kolommen. Dergelijke foto's bedekken dus twee hele pagina's van een tijdschrift, ook wel *spread* genoemd. Ook in *Nieuwe Revu* komt een dergelijke foto eenmaal voor.

De onderzochte foto's van de internetsite van Defensie bestaan allemaal uit een halve kolom. In kruistabel 5.4 is dan ook te zien dat 100% van de foto's van de internetsite van Defensie binnen de klasse

5.5. Breedte foto's in kolommen (2)

'1 kolom' valt. Om staafdiagram 5.5 overzichtelijk te houden, is de internetsite van Defensie buiten beschouwing gelaten.

Ook wat de lengte betreft, zijn de vijf media moeilijk met elkaar te vergelijken. Zo is de lengte van een dagblad groter dan de lengte van een tijdschrift. Om een duidelijk overzicht te krijgen van de lengte van de foto's in centimeters zijn in SPSS, net als bij de breedte van de foto's, zes klassen gemaakt. In onderstaande kruistabel zijn deze terug te vinden.

5.6. Lengte foto's in centimeters

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
0 - 5 cm	1 (3%)	5 (19%)	0 (0%)	0 (0%)	76 (92%)	82 (47%)
5 - 10 cm	18 (44%)	5 (19%)	13 (68%)	2 (29%)	7 (8%)	45 (26%)
10 - 15 cm	12 (30%)	3 (12%)	1 (5%)	3 (42%)	0 (0%)	19 (11%)
15 - 20 cm	7 (18%)	12 (46%)	4 (22%)	0 (0%)	0 (0%)	23 (13%)
20 - 25 cm	2 (5%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (1%)
25 - 30 cm	0 (0%)	1 (4%)	1 (5%)	2 (29%)	0 (0%)	4 (2%)
Totaal	40	26	19	7	83	175

In kruistabel 5.6 is te zien dat het merendeel van de foto's van *De Telegraaf* niet heel lang is. 77% van de afbeeldingen is kleiner dan 15 centimeter. In *de Volkskrant* is 50% van de foto's kleiner dan 15 centimeter en de andere 50% is gelijk of groter dan 15 centimeter. Één foto in *de Volkskrant* is zeer groot en valt in de categorie 25 tot en met 30 centimeter.

Meer dan de helft van de foto's (68%) in *Nieuwe Revu* is kleiner dan 10 centimeter terwijl slechts 29% van de afbeeldingen in *Elsevier* kleiner is dan 10 centimeter. Iets meer dan een vijfde van de foto's uit *Nieuwe Revu* heeft echter een redelijk grote lengte; 22% van de foto's is tussen de 15 en de 20 centimeter lang. Tabel 5.6 laat tevens zien dat de meeste foto's (42%) in *Elsevier* een lengte tussen de 10 en de 15 centimeter hebben. Daarnaast staan er twee grote afbeeldingen met een lengte tussen de 25 en de 30 centimeter in het tijdschrift. Ook *Nieuwe Revu* heeft één dergelijke grote foto geplaatst.

Bijna alle foto's van de internetsite van Defensie (92%) zijn kleiner dan 5 centimeter. Slechts zeven foto's van de 83 hebben een lengte tussen de 5 en de 10 centimeter.

Verklaring

Net als bij de hoeveelheid foto's speelt bij de grootte van foto's ook de formule van de krant een rol, aldus Dalhuijsen. 'Wij hebben liever veel beeld in kleiner formaat dan weinig beeld in groot formaat. Het heeft ook te maken met de hoeveelheid onderwerpen die wij willen aanstippen. Er gebeurt zo vreselijk veel iedere dag in de wereld, dat willen we zoveel mogelijk in beeld brengen.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

Dat de meeste foto's in *de Volkskrant* een redelijke grote lengte hebben en uit vijf kolommen bestaan, heeft te maken met het feit dat alle foto's die de krant plaatst over het algemeen groot zijn, aldus Van Ek. 'We hebben meestal een standaard maat van één liggende foto per pagina van vijf kolom. Als een foto normaal en goed is, heeft hij een grootte van vijf.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

De spreiding in grootte van de foto's is in *Nieuwe Revu* groter dan bij *Elsevier* omdat er in 2007 nog geen vaststaande regels golden voor de grootte van foto's in *Nieuwe Revu*. 'De grootte was voornamelijk afhankelijk van datgene we aan beeldmateriaal hadden en van de manier waarop het beeldmateriaal het best tot zijn recht kwam.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Binnen *Elsevier* gelden er bepaalde richtlijnen waardoor de grootte van foto's redelijk vast staat. 'Bij een verhaal van één pagina plaatsen we meestal maar één foto. Bij een verhaal van twee pagina's plaatsen we meestal één grote foto en één kleinere foto.' (Van Delden, *Elsevier*). Dat bijna eenderde van de foto's van de missie in *Elsevier* heel groot is, komt door het katern 'Foto van de Week' waarbij een foto over twee pagina's wordt verspreid. Over een dergelijk katern beschikt *Nieuwe Revu* niet.

Er zijn geen regels of criteria voor de grootte van foto's op de internetsite van Defensie. De beelden zijn niet overdreven groot aangezien er de mogelijkheid is om de foto's te vergroten door er op te klikken met de muis, aldus de kolonel. 'Dat is weer het mooie aan de mogelijkheden van internet.' (Blacquièrè, ministerie van Defensie).

Positie

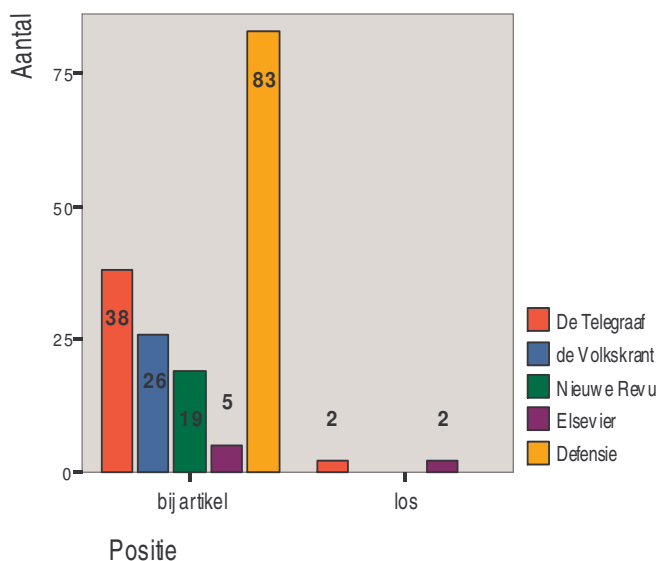
In kruistabel 5.7 en in diagram 5.8 op de volgende pagina is te zien dat het merendeel van de onderzochte foto's bij een artikel wordt geplaatst (98%). Slechts vier foto's staan op zichzelf. Twee van deze op zichzelf staande afbeeldingen staan in *De Telegraaf* op de binnenlandpagina en twee in *Elsevier* op de pagina genaamd 'Foto van de Week'. Deze vier foto's zijn groot van formaat. De twee afbeeldingen in *Elsevier* vullen zelfs twee pagina's, ook wel een *spread* genoemd.

5.7. Positie van de foto's (1)

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
Bij artikel	38 (95%)	26 (100%)	19 (100%)	5 (71%)	83 (100%)	171 (98%)
Los	2 (5%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (29%)	0 (0%)	4 (2%)
Totaal	40	26	19	7	83	175

Meer dan de helft van de foto's, 58% om precies te zijn, behoort tot een reeks zoals in kruistabel 5.9 te zien is. Deze reeks kan bestaan uit twee, drie, vier, vijf of zes afbeeldingen. De twee dagbladen hebben een redelijk gelijke verdeling; dat een foto tot een reeks behoort, komt ongeveer net zo vaak voor als dat er één enkele foto wordt geplaatst. *Elsevier* is het enige medium dat geen reeks van foto's plaatst; alle zeven onderzochte foto's staan op zichzelf. Bij *Nieuwe Revu* en de internetsite van *Defensie* overheerst echter de reeks van foto's met respectievelijk 84% en 64%.

5.8. Positie van de foto's (2)

5.9. Positie van de foto's (3)

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
Enkel	21 (52%)	13 (50%)	3 (16%)	7 (100%)	30 (36%)	74 (42%)
Reeks	19 (48%)	13 (50%)	16 (84%)	0 (0%)	53 (64%)	101 (58%)
Totaal	40	26	19	7	83	175

Verklaring

De Telegraaf plaatst volgens Dalhuijsen een losse foto wanneer het beeld voor zich spreekt en het geen commentaar in de vorm van een artikel behoeft. 'Een dergelijke foto krijgt dan vaak een sterkere betekenis.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Het plaatsen van foto's in een reeks wordt in *De Telegraaf* gedaan wanneer daarmee de situatie duidelijker uitgelegd kan worden. Daarnaast speelt ook de formule, dat *De Telegraaf* graag veel foto's plaatst, een rol, aldus Dalhuijsen.

Volgens Van Ek speelt het fotomoment een rol bij het wel of niet plaatsen van een foto op zichzelf in *de Volkskrant*. 'We plaatsen een losse foto wanneer het fotomoment heel sterk is en de tekst niet belangrijk is.' (Van Ek, *de Volkskrant*). Daarnaast gaat *de Volkskrant* over tot het plaatsen van foto's in een reeks wanneer het beeld op die manier beter tot zijn recht komt en wanneer er genoeg ruimte is in het dagblad. Ook is het ritme van de krant belangrijk bij het wel of niet plaatsen van foto's in een reeks. Met het ritme van de krant doelt Van Ek op het evenwicht tussen alle foto's op alle pagina's.

Aangezien *Nieuwe Revu* veel pagina's uittrekt voor een verhaal maakt het tijdschrift meer gebruik van een reeks foto's dan de andere media, aldus Buiting. 'We publiceren waarschijnlijk net zoveel tekst als andere bladen maar spreiden dit over meerdere pagina's uit. Daardoor bieden we dus ook meer ruimte voor foto's.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Dat *Elsevier* als één van de weinige media op zichzelf staande foto's van de missie heeft geplaatst, komt door het katern 'Foto van de Week' waar het tijdschrift over beschikt. Over een dergelijk vaststaand katern beschikken de andere media niet. De reden dat *Elsevier* geen enkele keer een reeks foto's van de missie heeft geplaatst, komt door de grootte van de bijbehorende artikelen. 'Bij een artikel van één pagina, plaatsen wij ook maar één foto.' (Van Delden, *Elsevier*).

Kolonel Blacquièr geeft aan dat er geen achterliggende gedachte zit achter het plaatsen van foto's in een reeks op de internetsite.

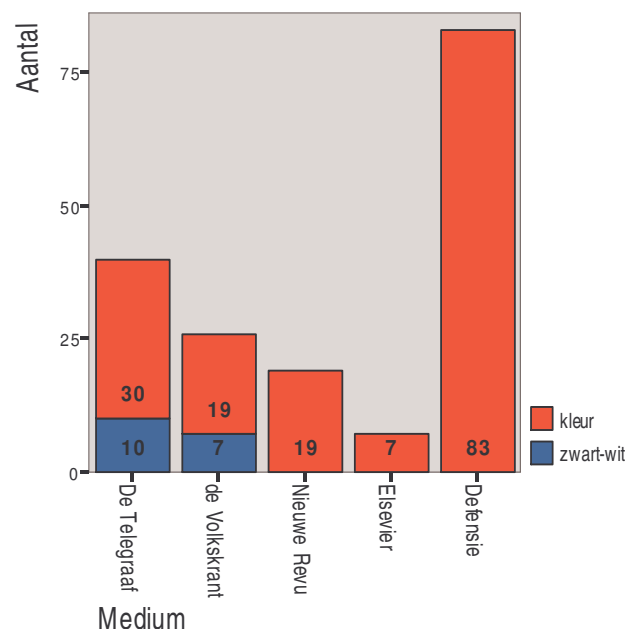
Soort

Het overgrote deel van de onderzochte afbeeldingen in de verschillende media is in kleur afgedrukt. Zoals in het diagram hiernaast is af te lezen, zijn de twee dagbladen de enige media die naast kleurenfoto's ook zwart-wit foto's plaatsen. Zowel een kwart van de afbeeldingen van *De Telegraaf* als van *de Volkskrant* is zwart-wit.

Verklaring

Bij *De Telegraaf* speelt de techniek een rol wat de kleur van de foto's betreft. Bepaalde pagina's kunnen namelijk niet in kleur worden afgedrukt. 'Dat is een puur technisch verhaal', aldus Dalhuijsen (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

5.10. Soort foto

Het aantal zwart-wit beelden in *de Volkskrant* is beperkt aangezien de fotoredactie van de krant liever geen zwart-wit foto's plaatst. De kwaliteit van een foto is bepalend. 'Wanneer het een mooie foto is, plaatsen we deze. Ook al is het een zwart-wit beeld.' (Van Ek, *de Volkskrant*). Van Ek geeft aan zuinig te zijn met het plaatsen van zwart-wit foto's.

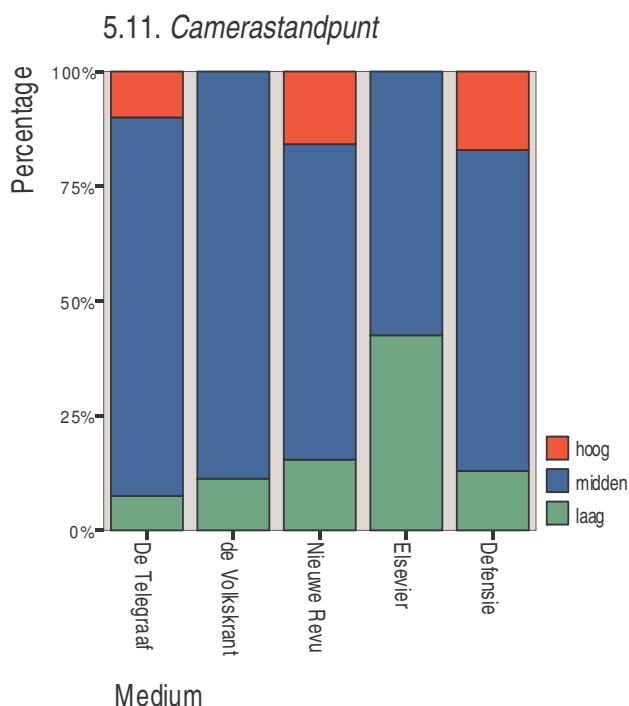
Het streven van *Nieuwe Revu* is één zwart-wit productie per nummer. Het is volgens Buiting dan ook puur toeval dat de onderzochte foto's van de missie allemaal in kleur zijn afgebeeld.

Ook *Elsevier* heeft een algemene stelregel wat de kleur van foto's betreft; in het tijdschrift worden geen zwart-wit foto's geplaatst behalve wanneer het om een historisch beeld gaat. Daarnaast worden er in de rubrieken 'interview' en 'necrologie' zwart-wit foto's geplaatst. Beelden van de militaire missie hebben in de onderzochte periode geen enkele keer in één van deze rubrieken gestaan.

Defensie maakt altijd gebruik van kleurenfoto's aangezien ze daar ook alleen maar de beschikking over hebben. Zwart-wit beelden van de missie worden niet gemaakt door de Defensiefotografen.

Camerastandpunt

Over het geheel genomen, wordt er bijna evenveel gebruik gemaakt van een hoog dan wel een laag camerastandpunt. Bij elk medium is echter in meer dan de helft van de gevallen de foto vanuit een midden standpunt genomen. Zoals in het diagram hieronder te zien is, voert *de Volkskrant* hierbij de boventoon met 89% en *Elsevier* de ondertoon met 57%. Foto's uit zowel *de Volkskrant* als *Elsevier* zijn

geen enkele keer vanuit een hoog camerastandpunt genomen terwijl respectievelijk 10%, 16% en 17% procent van de foto's uit *De Telegraaf*, *Nieuwe Revu* en op de internetsite van Defensie een hoog standpunt heeft. In elk medium komen afbeeldingen voor met een laag camerastandpunt. De meeste foto's met een laag standpunt staan in *Elsevier* (43%) en de minste foto's met een laag standpunt in *De Telegraaf* (8%).

Verklaring

De Telegraaf, *de Volkskrant*, *Elsevier* en de internetsite van Defensie geven aan dat het camerastandpunt van de fotograaf geen rol speelt bij het selecteren van foto's van de missie. *De Telegraaf* zegt het volgende over het camerastandpunt; 'We letten daar niet op. Wat dat betreft zijn we afhankelijk van datgene we aangeboden krijgen.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Wanneer *de Volkskrant* een fotograaf op pad stuurt, geeft de fotoredactie informatie over het onderwerp. Het in beeld brengen van dit onderwerp is het traject van de fotograaf, aldus Van Ek. 'Of hij dan in een boom klimt of op de grond gaat liggen, is zijn zaak. Daar heeft de fotoredactie geen invloed op.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

Ook *Nieuwe Revu* geeft aan dat het camerastandpunt geen bewuste rol speelt bij de keuze van foto's. Wel stuurt het tijdschrift soms haar fotografen aan om vanuit een bepaald standpunt te fotograferen. 'Het kan wel eens zo zijn dat we een heel trots persoon interviewen. We geven dan de fotograaf de tip mee om vanuit een laag standpunt te fotograferen zodat die trotsheid terug te zien is op de foto's.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Herkomst

In onderstaande kruistabel is te zien dat de meeste foto's afkomstig zijn van het ministerie van Defensie (32%). Vervolgens komt de fotograaf als bron het meest voor (30%), daarna het (foto)persbureau met 19% en in 10% van de gevallen is de bron onbekend. Opvallend is dat de spreiding in herkomst van de foto's in de dagbladen groter is dan in de tijdschriften en op de internetsite van Defensie. Zo maken *De Telegraaf* en *de Volkskrant* gebruik van zes bronnen terwijl de tijdschriften er slechts drie gebruiken. *Nieuwe Revu* maakt in vergelijking met de andere vier media het meest gebruik van (foto)persbureaus (62%). Daarnaast is in meer dan een kwart van de gevallen de bron onbekend. Ook bij *De Telegraaf* is

5.12. Herkomst van de foto's

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
Fotograaf	10 (25%)	6 (21%)	2 (10%)	6 (40%)	42 (37%)	66 (30%)
(Foto)persbureau	13 (32%)	10 (36%)	13 (62%)	6 (40%)	0 (0%)	42 (19%)
Journalist	0 (0%)	6 (21%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	6 (3%)
Tv-beeld	2 (5%)	1 (4%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	3 (1%)
Defensie	3 (8%)	3 (11%)	0 (0%)	3 (20%)	59 (52%)	68 (32%)
Privé/eigen	4 (10%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	4 (2%)
Niet bekend	8 (20%)	2 (7%)	6 (28%)	0 (0%)	5 (5%)	21 (10%)
Anders	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	7 (6%)	7 (3%)
Totaal	40	28	21	15	113	217

de bron van een redelijk groot gedeelte van de foto's, eenvijfde om precies te zijn, onbekend. Net als bij *Nieuwe Revu* is het (foto)persbureau de belangrijkste bron van *De Telegraaf* wat foto's van de missie betreft. De fotograaf volgt met 25%. Ook de foto's uit *de Volkskrant* zijn voor het grootste deel (36%) afkomstig van het (foto)persbureau. Daarna volgt de fotograaf en de journalist als belangrijkste bron (21%). *De Volkskrant* is het enige medium waarbij foto's van een journalist afkomen. Foto's in *Elsevier* zijn net als de foto's uit de twee dagbladen voornamelijk afkomstig van fotografen en (foto)persbureaus. Het verschil met de dagbladen is, dat er in *Elsevier* evenveel gebruik wordt gemaakt van een fotograaf als van een (foto)persbureau. Daarnaast komt eenvijfde van de foto's van het ministerie van Defensie. Iets meer dan de helft van de foto's op de internetsite van Defensie is afkomstig van het ministerie zelf (52%). Met 37% volgt de fotograaf als bron die het meest wordt gebruikt. De internetsite is het enige medium dat gebruik maakt van bronnen die onder de noemer 'anders' vallen. Het gaat hierbij om bronnen zoals ISAF, TFU (Task Force Uruzgan), de Oorlogsgravenstichting en Corporal Jamie Osborne.

In kruistabel 5.13 is te zien dat het totaal aantal foto's niet overeenkomt met het feitelijk aantal onderzochte foto's. Dit komt doordat er bij sommige foto's niet één maar twee of zelfs drie bronnen weergegeven worden. Bijvoorbeeld de naam van een fotograaf en een (foto)persbureau. In onderstaande tabel is te zien hoeveel foto's een dergelijke 'dubbele bron' hebben.

5.13. Dubbele bron

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
Totaal	40	28	21	15	113	217
Totaal feitelijk	40	26	19	7	83	175
Verschil	0	2	2	8	30	42

De Telegraaf vermeldt bij geen enkele foto twee of meer verschillende bronnen terwijl bij *de Volkskrant* en *Nieuwe Revu* tweemaal een 'dubbele bron' wordt gebruikt. In *Elsevier* wordt vier keer een 'dubbele bron' gebruikt en bij twee foto's worden zelfs drie bronnen vermeld. Vandaar dat het verschil acht bedraagt. Op de internetsite van Defensie wordt het meest gebruik gemaakt van een 'dubbele bron'. Bij dertig foto's worden twee bronnen vermeld.

Verklaring

De Telegraaf maakt graag het meest gebruik van foto's van eigen fotografen. 'We kijken in eerste instantie of er ruimte bestaat om mensen naar het gebied zelf te sturen.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). De ruimte is vaak beperkt omdat er hoge kosten aan zijn verbonden en het tevens gevaarlijk is om iemand naar een oorlogsgebied te sturen, aldus de chef beeldredactie. Aangezien er niet altijd mensen in het gebied zitten, wijkt de krant uit naar (foto)persbureaus. Naast fotografen en (foto)persbureaus maakt *De Telegraaf* ook gebruik van fotomateriaal van Defensie. 'Ik vind niet dat we Defensie moeten uitsluiten. Hun materiaal is zeker wel bruikbaar.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Bij een aantal foto's in *De Telegraaf* is de bron onbekend. Dalhuijsen geeft aan dat de naam van de fotograaf of het persbureau in de hectiek of door een slordigheidje wel eens wegvalt.

De reden dat *de Volkskrant* meer foto's van (foto)persbureaus gebruikt dan van (eigen) fotografen heeft net als bij *De Telegraaf* te maken met de veiligheid, aldus Van Ek. Met het inzetten van fotografen in een oorlogsgebied is *de Volkskrant* voorzichtig aangezien het gevaar met zich meebrengt. Dat *de Volkskrant* het enige medium is die aangeeft foto's van een eigen journalist te gebruiken, komt omdat elke bron in de krant een credit krijgt. 'Elke foto in *de Volkskrant* krijgt een credit. Of dat nu een fotograaf of een verslaggever is.' (Van Ek, *de Volkskrant*). Bij twee foto's in *de Volkskrant* is de bron echter niet weergegeven. Van Ek geeft als verklaring dat het om twee kleine pasfoto's van *Hyves* gaat die geen credit nodig hebben. Dat er foto's van het ministerie van Defensie in *de Volkskrant* staan, is volgens de chef fotoredactie uitzonderlijk. Ongeveer een jaar geleden heeft Van Ek namelijk besloten geen foto's meer van Defensie te gebruiken omdat hij kritiek kreeg van lezers. 'Lezers zagen ons als een PR krant aangezien we materiaal van Defensie gebruikten. Ze vroegen zich af of de artikelen in de krant ook geschreven werden door het ministerie. Dit argument heb ik ter harte genomen en heb er een streep onder gezet.'

Naast financiën speelt ook bij *Nieuwe Revu* de veiligheid een rol bij het vaker gebruik maken van (foto)persbureaus dan eigen fotografen. Omdat het sturen van eigen mensen naar een oorlogsgebied veel geld kost en onveilig is, wijkt *Nieuwe Revu* uit naar de (foto)persbureaus. De reden dat *Nieuwe Revu* geen gebruik maakt van het materiaal van het ministerie van Defensie heeft te maken met de betrouwbaarheid. De informatie die Defensie levert, wordt door *Nieuwe Revu* als gekleurde informatie gezien. 'Het is slechts één kant van het verhaal dat in beeld wordt gebracht en ook nog eens het verhaal van een partijdige kant. Dus ik gebruik de foto's van Defensie liever niet.' (Buiting, *Nieuwe Revu*). Bij zes foto's in *Nieuwe Revu* wordt de herkomst niet vermeld aangezien de bron de oorlogsjournalist Arnold Karskens is. De regel in *Nieuwe Revu* is, dat de naam van een verslaggever niet bij een foto wordt vermeld. Buiting zegt hierover het volgende; 'Persoonlijk vind ik het wat minder

chic staan wanneer je ziet dat de tekst en de foto's van één en dezelfde persoon afkomstig is. Het komt over als "ons budget was op". (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Hoewel *Elsevier* evenveel gebruik maakt van (foto)persbureaus als van fotografen, geeft het blad aan dat ook voor hun geld en veiligheid een grote rol spelen. 'Naast persbureaus als bronnen bestaat de mogelijkheid om zelf iemand naar Uruzgan te sturen. Dit is echter gevaarlijk en het brengt tevens hoge kosten met zich mee.' (Van Delden, *Elsevier*). De reden dat *Elsevier* van de twee dagbladen en de twee geïllustreerde tijdschriften het meest gebruik maakt van beelden van Defensie is, dat het aanbod van voornamelijk buitenlandse (foto)persbureaus soms gering is. 'Wanneer we via persbureaus geen of weinig beeldmateriaal kunnen vinden van de missie, zijn we afhankelijk van het ministerie.' (Van Delden, *Elsevier*). Wat de bronvermelding betreft is *Elsevier* heel secuur. Dit komt omdat het blad grote waarde hecht aan het zo volledig mogelijk weergeven van de bron.

Volgens Blacquièr staan op de internetsite van Defensie alleen maar foto's die door de eigen mensen oftewel Defensiefotografen zijn gemaakt. De reden is dat Defensie met haar site en haar foto's een andere rol heeft dan de dagbladen en de tijdschriften. 'Wij hebben niet als taak om de situatie in Afghanistan zo objectief mogelijk in beeld te brengen.' (Blacquièr, ministerie van Defensie). De beelden op de site zijn in eerste instantie voor intern gebruik. Ze geven informatie over de activiteiten van Defensie, aldus Blacquièr. De kolonel geeft aan begrip te hebben voor het standpunt van *de Volkskrant* en *Nieuwe Revu*. 'Als zij denken meer objectiviteit te garanderen door eigen fotografen of persbureaus in te zetten, moeten ze dat vooral doen.' (Blacquièr, ministerie van Defensie). Volledige objectiviteit bestaat echter niet volgens de kolonel. 'Fotografen die verbonden zijn aan een persbureau hebben ook een keus gemaakt van wat ze wel, wat ze niet laten zien en vanuit welke hoek. Een fotograaf van *Reuters* kan ook heel bewust gewacht hebben om een bepaald beeld te schieten. Dat is dan ook gekleurd.' (Blacquièr, ministerie van Defensie).

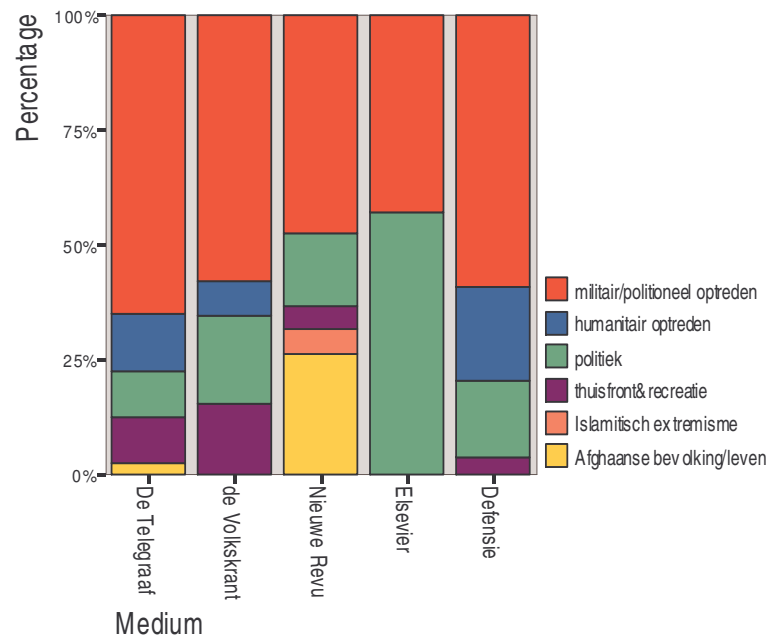
5.2 Beeldinhoudelijke variabelen

Aan de hand van tabellen en grafieken zijn in deze paragraaf de onderwerpen van de foto's en eventuele terugkerende beelden weergegeven. Tevens heb ik aangetoond in hoeverre er sprake is van het weergeven van slachtoffers op foto's en in de tekst. Ook de teneur van de foto's en de teneur van de tekst zijn aan de hand van tabellen en grafieken na te slaan. Tot slot is in twee diagrammen en een kruistabel de verdeling van de militaire missie als vredesmissie en als vechtmis­sie afgebeeld.

Onderwerp

De kleur rood domineert in het staafdiagram hiernaast. Dit betekent dat meer dan de helft van de foto's afbeeldingen betreft over militair/politioneel optreden. *De Telegraaf* voert de boventoon met 65%. De onderwerpen humanitair optreden, politiek en thuisfront & recreatie volgen en 3% van de foto's in *De Telegraaf* betreft het onderwerp Afghaanse bevolking/leven. Ook in *de Volkskrant* gaat meer dan de helft van de foto's over militair/

5.14. Onderwerp foto's

politioneel optreden. Daarna volgt het onderwerp politiek met 19% en het onderwerp thuisfront & recreatie met 15%. Foto's die betrekking hebben op humanitair optreden komen het minst voor (8%). In de twee tijdschriften komt het onderwerp militair/politioneel optreden in vergelijking met de andere drie media juist in minder dan de helft van de gevallen voor. Een kwart van de onderzochte foto's in *Nieuwe Revu* gaat over de Afghaanse bevolking. Zoals in het diagram te zien is, zijn *Nieuwe Revu* en *De Telegraaf* de enige media met foto's van dit onderwerp. Het tijdschrift is tevens het enige medium dat een foto plaats die betrekking heeft op Islamitisch extremisme. In het tijdschrift *Elsevier* komen slechts twee onderwerpen aan bod. Meer dan de helft van de foto's in *Elsevier* gaat over politiek en 43% gaat over militair/ politioneel optreden. Wat de internetsite van Defensie betreft, gaat het merendeel van de foto's over militair/politioneel optreden. Eenvijfde van de foto's heeft humanitair optreden als onderwerp, 17% gaat over politiek en 4% van de foto's heeft als onderwerp thuisfront & recreatie.

Verklaring

De eerste verklaring dat *De Telegraaf* voornamelijk foto's met het onderwerp militair/politioneel optreden plaatst, is de nieuwswaarde die bureaus hechten aan het onderwerp. 'We zijn afhankelijk van de beelden van persbureaus. Ik denk dat veel bureaus ervan uitgaan dat de nieuwswaarde van beelden van militairen op patrouille of van militairen in gevecht groter is dan foto's van militairen die een schoolje aan het opbouwen zijn.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). De tweede verklaring is, dat *De Telegraaf* afhankelijk is van wat er in Uruzgan gebeurt. Er moet maar net iets anders gebeuren dan

militair/politioneel optreden in de periode dat er iemand van *De Telegraaf* in het gebied zit en diegene moet maar net mee mogen van Defensie, aldus Dalhuijsen. *De Telegraaf* plaatst weinig foto's van de Afghaanse bevolking/leven. Het aanbod van foto's over dit onderwerp is beperkt volgens de chef beeldredactie. Voor dergelijk beeldmateriaal is *De Telegraaf* naast het aanbod ook afhankelijk van de voorkeuren van correspondenten van de grotere bureaus. 'Er moet maar net een correspondent van de grotere bureaus zijn die gevoelig is voor dat onderwerp en die het ziet. Als je in dat gebied een soort "oorlogsjunk" hebt zitten die alleen maar gefixeerd is op het snoeiharde geweld, heeft dat impact op de soort foto's.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

Van Ek geeft aan dat *de Volkskrant* zoveel mogelijk verschillende onderwerpen van de missie in beeld wil brengen omdat de missie meerdere aspecten omhelst dan vechten. Dat dit niet altijd lukt, is te wijten aan het geringe aanbod. Dat er een gering aanbod is van foto's over onderwerpen als de Afghaanse bevolking/leven en Islamitisch extremisme komt doordat verslaggevers *embedded* in Uruzgan werken en dus afhankelijk zijn van Defensie. *De Volkskrant* plaatst weinig foto's van wederopbouw aangezien de meeste beelden van Defensie afkomstig zijn. En dat zijn nu net foto's die *de Volkskrant* sinds een jaar niet meer wil gebruiken.

Dat *Nieuwe Revu* andere en meerdere kanten van de missie laat zien dan de andere media komt volgens Buiting doordat het blad in 2007 de beschikking had over een *unembedded* verslaggever. 'Hij ging met een gids op pad, huurde zijn eigen jeep en ging zelf Afghanistan door en stopte in dorpen en praatte met de bevolking. Hij heeft dingen gedaan die voor *embedded* journalisten onmogelijk waren. Dat is het grote verschil.' (Buiting, *Nieuwe Revu*). Net als *de Volkskrant* heeft *Nieuwe Revu* dezelfde reden om weinig tot geen foto's te plaatsen van wederopbouw. 'Wederopbouw is typisch een *embedded* iets. De informatie die je van het ministerie van Defensie over de opbouw in Uruzgan krijgt, is zó gekleurd.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Volgens Van Delden heeft *Elsevier* een andere invalshoek dan de andere media waardoor meer dan de helft van de foto's het onderwerp politiek heeft. De artikelen in *Elsevier* gaan voornamelijk over de besluitvorming rondom de missie. Wat beeld betreft kom je dan al gauw bij de politici terecht, aldus de chef fotoredactie van *Elsevier*. Dat foto's van de Afghaanse bevolking niet in *Elsevier* zijn geplaatst, komt doordat dergelijke beelden er niet of heel weinig zijn volgens Van Delden. 'Ook hebben wij niemand die *unembedded* in Afghanistan zit waardoor we aan dergelijk materiaal kunnen komen.' (Van Delden, *Elsevier*).

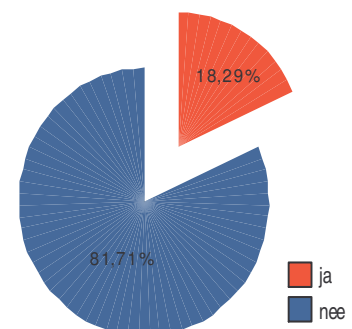
Militair/politioneel optreden is volgens Blacquièr de grootste bezigheid van de Nederlandse militairen in Uruzgan. Vandaar dat op de internetsite daar ook de meeste foto's van terug te vinden zijn. De reden dat Defensie in vergelijking met de andere media de meeste foto's van humanitair optreden laat zien, heeft betrekking op de politiek. Vanuit de politiek was er vraag naar dergelijke foto's. Zij wilde

bewijzen zien van opbouwprojecten, aldus de kolonel. Dat dagbladen en tijdschriften minder aandacht schenken aan het onderwerp humanitair optreden komt volgens Blacquièrre ten eerste doordat het onderwerp soms moeilijk te fotograferen is. ‘Denk bijvoorbeeld aan het samenbrengen van mensen zodat ze gaan vergaderen. Dat is een voorbeeld van opbouw maar dat is nogal moeilijk te fotograferen.’ (Blacquièrre, ministerie van Defensie). Een andere reden is, dat nieuws gezien wordt als datgene wat afwijkt van het normale. ‘Wanneer er gevochten wordt ten tijde van een opbouwmissie wijkt dat af van het normale en wordt de nadruk dus op het vechten gelegd.’ Defensie plaatst weinig foto’s van de Afghaanse bevolking/leven op de internetsite aangezien de beelden op de site in eerste instantie bedoeld zijn voor intern gebruikt. De foto’s geven informatie over de missie, over de militairen en hun activiteiten. Volgens Blacquièrre heeft Defensie ‘niet de plicht om de hele situatie in beeld te brengen.’ (Blacquièrre, ministerie van Defensie).

Terugkerende beelden

In het taartdiagram hiernaast is te zien dat een grote meerderheid van de foto’s, afgerond 82%, niet terugkeert in hetzelfde medium of in een ander medium. Slechts 18% van de onderzochte foto’s betreft terugkerende beelden. Deze beelden zijn over het algemeen afkomstig van (foto)persbureaus. De wijze waarop dit kleine aantal terugkerende beelden verdeeld is over de vijf onderzochte media, is terug te vinden in kruistabel 5.16 op de volgende pagina. Zo is te zien dat foto’s uit *De Telegraaf* het meest terugkeren in de onderzochte media. Deze beelden komen voornamelijk terug in *De Telegraaf* zelf of op de internetsite van Defensie. De afbeeldingen in *de Volkskrant* komen niet terug in het dagblad zelf. De helft van de terugkerende beelden staat in *De Telegraaf*. De beelden uit de tijdschriften keren weinig terug in andere media. Van de drie terugkerende foto’s uit *Nieuwe Revu* staan er twee in *de Volkskrant* en één in *Nieuwe Revu* zelf. Ook *Elsevier* heeft drie foto’s die terugkeren. Deze beelden keren voornamelijk in *De Telegraaf* en op de internetsite van Defensie terug (40%). Net als in *de Volkskrant* keren er acht foto’s van de internetsite van Defensie terug in andere media. 40% van de beelden op de internetsite keren terug in *De Telegraaf*. *De Volkskrant*, *Elsevier* en de internetsite van Defensie zelf volgen daarop met 20%. Tot slot is in kruistabel 5.16 te zien dat het totaal niet overeenkomt met het feitelijk aantal foto’s dat terugkeert. Dit komt doordat sommige afbeeldingen niet in één medium maar in twee media

5.15. Terugkerende beelden (1)

terugkeren. Zo zijn er drie foto's uit *De Telegraaf* en twee foto's uit *de Volkskrant*, *Elsevier* en op de internetsite van Defensie die in twee media terugkeren.

5.16. Terugkerende beelden (2)

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
<i>De Telegraaf</i>	4 (31%)	5 (50%)	0 (0%)	2 (40%)	4 (40%)	15 (37%)
<i>de Volkskrant</i>	3 (23%)	0 (0%)	2 (67%)	1 (20%)	2 (20%)	8 (20%)
<i>Nieuwe Revu</i>	0 (0%)	2 (20%)	1 (33%)	0 (0%)	0 (0%)	3 (7%)
<i>Elsevier</i>	2 (15%)	1 (10%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (20%)	5 (12%)
Defensie	4 (31%)	2 (20%)	0 (0%)	2 (40%)	2 (20%)	10 (24%)
Totaal	13	10	3	5	10	41
Totaal foto's	10	8	3	3	8	32

Verklaring

De Telegraaf vindt het logisch dat er beelden terugkeren in andere media. 'Alle grotere landelijke dagbladen hebben toegang tot vrijwel dezelfde persbureaus.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). De chef beeldredactie geeft aan dit niet als een probleem te zien.

Van Ek denkt dat de meeste beelden die terugkeren in andere media van (foto)persbureaus afkomstig zijn. Omdat iedereen daar toegang tot heeft, vindt ook hij het logisch dat er wel eens eenzelfde foto in de media te zien is. Wanneer in *De Telegraaf* op dezelfde dag eenzelfde beeld als in *de Volkskrant* staat, vindt Van Ek dat niet zo erg. 'Mensen die *De Telegraaf* lezen, lezen *de Volkskrant* niet en andersom.' (Van Ek, *de Volkskrant*). Om exclusiviteit te genereren in de krant, maakt *de Volkskrant* gebruik van eigen fotografen of van de kleinere bureaus waar ze goede contacten mee hebben. Dat is de enige manier om de concurrent voor te zijn volgens Van Ek.

Nieuwe Revu probeert terugkerende beelden zoveel mogelijk te beperken door in de gaten te houden wat andere media al hebben geplaatst. Wanneer er een al eerder geplaatste foto in *Nieuwe Revu* verschijnt, komt dat volgens Buiting omdat er op dat moment geen ander beschikbaar materiaal is.

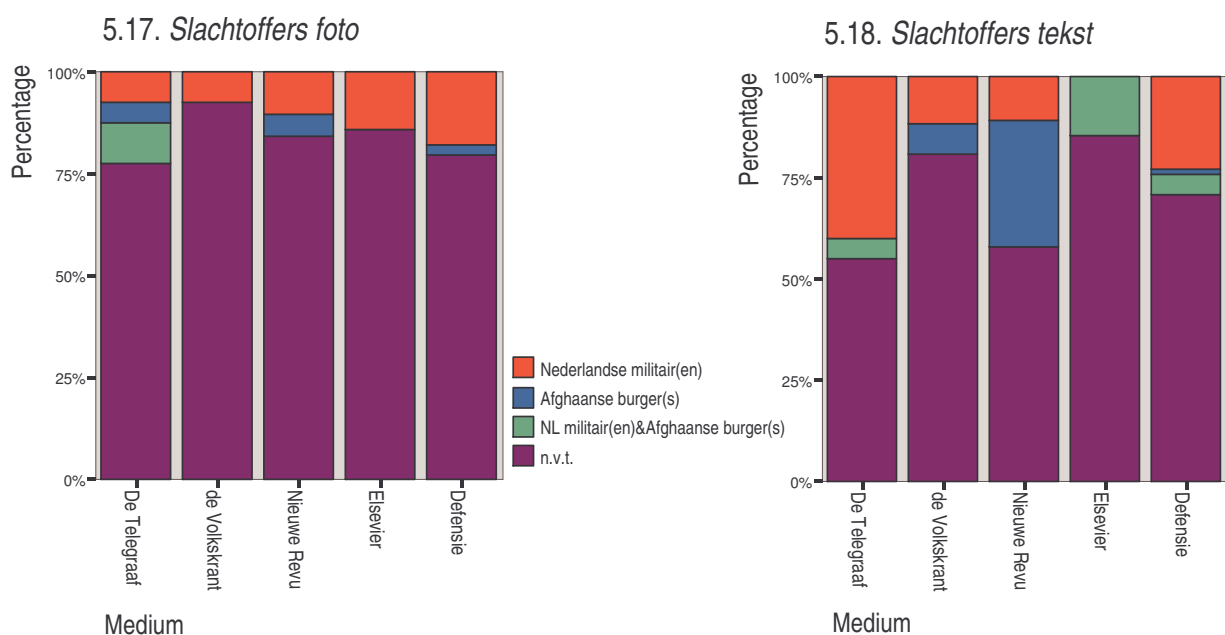
Ook *Elsevier* houdt nauwlettend in de gaten welke foto's al in andere media hebben gestaan. Wanneer zij een al eerder geplaatste foto publiceren, kan dat drie redenen hebben. 'Het beeld is zo goed en zo mooi dat wij de foto ook willen plaatsen ondanks dat een ander medium dat al heeft gedaan. Het kan ook afhangen van het beperkte aanbod. Je hebt weinig keus en moet roeien met de riemen die je hebt. En soms komt het voor dat wij als fotoredactie niet gezien hebben dat een foto al in een ander medium heeft gestaan.' (Van Delden, *Elsevier*).

Dat foto's terugkeren op de site van Defensie kan betekenen dat de media beeldmateriaal van Defensie hebben gebruikt. Sommige foto's die door Defensiefotografen zijn gemaakt, zijn ook door fotografen van (foto)persbureaus vastgelegd. Niet alle foto's die terugkeren op de site van Defensie zijn dus beelden die de media hebben overgenomen. Blacquièr geeft aan dat Defensie geregeld materiaal beschikbaar stelt aan verschillende media. Ook maakt ze bijvoorbeeld kranten attent op bepaalde gebeurtenissen die betrekking hebben op de missie.

Slachtoffers

In staafdiagram 5.17 is te zien dat het merendeel van de staven paars van kleur is. Dit betekent dat er zelden slachtoffers op de onderzochte foto's worden afgebeeld. Indien er wel slachtoffers worden afgebeeld, gaat het bij *de Volkskrant* en bij *Elsevier* altijd om Nederlandse militairen. In kruistabel 5.19 op de volgende pagina is te zien dat Afghaanse burgers als slachtoffers weinig worden afgebeeld. Alleen *De Telegraaf*, *Nieuwe Revu* en de internetsite van Defensie plaatsen af en toe foto's van deze slachtoffers. Op 5% van de foto's van *De Telegraaf* en van *Nieuwe Revu* en op 2% van de foto's van de internetsite van Defensie staan Afghaanse slachtoffers afgebeeld. *De Telegraaf* is het enige medium dat foto's plaatst waar Nederlandse militairen en Afghaanse burgers samen als slachtoffers worden afgebeeld.

In staafdiagram 5.18 is na te gaan op welke wijze in de bijgevoegde tekst over slachtoffers wordt gesproken. Net als in het linkerdiagram overheersen ook hier de paarse staven, echter wel in mindere mate. Bij ieder medium wordt in meer dan de helft van de gevallen in de tekst niet over slachtoffers gesproken. In *Elsevier* en *de Volkskrant* wordt het minst gesproken over slachtoffers,

respectievelijk in 17% en 19% van de gevallen. In *De Telegraaf* wordt naast het plaatsen van de meeste foto's van slachtoffers ook het meest gesproken over slachtoffers. In kruistabel 5.19 is te zien dat het in 40% van de gevallen over Nederlandse militairen als slachtoffers gaat. Wanneer het in *de Volkskrant* over slachtoffers gaat, betreft het ook voornamelijk Nederlandse militairen. In 8% van de gevallen gaat het over Afghaanse burgers. In *Elsevier* en in *De Telegraaf* wordt geen enkele keer gesproken over Afghaanse slachtoffers terwijl in *De Telegraaf* wel enkele foto's van Afghaanse burgerslachtoffers worden weergegeven. *Nieuwe Revu* heeft naast het plaatsen van enkele foto's van Afghaanse burgerslachtoffers het ook in de tekst over Afghaanse burgers. Van de vijf media gaat de bijgevoegde tekst in *Nieuwe Revu* het meest over deze burgerslachtoffers, 32% om precies te zijn. Ook is in kruistabel 5.19 af te lezen dat 14% van de foto's in *Elsevier* bestaat uit Nederlandse militairen als slachtoffers en dat tevens 14% van de bijgevoegde tekst over Nederlandse militairen en Afghaanse burgers als slachtoffers gaat. Ook op de internetsite van Defensie wordt in de bijgevoegde tekst gesproken over Nederlandse militairen en Afghaanse burgers als slachtoffers. Net als in *De Telegraaf* gaat 5% van de tekst over deze slachtoffers samen. Het grootste deel van de tekst (23%) op de site van Defensie gaat echter over Nederlandse militairen als slachtoffers. Dit sluit goed aan bij het aantal foto's waar Nederlandse militairen als slachtoffers op staan afgebeeld (18%). Slechts één keer wordt er in de bijgevoegde tekst op de internetsite ingegaan op burgerslachtoffers. Over het algemeen wordt er meer over slachtoffers gesproken dan dat slachtoffers worden afgebeeld in de media. In *Elsevier* is het percentage echter gelijk. Er zijn even vaak foto's van slachtoffers geplaatst als dat er over slachtoffers wordt gesproken.

5.19. Slachtoffers foto en tekst

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
Nederlandse militair(en)	F: 3 (8%) T: 16 (40%)	F: 2 (8%) T: 3 (12%)	F: 2 (11%) T: 2 (11%)	F: 1 (14%) T: 0 (0%)	F: 15 (18%) T: 19 (23%)	F: 23 (13%) T: 40 (23%)
Afghaanse burger(s)	F: 2 (5%) T: 0 (0%)	F: 0 (0%) T: 2 (8%)	F: 1 (5%) T: 6 (32%)	F: 0 (0%) T: 0 (0%)	F: 2 (2%) T: 1 (1%)	F: 5 (3%) T: 9 (5%)
NL militair(en)& Afghaanse burger(s)	F: 4 (10%) T: 2 (5%)	F: 0 (0%) T: 0 (0%)	F: 0 (0%) T: 0 (0%)	F: 0 (0%) T: 1 (14%)	F: 0 (0%) T: 4 (5%)	F: 4 (2%) T: 7 (4%)
N.v.t.	F: 31 (77%) T: 22 (55%)	F: 24 (92%) T: 21 (80%)	F: 16 (84%) T: 11 (57%)	F: 6 (86%) T: 6 (86%)	F: 66 (80%) T: 59 (71%)	F: 143 (82%) T: 119 (68%)
Totaal	40	26	19	7	83	175

Verklaring

Er wordt meer in *De Telegraaf* gesproken over slachtoffers dan dat ze afgebeeld worden. Letters zijn minder ingrijpend dan beeld, aldus Dalhuijsen. 'Een foto heeft meer impact dan tekst en bewegend beeld.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). De reden dat er meer gesproken wordt over Nederlandse slachtoffers dan over burgerslachtoffers heeft volgens de chef beeldredactie te maken met de informatie die voorhanden is. 'Aantallen van Nederlandse slachtoffers zijn makkelijker te verkrijgen. Informatie van aantallen burgerslachtoffers is uit oorlogsgebieden niet beschikbaar, vrees ik.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

Een verklaring waarom in *de Volkskrant* meer gesproken wordt over slachtoffers dan afgebeeld, is het geringe aanbod. 'Je kunt vanaf je bureau in Amsterdam gemakkelijk schrijven over de slachtoffers die zijn gevallen maar wij, de fotoredactie, moeten het tonen. En dat kunnen we soms niet omdat het aanbod er niet is.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

Buiting geeft weer dat op de foto's van *Nieuwe Revu* meer Nederlandse militairen als slachtoffer worden afgebeeld dan Afghaanse burgers omdat er meer beelden beschikbaar zijn van Nederlandse slachtoffers. In de tekst gaat *Nieuwe Revu* meer in op de Afghaanse burgerslachtoffers omdat er tijdens de missie meer burgerslachtoffers vallen dan Nederlandse slachtoffers, aldus de chef fotoredactie. Buiting geeft net als Van Ek aan dat het aanbod van beeldmateriaal van burgerslachtoffers schaars is.

De enige reden die *Elsevier* kan geven over het feit dat ze weinig slachtoffers laat zien, is dat er geen artikel over dit onderwerp is geschreven. 'De artikelen over de missie gingen waarschijnlijk over andere onderwerpen. Het is een beetje raar om er dan wel een foto van slachtoffers bij te plaatsen.' (Van Delden, *Elsevier*).

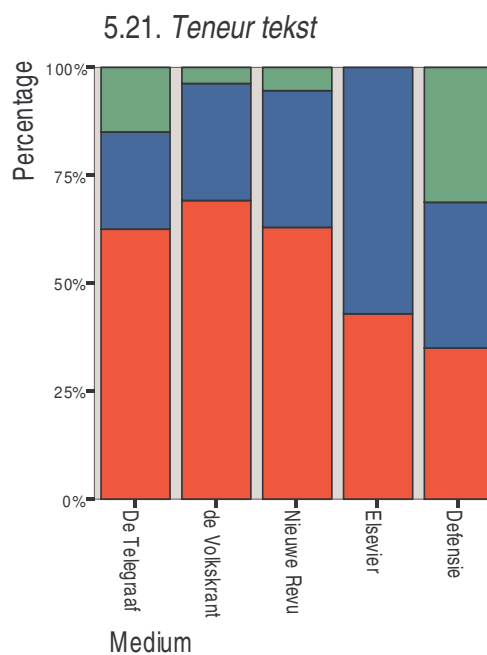
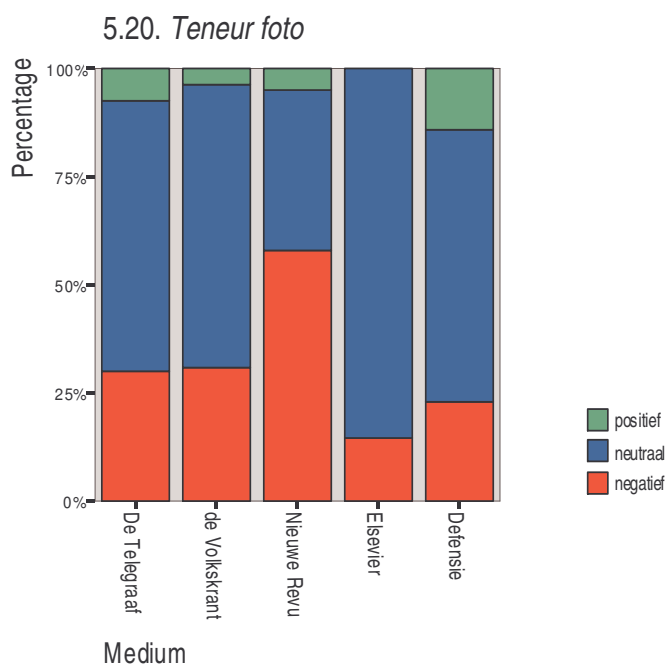
De internetsite van Defensie laat het meest Nederlandse militairen als slachtoffers zien aangezien de site in eerste instantie bedoeld is voor intern gebruiken. De foto's informeren over de activiteiten in Uruzgan. Blacquièr zegt hierover het volgende; 'Aan onze slachtoffers, onze gesneuvelden, besteden wij uitgebreid aandacht. We laten echter weinig burgerslachtoffers zien. Wij zijn dan ook geen nieuwsredactie. We hoeven daar niet over te berichten.' (Blacquièr, ministerie van Defensie).

Teneur

In staafdiagram 5.20 op de volgende pagina is te zien dat in vier van de vijf onderzochte media de teneur van de foto's voor het merendeel neutraal is. De teneur van de foto's in *Nieuwe Revu* zijn echter overheersend negatief. In kruistabel 5.22 op pagina 71 is af te lezen dat 58% van de foto's in *Nieuwe Revu* een negatieve teneur heeft. *De Volkskrant* en *De Telegraaf* volgen daarop met respectievelijk 31% en 30%. Met 13% is *Elsevier* het medium met de minste negatieve foto's van de militaire missie.

Dit tijdschrift bevat tevens geen enkele foto met een positieve teneur. De internetsite van Defensie is in vergelijking met de andere media degene met de meest positieve foto's. 15% van de foto's op de site heeft een positieve teneur. Daarna volgt *De Telegraaf* met 8%, *Nieuwe Revu* met 5% en *de Volkskrant* met slechts 4%.

De teneur van de bijgevoegde tekst is in drie van de vijf media in meer dan de helft van de gevallen negatief. In staafdiagram 5.21 is dit te zien aan de rode staven van *De Telegraaf*, *de Volkskrant* en *Nieuwe Revu* die over de 50% komen. De teneur van de tekst bij de foto's op de internetsite van Defensie zijn in vergelijking met de andere vier media het minst negatief (35%) en het meest positief (31%). Zowel bij de teneur van de foto's als bij de teneur van de tekst is de site van Defensie het meest positief. Naast de internetsite van Defensie is de bijgevoegde tekst in *De Telegraaf* het meest positief met 15%. In kruistabel 5.22 op de volgende pagina is af te lezen dat zowel 5% van de foto's als van de tekst in *Nieuwe Revu* positief is en zowel 4% van de foto's als van de tekst in *de Volkskrant* positief is. In *Elsevier* is geen enkele tekst positief van aard, net zoals er geen enkele foto met een positieve teneur in het tijdschrift staat.

5.22. Teneur foto en tekst

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
Positief	F: 3 (8%) T: 6 (15%)	F: 1 (4%) T: 1 (4%)	F: 1 (5%) T: 1 (5%)	F: 0 (0%) T: 0 (0%)	F: 12 (15%) T: 26 (31%)	F: 17 (10%) T: 34 (19%)
Neutraal	F: 25 (62%) T: 9 (23%)	F: 17 (65%) T: 7 (27%)	F: 7 (37%) T: 6 (32%)	F: 6 (86%) T: 4 (57%)	F: 52 (62%) T: 28 (34%)	F: 107 (61%) T: 54 (31%)
Negatief	F: 12 (30%) T: 25 (62%)	F: 8 (31%) T: 18 (69%)	F: 11 (58%) T: 12 (63%)	F: 1 (14%) T: 3 (43%)	F: 19 (23%) T: 29 (35%)	F: 51 (29%) T: 87 (50%)
Totaal	40	26	19	7	83	175

In de kruistabel hieronder is het teneurverschil in de vijf verschillende media weergegeven. De teneur van de foto's in combinatie met de tekst is bij ieder medium in meer dan de helft van de gevallen hetzelfde gebleven. *Elsevier* voert hierbij de boventoon met 86%. Van de vijf media is de teneur van de foto's in combinatie met de tekst in *Nieuwe Revu* het meest negatiever geworden (42%). Slechts een klein percentage van de afbeeldingen is positiever geworden. Het dagblad *de Volkskrant* is het minst positiever geworden en de teneur van de foto's in combinatie met de tekst in *Elsevier* is zelfs geen enkele keer positiever geworden. De foto's op de internetsite van Defensie in combinatie met de tekst zijn het minst negatief (13%) geworden en het meest positief (18%) van de vijf media.

5.23. Teneurverschil

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
Positiever	3 (8%)	1 (4%)	1 (5%)	0 (0%)	15 (18%)	20 (11%)
Hetzelfde	26 (64%)	20 (77%)	10 (53%)	6 (86%)	57 (69%)	119 (68%)
Negatiever	11 (28%)	5 (19%)	8 (42%)	1 (14%)	11 (13%)	36 (21%)
Totaal	40	26	19	7	83	175

Verklaring

Volgens Dalhuijsen hangt de teneur van de foto's in *De Telegraaf* af van de onderwerpen waarover wordt geschreven. 'Wanneer Nederlandse militairen beschoten worden tijdens het opbouwen van een schooltje dan is de (foto)berichtgeving natuurlijk eerder negatief dan positief. Dat de beelden in *De Telegraaf* eerder negatief zijn, komt dan waarschijnlijk door het onderwerp, door het verhaal. Ons beeldmateriaal sluit namelijk aan bij het verhaal.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Dat in sommige gevallen de teneur van foto's in *De Telegraaf* negatiever wordt, is voor Dalhuijsen niet te verklaren. De

beeldredactie is dan ook niet verantwoordelijk voor de kop en het onderschrift bij de foto, aldus de chef beeldredactie.

De reden dat *de Volkskrant* meer negatieve foto's dan positieve foto's van de missie laat zien, is dat de fotoredactie de missie als een oorlog ziet. En oorlog is altijd negatief, aldus Van Ek. Dat de teneur van de tekst in meer dan de helft van de gevallen negatief is, komt doordat *de Volkskrant* gemiddeld genomen pas over de missie als oorlog bericht wanneer er een strijd gaande is. 'We berichten dan ook eerder over gewonden dan over opbouw.' (Van Ek, *de Volkskrant*). De fotoredactie van *de Volkskrant* heeft net als de beeldredactie van *De Telegraaf* geen invloed op de bijgevoegde tekst bij de foto's. Wel vindt Van Ek dat een onderschrift bij een foto slechts moet ondersteunen.

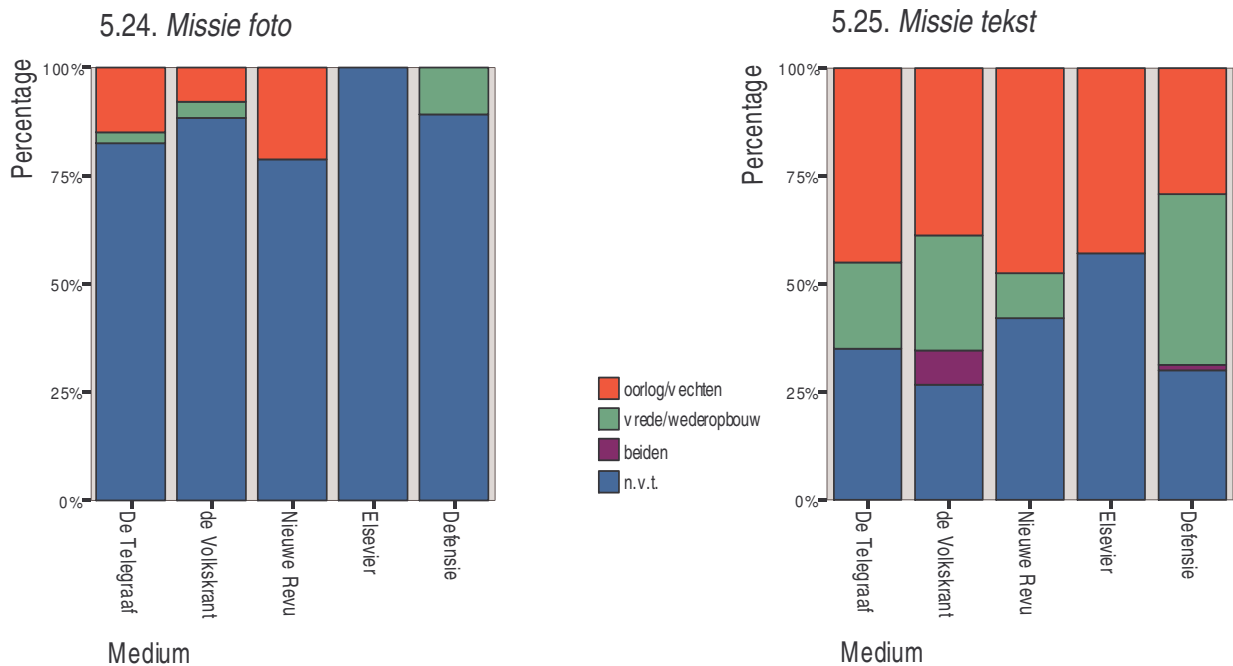
Nieuwe Revu plaatst het meeste aantal foto's met een negatieve teneur aangezien het leven in Uruzgan ook niet positief is, aldus Buiting. 'Je zou het toch eigenlijk een oorlogsgebied kunnen noemen.' (Buiting, *Nieuwe Revu*). Deze reden komt overeen met die van *de Volkskrant*. Dat de teneur van de tekst in meer dan de helft van de gevallen negatief is, komt omdat *Nieuwe Revu* bij het conflict blijft. Het tijdschrift wil laten zien wat er in Uruzgan echt afspeelt; dat is oorlog en dus negatief volgens Buiting. Een verklaring voor het feit dat een groot aantal foto's in *Nieuwe Revu* door de bijgevoegde tekst een negatievere teneur krijgt, is dat het tijdschrift in de onderschriften de realiteit weergeeft. Wanneer de realiteit meer naar voren komt in het bijschrift dan in de foto, is dat geen reden om de tekst aan te passen, aldus Buiting.

Volgens Van Delden heeft *Elsevier* ervoor gekozen om zo neutraal mogelijk over de missie te berichten. Vandaar dat de teneur van de foto's en de teneur van de tekst in het tijdschrift in meer dan de helft van de gevallen neutraal is. Teneurverschillen tussen de foto en de tekst komen dan ook bijna niet voor.

Dat de teneur van zowel de foto's als de tekst van Defensie in vergelijking met de andere media het meest positief is, vindt kolonel Blacquièr logisch. 'Wij hebben een fotoredactie van onze eigen organisatie. Het is dan niet al te motiverend om zo heel veel slecht nieuws in beeld te brengen, als dat er al is.' (Blacquièr, ministerie van Defensie). De kolonel vergelijkt Defensie met het verkopen van een eigen product. 'Om je eigen organisatie goed op de kaart te zetten, richt je je op de sterke kanten en de positieve zaken. Het is aan de onafhankelijke journalistiek om een iets evenwichtiger beeld neer te zetten. Daarbij moet ze wel uitkijken dat ze niet naar de andere kant doorslaat door alleen maar negatief te schrijven.' (Blacquièr, ministerie van Defensie).

Vredesmissie of vechtmissie

Bij alle vijf media is bij een groot deel van de foto's, zo rond de 80%, niet te zien of het om een vredesmissie of om een vechtmissie gaat. Dit wordt niet duidelijk afgebeeld waardoor dergelijke foto's onder de noemer 'niet van toepassing vallen' zoals in het linker staafdiagram te zien is. *Elsevier* is het enige medium waarbij alle foto's niet onder een vredesmissie maar ook niet onder een vechtmissie vallen. Wanneer foto's een vechtmissie weergeven, zijn deze afbeeldingen afkomstig uit de volgende

drie media: *De Telegraaf*, *de Volkskrant* en *Nieuwe Revu*. Het tijdschrift *Nieuwe Revu* is het medium dat in de meeste gevallen een oorlog afbeeldt. In kruistabel 5.26 op de volgende pagina is af te lezen dat 21% van de foto's uit het tijdschrift een vechtmissie laat zien. Foto's die een vredesmissie afbeelden, komen niet voor in *Nieuwe Revu* maar wel in *De Telegraaf*, *de Volkskrant* en op de internetsite van Defensie. Defensie voert hierbij de boventoon; 11% van de foto's op de site betreffen afbeeldingen van vrede en/of wederopbouw.

De bijgevoegde tekst geeft duidelijker dan de foto's weer wanneer het om een vredesmissie of om een vechtmissie gaat. Er wordt in de tekst meer gesproken over vechten en over vrede dan wanneer dit op foto's wordt afgebeeld. Terwijl niet elk medium foto's laat zien van een vredes- of een vechtmissie wordt er wel in elk medium over gesproken. Zo gaat het grootste deel van het totaal aan tekst (37%) over een vechtmissie. *Nieuwe Revu* voert hierbij de boventoon met 47% zoals te zien is in kruistabel 5.26. *De Telegraaf*, *Elsevier* en *de Volkskrant* volgen met percentages rond de 40%. Ook wordt er in de tekst gesproken over een vredesmissie; 29% van de tekst in de vijf media gaat over vrede en/of wederopbouw. De internetsite van Defensie voert hierbij de boventoon met 40%. Daarnaast gaat 29% van de tekst op de site, het laagste percentage tekst in vergelijking met de andere vier media, over

oorlog of gevechten ondanks dat er geen enkele foto van een vechtmiszie op de site staat afgebeeld. Hetzelfde geldt voor *Elsevier*, er zijn geen foto's van een vechtmiszie geplaatst maar de tekst gaat in 43% van de gevallen wel over oorlog en vechten. Het tijdschrift is het enige medium waarbij de tekst niet ingaat op een vredesmissie. *Nieuwe Revu* is het medium met het kleinste percentage tekst dat over vrede en/of wederopbouw gaat (11%). Tot slot is in diagram 5.25 op de vorige pagina en in onderstaande kruistabel te zien dat een klein deel van de tekst in twee media zowel over een vredesmissie als over een vechtmiszie gaat. Het betreft 7 % van de tekst in *de Volkskrant* en 1% van de tekst op de internetsite van Defensie.

5.26. Missie foto en tekst

	<i>De Telegraaf</i>	<i>de Volkskrant</i>	<i>Nieuwe Revu</i>	<i>Elsevier</i>	Defensie	Totaal
Oorlog/vechten	F: 6 (15%) T: 18 (45%)	F: 2 (8%) T: 10 (39%)	F: 4 (21%) T: 9 (47%)	F: 0 (0%) T: 3 (43%)	F: 0 (0%) T: 24 (29%)	F: 12 (7%) T: 64 (37%)
Vrede/wederopbouw	F: 1 (3%) T: 8 (20%)	F: 1 (4%) T: 7 (27%)	F: 0 (%) T: 2 (11%)	F: 0 (0%) T: 0 (0%)	F: 9 (11%) T: 33 (40%)	F: 11 (6%) T: 50 (29%)
Beiden	F: 0 (0%) T: 0 (0%)	F: 0 (0%) T: 2 (7%)	F: 0 (0%) T: 0 (0%)	F: 0 (0%) T: 0 (0%)	F: 0 (0%) T: 1 (1%)	F: 0 (0%) T: 3 (1%)
N.v.t.	F: 33 (82%) T: 14 (35%)	F: 23 (88%) T: 7 (27%)	F: 15 (79%) T: 8 (42%)	F: 7 (100%) T: 4 (57%)	F: 74 (89%) T: 25 (30%)	F: 152 (87%) T: 58 (33%)
Totaal	40	26	19	7	83	175

Verklaring

Dat *De Telegraaf* meer beelden van een vechtmiszie laat zien dan van een vredesmissie heeft te maken met de journalistieke waarde, aldus Dalhuijsen. 'Men hecht meer waarde aan de actie, aan de gevechten en aan het verliezen van terrein dan aan bijvoorbeeld wederopbouw.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Zelf ziet de chef beeldredactie de missie als vredesmissie. 'Ik zie die jongens toch wel naar Uruzgan afreizen om partijen uit elkaar te houden en te assisteren bij de wederopbouw.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

Omdat het in beeld brengen van een vredesmissie tamelijk lastig is, laat *de Volkskrant* eerder beelden zien van een oorlogsmiszie dan van een vredesmissie. Van Ek geeft aan dat *de Volkskrant* er niet op uit is om alleen de rotelelementen van de missie te laten zien maar dat het wel de realiteit is.

Nieuwe Revu plaatst geen foto's die vrede en/of wederopbouw laten zien. 'De reden hiervoor is, dat foto's van wederopbouw afkomstig zijn van het ministerie van Defensie. Dit beeldmateriaal is zodanig gekleurd dat wij dat liever niet gebruiken.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Van Delden geeft aan dat, ook al wordt er in de tekst wel over gesproken, *Elsevier* geen foto's plaatst van oorlog/vechten aangezien er geen beeldmateriaal van beschikbaar is. 'Er is niet zo heel veel beeld van het daadwerkelijke vechten beschikbaar. Dus plaatsen we andere foto's.' (Van Delden, *Elsevier*).

Aangezien Defensie en kolonel Blacquièrre de missie als vredesmissie zien, wordt dit ook in beelden weergegeven. 'Het is een vredesmissie. Wij streven naar vrede en veiligheid. We proberen dat te garanderen maar zo simpel is het niet. Er wordt ook keihard bij gevochten. Het loopt eigenlijk allemaal door elkaar.' (Blacquièrre, ministerie van Defensie).

5.3 Combinaties

In deze paragraaf heb ik een aantal combinaties gemaakt van resultaten. Deze combinaties laten de teneur van de foto zien per onderwerp en per missie. Ook is de teneur van de foto na te gaan wanneer er slachtoffers in beeld worden gebracht en wanneer er over slachtoffers wordt gesproken. Tot slot ga ik in op het fenomeen *graphics* waar *de Volkskrant* gebruik van maakt.

Onderwerp en teneur

In kruistabel 5.27 op de volgende pagina is per onderwerp de teneur van alle 175 foto's uit de vijf verschillende media af te lezen. Het merendeel van de foto's met het onderwerp militair/politioneel optreden is neutraal en 41% is negatief. Wanneer afbeeldingen humanitair optreden laten zien, heeft 45% van de foto's een positieve teneur en 38% van de foto's is neutraal te noemen. Bijna alle politieke foto's hebben een neutrale teneur. Slechts 7% is positief van aard. Ook foto's met het onderwerp thuisfront & recreatie hebben voornamelijk een neutrale teneur. Van alle 175 foto's is er slechts één foto met het onderwerp Islamitisch extremisme. Deze afbeelding heeft een negatieve teneur en is in *Nieuwe Revu* geplaatst. De helft van de foto's met het onderwerp Afghaanse bevolking/leven heeft een neutrale teneur. De andere helft van de afbeeldingen is negatief van aard.

5.27. Teneur foto's naar onderwerp

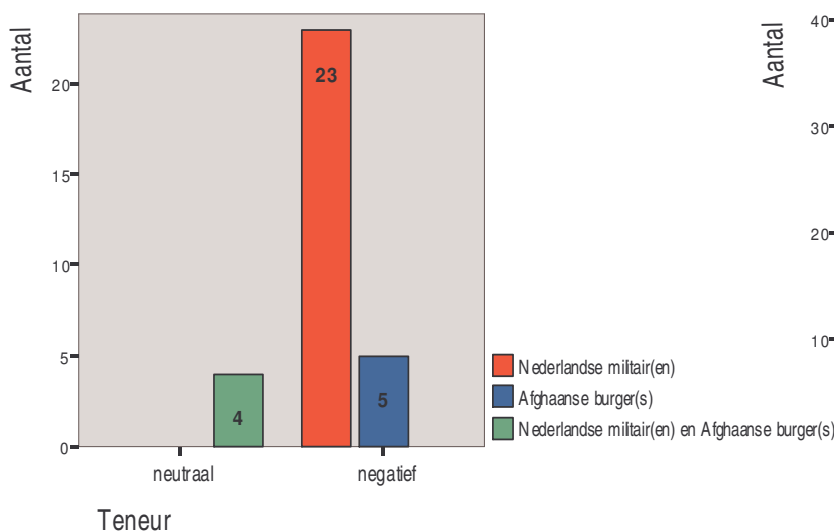
	Positief	Neutraal	Negatief	Totaal
Militair/politioneel optreden	4 (4%)	56 (55%)	42 (41%)	102
Humanitair optreden	11 (45%)	9 (38%)	4 (17%)	24
Politiek	2 (7%)	28 (93%)	0 (0%)	30
Thuisfront & recreatie	0 (0%)	11 (92%)	1 (8%)	12
Islamitisch extremisme	0 (0%)	0 (0%)	1 (100%)	1
Afghaanse bevolking/leven	0 (0%)	3 (50%)	3 (50%)	6
Totaal	17 (9%)	107 (61%)	51 (30%)	175

Slachtoffers en teneur

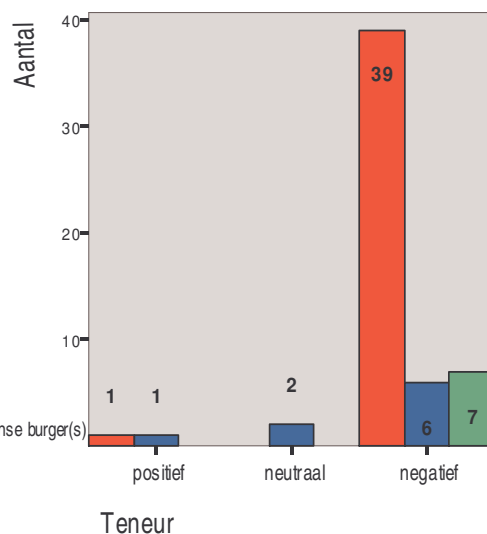
Wanneer slachtoffers op foto's worden afgebeeld, is de teneur van de foto's in bijna alle vijf de onderzochte media negatief van aard. In diagram 5.28 is te zien dat de teneur van vier van de 175 foto's neutraal is ondanks dat er slachtoffers worden afgebeeld. Deze vier afbeeldingen zijn allen afkomstig uit *De Telegraaf*.

Diagram 5.29 laat zien dat wanneer er in de tekst gesproken wordt over slachtoffers de teneur van de tekst in bijna alle vijf de onderzochte media ook negatief is. Bij één foto in *De Telegraaf* wordt er in de tekst over slachtoffers gesproken en is de teneur van de tekst toch positief. Hetzelfde geldt voor de teneur van de tekst bij een afbeelding op de internetsite van Defensie. Tevens wordt er in de tekst bij twee foto's in *de Volkskrant* gesproken over slachtoffers en is de teneur van de tekst neutraal van aard.

5.28. Slachtoffers & teneur foto's

5.29. Slachtoffers & teneur tekst

Soort missie en teneur

Wanneer een vechtmissie wordt afgebeeld, is de teneur van de foto's in de vijf onderzochte media altijd negatief te noemen. Bij het weergeven van een vredesmissie is de teneur van de foto's altijd positief van aard. In onderstaande tabel is dit te zien.

5.30. Soort missie & teneur foto's

	Positief	Neutraal	Negatief	Totaal
Oorlog/vechten	0 (0%)	0 (0%)	12 (100%)	12
Vrede/wederopbouw	11 (100%)	0 (0%)	0 (0%)	11
N.v.t.	6 (4%)	107 (70%)	39 (26%)	152
Totaal	17 (10%)	107 (61%)	51 (29%)	175

Tabel 5.31 geeft weer dat wanneer het woord vechtmissie in de tekst voorkomt, de tekst meestal een negatieve teneur heeft. In de drie media *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu* en *Elsevier* is de teneur van de tekst bij slechts één foto neutraal en op de internetsite van Defensie is de tekst bij drie foto's neutraal wanneer er wordt gesproken over een vechtmissie. Als het woord vredesmissie wordt genoemd, is de teneur van de tekst in meer dan de helft van de gevallen (68%) positief. In *de Volkskrant* komt het tweemaal voor dat de tekst neutraal van aard is en op de internetsite van Defensie is de tekst bij zeven foto's neutraal wanneer er wordt gesproken over een vredesmissie. De teneur van de tekst is zevenmaal negatief terwijl er wordt gesproken over een vredesmissie. Het gaat om de negatieve teneur van twee teksten in *De Telegraaf*, vier teksten in *de Volkskrant* en één tekst in *Nieuwe Revu*.

5.31. Soort missie & teneur tekst

	Positief	Neutraal	Negatief	Totaal
Oorlog/vechten	0 (0%)	6 (9%)	58 (91%)	64
Vrede/wederopbouw	34 (68%)	9 (18%)	7 (14%)	50
Beiden	0 (0%)	3 (100%)	0 (0%)	3
N.v.t.	0 (0%)	36 (62%)	22 (38%)	58
Totaal	34 (19%)	54 (31%)	87 (50%)	175

Graphics

Naast de 26 foto's van de militaire missie die zijn verschenen in *de Volkskrant*, heeft het dagblad in de onderzochte periode twaalf *graphics* gebruikt. *De Volkskrant* is het enige medium die deze aparte vorm van illustraties heeft gebruikt bij het in beeld brengen van de missie.

De reden dat *de Volkskrant* gebruik maakt van *graphics* is, dat een foto niets over de regio zegt. 'Wanneer je strategische dingen wilt beschrijven, is een *graphic* veel informatiever. Je kunt mensen tonen in welk deel van Afghanistan de militairen zitten, waar dat dan ligt en op welke afstand dat is', aldus de chef fotoredactie van *de Volkskrant*. Van Ek vindt het belangrijk de mensen te laten weten waar de missie plaatsvindt. Hij is van mening dat het de plicht van de krant is om niet uit te gaan van een bepaalde voorkennis. 'Een heleboel mensen weten niet waar bepaalde gebieden liggen. En daar kunnen *graphics* een heel belangrijke rol in spelen.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

6. Kwalitatieve fotoanalyse

In dit hoofdstuk worden per onderzocht medium vijf foto's besproken aan de hand van de in hoofdstuk vier opgestelde criteria; een samengevoegd model van Barthes en Evans. Van iedere foto is weergegeven wat er afgebeeld wordt en welke aspecten van Barthes en Evans een rol spelen in de beeldvorming. Tevens heb ik per medium de mening van de chef fotoredactie of adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie over de vijf foto's omschreven.

6.1 *De Telegraaf*

Kop:	Veldslag met Taliban	1.
Datum:	Dinsdag 19 juni 2007	
Herkomst:	Persbureau WFA	
Bijlage:	Fotonummer 4	

Beschrijving

Rechts op de foto zijn vier mannen te zien die een doodskist tillen. Aan de benen te zien, staan aan de linkerkant van de foto ook vier mannen. Achter de kist loopt nog een jongen. Slechts zijn lichaam is zichtbaar. De mannen hebben een donker gekleurd pak met gouden knopen aan. Daaronder dragen ze een lichtbruin gekleurd overhemd met een donkere stropdas. Ook de schoenen zijn donker van kleur. Naast de mannen die de kist tillen, staan er nog een aantal andere mensen op de foto. Deze personen staan op een rijtje met hun rechterhand naar hun hoofd geheven waardoor de gezichten niet te zien zijn. Ze hebben net als de andere jongens donker gekleurde pakken aan. Het verschil tussen hen en de jonge mannen die de kist tillen, is de baret die ze op hun hoofd dragen. Aan de kleding te zien, gaat het om militairen. Van de negen militairen die bij de kist lopen, zijn er vijf mannen waar het gezicht van te zien is. Deze vijf jongens hebben allen een bepaalde gezichtsuitdrukking. Het hoofd hangt iets naar beneden, de ogen zijn terneergeslagen (naar beneden) en de monden staan strak. Het is duidelijk te zien dat iedere militair één voet optilt. De mannen aan de rechterkant op de foto tillen hun linkervoet omhoog terwijl de mannen aan de linkerkant hun rechervoet omhoog tillen. Er is beweging op de foto te zien. De doodskist is voor een klein gedeelte zichtbaar, deze is lichtbruin van kleur. De rest van de kist is bedekt met een rood-wit-blauwe vlag. Op de kist liggen twee voorwerpen. Het achterste voorwerp is donker van kleur en heeft een rechthoekige vorm. Het andere attribuut, dat ook een donkere kleur heeft, is kleiner van stuk en heeft een ronde vorm. In het midden van het voorwerp zit een gouden plakkaat.

Op de achtergrond is een grijs object te zien. Boven de doodskist reiken twee propellers uit in de kleuren zwart, wit en geel. Verder is er een betonnen ondergrond afgebeeld waar de mannen overheen lopen. De locatie waar de foto is genomen, betreft een vliegveld. Tot slot zijn er op de foto regendruppels te zien die op de grond vallen.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Deze foto krijgt een trieste betekenis doordat de mannen die de kist dragen een bepaalde gezichtsuitdrukking hebben. De hoofden hangen naar beneden, de ogen zijn terneergeslagen en de monden staan strak. De foto krijgt hierdoor een negatieve en trieste uitstraling. De regen benadrukt nog eens de droevige sfeer van de foto.

Objecten/attributen

De doodskist met de rood-wit-blauwe vlag is een object dat direct opvalt op de donkere, grauwe foto. Naast de dood, waar een doodskist naar verwijst, refereert dit object ook naar een andere betekenis. Het krijgt namelijk een symbolische waarde. De donkere pakken met gouden knopen, de stropdassen, de baretten, de omhoog geheven handen en een rood-wit-blauw gekleurde vlag duiden aan dat de mannen op de foto Nederlandse militairen zijn. Doordat de doodskist bedekt is met de Nederlandse vlag en er twee voorwerpen op liggen die iets met het militaire leven te maken hebben, krijgt ze een symbolische waarde. Het 'opsieren' van een doodskist met een vlag en persoonlijke spullen is een bepaald ritueel/symbool wanneer een Nederlandse militair overlijdt.

Naast de doodskist is er nog een object op de foto aanwezig. Dit object is minder opvallend dan de kist maar geeft wel de plaats aan waar de foto is genomen. De twee propellers, de betonnen vloer en het groen op de achtergrond geven aan dat het grijze object een vliegtuig is. De Nederlandse militairen zijn waarschijnlijk net op een vliegveld aangekomen.

Het fotogenieke/esthetiek

Het camerastandpunt van de fotograaf speelt een rol bij het gevoel dat bij de beschouwer wordt opgeroepen. Deze foto is iets van de zijkant genomen waardoor de sombere gezichtsuitdrukking van maar liefst vijf mannen te zien is. Wanneer de foto recht van voren was genomen, zou slechts de gezichtsuitdrukking van de twee voorste mannen te zien zijn. De foto krijgt hierdoor een minder sombere uitstraling dan wanneer er, in dit geval, vijf mannen verdrietig uit hun ogen kijken.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst komen met elkaar overeen. Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad om een Nederlandse militair gaat die overleden is en dat het tafereel zich op een vliegveld afspeelt. De tekst onthult een aantal aspecten die door de foto zelf niet te achterhalen zijn. Bijvoorbeeld de naam van de overleden Nederlandse militair, het type vliegtuig, de naam van het vliegveld en dat de spullen op de kist medailles en een baret zijn.

Chef fotoredactie

Deze foto heeft ook in *de Volkskrant*, *Elsevier* en op de internetsite van Defensie gestaan. Dat andere media deze foto ook plaatsen, komt doordat het beeld van een persbureau is volgens Dalhuijsen, chef beeldredactie. 'De grotere landelijke bladen hebben hier abonnementen lopen. Het is dan ook niet zo gek dat andere media ook deze foto hebben geplaatst.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Dalhuijsen vindt het niet zo erg wanneer *de Volkskrant* eenzelfde foto plaatst. 'Wij zien *de Volkskrant* niet als concurrent. Qua vormgeving en qua formule verschillen wij van elkaar. Ik geloof niet dat lezers van *De Telegraaf* ook lezers van *de Volkskrant* zijn en andersom. We bedienen allebei een ander publiek.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

Wat de foto zelf betreft, vindt de chef beeldredactie het beeld fotografisch heel sterk. 'De diagonaal in het beeld, de lijnen, de mannen die daarachter staan, de regen, het vliegtuig; het is de droevige sfeer die aanspreekt.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Hoewel *De Telegraaf* volgens Dalhuijsen om één of andere reden de reputatie heeft heel sensationeel te zijn en heel ver te gaan in de fotokeuze laat ze te heftige beelden zoals losgerukte lichaamsdelen, bloed en gruwel niet zien. 'Nederlanders zitten 's morgens met een hard of zacht gekookt eitje aan het ontbijt. Je moet je dan afvragen of het prettig is om heel heftige beelden te zien. We filteren dat soort beelden er dus wel uit.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

Kop:	Als grondtroepen in Oeroezgan in nood zijn, komen onze F16's en apaches pijlsnel in actie	2.
Datum:	Zaterdag 22 september 2007	
Herkomst:	Niet bekend	
Bijlage:	Fotonummer 18	

Beschrijving

Op deze foto, waarvan de herkomst onbekend is, wordt slechts één persoon afgebeeld. Hij is geheel in het donkergroen gekleed; een groen t-shirt met korte mouwen, een iets lichter groengetinte lange broek

met een grote zak waar iets in zit, hoge schoenen en een vest. Tevens heeft hij handschoenen aan en een donkergroene helm op. Naar deze helm loopt een draadje toe. Het lijkt op een klein microfoontje. De zwarte klep van de helm is naar beneden gericht waardoor het gezicht van de persoon onzichtbaar is. De persoon in kwestie zit op een voorwerp dat ook groen van kleur is. Hij heeft de handen op een apparaat gelegd. Dit apparaat heeft wederom dezelfde groene kleur en betreft waarschijnlijk een groot wapen zoals een mitrailleur. Er zit bovenop een rondje waarmee het doel in kaart gebracht kan worden. Aan het vuurwapen hangt een drinkflesje. Wat de achtergrond betreft, is slechts een lichtbruine, gelige oase te zien met hier en daar een klein heuveltje. Daarachter zijn donkere vlakken in de vorm van grote heuvels afgebeeld. Op de foto is op het linkergedeelte van de persoon (linkerarm, linkerbeen en linker kant van het hoofd) een lichtplek te zien. Waarschijnlijk scheen op het moment van fotograferen de zon.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De persoon op de foto heeft een zithouding aangenomen; hij zit iets achterover geleund en de schouders staan iets naar voren. De handen liggen op het vuurwapen en het hoofd is gericht op datgene waar de mitrailleur ook op gericht staat. Door deze houding krijgt de foto een bepaalde spanning met zich mee. Het ziet er namelijk naar uit dat de persoon in kwestie startklaar zit om eventueel het vuur te openen.

Objecten/attributen

Het object dat op deze foto direct opvalt, is het enorme vuurwapen. In vergelijking met de persoon is het wapen behoorlijk groot. Wanneer de fotograaf slechts de persoon had gefotografeerd (zonder het vuurwapen), zou de foto een heel andere betekenis krijgen. Aan de hand van het vuurwapen wordt duidelijk dat er ergens een gevecht is, een oorlog.

Een ander object dat opvalt op de foto is het drinkflesje. De hele foto heeft de legerkleuren groen en bruin terwijl het drinkflesje blauw van kleur is (de dop en de wikkel). Door het vuurwapen krijgt de foto een redelijke negatieve betekenis; er is een gevecht of een oorlog aan de gang. Aan de hand van het flesje beseft de kijker dat de persoon ook maar een mens is die water nodig heeft. Door middel van het drinkflesje krijgt de foto een menselijke(re) betekenis.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft geen specifieke fotografische technieken gebruikt om een bepaald gevoel bij de toeschouwer op te roepen. Het camerastandpunt van de fotograaf speelt echter wel mee in de spanning die de foto oproept. De foto is niet recht van voren maar juist iets van achter en opzij genomen. Op deze

manier is de gespannen lichaamshouding van de persoon goed waar te nemen. Het gezicht is door het camerastandpunt niet zichtbaar. Door het ontbreken van de gezichtsuitdrukking ligt de nadruk meer op het lichaam en de spanning die het uitstraalt.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst komen redelijk met elkaar overeen. Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad om een gevecht gaat. Dat het op de foto om een Nederlandse Chinook gaat die grondtroepen bij Tarin Kowt te hulp schiet, is echter niet op te maken uit de foto zelf. Tevens geeft de tekst aan dat er een soldaat gesneuveld is bij een vuurgevecht. De begeleidende tekst onthult dus bepaalde aspecten die niet op de foto zelf zichtbaar zijn.

Chef fotoredactie

De bron van deze foto is onbekend. Dalhuijsen geeft aan dat *De Telegraaf* normaal gesproken overal de herkomst vermeld. Door de opmaak is de bron waarschijnlijk weggefallen, aldus de chef beeldredactie. Volgens Dalhuijsen moet naast een correcte bronvermelding het onderschrift bij een foto ook correct zijn aangezien de tekst bijdraagt aan de beeldvorming. Maar de foto moet wel voor zich spreken, aldus de chef. 'Wanneer een foto uitleg moet geven, dan pleit dat niet voor het beeld.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

Wat de foto betreft, vindt Dalhuijsen deze erg mooi. 'Het beeld vind ik een lekker beeld. Het geeft de gekke situatie weer waar de Nederlandse militairen in terecht zijn gekomen; in de "middle of no where".' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

Kop:	Dit doen wij in OEROEZGAN	3.
Datum:	Zondag 30 september 2007	
Herkomst:	Niet bekend	
Bijlage:	Fotonummer 20	

Beschrijving

Op deze foto, waarvan de herkomst onbekend is, zijn vier personen afgebeeld. Links op de foto zitten twee mannen gehurkt. Aan hun groen-bruin-zwart gekleurde kleding te zien, gaat het om militairen. Beiden hebben ze een helm en zonnebril op en een vuurwapen om hun nek hangen. Ze houden de palen van een tent beet. De uiterst linker militair heeft een portofoon in zijn hand. De twee andere mannen die zichtbaar zijn op de foto zijn geen militairen. De linkerman heeft een donkere baard en een

witte lange jas aan. Hij houdt in zijn linkerhand pen en papier vast. Zijn hoofd hangt iets naar beneden, zijn ogen zijn klein en zijn blik is gericht op de fotograaf. De andere man heeft ook een baard. Hij heeft een rode tulband op zijn hoofd, een lang gewaad aan en hij heeft een doek die over zijn schouder ligt in zijn mond. De ogen van de man met de tulband zijn gericht op de arm die op de deken ligt. Tevens zijn er houten bedjes afgebeeld die in de buitenlucht in een open tent staan. Dit is te zien aan de zanderige grond met stenen en het soort afdak dat omhoog gehouden wordt met enkele palen. Links is een weggetje afgebeeld met enkele bomen waar de zon op schijnt. In de verte staan een aantal mensen. Onderaan de foto is een blauw met wit gekleurde deken te zien met een arm van iemand erop. Daarnaast staat een paal met een zakje eraan; een infuus.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Er worden op de afbeelding verschillende poses aangenomen door de personen die op de foto staan. Deze houdingen zorgen ervoor dat de foto een bepaalde betekenis krijgt. De militairen hebben een onderdanige houding. Ze zitten op hun hurken en zijn veel kleiner dan de twee andere mannen. De man met de witte jas kijkt serieus de camera in; zijn hoofd hangt iets naar beneden en hij heeft kleine ogen. De man met de tulband kijkt bezorgd. Hij staat wat voorover gebogen en heeft een lap in zijn mond. Dit versterkt de bezorgde blik. Al deze poses samen maken duidelijk dat er iemand onder de deken ligt waar het niet goed mee gaat.

Objecten/attributen

Er is zo veel te zien op deze foto dat er niet één attribuut is dat opvalt. Het infuus is echter wel een object dat ervoor zorgt dat er anders naar de foto wordt gekeken. Dit geldt ook voor de witte jas van de linker man met de baard. Het infuus impliceert dat het niet goed gaat met iemand. Hierdoor krijgt de witte jas automatisch een bepaalde betekenis. De jas wordt namelijk, door de witte kleur en het infuus, met een doktersjas geassocieerd.

Het fotogenieke/esthetiek

Opvallend is dat dit een foto betreft waarbij een gedeelte lijkt te ontbreken. Het ziet er naar uit dat er aan de rechterkant een stuk weggesneden is van de foto. Dit wordt ook wel kadrering genoemd. De persoon die onder de deken ligt, is niet te zien. Wellicht heeft de fotograaf of de fotoredactie kadrering toegepast omdat het beeld van de gewonde persoon te bloederig is. Het zou ook kunnen dat men de nadruk niet op een gewonde wil leggen maar juist op de mensen eromheen. Met deze mensen bedoel ik de militairen die hun hulp aanbieden en de lokale bevolking die bezorgd is. Zo zijn er verschillende

scenario's te bedenken. Aangezien de persoon onder de deken niet is afgebeeld, wordt een bepaald gevoel bij de beschouwer opgeroepen; de nieuwsgierigheid van de beschouwer wordt opgewekt.

Syntaxis/derde effect

Deze foto is op een pagina geplaatst met nog twee andere foto's. De verschillende beeldinhouden van de drie foto's leiden tot nieuwe betekenissen. De geanalyseerde foto krijgt door de twee foto's een andere betekenis. De tweede afbeelding (fotonummer 21) laat militairen zien met hun vuurwapen in de aanslag. Op de derde foto (fotonummer 22) staan twee Afghaanse mannen afgebeeld met een klein jongentje die al huilend een prik krijgt. De drie foto's vertellen als het ware een verhaal. Militairen bieden hulp aan een gewonde burger en worden ingelicht over de situatie (foto 1). Ze proberen vervolgens veiligheid te creëren door te patrouilleren (foto 2) om zo (nog meer) burgerslachtoffers te voorkomen (foto 3). Dit verhalende element zorgt ervoor dat de geanalyseerde foto een sterkere betekenis krijgt. De foto is positief van aard aangezien er contact gemaakt wordt met de Afghaanse bevolking. Door de twee andere afbeeldingen krijgt de geanalyseerde foto een nog positievere uitstraling.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst zijn wat verwarrend. De interpretatie van de afbeelding, dat de militairen hulp aanbieden, komt overeen met de tekst. Maar dat ze samen met hun zojuist opgeleide collega's van de Afghan National Army (ANA) overleg plegen met lokale bestuurders en stamhoofden is niet direct uit de foto op te maken. Het is dan ook onduidelijk welke mannen op de afbeelding tot de opgeleide collega's behoren en wie dan lokale bestuurders en stamhoofden zijn. Waarschijnlijk behoort de man met de witte jas tot de opgeleide collega's en de bezorgde man tot een lokale bestuurder en/of stamhoofd. De begeleidende tekst maakt in dit geval bepaalde aspecten duidelijk die niet op de foto zelf zichtbaar zijn.

Chef fotoredactie

Volgens Dalhuijsen ging het artikel bij deze foto over de taak van de Nederlandse militairen bij de wederopbouw in Uruzgan. *De Telegraaf* probeert bij een dergelijk artikel een bijpassend beeld te vinden. 'Het aanbod van foto's uit oorlogsgebieden is behoorlijk groot. Ik vind het wel meevallen met het beperkte aanbod van beeldmateriaal van de Nederlandse militaire missie.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Foto's van wederopbouw zijn er echter niet veel, aldus de chef beeldredactie. *De Telegraaf* probeert dan ook, waar ruimte is, zelf een 'beeldraker' naar een oorlogsgebied te sturen. 'Vaak is de ruimte beperkt. Ook spelen kosten een rol. Of je nu één poppetje of twee poppetjes stuurt, het scheelt nogal in de kosten. Daarnaast is het ook gevaarlijk.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

Kop:	Dagelijks aanslagen op Nederlanders in Oeroezgan	4.
Datum:	Donderdag 4 oktober 2007	
Herkomst:	Ministerie van Defensie	
Bijlage:	Fotonummer 23	

Beschrijving

Op deze foto zijn vier mannen te zien die zich verschuilen achter een muurtje. Ze hebben een legeruniform aan en een vuurwapen in de hand. Bovenaan de foto is een aantal blaadjes, waarschijnlijk van een boom of struik, gefotografeerd. Hierdoor is de achterste persoon slecht te zien. Alleen zijn benen en zijn zwarte, hoge schoenen zijn weergegeven. De voorste militair is ook slecht zichtbaar; de achterkant van het hoofd tot aan de schouders wordt afgebeeld. Het geweer is echter wel goed te zien. De man met de helm wijst met zijn linkerhand een bepaalde richting op. Hij heeft een soort tas op zijn rug en aan zijn linkerzij hangen. Hij wijst met zijn linkerhand en kijkt serieus. Zijn mond is gesloten en zijn ogen zijn gericht op de militair links van hem. De man met de donkere snor heeft zijn hoofd iets naar beneden gericht en kijkt naar de wijzende militair. Hij is de enige van de vier mannen die geen helm of pet op heeft. Om zijn nek heeft de militair patronen hangen. De mannen op de foto zitten allemaal in elkaar gedoken. Van de vier militairen zijn er slechts twee waarvan het gezicht te zien is. De foto is in de buitenlucht genomen. Dit is te zien aan het gras, de struiken, het grijze grind, de blaadjes van een boom of struik en het stenen muurtje waar takken op liggen.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Deze foto krijgt een bepaalde betekenis door de houdingen die de mannen aannemen op de afbeelding. De militairen zitten in elkaar gedoken achter een muurtje. Er is één militair die een bepaalde richting op wijst. Door deze poses krijgt de foto een spannend effect. De afbeelding straalt naast spanning ook actie uit. Het ziet ernaar uit alsof er ieder moment iets kan gebeuren.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft bij deze foto gebruik gemaakt van fotografische technieken om zo het gevoel van spanning en actie, dat hij bij de beschouwer wil oproepen, zo sterk mogelijk te laten overkomen. De foto is genomen vanuit een hoog standpunt, het vogelperspectief. Dit perspectief zorgt ervoor dat het gevoel bij de beschouwer sterk is. De militairen worden door deze manier van fotograferen nog kleiner dan ze in werkelijkheid zijn. Het gevoel dat er iets staat te gebeuren, wordt op deze manier versterkt.

Syntaxis/derde effect

Deze foto is op een pagina geplaatst met nog twee andere foto's. Er is hier sprake van het verschijnsel wat Evans (1997) het derde effect noemt. De verschillende beeldinhouden van de drie foto's leiden tot nieuwe betekenissen. Op de tweede afbeelding (fotonummer 24) en de derde afbeelding (fotonummer 25) zijn militairen te zien die bepakt en bezakt met wapens een bepaalde richting op rennen. De geanalyseerde foto krijgt door deze twee afbeeldingen een andere betekenis. De betekenis wordt sterker; het gevoel van spanning en actie wordt benadrukt. De drie foto's vertellen ook in dit geval een verhaal. Militairen zitten gehurkt en zijn klaar om aan te vallen (foto 1). Ze staan vervolgens op, lopen om een huis heen (foto 2) en vallen uiteindelijk aan (foto 3). De eerste afbeelding krijgt door dit verhalende element een sterkere betekenis. De foto is negatief van aard aangezien er militairen worden afgebeeld die in de aanval gaan. Door de twee andere afbeeldingen, waar de militairen in gevecht zijn, krijgt de geanalyseerde foto een nog negatievere uitstraling.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst komen met elkaar overeen. Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad om militairen gaat die onder vijandelijk vuur liggen. Aan de hand van de tekst worden bepaald aspecten duidelijk die niet door de foto zelf te achterhalen zijn. Bijvoorbeeld dat de militair die met zijn linkerarm wijst Majoor Stephan heet. Dat het in eerste instantie gaat om een training met het Afghaanse leger dat uiteindelijk uitloopt op een praktijkervaring als de Taliban het vuur opent, is ook alleen aan de hand van de bijgevoegde tekst te achterhalen.

Chef fotoredactie

Deze foto is afkomstig van het ministerie van Defensie. Chef beeldredactie van *De Telegraaf* geeft aan geen bezwaar te hebben om materiaal van Defensie te gebruiken. 'We hebben eigenlijk een hele goede band met het ministerie. Zo hebben we samen een soort lezersactie gehouden in de periode rondom kerst in 2007. Lezers van *De Telegraaf* die familie in Uruzgan hadden zitten, konden met een gratis advertentie en een fotootje een kerstgroet overbrengen. Dat is een samenspel geweest tussen *De Telegraaf* en Defensie. Je kunt denken dat het incestueus is maar we kijken natuurlijk wel kritisch naar hun berichtgeving.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*). Ook geeft Dalhuijsen aan dat, wanneer *De Telegraaf* wordt uitgenodigd door Defensie om een bezoek te brengen aan Uruzgan, het voor een fotograaf mogelijk is een andere kant op te fotograferen dan Defensie misschien zou willen. 'Ze hebben je niet aan een touwtje', aldus Dalhuijsen.

Kop:	Positieve reacties op besluit kabinet	5.
Datum:	Zaterdag 1 december 2007	
Herkomst:	ANP	
Bijlage:	Fotonummer 38	

Beschrijving

Op deze zwart-wit foto zijn vijf personen afgebeeld; drie mannen en twee vrouwen. Ze hebben allemaal een donker gekleurd kostuum aan. Aan de kleding te zien, gaat het om vijf militairen. Links op de foto staat een vrouwelijke militair met een plateau in haar handen. Haar gezicht staat strak; ze heeft kleine ogen, haar mond is gesloten en ze kijkt recht vooruit. Achter haar staat nog iemand afgebeeld. Aan de kleding te zien, hoort hij niet bij de rest van de personen op de foto. De flitser die boven zijn hoofd reikt, geeft weer dat het om een fotograaf gaat die dit moment probeert vast te leggen. Naast de vrouw met het plateau staan twee militairen tegenover elkaar. De voorste man is slechts van de achterkant te zien. Het verschil tussen deze militair en de rest van de personen op de foto zit in het hoofddeksel. Hij draagt een hoofddeksel met een klep terwijl de anderen een baret dragen. Dit geeft aan dat deze militair een hoger geplaatst persoon is dan de drie militairen die op een rij staan. Het gezicht en de handen van de hoger geplaatste militair zijn gericht op de linkerschouder van de persoon tegenover hem. De andere drie militairen op de foto staan naast elkaar in een rij. Ze hebben alle drie een rechte houding, ze kijken strak vooruit en ze hebben hun mond gesloten. De man en de vrouw rechts op de foto ondersteunen zichzelf met krukken. De vrouw mist haar linker onderbeen. Onder haar rok is nog net een wit verband te zien dat om haar linker bovenbeen is bevestigd. Het verschil met de twee mannen rechts van haar, is de medaille die op haar linkerschouder blinkt. Op de achtergrond zijn hekken te zien. Hierachter zitten rijen met mensen die hun blik gericht hebben op de vijf militairen. Aan de muren, het plafond en de vloer te zien, vindt deze gebeurtenis binnen plaats, ergens in een hal.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De pose van de vier militairen is strak te noemen; ze staan rechtop met de borst vooruit, het hoofd is opgeheven en de monden staan strak. Deze houding straalt uit dat de gebeurtenis die op de foto is vastgelegd belangrijk is. Tevens geven de militairen met dergelijke houding weer dat ze ergens trots op (mogen) zijn.

Objecten/attributen

De krukken van de twee rechtse militairen op de foto zijn attributen die direct opvallen. Ze geven aan dat de militairen gewond zijn. Aan de vrouwelijke militair is dit goed te zien; ze mist haar linker onderbeen. Een wit verband om haar linker bovenbeen is in beeld gebracht. De mannelijke militair ziet er in eerste instantie gezond uit maar ook hij mankeert iets aangezien hij zichzelf ondersteunt met krukken.

Het fotogenieke/esthetiek

De foto is genomen vanuit een laag standpunt, ook wel het kikkerperspectief genoemd. Dit perspectief zorgt ervoor dat bepaalde aspecten op de foto worden afgebeeld die vanuit een ander perspectief niet te zien zijn. Zo wordt het twee paar krukken en het verbonden bovenbeen van de vrouwelijke militair duidelijk zichtbaar. Tevens worden de militairen door deze manier van fotograferen groter afgebeeld dan ze in werkelijkheid zijn. Het gevoel van trots en dapperheid wordt op deze manier versterkt.

Syntaxis/derde effect

Deze foto betreft de derde foto in een reeks van vier. Er is hier echter geen sprake van het derde effect. De verschillende beeldinhouden van de vier foto's leiden namelijk niet tot nieuwe betekenissen. Op de eerste foto uit deze reeks (fotonummer 36) worden vier bewindslieden afgebeeld die de verlenging van de missie aankondigen. Op de tweede afbeelding (fotonummer 37) staan twee Nederlandse militairen naast een Afghaanse soldaat en de laatste foto (fotonummer 39) betreft een beeld van twee Afghaanse meisjes op het platteland. De geanalyseerde foto krijgt door deze drie afbeeldingen geen andere of sterkere betekenis. De vier foto's sluiten niet bij elkaar aan; ze hebben ieder een eigen strekking. De afbeeldingen zijn geen serie van achter elkaar genomen foto's. Er is dan ook geen sprake van een verhalend element zoals bij de twee voorgaande geanalyseerde foto's wel het geval is. Deze foto krijgt geen positieve(re) of negatieve(re) uitstraling door de drie andere afbeeldingen. Elke foto staat in principe op zichzelf.

Relatie tekst/foto

De foto en het onderschrift bij de foto komen met elkaar overeen. Uit het onderschrift wordt duidelijk dat het inderdaad om militairen gaat die gewond zijn geraakt. Ze krijgen een medaille uitgereikt voor hun inzet voor de Afghaanse bevolking. Aan de hand van de tekst worden bepaalde aspecten duidelijk die niet door de foto zelf te achterhalen zijn. Bijvoorbeeld dat de Commandant der Strijdkrachten generaal Dick Berlijn de medailles uitreikt. De veronderstelling dat het verschil in hoofddekseel iets te maken heeft met militaire rangen en standen is dus correct. Tevens wordt duidelijk dat de vrouw met het plateau de

medailles vasthoudt en dat de locatie de Brabanthallen in Den Bosch betreft. Tot slot voegt het onderschrift toe dat het om een herinneringmedaille Vredesoperatie gaat.

De rest van de bijgevoegde tekst komt niet overeen met de foto. Het is wat verwarrend. Er wordt gesproken over het kabinetsbesluit om twee jaar langer in Oeroezgan te blijven. Deze tekst sluit niet aan op datgene er afgebeeld wordt op deze foto. Slechts de eerste afbeelding uit deze reeks van vier foto's, waarbij bewindslieden worden afgebeeld, sluit hierbij aan.

Chef fotoredactie

Dalhuijsen vindt deze foto krachtig aangezien het leed dat de missie met zich meebrengt, wordt weergegeven. De chef beeldredactie zegt het volgende over de foto; 'Je ziet de Commandant der Strijdkrachten de medailles uitreiken. Deze foto laat de risico's zien die de mensen daar lopen. Het stukje eerbetoon naar de "rakkers" die in Uruzgan dienst hebben gedraaid, vinden wij belangrijk. Vandaar dat we ook zulke foto's plaatsen.' (Dalhuijsen, *De Telegraaf*).

6.2 de Volkskrant

Kop:	Gedeeltelijk blijven, maar met wie?	1.
Datum:	Zaterdag 25 augustus 2007	
Herkomst:	Ministerie van Defensie	
Bijlage:	Fotonummer 55	

Beschrijving

Op deze foto zijn drie personen afgebeeld. Op de voorgrond staan twee mannen naast elkaar en in het midden van de foto achterin staat nog een man. De man rechts op de foto draagt een legeruniform met een rood-wit-blauw vlaggetje op zijn linker bovenmouw. Het betreft een Nederlandse militair. Hij heeft zijn mouwen opgestroopt tot aan zijn ellebogen waardoor het zwarte horloge om zijn linkerpols zichtbaar is. De militair heeft kort blond haar en heeft zijn blik gericht op de persoon tegenover hem. In zijn handen heeft hij een wit papier dat hij aan de man lijkt te overhandigen. De man tegenover de militair is waarschijnlijk van Afghaanse afkomst. Hij heeft een getinte huidskleur, donkere haren en draagt een groot, wit gewaad en een keppeltje op zijn hoofd. De blik van de Afghaanse man is gericht op het vel papier dat hem wordt overhandigd. Met zijn rechterhand neemt hij het papier aan. Zijn hoofd en schouders zijn iets naar voren gericht, zijn ogen staren naar het papier en hij heeft een kleine glimlach rond zijn mond. De persoon achterin op de foto is tevens van Afghaanse afkomst. Ook hij heeft een

groot, wit gewaad aan. Daaronder draagt hij een witte broek. De man is kaal en heeft een lichtgrijze baard. Ook hij houdt een wit vel in zijn handen vast. Met een glimlach op zijn mond kijkt hij naar het papier dat tussen de militair en de Afghaanse man wordt uitgewisseld.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De blik van de twee Afghaanse heren zijn gericht op het witte papier. Beiden hebben ze een glimlach om hun mond. Door deze pose krijgt de foto een vrolijk en blij effect. De afbeelding straalt naast vreugde en blijdschap ook dankbaarheid uit. Het hoofd en de schouders van de man met het keppeltje zijn namelijk iets naar voren gericht, naar de Nederlandse militair.

Objecten/attributen

Op deze foto is er niet echt een object aanwezig dat direct opvalt. Er is echter wel een attribuut aan te wijzen die ervoor zorgt dat de betekenis van de foto wordt bevestigd. In dit geval gaat het om het witte papier dat door de Nederlandse militair wordt overhandigd. Aan de houding en de glimlach van de twee Afghaanse mannen te zien, gaat het niet zomaar om een papiertje. Het ziet ernaar uit dat het witte vel van grote waarde is en een bepaald gevoel oproept. Het object verwijst dus niet alleen naar zichzelf maar het refereert ook naar een andere betekenis; dat de Afghaanse man blij en dankbaar is.

Het fotogenieke/esthetiek

Bij deze foto heeft de fotograaf geen gebruik gemaakt van technieken zoals het vogel- en/of kikkerperspectief. Er is echter een andere techniek toegepast om het blijde gevoel dat de foto uitstraalt te benadrukken. Zo is de afstand die de fotograaf van de Afghaanse man met het keppeltje en de Nederlandse militair heeft genomen erg klein. Hierdoor is de vrolijke en dankbare uitstraling van de Afghaanse man goed te zien. De nadruk wordt dus gelegd op de gezichtsuitdrukking van de Afghaan. Het blijde gevoel dat de fotograaf bij de beschouwer wil oproepen, komt op deze manier sterk over.

Relatie tekst/foto

De foto en het onderschrift bij de foto komen met elkaar overeen. Uit het onderschrift wordt duidelijk dat het inderdaad om een Afghaanse man gaat die iets krijgt uitgereikt. Dat het een trainersdiploma voor het verbouwen van saffraan betreft, is echter niet uit de foto op te maken. De rest van de tekst gaat in op de kosten en een eventuele verlenging van de missie. Deze tekst sluit niet aan op datgene er afgebeeld wordt op deze foto.

Chef fotoredactie

Op maandag 6 augustus 2007 stond deze foto al op de internetsite van Defensie. De foto in *de Volkskrant* is identiek aan de foto op de internetsite alleen dan groter afgebeeld. Chef fotoredactie van *de Volkskrant* geeft aan dat een jaar geleden besloten is om geen foto's van het ministerie van Defensie meer mee te nemen in de krant. 'Deze Defensiefoto is waarschijnlijk één van de weinige foto's die *de Volkskrant* nog wel geplaatst heeft', aldus Van Ek. De chef vindt de foto dan ook niet speciaal. 'Het is een foto van geen enkel belang. Dat wij dit beeld hebben geplaatst, heeft waarschijnlijk met het geringe aanbod op dat moment te maken.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

Kop:	Wij willen rust	2.
Datum:	Zaterdag 8 september 2007	
Herkomst:	Ministerie van Defensie/Gerben van Es	
Bijlage:	Fotonummer 58	

Beschrijving

Aan de groen met bruine kleuren en het wapen te zien, betreft het waarschijnlijk een militair gevechtsvoertuig dat op deze foto wordt afgebeeld. Het vervoermiddel is groot van stuk. Dit is vooral goed te zien aan de militairen die erin zitten. Zij zijn namelijk erg klein in vergelijking met het voertuig. Links op de foto is nog net te zien dat de wagen niet op normale banden maar op rupsbanden rijdt. Rechts onder op het voertuig is een rood-wit-blauwe vlag afgebeeld. Dit geeft aan dat het een Nederlands voertuig betreft. Boven op de wagen zit nog een soort extra gepantserd geheel waar één van de twee militairen in zit. Tevens steekt hier een buis van een vuurwapen uit (de loop). De militairen zijn niet erg goed te zien op de foto. Ze zijn van ver weg gefotografeerd en zitten met een groot deel van hun lichaam in het voertuig. Zo wordt slechts het bovenlichaam van de militair in het extra gepantserd geheel afgebeeld. Hij heeft een donkergroene helm op en zijn hoofd hangt iets naar beneden. Zijn ogen zijn naar links gericht. Van de tweede militair is alleen het hoofd te zien. Hij draagt ook een groene helm, een zonnebril en hij richt zijn hoofd ook naar links. De militair kijkt dezelfde kant op als de jongen met de ezel die op de voorgrond staat. Aan zijn kleding te zien, betreft het een Afghaanse burger. Hij heeft een donker getinte huidskleur en draagt een lang zwart gewaad. Op zijn hoofd heeft hij een grijze doek in de vorm van een tulband gewikkeld die over zijn linkerschouder doorloopt. De jongen staat met zijn rug naar de fotograaf toe. Zijn hoofd heeft hij omgedraaid waardoor zijn gezicht te zien is. Hij kijkt met zijn donkere ogen naar links. Ondertussen houdt hij met zijn linkerarm een witte zak beet die op de rug van een ezel rust. Over de rug van het beest zitten bruin gekleurde doeken die met een oranje band

zijn vast gemaakt. Op de voorgrond zijn grote stenen en een zandweg, waar het voertuig overheen rijdt, te zien. Achter het voertuig staan groene bomen en daarachter bestaat het landschap uit zand.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De foto krijgt een bepaalde betekenis door de houding die de militairen en de Afghaanse jongen aannemen op de afbeelding. Zowel de blik van de militairen als de blik van de jongen is naar links gericht. Wat ze precies zien, is voor de beschouwer onduidelijk. Dit wordt namelijk niet (meer) afgebeeld op de foto. De gezichtsuitdrukking van de jongen is bezorgd; zijn mond staat strak, zijn donkere ogen staan iets naar beneden en zijn klein. Door de pose van voornamelijk de Afghaanse jongen straalt de foto angst en bezorgdheid uit. Het lijkt alsof er iets (ernstigs) gebeurt.

Objecten/attributen

De ezel is een 'object' dat op deze foto direct opvalt. Het beest heeft zijn hoofd naar beneden hangen en draagt op zijn rug een witte zak. De ezel wordt door de Afghaanse jongen als 'pakezel' gebruikt oftewel als een soort vervoermiddel. Het object verwijst dus niet alleen naar zichzelf maar het refereert ook naar een andere betekenis. De ezel als vervoermiddel gebruiken, verwijst namelijk naar een bepaalde levensstijl; een primitieve levensstijl. Het geeft tevens aan dat de foto niet in een Westers land is genomen maar waarschijnlijk in een armer deel van de wereld.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft ervoor gekozen om het gevechtsvoertuig, de militairen en de Afghaanse jongen met de ezel te fotograferen. Aan de houding van de militairen en de jongen te zien, lijkt er links van hen iets te gebeuren. Dit is echter niet op de foto vastgelegd. Misschien heeft de fotograaf dit gedaan omdat er links niets ernstigs gebeurt of omdat er links juist wel iets gebeurt maar het te gruwelijk is om af te beelden. Het zou echter ook kunnen dat de fotograaf de nadruk niet op de situatie, die eventueel links buiten beeld afspeelt, wil leggen maar juist op de personen die er op dat moment zijn. Hiermee doel ik op de militairen en de Afghaanse jongen. Zo zijn er verschillende scenario's te bedenken. Doordat de fotograaf waarschijnlijk links iets niet weergeeft, roept hij wel een bepaald gevoel bij de beschouwer op; de nieuwsgierigheid wordt opgewekt.

Relatie tekst/foto

Uit de tekst wordt duidelijk dat het om een Nederlands gevechtsvoertuig gaat die langs een Afghaanse jongen rijdt. Tevens komt er in de tekst naar voren dat er naast het opbouwen van de Afghaanse stad

Chora ook wordt gevochten. Hierbij zijn onschuldige burgerslachtoffers gevallen. Ondanks dat dit niet op de foto wordt weergegeven, sluit de tekst goed aan bij de betekenis die in het beeld te zien is.

Chef fotoredactie

Deze foto, die dertig centimeter lang is, vindt Van Ek niet zo sterk. 'Dat deze foto zo groot is, heeft te maken met de beschikbaarheid van de ruimte op de pagina. Dat is iets heel triviaals. Ik kan je zeggen dat het niet om de foto ging. Er was op dat moment gewoon veel ruimte. De foto zelf stelt namelijk niet zo heel veel voor. Ik vind het een nietszeggende foto. Naar aanleiding van onder andere deze en voorgaande foto hebben we bij *de Volkskrant* de keuze gemaakt om bepaalde dingen te veranderen. We gaan nu zelf drie keer per jaar naar het gebied en gebruiken geen materiaal meer van het ministerie van Defensie.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

Kop:	PvdA wil leger ingrijpend veranderen	3.
Datum:	Zaterdag 3 november 2007	
Herkomst:	Goran Tomasevic/Reuters	
Bijlage:	Fotonummer 60	

Beschrijving

Op deze foto is slechts één persoon afgebeeld. Zijn gezicht en zijn bovenlichaam zijn goed te zien. Hij heeft een groen t-shirt en een vest aan. Op zijn hoofd staat een donkergroen gekleurde helm en hij heeft een zwarte zonnebril op. Tevens draagt hij aan zijn rechterhand een donkergroen getinte handschoen. Aan zijn kleding en uiterlijk te zien, betreft het een militair. Hij heeft zijn rechterarm horizontaal naar rechts uitgestrekt en heeft een pistool, dat iets naar beneden wijst, in zijn hand. De man richt het wapen op iets of iemand die aan zijn rechterzijde staat. Aan het pistool, dat donker van kleur en klein van formaat is, hangt een zwart, opgekruld draad. Waar dit draad precies naar toe loopt, is onduidelijk. Het verdwijnt achter de buik van de militair. Het gezicht van de man is vanaf de zijkant in beeld gebracht. Zijn mond staat iets open en zijn blik is, net als het pistool, naar rechts en iets naar beneden gericht. Zijn ogen zijn door de zonnebril onzichtbaar. Op de voorkant van het lichaam van de militair is schaduw te zien. Op de rug valt echter licht. Op het moment van fotograferen scheen waarschijnlijk de zon.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De militair heeft een zithouding aangenomen en leunt naar rechts en iets naar voren. Zijn rechterarm heeft hij zover mogelijk uitgestrekt en in zijn rechterhand houdt hij een wapen vast. Het hoofd van de militair is gericht op datgene waar het pistool ook op gericht staat. Door deze houding krijgt de foto een bepaalde spanning met zich mee. Naast spanning straalt de foto ook actie uit. Het lijkt er namelijk op dat de militair startklaar zit om eventueel zijn pistool af te vuren.

Objecten/attributen

Het object waar het oog van de beschouwer direct op valt, is het wapen dat de militair in zijn rechterhand vasthoudt. Wanneer de fotograaf alleen de militair afbeeldt (zonder het wapen), krijgt de foto een heel andere betekenis. Het pistool staat voor een strijd, een oorlog.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft bij deze foto geen gebruik gemaakt van bijvoorbeeld het vogel- en/of kikkerperspectief. Wel ben ik van mening dat het camerastandpunt van de fotograaf meespeelt in de spanning en de actie die de foto oproept. De foto is niet recht van voren maar juist iets van achter en opzij genomen. Op deze manier is de gespannen lichaamshouding van de militair goed waar te nemen. Zijn gestrekte rechterarm en zijn open mond benadrukken de spanning en de actie. Het gevoel dat de fotograaf bij de beschouwer wil oproepen, komt op deze manier sterk over.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst komen redelijk met elkaar overeen. Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad om een militair gaat die in een strijd verwickeld is. Dat het een Nederlandse infanterist betreft die deel neemt aan een operatie genaamd *Spin Gahr* is echter niet uit de foto zelf op te maken. Tevens wordt er in de tekst ingegaan op het budget en het materieel van het leger.

Chef fotoredactie

Deze foto heeft op dezelfde dag in *De Telegraaf* gestaan. De foto in *de Volkskrant* is identiek aan de foto in *De Telegraaf* alleen dan groter afgebeeld. Van Ek geeft aan dat hij dat niet hinderlijk vindt. 'Dat *De Telegraaf* deze foto ook heeft geplaatst, vind ik niet zo erg. Mensen die *De Telegraaf* lezen, lezen *de Volkskrant* niet en andersom. Je kunt hopen dat je de enige bent die over heel goed materiaal beschikt maar dat komt zelden voor. Deze foto komt van een persbureau. Exclusiviteit moet je dus niet zoeken bij de persbureaus maar bij je eigen fotografen. Als er heel goed materiaal bij de bureaus zit en je hebt

een goede fotoredactie, dan zullen dergelijke goede foto's altijd bij meerdere media verschijnen.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

Ondanks dat de foto ook in een ander medium heeft gestaan, vindt de chef fotoredactie van *de Volkskrant* deze foto erg goed. 'Dit is een geweldige foto. We hebben het in tijde van de missie over oorlog en geweld en daar is deze foto een goed voorbeeld van.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

Kop:	'Lot Afghaanse arrestanten gevolgd'	4.
Datum:	Woensdag 14 november 2007	
Herkomst:	Reuters	
Bijlage:	Fotonummer 62	

Beschrijving

Op deze foto is slechts één persoon afgebeeld. Een deel van zijn hoofd, zijn schouders en zijn handen zijn zichtbaar. De man in kwestie heeft een donker getinte huidskleur, donker haar en een donkere baard en snor. Het gaat om een man van Afghaanse origine. De Afghaan heeft zijn handen omhoog gericht, ter hoogte van zijn kin. De handen van de man zijn grauwig van kleur en worden door middel van handboeien bij elkaar gehouden. De Afghaanse man kijkt met zijn donkerbruine ogen strak vooruit. Zijn blik is echter niet naar de camera gericht. Hij heeft zijn mond een klein stukje open en zijn kin is iets naar beneden gericht. Aan de schaduw op het gezicht en de handen van de man te zien, schijnt de zon op het moment van fotograferen. Op de achtergrond zijn enkele gelige blokken te zien. De foto is waarschijnlijk buiten genomen, ergens in de buurt van huizen.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Deze foto krijgt een bepaalde betekenis door de houding die de Afghaanse man aanneemt op de afbeelding. De schouders van de man zijn naar beneden gericht, zijn hoofd laat hij iets naar beneden hangen en zijn handen houdt hij omhoog. Het lijkt erop alsof de man ieder moment zijn hoofd in zijn handen kan laten vallen (van ellende). Door deze houding krijgt de foto een trieste uitstraling. De man lijkt terneergeslagen.

Objecten/attributen

Het attribuut dat op deze foto direct opvalt, is de primitieve handboei waarmee de polsen van de Afghaanse man bij elkaar worden gehouden. De man heeft waarschijnlijk iets onrechtmatig gedaan en

wordt daarvoor gestraft. Het object refereert dus in wijze naar een bepaalde betekenis. De Afghaanse man heeft iets ernstigs gedaan waar hij voor wordt vast gebonden.

Het fotogenieke/esthetiek

Ook bij deze foto heeft de fotograaf geen gebruik gemaakt van technieken zoals het vogel- en/of kikkerperspectief. Er zijn echter andere technieken toegepast om het sombere gevoel en de terneergeslagen uitstraling van de Afghaanse man te benadrukken. Zo is de afstand tussen de fotograaf en de man erg klein waardoor de nadruk wordt gelegd op de bezorgde en terneergeslagen blik van de Afghaan.

Een andere techniek die lijkt toegepast, is kadrering. Dit houdt in dat een deel van de foto is weggesneden. Door middel van deze techniek worden de handen van de man met de handboeien in het midden van het beeld geplaatst. De nadruk ligt dan ook op de handboeien. Het gevoel dat de man iets ernstigs of misdadigs heeft gedaan, wordt daardoor versterkt.

Syntaxis/derde effect

Deze foto is op een pagina geplaatst met nog één andere foto. De verschillende beeldinhouden van de twee foto's leiden tot nieuwe betekenissen. De geanalyseerde foto krijgt door de bijgevoegde foto een sterkere betekenis. De eerste afbeelding (fotonummer 61) laat militairen zien die in een huis lopen met een vuurwapen in de aanslag. Deze foto in combinatie met de geanalyseerde foto vertellen als het ware een verhaal. Militairen zijn op zoek naar iets of iemand en houden daarbij hun wapen in de aanslag (foto 1). Uiteindelijk hebben ze de persoon gevonden en binden hem vast (foto 2). Dit verhalende element zorgt ervoor dat de geanalyseerde foto een sterkere betekenis krijgt. De foto is negatief van aard aangezien er een man wordt afgebeeld die is vastgebonden. Door de andere afbeelding, die ook negatief van aard is, krijgt de geanalyseerde foto een nog negatievere uitstraling.

Relatie tekst/foto

De tekst maakt duidelijk dat het inderdaad gaat om een man die is vastgezet voor zijn daden. Dat de Afghaan is vastgezet omdat er wapens in zijn huis zijn gevonden, is echter niet uit de foto zelf op te maken. De tekst gaat ook nog in op het lot van Afghaanse arrestanten. Ook hier onthult de begeleidende tekst bepaalde zaken die op de foto zelf niet zichtbaar zijn.

Chef fotoredactie

Op deze foto geeft Van Ek het volgende commentaar; 'In de foto is inderdaad gesneden. Bij dit beeld hebben we de keuze gemaakt om de nadruk te leggen op het feit dat de man vastzit. De essentie ligt

dus op zijn vastgebonden handen. Naast deze foto is nog een beeld geplaatst. Een combinatie van twee foto's zorgt vaak voor een sterkere betekenis van de foto.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

Kop:	Als het maar geen terroristenjacht is	5.
Datum:	Vrijdag 23 november 2007	
Herkomst:	Reuters	
Bijlage:	Fotonummer 63	

Beschrijving

Er staan twee groepen mensen op deze foto afgebeeld. De mannen rechts op de foto staan in een rijtje achter elkaar. Ze hebben alle drie hetzelfde bruin met groen gekleurde uniform aan en een groene helm op. Ze dragen handschoenen en hebben hun geweer in de rechterhand vast. De voorste twee militairen hebben een bruine rugzak om. Bij de derde militair is dit niet (meer) te zien op de foto. De achterste militair heeft zijn linkerarm op de rechterschouder van de militair voor hem gelegd. Zijn geweer in zijn rechterhand is naar beneden gericht. De middelste man in de rij heeft zijn linkerarm op de linkerschouder van zijn collega voor hem gelegd. Ook zijn wapen is naar beneden gericht. De eerste militair in de rij wijst met zijn linkerarm en vinger naar links. Ondertussen heeft hij zijn wapen iets omhoog geheven. De blik van de drie militairen is gericht op de zes personen die links op de foto worden afgebeeld.

De zes personen links op de foto dragen bijna allemaal een lang gewaad. Hun huidskleur is donker en het hoofd van de meeste van hen is bedekt met een doek. Het gaat om Afghaanse vrouwen. De persoon links draagt een zwarte broek met daarover een rood gewaad en een groene hoofddoek. Aan haar lengte te zien, gaat het om een kind, een Afghaans meisje. Ze loopt op blote voeten en heeft op haar rechterheup een klein kind. Dit kindje draagt een grijze hoofddoek, een donkere broek en groene laarsjes. Een ander klein kind wordt op de arm gedragen van een vrouw die geheel in het zwart gekleed is. Slechts de blote voeten en armen van deze vrouw zijn zichtbaar. Naast haar staat nog een Afghaanse vrouw geheel in het zwart gekleed. Een voet en een klein stukje van een witte broek zijn nog te zien. De laatste vrouw heeft een blauwe broek en een blauw geruit gewaad aan. Haar hoofddoek is donker van kleur en bevat een patroon. Al deze Afghaanse vrouwen hebben hun hoofd naar voren gericht, naar het punt waar de voorste militair uit de rij naar toe wijst. Het kindje links op de foto is de enige Afghaanse burger die de camera in kijkt, naar de fotograaf. De rest van de vrouwen hebben hun lichamen voorover gebogen en verplaatsen hun blote voeten naar voren. Ze lopen de richting op waar de militair naar toewijst. Op de achtergrond wordt een huis afgebeeld. Dit is te zien aan het gesteente,

de gaten die in de muren zitten (ramen) en riet dat waarschijnlijk als dak fungeert. De lucht is strak blauw van kleur en de zon schijnt. Dit is te zien aan de schaduw van de militairen en van de Afghaanse vrouwen.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Er worden verschillende poses aangenomen door de personen die op de foto staan. De Afghaanse vrouwen hebben een onderdanige houding; hun lichamen hebben ze voorover gebogen en hun hoofden hangen naar beneden. Ze kijken naar het punt waar de voorste militair uit de rij naar toewijst. Aan de stand van de voeten van de Afghaanse vrouwen is te zien dat er beweging in de foto zit. De vrouwen volgen de aanwijzing van de militair en lopen naar voren toe. De houding van de voorste militair is dwingend. Hij zorgt ervoor dat de vrouwen de kant op lopen waar hij ze naar toewijst. Het iets omhoog geheven wapen van de militair staalt enige dreiging uit. De twee andere militairen lijken door hun houding (arm op de schouder van de collega) op volgelingen; zij doen alles wat de voorste militair zegt en/of doet. De combinatie van al deze verschillende poses laat zien dat de militairen invloed hebben op de Afghaanse burgers, ze sturen de burgers weg.

Objecten/attributen

Er is zo veel te zien op deze foto dat er niet één object is dat direct opvalt. De bruin met rode doek die aan de buitenkant van een muur is bevestigd, is echter wel een object dat vragen oproept. Dit attribuut verwijst in eerste instantie naar zichzelf. Anderzijds refereert de doek naar een andere betekenis. Het verwijst namelijk naar een bepaalde levensstijl. Het ophangen van een doek aan de buitenkant van een huis hoort bij een niet-Westerse cultuur. Het is een manier van het afschermen van een deuropening.

Relatie tekst/foto

De foto en het onderschrift bij de foto komen met elkaar overeen. Uit de tekst blijkt dat het inderdaad militairen betreft die burgers wegsturen. Dat het om het doorzoeken van een huis in de Baluchivallei gaat, is echter niet uit de foto zelf op te maken. De rest van de tekst gaat in op een eventuele verlenging van de missie. Deze tekst sluit niet aan op datgene wat wordt afgebeeld op deze foto.

Chef fotoredactie

Nieuwe Revu heeft precies dezelfde foto geplaatst als *de Volkskrant*. Ook hier zit van Ek niet zo mee. Hij let nauwelijks op *Nieuwe Revu* aangezien dat geen echte concurrent is. Foto's van het doorzoeken van huizen in Uruzgan, zoals deze, komen redelijk veel voor in de media. De oorzaak ligt bij het

aanbod, aldus Van Ek. 'Het doorzoeken van huizen is een militaire bezigheid die veel is vastgelegd door bureaus. Je hebt hier te maken met de geringe beschikbaarheid. Je moet doen met wat je hebt.' (Van Ek, *de Volkskrant*). Desondanks vindt van Ek het een goede informatieve foto. 'Dergelijke foto van een huiszoeking geeft een goed beeld van de consequenties van een oorlog weer en de impact die het op de burgerbevolking heeft. De foto laat zien hoe intimiderend het is wanneer je even uit je huis wordt gerammeld. Het tonen van klein burgerlijk leed vind ik veel belangrijker dan het tonen van de politieke verhoudingen. Ik denk dat de lezers daar ook meer in geïnteresseerd zijn. Geïnteresseerd in datgene ze kunnen bevatten. Deze foto is te bevatten.' (Van Ek, *de Volkskrant*).

6.3 *Nieuwe Revu*

Kop:	Terug in Nederland knapt er iets	1.
Datum:	15 augustus t/m 21 augustus 2007	
Herkomst:	Tyler Hicks/Redux/HH	
Bijlage:	Fotonummer 68	

Beschrijving

Op deze foto zijn vier mannen afgebeeld. Aan de groen met bruin gekleurde kleding te zien, gaat het om militairen. Één militair ligt languit in het gras. Hij heeft zijn rechterbeen omhoog getrokken, zijn rechterarm reikt iets omhoog, zijn borst is ontbloot en zijn mond staat open. Zijn ogen zijn niet zichtbaar door de zonnebril die hij draagt. De militair lijkt gewond aangezien er twee andere militairen geknield naast hem zitten. Het lijkt erop dat de twee knielende militairen de jas van de gewonde militair via de rechterarm proberen uit te trekken. De gezichtsuitdrukking van de twee is niet te zien. Rechts in beeld staat een vierde militair. Hij zit niet geknield bij zijn gewonde collega. Zijn blik is ergens anders op gericht; hij kijkt iets verderop het gras is. Hij draagt over zijn jas een extra vest, zijn mouwen zijn opgestroopt en op zijn hoofd staat een hoedje. Het rood-wit-blauwe vlaggetje op zijn linker bovenmouw geeft aan dat het een Nederlandse militair is. Om zijn linkerpols draagt hij een horloge en bij zijn mond heeft hij een klein microfoontje. Links in beeld is er nog net een hand van iemand afgebeeld. Een groene handschoen en een klein stukje van een mouw in legertinten is nog te zien. De foto is genomen in een groene omgeving. De gewonde militair ligt in het hoge gras. Verderop zijn groene struiken te zien en op de achtergrond zijn bergen afgebeeld.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Er worden verschillende poses aangenomen door de militairen die op de foto staan. De lichaamstaal van de militair met het ontblote lichaam geeft aan dat het niet goed met hem gaat. Hij ligt op de grond met één been opgetrokken en heeft zijn mond open. Door deze houding krijgt de foto een bepaalde emotie met zich mee. Het ziet er naar uit dat de militair gewond is geraakt. Gevoelens van ernst, dat het een serieuze zaak betreft, verslagenheid en verdriet komen naar boven bij het zien van deze foto. De houding van de twee knielende militairen die voorover zitten gebogen, draagt bij aan de ernstige betekenis die de foto krijgt. Het bevestigt nog eens dat het met de liggende militair waarschijnlijk niet goed gaat.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft gebruik gemaakt van fotografische technieken om zo het gevoel van ernst en verslagenheid, dat hij bij de beschouwer wil oproepen, zo sterk mogelijk te laten overkomen. De foto is genomen vanuit een hoog standpunt, oftewel het vogelperspectief. Dit perspectief zorgt ervoor dat het gevoel bij de beschouwer sterk is. De militairen worden door deze manier van fotograferen kleiner afgebeeld dan ze in werkelijkheid zijn. Vooral de gewonde militair aangezien hij het dichtst bij de grond ligt. Het gevoel dat er iets ergs is gebeurd, wordt op deze manier versterkt. Naast het hoge camerastandpunt heeft de fotograaf nog een andere techniek toegepast. De foto is namelijk iets schuin genomen. Dit is goed te zien aan de bergen op de achtergrond. Deze manier van fotograferen straalt enige chaos uit en het is dan ook de vraag of de fotograaf deze techniek opzettelijk heeft gebruikt of dat de foto per ongeluk schuin is genomen. Hoe dan ook, de schuine foto geeft een gevoel van onrust. Het gevoel dat er iets ernstigs is gebeurd, neemt door deze 'techniek' toe.

Syntaxis/derde effect

Deze foto is bij een artikel geplaatst met nog drie andere foto's. Er is sprake van het derde effect. De verschillende beeldinhouden van de drie foto's leiden tot nieuwe betekenissen. Op de tweede afbeelding (fotonummer 69) is een doodskist te zien die een vliegtuig ingedragen wordt. De derde foto (fotonummer 70) is een afbeelding van militairen die ontvangen worden door het thuisfront en de laatste foto (fotonummer 71) is in principe hetzelfde als de geanalyseerde foto. Hij is echter kleiner afgebeeld en op een later of eerder tijdstip genomen (de militair ligt nog maar gedeeltelijk in het gras). De geanalyseerde foto krijgt door deze drie afbeeldingen een andere betekenis. De betekenis wordt sterker; het gevoel van onrust en verslagenheid en het gevoel dat er iets ernstigs is gebeurd, wordt benadrukt. De vier foto's vertellen een verhaal. Een militair raakt zo ernstig gewond (foto 1) dat hij komt

te overlijden (foto 2). Militairen die het geweld overleven worden opgevangen door het thuisfront (foto 3) en om de ernst van de situatie te benadrukken, wordt nogmaals de gewonde militair afgebeeld (foto 4). De eerste afbeelding krijgt door dit verhalende element een sterkere betekenis. De foto is negatief van aard aangezien er een gewonde militair wordt afgebeeld. Door de drie andere afbeeldingen krijgt de geanalyseerde foto een nog negatievere uitstraling.

Relatie tekst/foto

Uit dit onderschrift komt naar voren dat er inderdaad een militair gewond is geraakt. Aan de hand van de tekst worden bepaalde aspecten duidelijk die niet door de foto zelf te achterhalen zijn. Bijvoorbeeld dat de gewonde militair bij een Nederlands peloton hoort dat in een hinderlaag is gelopen. Tevens wordt door de onderschriften bij de drie andere foto's duidelijk dat de gewonde militair niet dezelfde persoon is als de militair die in de doodskist ligt (afgebeeld op de tweede foto). Zonder deze tekst had ik deze conclusie wel getrokken. Dit is enigszins misleidend te noemen.

De rest van de bijgevoegde tekst is enigszins verwarrend. Er wordt gesproken over het nieuwe nazorgbeleid van Defensie voor oorlogsveteranen. Deze tekst sluit niet aan op datgene wat wordt afgebeeld op deze foto. Ook bij de drie andere foto's uit de reeks sluit deze tekst niet aan.

Chef fotoredactie

Volgens de chef fotoredactie Roland Buiting is er bij deze foto gekozen voor een *spread* omdat de afbeelding bij een redelijk groot artikel hoort. 'We hebben voor een *spread* gekozen omdat het een vier pagina verhaal betreft. Bij een dergelijk groot artikel plaatsen we dan vaak een foto op twee pagina's. Daarnaast is dit een waanzinnig goede foto die weergeeft dat het werk in Uruzgan gevaarlijk is. Het is een gebied waar een strijd geleverd wordt waarbij doden en gewonden vallen. Dat willen wij laten zien met deze foto. Er zit menselijkheid in. Dat zie je aan de hulp die de militairen bieden aan een kameraad die gewond is. Bij de missie vallen slachtoffers en gewonden dus ik vind dat we dat ook moeten laten zien.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Volgens Buiting is deze foto relatief uniek materiaal. 'In *de Volkskrant* heeft een iets andere variant van deze foto gestaan, dacht ik. *Elsevier* zie ik een dergelijke foto niet zo snel plaatsen. Voor *Elsevier* is deze foto denk ik te gruwelijk, te intens.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Over de tekst die niet helemaal aansluit bij de foto zegt Buiting het volgende; 'De foto sluit in eerste instantie misschien niet goed aan bij de kop en de *lead* maar de rest van het artikel gaat in op datgene wat zich in Uruzgan afspeelt. Dan past de foto er dus wel helemaal bij.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Kop:	1600 Nederlanders versus 4000 taliban	2.
Datum:	10 oktober t/m 16 oktober 2007	
Herkomst:	HH	
Bijlage:	Fotonummer 72	

Beschrijving

Aan de kleding te zien, worden er twee militairen afgebeeld op deze foto. Ze dragen beiden een broek en jas in de legertinten bruin en groen. Daaronder dragen ze hoge, bruine schoenen. Ze hebben groene handschoenen aan en hebben een helm op hun hoofd. Opvallend is dat beide militairen om hun rechterknie een soort kniebeschermers dragen. Ook hebben beide mannen een groot wapen in hun hand. Het wapen is naar beneden gericht maar aan de stand van de handen te zien, kunnen de militairen, indien nodig, direct vuren. De militair rechts op de foto draagt over zijn jas nog een groen vest. Hij kijkt naar links waardoor het gezicht slecht zichtbaar is. Zijn knieën zijn licht gebogen en met zijn bovenlichaam leunt hij iets naar voren. Het geweer heeft hij in de aanslag. Zijn collega, de militair links op de foto, kijkt de andere kant op; zijn blik is naar rechts gericht. Ook hij heeft zijn knieën licht gebogen en leunt iets naar voren. De militair heeft een bril op en heeft zijn mond gesloten. Om zijn rechter bovenbeen draagt hij een zwarte band. Zijn collega heeft deze band om het linker bovenbeen bevestigd. De twee militairen staan op de rand van een modderige weg. Rechts ligt een plas met water waar de benen van de rechter militair in weerspiegelen. Achter de militairen ligt een grasveld en in de verte zijn hoge bergen afgebeeld. De lucht is donker en grijs.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De militairen kijken ieder een andere kant op. Aan de militair links op de foto is te zien dat hij dit gespannen en gefocust doet. Beide mannen hebben hun knieën licht gebogen en leunen iets voorover. Aan hun houding te zien, staan ze klaar om eventueel het vuur te openen. Door de pose van de twee militairen draagt de foto een bepaalde spanning uit. Naast deze spanning straalt de foto ook actie uit; het ziet eruit alsof ieder moment iets kan gebeuren.

Objecten/attributen

Op deze foto is er niet echt een object aanwezig dat direct opvalt. Er zijn echter wel attributen aan te wijzen die ervoor zorgen dat de spanning en de actie die de foto uitstraalt, versterkt wordt. In dit geval gaat het om de twee grote wapens die in de handen van de militairen liggen. De foto had een heel

andere betekenis gekregen wanneer de twee mannen geen wapen zouden dragen. De wapens refereren naar een gevecht of een strijd.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft bij deze foto geen gebruik gemaakt van een extra hoog of extra laag camerastandpunt. Er is echter een andere techniek toegepast om het gevoel van spanning, dat de fotograaf bij de beschouwer wil oproepen, zo sterk mogelijk te laten overkomen. Met deze techniek doel ik op de weerspiegeling. De benen van de militair rechts op de foto weerspiegelen in de plas met water die op de modderige weg ligt. Hierdoor wordt het gevoel van spanning en het gevoel dat er iets staat te gebeuren, versterkt.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst komen redelijk met elkaar overeen. Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad om militairen gaat die in gevecht zijn. Dat het om een hinderlaag van de Taliban gaat, is echter niet uit de foto op te maken. De tekst onthult nog een aantal aspecten die niet op de foto zelf zichtbaar zijn. Bijvoorbeeld dat er de laatste weken flink gevochten wordt in Uruzgan, dat de Nederlandse regering een beslissing moet nemen over verlenging van de missie en dat de werkzaamheden voor de wederopbouw in Uruzgan praktisch stilliggen.

Chef fotoredactie

Buiting is van mening dat deze foto actie, spanning en gevaar uitstraalt. 'Dit is een hele spannende en intrigerende foto die gelijk de aandacht trekt. De foto geeft ook aan dat de militairen in Uruzgan heel erg op hun hoede moeten zijn. We geven met dit beeld de werkelijkheid weer; het gevaar dat de missie met zich meebrengt.' (Buiting, *Nieuwe Revu*). De emotie en de menselijkheid die in de vorige foto zat verwerkt, is bij dit beeld niet terug te vinden volgens de chef fotoredactie van *Nieuwe Revu*.

Kop:	De nacht der verschrikking	3.
Datum:	17 oktober t/m 23 oktober 2007	
Herkomst:	Niet bekend	
Bijlage:	Fotonummer 75	

Beschrijving

Op deze foto, waarvan de herkomst onbekend is, worden drie personen afgebeeld. Aan hun kleding te zien, gaat het ditmaal niet om militairen maar om Afghaanse burgers. De linker persoon op de foto heeft een rood gewaad aan met geel-zwarte stippen. Het gewaad bedekt bijna het hele lichaam, het reikt tot aan de grond. Ook het hoofd is voor een groot deel bedekt. Het gaat waarschijnlijk om een vrouw aangezien ze een hoofddoek draagt. Ze heeft haar rechterhand in de zij en haar hoofd is naar links gericht, naar de persoon rechts op de foto. De persoon rechts is klein van stuk en draagt net als de vrouw een hoofddoek. Het gaat waarschijnlijk om een Afghaanse meisje. Ze staat op een ophoging dat bestaat uit puin en stenen. Ook haar lichaam is volledig bedekt; ze draagt een licht gekleurde broek met daarover een lange jurk. Haar hoofddoek is wit met zwart en bedekt naast een gedeelte van haar hoofd ook haar mond en haar bovenlichaam. In de verte staat een derde burger afgebeeld. Het gaat waarschijnlijk om een Afghaanse jongen; hij is klein van stuk, heeft kort donker haar, draagt een lang gewaad en heeft geen hoofddoek om. De bovenkant van het gewaad is wit van kleur en de onderkant bestaat uit een combinatie van wit met donkere tinten. Zijn linkerarm heeft hij naar zijn mond geheven en zijn blik richt hij op de vrouw in het rode gewaad. Tussen de jongen en de vrouw en het meisje in staat een soort stellage. Het bestaat uit twee verticale takken waar een tak horizontaal tussen hangt. In het midden hangt een katrol met een emmer en daaronder staat een ton. Op de voorgrond is slechts rommel afgebeeld; er ligt puin dat bestaat uit takken, keien, gruis en hooi. Op de achtergrond zijn afgebladderde muren te zien met twee ingangen. Wellicht is dit een (overblijfsel van een) huis.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Het beeld krijgt een droevige betekenis doordat de burgers op de foto een bepaalde houding hebben. De vrouw in het rood heeft haar rechterhand in haar zij en heeft haar hoofd iets naar beneden hangen. Ook de jongen achterin richt zijn hoofd naar beneden. Tevens heeft hij zijn linkerhand naar zijn mond gericht. De foto krijgt hierdoor een negatieve uitstraling. Het puin, dat voornamelijk uit gruis en hooi bestaat, benadrukt nog eens de droevige sfeer van de foto.

Objecten/attributen

De stelling die bestaat uit takken, een katrol en een emmer is een object dat op deze foto opvalt. Deze stelling is een eenvoudig apparaat om water uit een ton of put te halen. Dit object verwijst in eerste instantie naar zichzelf; een soort waterput. Anderzijds refereert de stelling naar een andere betekenis. Het verwijst namelijk naar een bepaalde manier van leven; een eenvoudige manier van leven. Tevens geeft het aan dat de foto niet in een Westers land is genomen maar in een armer deel van de wereld.

Het fotogenieke/esthetiek

Deze foto is genomen vanuit een extra laag standpunt. Dit wordt ook wel het kikkerperspectief genoemd. Door middel van deze techniek worden bepaalde aspecten op de foto afgebeeld die vanuit een ander perspectief niet te zien zijn. Zo wordt het puin dat uit gruis, stenen en takken bestaat duidelijk zichtbaar. Dit zorgt ervoor dat het gevoel dat de fotograaf bij de beschouwer wil oproepen, zo sterk mogelijk is. Het voornamelijk afbeelden van puin en vernietiging wekt een droevig gevoel op. Dit gevoel wordt nog eens versterkt door de grote afstand die de fotograaf van de burgers heeft genomen. Hierdoor lijken de burgers nog kleiner, nog zieliger en nog armoediger.

Syntaxis/derde effect

Het verschijnsel wat Evans het derde effect noemt, is hier van toepassing. Deze foto is in combinatie met vijf andere foto's geplaatst. De verschillende beeldinhouden van de zes foto's leiden tot nieuwe betekenissen. Op de eerste afbeelding (fotonummer 74) is het overblijfsel van een vernietigd huis te zien. De geanalyseerde foto is naast deze foto geplaatst en krijgt hierdoor een sterkere betekenis. De vernietiging is op de eerste foto heel goed zichtbaar waardoor de betekenis van de geanalyseerde foto sterker wordt; het droevige gevoel wordt benadrukt. Op de derde (fotonummer 76) en vijfde foto (fotonummer 78) worden Afghaanse mannen afgebeeld die treurig uit hun ogen kijken. Ook dit versterkt het trieste gevoel. De vierde afbeelding (fotonummer 77) laat vurende tanks zien. Dit geeft weer dat er inderdaad sprake is van vernietiging. De laatste foto (fotonummer 79) draagt tot slot ook bij aan het versterken van het sombere gevoel. Er wordt een graf afgebeeld; door de strijd is er waarschijnlijk iemand omgekomen. De geanalyseerde foto is negatief van aard aangezien er een vernietigd huis wordt afgebeeld. Door de andere vijf afbeeldingen, die vernietiging, aanzet tot en de gevolgen van vernietiging laten zien, krijgt de geanalyseerde foto een nog negatievere uitstraling.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst komen redelijk met elkaar overeen. Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad om Afghaanse burgers gaat en dat er iets is vernietigd. Dat het om een Nederlands

bombardement op het dorp Qala-e-Ragh gaat waarbij tachtig burgers de dood hebben gevonden, is echter niet uit de foto op te maken. In de tekst geeft de journalist, Arnold Karskens, weer dat het om een lukraak bombardement gaat. Hij noemt het zelfs een Nederlandse oorlogsmisdaad.

Chef fotoredactie

Dit beeld ziet Buiting puur als functionele foto. 'De foto is gemaakt door de oorlogsjournalist Arnold Karskens. Hij heeft de nadruk gelegd op de stapel stenen, op de verwoesting. Dat vind ik wel mooi maar persoonlijk vind ik het toch geen fraaie foto. Arnold, hoe goed hij ook is, is gewoon een schrijver en geen fotograaf. Zijn foto's laten echter wel zien wat er in werkelijk in Uruzgan is gebeurd. De beelden verduidelijken het artikel.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

De oorlogsverslaggever Karskens heeft een periode *unembedded* in Uruzgan gezeten voor *Nieuwe Revu*. De chef fotoredactie zegt het volgende over hem; 'Hij heeft dingen gedaan die voor *embedded* journalisten onmogelijk waren. Dat is het grote verschil. Aangezien wij in 2007 Karskens in dienst hadden, hebben wij in vergelijking met andere media een andere berichtgeving en ook andere onderwerpen kunnen belichten betreffende de missie.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Kop:	De nacht der verschrikking	4.
Datum:	17 oktober t/m 23 oktober 2007	
Herkomst:	Niet bekend	
Bijlage:	Fotonummer 79	

Beschrijving

Deze foto komt uit dezelfde reeks als de voorgaande afbeelding. Vandaar dat de kop en de datum hetzelfde zijn. Ook de herkomst van deze afbeelding is onbekend. Op de foto is een hoopje aarde vermengd met kleine steentjes te zien. Het heeft een ovaalvormige gedaante en is aan de zijkanten afgezet met grote keien. Rechts staat een grote steen rechtop die tegen een tak aanleunt. Het heeft iets weg van een primitief graf. Verder zijn er drie takken op de foto afgebeeld. De achterste twee takken staan om de ovale hoop heen en zijn met elkaar verbonden door een wit lint. Aan dit lint hangen kleinere lintjes in de kleuren rood, groen, oranje, roze en blauw. De derde tak staat iets verder van het hoopje aarde af. Ook hier zit een wit lint aan gespannen. Waar dit lint precies naar toe loopt, wordt niet (meer) afgebeeld.

Model Barthes en Evans

Objecten/attributen

De objecten die op de foto direct opvallen zijn de gekleurde lintjes. De foto bestaat voornamelijk uit de tinten lichtbruin en geel. De lintjes in de kleuren rood, groen, oranje, roze en blauw vallen dan ook direct op. Deze attributen verwijzen in eerste instantie naar zichzelf. Anderzijds refereren de lintjes naar een andere betekenis. Ze krijgen een symbolische waarde. Het 'mooi maken' van een graf met gekleurde lintjes lijkt op een bepaald ritueel/symbool, dat toegepast wordt wanneer een Afghaanse burger overlijdt.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft gebruik gemaakt van fotografische technieken om zo een droevig gevoel, dat hij bij de beschouwer wil oproepen, zo sterk mogelijk te laten overkomen. De foto is genomen vanuit een hoog camerastandpunt, het vogelperspectief. Door middel van deze techniek worden bepaalde aspecten op de foto afgebeeld die vanuit een ander perspectief niet of minder goed te zien zijn. Zo wordt het ovaalvormige hoopje aarde, waar iemand die is overleden onder ligt, duidelijk in beeld gebracht. Door de nadruk hierop te leggen, wordt het droevige gevoel versterkt.

Syntaxis/derde effect

Deze afbeelding behoort tot dezelfde reeks foto's als voorgaande foto; het betreft de zesde foto uit de reeks. Ook hier is het derde effect van toepassing. De foto is in combinatie met vijf andere foto's geplaatst. De verschillende beeldinhouden van de zes foto's leiden tot nieuwe betekenissen. Op de eerste afbeelding (fotonummer 74) is het overblijfsel van een vernietigd huis te zien en op de tweede afbeelding (fotonummer 75) worden burgers in het puin afgebeeld. Op de derde (fotonummer 76) en vijfde foto (fotonummer 78) zijn Afghaanse mannen te zien die droevig uit hun ogen kijken. Deze foto's geven een triest gevoel weer. De vierde afbeelding (fotonummer 77) laat vurende tanks zien. Dit geeft aan dat er sprake is van vernietiging. De betekenis van de geanalyseerde foto wordt sterker; het beeld van een graf wordt nog droeviger door de vijf andere foto's. De geanalyseerde foto is negatief van aard aangezien er een gevolg van geweld wordt afgebeeld; een gedode burger in een graf. Door de andere vijf afbeeldingen, die vernietiging, aanzet tot vernietiging en ontzette burgers laten zien, krijgt de geanalyseerde foto een nog negatievere uitstraling.

Relatie tekst/foto

Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad om een graf gaat. Dat het om een graf bij een gebombardeerd dorp gaat, is echter niet uit de foto op te maken. De journalist Karskens geeft aan dat het een lukraak bombardement betreft. Hij spreekt over Nederlandse oorlogsmisdaden.

Chef fotoredactie

Ook deze foto ziet Buiting puur als functioneel beeld. Alle foto's in deze reeks zijn door de oorlogsverslaggever Karskens gemaakt. De reden om zijn naam niet bij de foto's te vermelden, heeft betrekking op een keuze die ooit gemaakt is binnen *Nieuwe Revu*. 'Beeldmateriaal van verslaggevers vermelden we in principe niet. We hebben ooit eens deze keuze gemaakt maar daar ligt geen diepliggende gedachte achter. Andere media kiezen ervoor om bij beeldmateriaal van een journalist de woorden 'eigen foto' te plaatsen. Persoonlijk vind ik het wat minder chic staan wanneer je ziet dat de tekst en de foto's van één en dezelfde persoon afkomstig is. Het komt over als "ons budget was op". (Buiting, *Nieuwe Revu*).

Kop:	Vredesmissie? Ontwikkelingswerk? Keiharde oorlog?	5.
Datum:	14 november t/m 20 november 2007	
Herkomst:	Reportes	
Bijlage:	Fotonummer 83	

Beschrijving

Op deze foto wordt slechts één persoon afgebeeld. De persoon heeft een Oosters uiterlijk; zijn huid is licht getint, hij heeft donkere ogen en een baard. Ook heeft de man een groene doek met witte strepen om zijn hoofd gewikkeld. Op zijn linkerschouder loopt deze doek naar beneden. De rechterhelft van zijn lichaam is bedekt met een grijs kledingstuk. In het midden hangt een witte doek met strepen. Het betreft een Afghaanse man. Op de rechter schouder van deze Afghaan rust een enorm wapen dat hij met één hand vasthoudt. Het achterste gedeelte van het wapen is zwart van kleur. Aan de onderkant zit een extra handgreep en een riem bevestigd. Het voorste gedeelte is groen van kleur en staat wat wazig op de foto. De vorm loopt van smal naar breed en van breed naar smal. Het lijkt op een object dat iedere moment kan worden afgevuurd. De man kijkt recht de camera in waardoor zijn donkere ogen goed zichtbaar zijn. De mond van de Afghaan is echter niet te zien, het wapen zit ervoor.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Op de afbeelding is alleen het hoofd en het bovenlichaam van de Afghaanse man te zien. Over zijn lichaamshouding is dan ook weinig te zeggen. Zijn gezichtsuitdrukking draagt echter wel bij aan de serieuze en wat beangstigende betekenis van de foto. De donkere ogen van de man kijken recht de camera in. Hij heeft een indringende blik. Zijn wenkbrauwen zijn donker van kleur en iets naar beneden

gericht. De blik van de Afghaan wordt hierdoor ernstig. De betekenis van de foto is naast serieus echter ook wat beangstigend. Aangezien de rechterhand van de man op het wapen rust, krijgt de foto een bepaalde spanning met zich mee. Het ziet er naar uit dat de persoon in kwestie ieder moment het vuur kan openen.

Objecten/attributen

Het object dat op deze foto direct opvalt, is het enorme vuurwapen. In vergelijking met de Afghaanse man op de foto is het wapen behoorlijk groot. De foto had een heel andere betekenis gekregen wanneer de fotograaf de persoon had afgebeeld zonder het vuurwapen. Het wapen refereert naar een strijd of naar een gevecht. Er is ergens een gevecht, een oorlog aan de gang.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft bij deze foto gebruik gemaakt van fotografische technieken om zo het gevoel van angst en spanning, dat hij bij de beschouwer wil oproepen, zo sterk mogelijk te laten overkomen. Zo heeft de fotograaf niet het hele lichaam van de Afghaanse man afgebeeld maar slechts zijn hoofd en bovenlichaam. Hierdoor lijkt het vuurwapen groter. Daarnaast 'past' hij niet helemaal op de foto. Ook dit geeft de omvang van het wapen weer. Door de nadruk te leggen op het formaat van het vuurwapen wordt het gevoel van angst en spanning versterkt.

Syntaxis/derde effect

Deze foto betreft de vierde foto in een reeks van zes. Er is hier echter geen sprake van een verhalend effect. De verschillende beeldinhouden van de zes foto's leiden namelijk niet tot nieuwe betekenissen. Op de eerste foto (fotonummer 80) en op de derde foto (fotonummer 82) uit deze reeks worden militairen afgebeeld die een huis doorzoeken. De tweede afbeelding (fotonummer 81) betreft een poseerfoto van militairen. De vijfde foto (fotonummer 84) laat een papaverveld zien en de laatste afbeelding (fotonummer 85) betreft een beeld van enkele militaire voertuigen. De zes foto's sluiten niet bij elkaar aan; ze hebben ieder een eigen strekking. De afbeeldingen zijn niet een serie van achter elkaar genomen foto's. Er is dan ook geen sprake van een verhalend element zoals bij voorgaande geanalyseerde foto's wel het geval is. Deze foto krijgt geen positieve(re) of negatieve(re) uitstraling door de vijf andere afbeeldingen. Elke foto staat op zichzelf.

Relatie tekst/foto

Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad om een Afghaanse man gaat die een wapen vasthoudt. Dat het om een Talibanstrijder gaat en dat het wapen een granaatwerper betreft, is echter niet uit de

foto zelf op te maken. De tekst geeft tevens weer dat Nederlandse militairen al bijna anderhalf jaar in Uruzgan zitten.

Chef fotoredactie

Deze foto is het enige beeld van Islamitisch extremisme die in de onderzochte media heeft gestaan gedurende een half jaar tijd. *Nieuwe Revu* geeft aan dat het tijdschrift zoveel mogelijk kanten van de missie wil laten zien. Buiting zegt hierover het volgende; 'Ik vind dat wanneer we over een strijd tussen de Taliban en de VN militairen berichten niet alleen VN militairen moeten laten zien. Beide partijen moeten in beeld worden gebracht. Er is sprake van een conflict waarbij twee partijen tegenover elkaar staan. Wij laten dan ook die twee partijen zien. Daarmee geef je tevens weer dat je enigszins neutraal bent en niet alleen maar verhalen en beelden brengt van "onze jongens". *Nieuwe Revu* wil de lezer het idee geven dat hij erbij is.' (Buiting, *Nieuwe Revu*).

6.4 Elsevier

Kop:	Een foute beslissing	1.
Datum:	Zaterdag 30 juni 2007	
Herkomst:	Maarten Hartman/HH	
Bijlage:	Fotonummer 87	

Beschrijving

Er is één persoon afgebeeld op deze foto. Het betreft een man die een donker gekleurd jasje aan heeft met gouden strepen op de schouders. Daaronder draagt hij een licht gekleurde blouse met donkere stropdas. Zijn haar zit netjes in een scheiding naar links. Aan zijn kleding en uiterlijk te zien, gaat het om een belangrijk man. Slechts het hoofd en de schouders van deze man zijn afgebeeld. Zijn armen, die hij omhoog geheven heeft, zijn nog net te zien. In zijn rechterhand houdt hij een pen vast. Door de stand van zijn armen en handen lijkt het alsof hij iets uitlegt. Zijn mond staat iets open en zijn ogen zijn op een bepaald punt gericht. Het ziet er naar uit dat hij een presentatie geeft. De afbeelding achter hem bevestigt dit. Deze afbeelding is een weergave van een bepaald gebied; het betreft een geografisch kaartje. Woorden als 'Koran Gahr' en 'Tarin Rud' geven aan dat het om Oosterse plaatsnamen gaat. De afbeelding achter de man is waarschijnlijk een projectie (op een scherm). Naast deze projectie geven ook de microfoontjes rechts en links op de foto weer dat de man een presentatie geeft.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De man houdt zijn hoofd recht en zijn ogen zijn iets naar boven en op één punt gericht; hij is ergens op gefocust. Zijn mond staat een klein stukje open en zijn handen heeft hij omhoog geheven. Het ziet eruit alsof datgene hij duidelijk wil maken van groot belang is. De foto laat als het ware door de houding van de man zien, dat er iets belangrijks wordt verteld.

Objecten/attributen

Het object dat direct opvalt op deze foto is het scherm waar een geografische kaart op is afgebeeld. Het scherm is in vergelijking met de belangrijke man erg groot. Het is in vier vierkanten opgedeeld. Dit is te zien aan de horizontale en de verticale zwarte lijnen. Het betreft dus eigenlijk een groot scherm dat uit vier delen is opgebouwd waarop één kaart wordt afgebeeld. Dit object refereert naar een presentatie. De man op de foto wil iets uitleggen of toelichten.

Het fotogenieke/esthetiek

Deze foto is genomen vanuit een extra laag camerastandpunt, ook wel het kikkerperspectief genoemd. Door het lage camerastandpunt lijkt de man op de foto en het scherm groter dan ze in werkelijkheid zijn. Dit zorgt ervoor dat het gevoel dat de fotograaf bij de beschouwer wil oproepen, zo sterk mogelijk is. De man komt over als een belangrijk persoon naar wie geluisterd dient te worden.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst komen redelijk met elkaar overeen. Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad om een toelichting van een ernstige zaak gaat door een belangrijk persoon. Dat het Commandant der Strijdkrachten Dick Berlijn betreft, is echter niet uit de foto zelf op te maken. De tekst geeft tevens weer dat er hevige gevechten rond het dorp Chora zijn geweest en dat Den Haag een Talibantopman heeft laten lopen.

Chef fotoredactie

Ondanks dat er gesproken wordt over gevechten in Uruzgan, plaatst *Elsevier* geen foto van een dergelijk onderwerp. Sake van Delden, chef fotoredactie van *Elsevier*, geeft aan dat beelden van gevechten er niet zijn. 'We hebben waarschijnlijk geen foto's van de gevechten kunnen vinden. Dergelijke beelden zijn er ook niet. Vandaar dat we een foto hebben geplaatst die zo dicht mogelijk bij het onderwerp van het artikel komt. Ik meen dat het artikel ook gaat over de moeilijkheden rondom de gevechten. Dan past een beeld van de Commandant der Strijdkrachten natuurlijk goed.' (Van Delden,

Elsevier). Wanneer het aanbod van beeldmateriaal tekort schiet, wijkt de fotoredactie van *Elsevier* dus uit naar alternatieven die enigszins een raakvlak hebben met het artikel.

Kop:	Uruzgan	2.
Datum:	Zaterdag 7 juli 2007	
Herkomst:	Audiovisuele Dienst Defensie, aurice McDonald	
Bijlage:	Fotonummer 88	

Beschrijving

Op deze foto is een voertuig afgebeeld. Aan de kleuren te zien, betreft het een groot en robuust militair voertuig. Naast het voertuig worden er drie militairen afgebeeld. Ze dragen een groene helm en hebben een zonnebril op. De militair rechts op de foto zit vooraan in het voertuig en is dan ook het grootst afgebeeld. Hij heeft zijn handen op een zwart apparaat liggen; een vuurwapen. De loop, die erg lang is, staat naar links gericht. Opvallend is dat de blik van de militair niet dezelfde kant op staat als de loop. Hij richt zijn gezicht meer naar voren. Achter het vuurwapen is nog net de helm van de tweede militair afgebeeld. Zijn gezicht is echter niet te zien. De derde militair, links op de foto, zit verder achterin de wagen dan de eerste militair. Hij is dan ook wat kleiner afgebeeld. Voor zover te zien, heeft hij geen wapen in zijn hand en is zijn blik naar rechts gericht. Aan de rechterkant van het voertuig zijn in de verte een aantal mensen te zien. Er zijn ook kinderen bij. Ze hebben allemaal lange gewaden aan in donkere kleuren. Één persoon heeft een wit lang kledingstuk aan. Het betreft waarschijnlijk Afghaanse burgers. De meeste van hen kijken naar het voertuig. Links van het militaire voertuig en eronder is opstuivend zand te zien. Dit geeft aan dat de wagen in beweging is. De bandensporen op de weg bevestigen dit. Naast deze sporen zijn er schaduwplekken op de weg en op het voertuig zelf afgebeeld.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De foto straalt een bepaalde rust uit. Dit komt door de houding die de militairen en de Afghaanse bevolking aannemen op de foto. De drie militairen hebben ieder hun blik op een andere hoek gericht. Ze lijken het overzicht te hebben over de situatie. Ondanks de grote, robuuste wagen en het wapen op het voertuig, kijkt de bevolking zonder angst of spanning naar de militaire wagen die hen waarschijnlijk net is gepasseerd. Deze foto straalt een gevoel van rust uit.

Objecten/attributen

Het kolossale militaire voertuig is een object dat er direct uitspringt op deze foto. De grootte van het voertuig valt op aangezien de militairen die erin zitten heel klein zijn in vergelijking met de wagen. Tevens bewijzen het profiel van de banden en de banden zelf dat het voertuig groot van stuk is. Het object verwijst in dit geval niet alleen naar zichzelf. Het refereert ook naar een andere betekenis. Een dergelijk militair voertuig hoort bij een militaire missie.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft geen gebruik gemaakt van een specifiek camerastandpunt om het gevoel dat hij bij de beschouwer wil oproepen zo sterk mogelijk te laten overkomen. Echter het gevoel van rust wordt wel versterkt. Dit gebeurt doordat het militaire voertuig in combinatie met de Afghaanse bevolking (links op de foto) is afgebeeld zonder dat er enige vorm van strijd plaatsvindt. Hierdoor krijgt de foto een neutrale uitstraling en ontstaat er een gevoel van ontspanning. Wanneer slechts de wagen afgebeeld zou worden (zonder de Afghaanse bevolking), had de foto een andere betekenis gekregen.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst zijn in dit geval verwarrend. De tekst gaat namelijk in op een uitspraak over de verlenging van de missie van de minister van Defensie terwijl op de foto militairen in een voertuig zijn afgebeeld. De tekst past eigenlijk niet bij deze afbeelding. Naast de uitspraak van de minister van Defensie wordt er in de tekst ook gesproken over de militaire missie in Uruzgan. De associatie van het beeld met een militaire missie is dan ook juist.

Chef fotoredactie

Volgens Van Delden is in dit geval bewust gekozen om geen foto van een politicus te plaatsen. 'Waarschijnlijk hebben we express deze foto gekozen en niet een beeld van minister Van Middelkoop aangezien we dat al redelijk vaak doen. Portretfoto's van politici komen redelijk vaak voor in *Elsevier*. Ik denk dat we daarom in dit geval voor een algemener beeld hebben gekozen.' (Van Delden, *Elsevier*).

Kop:	Afgeslankt doorvechten	3.
Datum:	Zaterdag 14 juli 2007	
Herkomst:	Sjoerd Hilckmann/Defensie/ANP	
Bijlage:	Fotonummer 89	

Beschrijving

Er is op deze foto een viertal personen te zien die naast elkaar op een rijtje staan. De twee personen aan de buitenkant zijn militairen. Dit is te zien aan het legeruniform dat ze dragen. Het rood-wit-blauwe vlaggetje op de linkerarm van de militair rechts op de foto geeft aan dat het Nederlands militairen betreft. De militair links op de foto heeft zijn handen achter zijn rug en kijkt links naar de persoon naast hem. Er is enige afstand tussen hem en de drie andere mannen. De militair rechts op de foto heeft eveneens zijn handen achter zijn rug. Hij draagt een zonnebril om zijn nek en richt zijn hoofd naar beneden. De twee mannen in het midden zijn geen militairen. Ze dragen ieder een ander uniform. De man links op de foto heeft een licht gekleurd overhemd aan met daarover een beige gekleurd hesje. Daaronder draagt hij een zandgele broek met donkere schoenen. In zijn handen heeft hij een papier. Zijn blik is naar voren gericht en zijn mond staat iets open. Het ziet ernaar uit dat deze man iets aan het vertellen is. De man rechts op de foto heeft als enige een Oosters uiterlijk; hij heeft een getinte huidskleur, een donkere baard en snor, een tulband op zijn hoofd en hij draagt een lang gewaad. De tulband van de man bestaat uit een zwarte doek met witte strepen en loopt door tot over zijn linkerschouder. De jas die hij over het gewaad heen draagt, is ook donker van kleur. De man draagt een bril en heeft zijn handen als vuisten tegen elkaar gedrukt. Ook hij kijkt, net als de blanke man naast hem, recht vooruit. Tot slot zijn er op deze foto drie vage gedaantes afgebeeld. Dit betreft de achterkant van een aantal militairen. De vier mannen staan waarschijnlijk met hun gezicht naar een groep militairen gericht.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Het lijkt alsof de man in het overhemd een groep mensen toespreekt. Hij heeft een papier in zijn handen en zijn mond is licht geopend. De blik van de man is naar voren gericht. Aan de vage schimmen op de voorgrond te zien, richt hij zich waarschijnlijk tot een groep militairen. De houding van de twee militairen rechts en links op de foto dragen bij aan de betekenis van de foto. Zij hebben hun armen achter hun rug

verborgen en lijken aandachtig te luisteren. De ene militair kijkt de man in het overhemd aan. Deze houding geeft aan dat hij aandacht heeft voor de persoon.

Objecten/attributen

Er is niet echt een object dat direct opvalt op deze foto. Echter is er wel een attribuut aan te wijzen dat ervoor zorgt dat de betekenis van de foto wordt bevestigd. Het gaat hier om het papier dat de man in het overhemd vasthoudt. Dit papier verwijst namelijk naar een toespraak of voordracht. Het object verwijst dus niet alleen naar zichzelf maar het refereert ook naar een andere betekenis; dat de man een groep militairen toespreekt. Wat hij wil zeggen, staat waarschijnlijk op het papier genoteerd.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf laat op een mooie wijze zien dat de man in het overhemd een groep militairen toespreekt. De foto is namelijk tussen een aantal militairen in genomen. De fotograaf had er ook voor kunnen kiezen om slechts de vier mannen te fotograferen. Het gevoel, dat er een belangrijk man een groep mensen toespreekt, komt dan wellicht minder goed over.

Relatie tekst/foto

Uit de tekst wordt duidelijk dat de man inderdaad militairen toespreekt. Dat de man minister Van Middelkoop is en dat het om zowel Nederlandse als Afghaanse militairen gaat, is echter niet uit de foto zelf op te maken. De tekst geeft tevens de locatie weer en geeft aan dat er op deze plek een hevige aanslag heeft plaatsgevonden. Ook wordt er ingegaan op het eventueel verlengen van de missie in Uruzgan.

Chef fotoredactie

'De compositie van deze foto heeft meegespeeld in de keuze van deze foto', aldus Van Delden. Volgens de chef fotoredactie van *Elsevier* zou de foto een minder goede impact hebben wanneer de foto slechts Van Middelkoop had laten zien.

Kop:	Bezoek premier bij troepen	4.
Datum:	Zaterdag 15 september 2007	
Herkomst:	Rick Nederstigt/ANP	
Bijlage:	Fotonummer 90	

Beschrijving

Op deze foto is een man afgebeeld met daarachter een grote groep militairen. De man draagt een blauw met wit gestreept overhemd en een beige broek met een donkerbruine riem. Zijn bovenlichaam en een klein stukje van zijn bovenbenen zijn in beeld gebracht. Hij heeft een bril op en draagt zijn donkere haar in een scheiding naar rechts. Zijn mond staat iets open en zijn blik is naar voren gericht. Met beide handen houdt hij een microfoon vast. Achter de man staat een grote groep militairen. Ze hebben allen een legeruniform aan. Een enkeling heeft een zonnebril op, sommigen hebben de mouwen opgestroopt en anderen hebben de armen over elkaar heen geslagen of achter de rug verborgen. De gezichten van al deze militairen zijn gericht op de man met de microfoon. Op de achtergrond is een gelige berg te zien en daarboven een strak blauw gekleurde lucht. Links op de foto is een gedeelte van twee microfonen afgebeeld.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De man voorop de foto heeft een microfoon in zijn hand, zijn mond is licht geopend en zijn blik is naar voren gericht. Het lijkt erop, net als in de voorgaande foto, dat iemand een groep mensen toespreekt. De militairen die in beeld zijn gebracht, nemen verschillende houdingen aan. Één ding hebben zij gemeen; hun blik is gericht op de man met de microfoon. Deze houding geeft aan dat de militairen aandacht hebben voor de persoon. Dit bevestigt nog eens de betekenis (dat een man een groep militairen toespreekt) van de foto.

Objecten/attributen

Er is geen attribuut dat direct opvalt op deze foto. Net als bij het voorgaande beeld is er wel een object aan te wijzen dat ervoor zorgt dat de betekenis van de foto wordt bevestigd. Het gaat in dit geval om de microfoon die de man voorop de foto vasthoudt. De microfoon verwijst namelijk naar een toespraak of voordracht. Het object verwijst dus niet alleen naar zichzelf maar het refereert ook naar een andere betekenis; dat de man een groep militairen toespreekt.

Het fotogenieke/esthetiek

Deze foto is genomen vanuit een extra laag camerastandpunt. Dit wordt ook wel het kikkerperspectief genoemd. Het gevoel dat de fotograaf bij de beschouwer wil oproepen, wordt op deze manier zo sterk mogelijk. Door middel van deze techniek lijkt de man op de voorgrond namelijk groter dan hij in werkelijkheid is. Dit zorgt ervoor dat de man overkomt als belangrijk persoon naar wie geluisterd dient te worden. Door het lage camerastandpunt wordt het gevoel, dat de man een groep militairen toespreekt, dus versterkt.

Relatie tekst/foto

Uit de tekst wordt duidelijk dat de man voorop de foto minister-president Jan-Peter Balkenende is en dat hij op bezoek is bij militairen. Dat de locatie Kamp Holland in Tarin Kowt betreft, is echter niet uit de foto op te maken. De tekst geeft tevens weer dat de minister-president de manschappen in Kandahar heeft bezocht. Ook wordt er ingegaan op het eventueel verlengen van de missie in Uruzgan.

Chef fotoredactie

De fotoredactie van *Elsevier* heeft geen concrete vaste regels voor het plaatsen van een *spread*. Dat deze foto uit twee pagina's bestaat, heeft te maken met het feit dat Balkenende niet dagelijks Uruzgan bezoekt. 'Dat Balkenende de troepen in Uruzgan bezoekt, komt niet vaak voor; het is een uitzonderlijke gebeurtenis. Daarnaast is het een mooie foto waar Balkenende heel krachtig overkomt. Vandaar dat we voor een *spread* hebben gekozen. Waarschijnlijk zou ik een tweede keer weer voor deze foto als *spread* kiezen.' (Van Delden, *Elsevier*).

Kop:	Tussen hoop en realisme	5.
Datum:	Zaterdag 8 december 2007	
Herkomst:	Ronald Fleurbaaij/ANP	
Bijlage:	Fotonummer 92	

Beschrijving

Op de foto zijn vier mannen van top tot teen afgebeeld die wat kleding betreft erg veel van elkaar weg hebben. Ze dragen allemaal een donker pak met daaronder een licht gekleurd overhemd en een blauwe stropdas. Het ene pak is net iets donkerder dan het andere pak en de stropdassen verschillen ook iets in kleur. Over het algemeen lijken ze erg veel op elkaar. De mannen staan rechtop, ieder achter eenzelfde lichtbruine kathedr. Op elke lessenaar staat een zwarte microfoon. De onderarmen en de

handen van de vier heren zijn niet te zien. De eerste man van links heeft donker haar, een bril op en kijkt iets naar rechts. Zijn mond is gesloten en zijn hoofd is iets omhoog geheven. De tweede man van links heeft ook donker haar en draagt een bril. Zijn blik is naar voren gericht en serieus; zijn mond is gesloten en zijn hoofd iets opgeheven. De derde man, de kleinste van de vier, heeft grijs haar en heeft een strakke blik; hij kijkt recht vooruit en ook zijn mond is gesloten. De laatste man, tevens de langste van het stel, heeft donker en iets langer haar dan de rest van de mannen. Zijn mond is gesloten, zijn blik is strak naar voren gericht en zijn hoofd heeft hij opgeheven. Op de achtergrond is een blauw scherm te zien. Aan weerszijde van dit scherm staat een foto afgebeeld.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Door de houding die de vier mannen aannemen op de afbeelding krijgt deze foto een bepaalde betekenis. De pose van de heren is strak te noemen; ze staan rechtop met de borst vooruit, de monden zijn gesloten en de hoofden zijn opgeheven. Deze houding straalt uit dat de gebeurtenis die op deze foto is vastgelegd belangrijk is. Tevens geven de mannen met dergelijke houding aan dat ze ergens trots op zijn.

Objecten/attributen

De objecten die direct opvallen op deze foto zijn de vier katheders. In vergelijking met de mannen op de foto zijn ze erg groot. Een kathedrator hoort bij een bespreking of een toespraak. Dit object verwijst niet alleen naar zichzelf, een lessenaar voor een spreker, maar het refereert ook naar een andere betekenis; dat de vier mannen iets belangrijks te vertellen hebben.

Het fotogenieke/esthetiek

Net als voorgaande afbeelding is deze foto ook vanuit een extra laag camerastandpunt genomen; het kikkerperspectief. Het gevoel dat de fotograaf bij de beschouwer wil oproepen, wordt op deze manier zo sterk mogelijk. Door middel van deze techniek lijken de vier mannen namelijk groter dan ze in werkelijkheid zijn. Het gevoel van trots dat ze uitstralen wordt op deze manier groter en sterker. Tevens zorgt het lage camerastandpunt ervoor dat de mannen gezag uitstralen en overkomen als belangrijke personen naar wie geluisterd dient te worden.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst komen met elkaar overeen. Uit de tekst wordt duidelijk dat het om vier bewindslieden gaat en het verlengen van de missie in Uruzgan met twee jaar. Dit is echter niet uit de

foto zelf op te maken. De begeleidende tekst maakt dus bepaalde aspecten duidelijk die niet altijd op de foto zelf zichtbaar zijn.

Chef fotoredactie

Het camerastandpunt speelt bij deze foto een belangrijke rol. 'Door het lage camerastandpunt lijken de politici op de foto heel belangrijk', aldus Van Delden. De chef fotoredactie geeft echter aan dat er bij het selecteren van foto's niet gelet wordt op het standpunt dat de fotograaf heeft ingenomen. 'We kijken naar het aanbod van beelden en kiezen daar dan de beste foto uit. De meeste stemmen gelden. Niemand heeft het bij het uitspreken van zijn voorkeur over het camerastandpunt. Dat is een techniek die een fotograaf toepast maar waar wij als fotoredactie niet op letten.' (Van Delden, *Elsevier*).

6.5 Internetsite ministerie van Defensie

Kop:	Ambulance ziekenhuis Tarin Kowt rijdt weer	1.
Datum:	Zondag 10 juni 2007	
Herkomst:	Defensie	
Bijlage:	Fotonummer 98	

Beschrijving

Op deze foto zijn op de voorgrond een viertal mannen te zien die voor een auto naast elkaar in een rijtje staan. Vier van de vijf mannen zijn Nederlandse militairen. Dit is te zien aan de legeruniformen die zij dragen. Op de linkermouw van de twee militairen rechts op de foto staat de Nederlandse vlag. De militair links op de foto heeft zijn benen iets gespreid, zijn handen in de zij en een lichte grijns op zijn gezicht. Hij kijkt recht de camera in en heeft daarbij zijn ogen iets dicht geknepen. De tweede militair van links heeft als enige een t-shirt aan in legerkleuren. Zijn armen hangen naast zijn lichaam. Ook hij heeft zijn benen iets gespreid en kijkt recht de camera in. De twee militairen rechts hebben beiden hun mouwen opgestroopt. De meest rechtse militair kijkt net als zijn twee collega's recht naar voren naar de fotograaf. Zijn armen en handen rusten ineen gevouwen op zijn buik. Op zijn gezicht is een lichte glimlach te zien. De vierde militair geeft een hand aan de man rechts van hem. Hij kijkt niet de camera in maar heeft zijn blik gericht op het handen schudden. Ook hij heeft een glimlach op het gezicht. De man in het midden heeft donker haar, een donkere lange baard en draagt een wit gewaad. Deze persoon is van Afghaanse afkomst. In zijn linkerhand houdt hij een donker gekleurd boek vast en met rechts geeft hij een hand aan de militair links van hem. Ook de Afghaanse man glimlacht. Zijn blik is, net

als de blik van de militair naast hem, gericht op het handen schudden. Achter de vijf mannen staat een witte auto. In het midden van de auto loopt een rode lijn. Daaronder staan gele tekens; waarschijnlijk Arabische letters.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

De vijf mannen op de foto hebben ieder een eigen houding. Opvallend is, dat vier van de vijf mannen een lichte grijns of een (grote) glimlach op hun gezicht hebben. Zowel drie militairen als de Afghaanse man kijken vrolijk. Door deze houding krijgt de foto een positieve betekenis. Het straalt vreugde en blijdschap uit. De pose waarbij een Nederlandse militair de Afghaanse man de hand schudt, draagt ook nog eens bij aan de positieve betekenis van de foto.

Objecten/attributen

Er is zo veel te zien op deze foto dat er niet één object is dat opvalt. De auto in combinatie met het witte gewaad van de Afghaanse man zijn echter wel attributen die ervoor zorgen dat er anders naar de foto wordt gekeken. De auto is anders dan andere (militaire) voertuigen; hij is opvallend wit en heeft een rode streep over het midden lopen. Het betreft geen gewone (militaire) wagen. Het is een auto die specifiek ergens voor bedoeld is. Deze connotatie wordt versterkt door het witte gewaad van de Afghaanse man. Het lijkt wel op een soort uniform. De man lijkt wel bij de witte auto te 'horen'.

Relatie tekst/foto

De foto komt overeen met de bijgevoegde tekst. Het blijkt inderdaad te gaan om een speciaal soort wagen, namelijk een ambulance. Tevens is de conclusie dat de Afghaanse man in het witte gewaad bij de auto 'hoort' juist. De man is namelijk de directeur van Tarin Kowt Hospital.

Adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie

Volgens kolonel Blacquièr verschijnt een dergelijke foto van opbouw niet zo snel in een dagblad of in een tijdschrift omdat het waarschijnlijk niet nieuwswaardig is. Voor Defensie is het niet nodig dat foto's nieuwswaardig zijn. Foto's op de internetsite moeten informeren, aldus Blacquièr. 'In Afghanistan wordt er een selectie gemaakt van foto's die naar Nederland komen en hier, op de internetredactie, wordt er bepaald welke foto's het beste bij de artikelen passen. We kijken daarbij niet zozeer naar de nieuwswaardigheid van foto's. We kijken meer of een foto bij een verhaal past en wat het leuk doet als ondersteuning, als illustratie bij een verhaal waarvan we het leuk vinden als de mensen in Nederland dat lezen.' (Blacquièr, ministerie van Defensie).

Kop:	Periodiek overzicht Afghanistan	2.
Datum:	Donderdag 9 augustus 2007	
Herkomst:	Gerben van Es	
Bijlage:	Fotonummer 122	

Beschrijving

Op deze foto zijn twee rijen met mensen te zien die tegenover elkaar zitten. Ze worden gescheiden door een grijs kleed waar glazen, borden en schalen op staan. Op de borden liggen ronde broden en de schalen zijn gevuld met een witte substantie; waarschijnlijk melk of yoghurt. Alle mensen op de foto zitten op de grond in kleermakerszit, op één persoon na. De ene neemt een hap van de melk en/of yoghurt en de ander neemt een stuk brood. Links op de foto is een man scherp in beeld gebracht. Het voorste gedeelte van zijn lichaam is afgebeeld, het andere deel is weggesneden op de foto. Aan zijn kleding te zien gaat het om een militair. Hij zit op het grijze kleed in kleermakerszit. Zijn rug en zijn rechterarm zijn voorover gebogen. Met zijn hand heeft de militair een lepel in de schaal met melk/yoghurt vast. Hij kijkt met zijn ogen iets naar rechts, wellicht naar iemand die schuin tegenover hem aan het grijze kleed zit. Het hoofd van de militair is iets naar beneden gericht en er is een kleine glimlach op zijn gezicht waar te nemen. Alle andere personen op de foto zijn onscherp afgebeeld. Het beeld is iets wazig. Links van de militair zit een Afghaanse man. Dit is te zien aan de donkere huidskleur, de lange, donkere baard en de tulband. De man zit voorover gebogen en stopt iets in zijn mond. Schuin tegenover de militair zit ook een Afghaanse man. Deze man zit net als de rest in kleermakerszit. Hij draagt een zwarte tulband en een donkerbruin gewaad waar zijn blote voeten onderuit komen. Zijn blik is naar de militair gericht. In de verte zijn nog een aantal personen te zien, ook zij zijn onscherp in beeld gebracht. Aan de kleding te zien, gaat het om nog een aantal militairen en Afghaanse mannen die tegenover elkaar op het grijze kleed zitten.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Bijna alle personen op de foto hebben dezelfde houding aangenomen. Men zit op de grond met de benen over elkaar in kleermakerszit en het lichaam is iets naar voren gebogen. Deze pose, in combinatie met de producten die worden afgebeeld, laat zien dat de personen op de foto samen aan het eten zijn. Dat de militair dezelfde houding heeft als de Afghaanse mannen verwijst naar een bepaalde aanpassing. De militair is niet belangrijker of beter dan de Afghaanse bevolking; ook hij zit

gewoon op de grond in kleermakerszit. Tot slot is aan de lach op het gezicht van de militair op te maken dat het om een prettige aangelegenheid gaat tussen militairen en Afghanen.

Objecten/attributen

Er is niet één object dat direct opvalt op deze afbeelding. Er is echter wel een attribuut dat ervoor zorgt dat de locatie waar deze foto is genomen nog duidelijker wordt. Het brood is rond van vorm, groot en heel plat. Het lijkt op een pannenkoek. Een dergelijk brood is in Westerse landen onbekend. Het heeft niets weg van het roggebrood dat wij in Nederland kennen of het Franse stokbrood. Het platte brood op deze afbeelding verwijst dan ook naar etenswaar dat uit een niet-Westers land komt. Daarnaast bestaat het maal uit slechts twee producten; brood en melk/yoghurt. Dit geeft een bepaalde manier van leven weer; een eenvoudige manier van leven.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft geen gebruik gemaakt van een specifiek camerastandpunt om het gevoel dat hij bij de beschouwer wil oproepen zo sterk mogelijk te laten overkomen. Echter wordt het gevoel van gelijkheid wel versterkt maar dan door andere vormen van techniek. Zo wordt de militair in vergelijking met de rest van de mensen op de foto scherp afgebeeld. Daarnaast is de afstand tussen de fotograaf en de militair erg klein en tot slot is de foto genomen vanuit eenzelfde houding als de militair; de zithouding. Deze technieken zorgen ervoor dat de nadruk wordt gelegd op de houding en de vrolijke gezichtsuitdrukking van de militair. Het gevoel van gelijkheid tussen de militair en de Afghaanse bevolking wordt dus sterker.

Relatie tekst/foto

Uit de tekst wordt duidelijk dat het om een lunch gaat tussen een militair en een Afghaanse man. Dat het om majoor Stephan en de dorpsoudste in het dorpje Karbala gaat, is niet direct uit de foto zelf op te maken. Daarnaast geeft de tekst weer dat de missie al een jaar duurt en dat generaal Berlijn *Task Force 2* verwelkomde die uit Afghanistan terugkwam.

Adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie

De techniek die door de fotograaf bij deze foto is toegepast, vindt de kolonel erg mooi. 'Onze Defensiefotografen zijn heel goed. Ze kunnen mooie foto's schieten. De nadruk wordt gelegd op de militair die samen met de bevolking aan het eten is. Het laat zien dat er vriendschappelijke banden gekweekt worden. Dat is ook een vorm van opbouw. In die cultuur gaan er uren aan vooraf voordat je ter zake kan komen.' (Blacquière, ministerie van Defensie). Bij het plaatsen van foto's op de internetsite

wordt er volgens de kolonel echter niet gelet op dergelijke fototechnieken. 'We hebben gewoon prachtige foto's die we op de site plaatsen om mensen te informeren en te laten zien wat we doen.' (Blacquièrè, ministerie van Defensie).

Kop:	Lichaam Tim Hoogland terug in Nederland	3.
Datum:	Dinsdag 25 september 2007	
Herkomst:	Ministerie van Defensie: Gerben van Es	
Bijlage:	Fotonummer 146	

Beschrijving

Op deze foto zijn militairen afgebeeld die in twee rijen tegenover elkaar langs een weg staan. Dat het om militairen gaat, is te zien aan de legeruniformen die ze aan hebben. Over de weg rijdt een voertuig. Voor het voertuig loopt een militair met een donkere lijst in zijn handen met daarin een portretfoto van iemand. Hij houdt de lijst schuin tegen zijn borst aan zodat de foto zichtbaar is. Aan de benen en voeten van de militair is te zien dat hij vooruit loopt. Zijn houding is strak en zijn blik is naar voren gericht. Achter de militair met de fotolijst is een grote, groene wagen afgebeeld. De auto heeft een Nederlands nummerbord en is op de voor- en zijkant voorzien van een rood kruis. De voorruit van de wagen zit onder het zand. Met de ruitwissers is het grootste gedeelte van de ruit schoongemaakt. De militairen die langs de weg staan opgesteld, hebben allemaal dezelfde houding. Ze staan rechtop, hun benen staan naast elkaar en hun rechterhand is naar het hoofd geheven. Een enkeling heeft een zonnebril op. De weg waaraan de militairen staan opgesteld en waar de wagen overheen rijdt, bestaat uit zand en grind. De rest van de omgeving ziet er ook wat grauw, zanderig en bruin uit. Op de achtergrond zijn enkele containers en bruine boxen afgebeeld.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Alle militairen, op één na, hebben dezelfde houding. Ze staan rechtop, ze hebben hun benen naast elkaar geplaatst, hun rechterhand is naar het hoofd geheven en de linkerarm hangt gestrekt naast het lichaam. Deze strakke pose straalt uit dat de gebeurtenis die op deze foto is vastgelegd belangrijk is. Doordat een heel grote groep precies eenzelfde houding aanneemt, krijgt de foto een trieste betekenis en een soort symbolische waarde. Het lijkt er namelijk op dat de houding van de militairen een bepaald (militair) ritueel voorstelt.

Objecten/attributen

Het object dat direct opvalt op deze foto is de groene terreinwagen. Op de motorkap en op de zijkant van het voertuig is een wit vlak met daarop een rood kruis afgebeeld. Dit betekent dat de wagen niet zomaar een militair voertuig is. Het rode kruis staat voor een ziekenhuis, (nood)hulp en slachtoffers. Door het kruis krijgt de militaire wagen een bepaalde betekenis; het voertuig is een ziekenwagen. De persoon op de foto is een slachtoffer en wordt in het voertuig vervoerd.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft bij deze foto gebruik gemaakt van een techniek waarbij het camerastandpunt extra hoog is. Ook wel het vogelperspectief genoemd. Dit perspectief zorgt ervoor dat er een groot aantal militairen op de foto zichtbaar is. Zo worden er ongeveer tachtig man afgebeeld. De nadruk wordt door dit perspectief dus gelegd op het grote aantal militairen. Dit versterkt het gevoel – dat er een belangrijk ritueel gaande is – bij de beschouwer. Dergelijk gevoel zou minder sterk zijn wanneer de helft of een kwart van het aantal militairen zou worden afgebeeld.

Syntaxis/derde effect

Deze afbeelding is op de internetsite geplaatst met nog drie andere foto's. De verschillende beeldinhouden van de vier foto's leiden tot nieuwe betekenissen. De geanalyseerde foto krijgt door de drie foto's een andere betekenis. De eerste foto (fotonummer 144) laat militairen op een donker vliegveld zien die een doods-kist met de Nederlandse vlag dragen. Op de tweede foto (fotonummer 145) zijn deze militairen van dichterbij en vanaf de zijkant in beeld gebracht. De laatste foto (fotonummer 147) laat militairen zien die voor een wagen staan met daarin een doods-kist bekleed met de Nederlandse vlag. De vier foto's vertellen als het ware een verhaal. Er wordt door militairen in Afghanistan afscheid genomen van een overleden kameraad (foto 3). De overleden soldaat wordt uit een ziekenwagen gehaald (foto 4) en naar Nederland gebracht (foto 1 en 2). Eenmaal thuis aangekomen dragen militairen op het vliegveld de kist met het lichaam van de overledene (foto 1 en 2). Dit verhalende element zorgt ervoor dat de geanalyseerde foto een sterkere betekenis krijgt. De foto laat militairen en een militaire ziekenwagen met een slachtoffer erin zien. De foto heeft een negatieve teneur. Door de drie andere afbeeldingen krijgt de geanalyseerde foto een nog negatievere uitstraling. Deze foto's maken duidelijk dat het niet om 'slechts' een slachtoffer gaat maar om een dodelijk slachtoffer. De militairen die in twee rijen tegenover elkaar langs een weg staan, nemen afscheid van hun kameraad die waarschijnlijk in de langsrijdende militaire ziekenwagen ligt. Het betreft een bepaald ritueel wanneer een Nederlandse militair overlijdt.

Relatie tekst/foto

Uit de tekst blijkt dat het om het overlijden van een soldaat gaat en dat militairen hem met een bepaalde ceremonie (erehaag) een laatste groet brengen. Daarnaast wordt uit de tekst duidelijk dat het lichaam van de overleden soldaat, Tim Hoogland, om 21.15 uur op vliegbasis Eindhoven landde. Deze tekst sluit aan bij de twee andere foto's uit deze reeks (foto 1 en 2).

Adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie

Binnen Defensie gelden ongeveer dezelfde regels zoals die bij dagbladen en tijdschriften ook vaak gelden wat betreft het niet publiceren van ongeschikte beelden, aldus Blacquière. 'Wij laten geen indringende, gruwelijke beelden zien van bijvoorbeeld doden met veel bloed. Daarnaast brengen we vechten niet in beeld. We hebben een soort richtlijn uitgevaardigd dat we dat niet in beeld brengen. De beelden kunnen operationele informatie bevatten en dus zetten we dat niet op onze site. Dergelijke foto's houden we voor intern gebruik. Ook hebben we de regel dat we de nabestaanden van overleden militairen niet confronteren met foto's vanuit Afghanistan waar de kist van hun overleden relatie op is afgebeeld voordat ze zelf de kist in werkelijkheid hebben gezien. Het is een vorm van respect naar de nabestaanden toe.' (Blacquière, ministerie van Defensie). Volgens de kolonel is deze foto dan ook pas op de internetsite gezet nadat de kist in Eindhoven was geland.

Kop:	Periodiek overzicht Afghanistan	4.
Datum:	Donderdag 8 november 2007	
Herkomst:	Ministerie van Defensie	
Bijlage:	Fotonummer 166	

Beschrijving

Op deze foto is een meubel afgebeeld waar een groen kleed overheen ligt. Op het meubel liggen een aantal persoonlijke spullen. Rechts op het meubel staat in een lijst een foto waarop een man is afgebeeld. Hij draagt een donker gekleurd kostuum met gouden knopen, een wit overhemd en een donker gekleurde stropdas. De man heeft blond haar en een grote glimlach op zijn gezicht. De persoonlijke spullen die op het meubel liggen, zijn waarschijnlijk van hem. Tegen de fotolijst staat een bruin object met de letters 'GROEN'. Het lijkt op een naambordje dat militairen op hun legeruniform dragen. Daaronder ligt een soortgelijk object. Een rood-wit-blauw vlaggetje en zwarte letters zijn erop afgebeeld. Naast de foto in de fotolijst liggen nog vijf andere foto's op het meubel. Op vier van de vijf afbeeldingen is een man afgebeeld in legeruniform. Dit is te zien aan de bruine, groene en zwarte

kleuren. Op één foto is een donker gekleurde auto te zien. Tussen deze foto's in ligt een bruine lolly. Links op de foto staat achterin op het meubel een massief bruine kandelaar. Daarboven staat een witte kaars die brandt. Dit is te zien aan een kleine gelige gloed aan de bovenkant van de kaars. Voor de kaars ligt een beige kleur pet. Met grote zwarte letters staat er 'NLD' op. Links op de klep van de pet staat schuin en in zwarte letters '41E'. Rechts op de foto is op de achtergrond een gedeelte van het lichaam van een militair te zien. Het bovenlichaam en de bovenbenen van de persoon in kwestie zijn zichtbaar. Hij draagt een legeruniform en heeft de armen achter het lichaam verborgen.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Op de afbeelding is een militair te zien waarbij slechts het bovenlichaam en de bovenbenen zijn afgebeeld. Over de strakke houding van deze persoon is dan ook weinig te zeggen. Het feit dat de militair zijn onderarmen achter het lichaam heeft verborgen, wijst op een ingetogen houding. Daarnaast betreft het een houding die militairen vaak innemen; een rechte rug, benen iets uit elkaar en de handen achter op de rug.

Objecten/attributen

De foto bestaat bijna alleen maar uit attributen. Deze attributen zijn persoonlijke spullen van de man die op de foto staat. Enerzijds verwijzen deze objecten naar zichzelf; een kaars, portretfoto's, een lolly, een pet, een naamplaatje en een foto van een auto. Anderzijds refereren al deze objecten samen naar een andere betekenis, namelijk naar de dood. Het op een meubilair uitstellen van persoonlijke spullen van iemand is een ritueel dat toegepast wordt wanneer iemand overleden is.

Het fotogenieke/esthetiek

De foto is genomen vanuit een extra hoog camerastandpunt, het vogelperspectief. Door middel van deze techniek worden bepaalde aspecten op de foto afgebeeld die vanuit een ander perspectief niet of minder goed te zien zijn. De foto's die op het meubilair liggen, de lolly en het plaatje met de rood-wit-blauwe vlag zijn voorbeelden van objecten die niet of nauwelijks zichtbaar zijn wanneer de foto vanuit een laag standpunt is genomen. Door het hoge camerastandpunt zijn dus alle persoonlijke spullen van de man te zien waardoor het trieste gevoel dat er iemand is overleden sterker wordt.

Relatie tekst/foto

De foto en de bijgevoegde tekst komen met elkaar overeen. Uit de tekst blijkt dat het inderdaad gaat om het overlijden van iemand. Dat het korporaal Ronald Groen betreft is ook uit de foto op te maken; het

bordje met de naam 'GROEN' geeft dit aan. Dat de militair is overleden doordat een geïmproviseerd explosief tot ontploffing kwam en dat daarbij twee andere militairen gewond raakten, is echter niet uit de foto zelf op te maken.

Adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie

Voor Defensie is nieuwswaardigheid van een foto geen criterium. Er is een belangrijk verschil in doelstelling tussen Defensie en media zoals dagbladen en geïllustreerde tijdschriften, aldus Blacquière. 'Wij hebben niet als taak om de situatie in Afghanistan zo objectief mogelijk in beeld te brengen. Wat wij doen is fotografen die kant op sturen om onze eigen activiteiten te filmen en te laten zien. Dit materiaal gebruiken we onder andere voor operationele doeleinden. Onze cameramensen en fotografen zijn daar in eerste instantie voor intern gebruik.' (Blacquière, ministerie van Defensie). Deze foto is een goed voorbeeld van een afbeelding die niet nieuwswaardig is maar wel laat zien hoe het er in Uruzgan aan toe gaat wanneer er een militair overlijdt.

Kop:	Militairen verlenen medische hulp in Chora	5.
Datum:	Donderdag 6 december 2007	
Herkomst:	Defensie	
Bijlage:	Fotonummer 174	

Beschrijving

Op de voorgrond van deze foto zijn twee militairen afgebeeld die hulp bieden. Dat het militairen betreft, is te zien aan het legeruniform dat ze dragen. De persoon die hulp krijgt van de militairen is links op de foto afgebeeld. Deze persoon heeft een donker getinte huidskleur, een wit keppeltje op zijn hoofd en een donkerblauw gewaad aan. Het betreft een Afghaanse jongen. Over zijn blauwe gewaad draagt de jongen een gestreept hesje. Aan de bovenkant van dit hesje zit een horizontale scheur. De jongen zit in elkaar gedoken op een groen veldbedje en houdt zijn linkerbeen omhoog. Het onderbeen is onbloom; om zijn enkel zit een wit verband en onder zijn knie wordt wit verband en bruin tape aangebracht. De Afghaanse jongen kijkt niet naar zijn verwonde been maar naar rechts, richting de camera. Zijn wenkbrauwen zijn gefronst waardoor er op zijn voorhoofd kleine rimpels ontstaan. Zijn mond staat iets open en zijn donkere ogen zijn klein.

De persoon rechts op de foto zit tegenover de Afghaanse jongen. Het betreft een Nederlandse militair. Op de linker bovenmouw van zijn jas is namelijk de Nederlandse vlag te zien. Aan zijn rechterhand draagt hij een blauwe handschoen en ondersteunt hij de enkel van de jongen. Met zijn

linkerhand plakt hij de bruine tape over het verband dat onder de knie van de jongen wordt aangebracht. Het bovenlichaam van de militair is naar voren, naar het been van de jongen gericht. De man kijkt aandachtig en serieus naar de wond van de Afghaanse jongen. De tweede militair staat voorover gebogen. Aan het donkere, lange haar te zien gaat het dit keer om een vrouwelijke militair. Haar benen zijn gestrekt en ze heeft haar rug in een hoek van negentig graden. De militair draagt aan beide handen blauwe handschoenen. Ze legt een verband aan om het been van de Afghaanse jongen. Haar blik is serieus en gericht op het gewonde been.

Op het groene bed waar de Afghaanse jongen op zit, liggen een aantal spullen. Een blauwe handschoen, een rol bruine tape, een lichtgroene doek en wat papertjes. De ondergrond die bestaat uit zand en steen is afgebeeld, net als een groot zwart wiel. Het lijkt erop dat de militairen en de Afghaanse jongen in de buitenlucht onder een groen zeil zitten naast een grote wagen. Het groene zeil is bovenaan de foto zichtbaar. Rechts op de achtergrond zijn nog twee personen te zien. Zij zitten met hun rug tegen elkaar aan. De ene persoon heeft een blauw gewaad aan met hoofddoek en de ander een groen gewaad met hoofddoek. Het zijn waarschijnlijk Afghaanse meisjes.

Model Barthes en Evans

Pose/houding

Deze foto krijgt een bezorgde en droevige betekenis doordat de Afghaanse jongen op de foto een bepaalde houding heeft. Vooral zijn gezichtsuitdrukking draagt bij aan de betekenis van de foto. De jongen zit in elkaar gedoken met zijn gewonde been vooruit gestrekt. Hij heeft een bezorgde blik; zijn wenkbrauwen zijn gefronst waardoor er op zijn voorhoofd kleine rimpels ontstaan, zijn mond staat iets open en zijn donkere ogen zijn klein. De foto krijgt door de pose van de Afghaanse jongen een negatieve emotie. De serieuze blik van de militairen benadrukt dit gevoel nog eens.

Objecten/attributen

De objecten die direct op deze foto opvallen, zijn de blauwe handschoenen die de twee Nederlandse militairen dragen. De felle kleur blauw steekt behoorlijk af tegen de overheersende kleuren bruin, groen, zwart en donkerblauw waar de foto voornamelijk uit bestaat. De handschoenen geven aan dat de militairen zich ergens tegen beschermen. Tevens verwijzen ze naar een medisch hulpmiddel. De twee Nederlandse militairen bieden medische hulp aan. De handschoenen refereren naar een medische betekenis.

Het fotogenieke/esthetiek

De fotograaf heeft geen gebruik gemaakt van technieken zoals het vogel- en kikkerperspectief. Er is echter een andere techniek toegepast om het negatieve gevoel te benadrukken. Zo is de afstand tussen de fotograaf en de Afghaanse jongen met zijn gewonde been erg klein. Op deze manier is de bezorgde blik van de jongen goed te zien. De nadruk wordt gelegd op de gezichtsuitdrukking van de Afghaan maar tevens op de wonden van de jongen. Dit zorgt ervoor dat het gevoel dat de fotograaf bij de beschouwer wil oproepen zo sterk mogelijk overkomt.

Relatie tekst/foto

Uit de tekst wordt duidelijk dat het inderdaad gaat om medische hulp die geboden wordt aan de Afghaanse bevolking. De locatie van de medische hulpactie wordt in de tekst weergegeven. Dat een infanteriebataljon uit Assen voor bescherming heeft gezorgd tijdens de hulpverlening wordt ook in de tekst vermeld.

Adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie

Volgens Blacquièr is dit een typische foto van humanitaire hulpverlening die zelden in de kranten of tijdschriften verschijnt. De kolonel geeft aan dat Defensie geregeld materiaal, zoals deze foto, doorstuurt naar de pers. 'Dit wordt gedaan omdat er in het beginstadium van de missie heel weinig fotografen vanuit nieuwsredacties naar Afghanistan werden gestuurd. Dat lag niet aan ons. Want wij faciliteren alle media en moedigen ze aan om vooral te komen kijken en beelden en interviews te maken vanuit Afghanistan. Vertegenwoordigers van diverse media kunnen iedere week een vlucht van ons krijgen, gratis en voor niets, en dan brengen wij ze naar Afghanistan. Ze kunnen een week of twee weken bij onze mensen vertoeven. Dat noemen wij *embedded journalism*. In het begin van de missie waren er heel weinig fotografen mee omdat er beperkte plaatsen waren. Een krant stuurt dan liever een journalist dan een fotograaf.' (Blacquièr, ministerie van Defensie). Defensie geeft momenteel veel meer fotografen de gelegenheid naar Afghanistan te gaan, aldus Blacquièr. 'Dat is op zichzelf goed. Je krijgt nu meer foto's uit Afghanistan die niet door Defensiefotografen zijn gemaakt.' (Blacquièr, ministerie van Defensie).

7. Conclusie

In dit hoofdstuk blik ik terug op de belangrijkste resultaten van zowel mijn kwantitatieve als mijn kwalitatieve foto-onderzoek. Daarbij ga ik in op de beantwoording van de onderzoeksvraag en de zes daarbij horende deelvragen. Deze deelvragen beantwoord ik stuk voor stuk. Samen geven zij uiteindelijk antwoord op mijn probleemstelling:

Op welke wijze wordt de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in beeld gebracht in de Nederlandse media tijdens de zomer en het najaar van 2007?

7.1 Antwoord op de hoofdvraag

In deze paragraaf geef ik antwoord op elke deelvraag. Deze conclusies heb ik kunnen trekken aan de hand van mijn eigen onderzoek en de resultaten uit de interviews.

Deelvraag 1

In hoeverre zijn er verschillen in mate van aandacht voor de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media?

Aan de hand van de resultaten uit paragraaf 5.1 en hoofdstuk zes kan ik deze eerste deelvraag beantwoorden. Ik heb de hoeveelheid foto's van de Nederlandse militaire missie tussen de verschillende Nederlandse media met elkaar vergeleken. Tussen de twee dagbladen, de twee geïllustreerde tijdschriften en de internetsite van het ministerie van Defensie zitten grote verschillen. Zo plaatste de site van Defensie in een half jaar tijd veel meer foto's over de missie dan de andere vier media en is *Elsevier* heel zuinig geweest in het weergeven van foto's van de missie. De verschillen in mate van aandacht tussen de verschillende media zijn vanuit een aantal opzichten te verklaren.

De eerste oorzaak heeft betrekking op de functie van de verschillende media. Het ministerie van Defensie heeft een andere functie dan de dagbladen en geïllustreerde tijdschriften, aldus Van Delden, chef fotoredactie van *Elsevier*. Kolonel Blacquièrre, adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie, geeft aan dat Defensie inderdaad een andere rol heeft dan de dagbladen en tijdschriften. Defensie ziet het niet als haar taak om de situatie in Afghanistan zo objectief mogelijk in beeld te brengen. Zij vindt het niet nodig dat de foto's op de internetsite nieuwswaardig zijn terwijl dagbladen en tijdschriften wel waarde hechten aan de nieuwswaarde van foto's. Defensie ziet het als haar plicht de Nederlandse belastingbetaler te laten zien wat er in Afghanistan wordt gedaan. Het ministerie gebruikt foto's op de internetsite om te laten zien wat ze doen.

Het internet biedt de mogelijkheid om veel foto's te plaatsen die informeren over de activiteiten van Defensie. Vandaar dat op de site van Defensie de meeste foto's van de Nederlandse militaire missie te vinden zijn.

De tweede oorzaak is dat de vijf Nederlandse media onderling van elkaar verschillen. Een internetsite is een heel ander medium dan een dagblad of een geïllustreerd tijdschrift. Op een internetsite kan doorgaans meer fotomateriaal geplaatst worden. Dagbladen en tijdschriften hebben een bepaald aantal pagina's dat gevuld dient te worden terwijl de ruimte op een internetsite in principe oneindig is. Het verschil in mate van aandacht tussen de twee dagbladen en de twee geïllustreerde tijdschriften heeft betrekking op de uitgaven volgens Van Delden. *De Telegraaf* en *de Volkskrant* hebben bijna elke dag een uitgave terwijl *Nieuwe Revu* en *Elsevier* slechts één keer per week een editie brengen. Vandaar dat de kranten wat beeld betreft meer aandacht aan de missie hebben besteed dan de tijdschriften.

Een verklaring voor het verschil in mate van aandacht tussen de twee dagbladen is de formule van beide kranten. *De Telegraaf* is een krant die veel onderwerpen belicht en dit ook met veel beelden illustreert. Het dagblad plaatst niet per definitie grote beelden maar wel veel. *De Volkskrant* heeft echter een andere formule. Dit dagblad plaatst meestal maar één liggende foto per pagina met een grootte van vijf kolom. De fotoredacteur van *de Volkskrant* geeft aan dat het geringe aanbod van foto's van de militaire missie ook een rol speelt. Er wordt door de buitenlandse pers weinig aandacht besteed aan de Nederlandse militairen in Uruzgan. Door het geringe aanbod, heeft *de Volkskrant* andere onderwerpen geïllustreerd dan de militaire missie. Wanneer de *graphics* meegeteld worden, is het verschil in aantal beelden van de missie tussen *de Volkskrant* en *De Telegraaf* echter heel klein.

Wat de geïllustreerde tijdschriften betreft, loopt *Nieuwe Revu* in aantal foto's behoorlijk voor op *Elsevier*. Het fotobeleid van beide bladen speelt hierbij een rol. Beeld is bij *Nieuwe Revu* net zo belangrijk als tekst. De verdeling van beeld en tekst is *fifty-fifty* terwijl de verdeling in beeld en tekst bij *Elsevier* eenderde tegenover tweederde is. Daarnaast bericht *Elsevier* alleen over de missie wanneer er ook echt aanleiding voor is. Ook speelt mee dat *Nieuwe Revu* in 2007 een eigen verslaggever naar Uruzgan heeft gestuurd. Deze verslaggever, Arnold Karskens, heeft ook voor beeldmateriaal gezorgd. *De Telegraaf*, *de Volkskrant* en *Elsevier* hebben in de onderzochte periode geen beschikking gehad over beeldmateriaal van een eigen *unembedded* verslaggever.

De verschillen in mate van aandacht voor de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media hebben betrekking op de functie van het medium, het type medium, de formule en het fotobeleid van het medium. Ook wel of geen beschikking hebben over een *unembedded* verslaggever in het gebied speelt een rol.

Deelvraag 2

In hoeverre zijn er verschillen in de plaatsing en grootte van afbeeldingen van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media?

Ook deze onderzoeksvraag kan ik aan de hand van de resultaten uit de eerste paragraaf van hoofdstuk vijf en hoofdstuk zes beantwoorden. Ik heb de Nederlandse media op de volgende zes punten met elkaar vergeleken: de plaatsing, de grootte, de positie, de soort, het camerastandpunt en de herkomst. Op sommige punten zijn de verschillen tussen de media klein en op andere punten groot.

Wat de plaatsing van foto's betreft, verschillen de media niet heel veel van elkaar. De meeste foto's in de dagbladen en tijdschriften worden op de binnenlandpagina geplaatst. De militaire missie wordt dus gezien als een binnenlandse aangelegenheid. Wanneer foto's niet op de binnenlandpagina worden geplaatst, spelen de opmaak, het ontbreken van een Nederlandse link, *deadlines* en bepaalde regels die bepalen welk onderwerp op welke pagina wordt geplaatst een rol. De verschillen tussen de media wat de plaatsing van foto's betreft, zit in het soort medium. De twee dagbladen beschikken in tegenstelling tot de twee tijdschriften over pagina's zoals de zaterdagbijlagen en de forumpagina. Vandaar dat er alleen in de kranten op dergelijke pagina's foto's zijn geplaatst. De twee tijdschriften beschikken echter weer over andere pagina's dan de twee dagbladen. Zo heeft *Elsevier* een katern waarbij een foto over twee pagina's wordt verspreid waar geen artikel aan is verbonden. Over een dergelijk katern beschikken de dagbladen en *Nieuwe Revu* niet. Een ander verschil tussen de media heeft betrekking op de plaatsing van foto's op de voorpagina. *De Telegraaf* en *de Volkskrant* zijn de enige media die foto's op de voorpagina plaatsen. Hieruit kan ik concluderen dat de twee dagbladen de kwestie in Uruzgan belangrijk vinden. Tot slot verschilt de plaatsing van foto's op de internetsite van het ministerie van Defensie met die van de andere media aangezien er op een site geen indeling van pagina's in binnenland, buitenland en dergelijke is. Alle berichten inclusief foto's zijn binnen een archief ondergebracht.

Om de verschillen in grootte van foto's te verklaren, dien ik rekening te houden met de opmaak van de diverse media. Zo bestaan dagbladen over het algemeen uit acht kolommen, tijdschriften uit drie kolommen en een internetsite uit één kolom per pagina. Vandaar dat ik de twee dagbladen en de twee tijdschriften afzonderlijk van elkaar vergelijk en de internetsite van Defensie apart bespreek.

Het verschil in grootte van foto's tussen de twee dagbladen is opvallend. *De Telegraaf* plaats veel foto's in redelijk klein tot gemiddeld formaat terwijl *de Volkskrant* minder foto's plaatst van een redelijk groot formaat. Een verklaring voor dit verschil is de formule van de dagbladen. *De Telegraaf* wil zoveel mogelijk onderwerpen aanstippen en deze onderwerpen ook zoveel mogelijk in beeld brengen. Om gebruik te maken van veel foto's moet er in de grootte ingeschied worden. De formule van *de*

Volkscrant is precies tegenovergesteld. Dit dagblad gebruikt meestal maar één foto per pagina waardoor er in de grootte niet ingeschikt hoeft te worden. Het formaat van een foto in *de Volkscrant* is dan ook vaak groot. Uit de resultaten van mijn onderzoek blijkt echter dat sommige foto's uit de twee dagbladen van hun 'richtlijnen' afwijken. Dit komt doordat de grootte van foto's soms ook afhankelijk is van de ruimte die op de pagina beschikbaar is. Zo geeft Van Ek in hoofdstuk zes aan dat *de Volkscrant* een foto van de missie in heel groot formaat heeft geplaatst omdat er op dat moment de ruimte voor was. De dagbladen hebben dus enerzijds een bepaalde richtlijn voor de grootte van foto's en anderzijds bepaalt de beschikbare ruimte in de krant de grootte.

Ook is er een verschil in grootte van foto's tussen de twee geïllustreerde tijdschriften aan te merken. *Elsevier* plaatst dan wel weinig foto's van de missie maar wanneer ze deze plaatst, heeft iets minder dan eenderde van de beelden een aanzienlijk groot formaat. Dit komt doordat *Elsevier* over een katern beschikt waarbij een foto over twee pagina's is verspreid. In een half jaar tijd heeft *Elsevier* driemaal een foto van de missie in dit katern geplaatst. Het geeft aan dat wanneer het tijdschrift aandacht geeft aan de missie, ze dit met redelijk grote beelden doet. Daarnaast heeft *Elsevier* bepaalde richtlijnen opgesteld voor de grootte van foto's. Uit mijn onderzoek blijkt dat er drie formaten foto's gebruikt worden in het tijdschrift die te omschrijven zijn als kleine foto's, gemiddelde foto's en grote foto's. *Nieuwe Revu* plaatst in tegenstelling tot *Elsevier* juist meer foto's over de missie maar in kleinere formaten. Een verklaring hiervoor is dat *Nieuwe Revu* geen beschikking heeft over een katern waarbij een foto over twee pagina's wordt verspreid zoals *Elsevier*. De grootte van foto's in *Nieuwe Revu* is heel divers. Het tijdschrift heeft dan ook geen vaste maten voor de grootte van foto's zoals *Elsevier*. Een verklaring hiervoor is dat *Nieuwe Revu* de grootte van foto's laat afhangen van de ruimte die in het tijdschrift beschikbaar is.

Op de internetsite van Defensie staan op de pagina nieuwsarchief over het algemeen kleine foto's. In vergelijking met de tekst en de opmaak van de internetsite zijn de foto's echter niet klein maar gemiddeld te noemen. De tekst bestaat namelijk uit één kolom en de foto uit een halve kolom. Tevens is er de mogelijkheid om de foto's te vergroten. Dit is een voorbeeld van een verschil tussen het medium internet en de vier geschreven media.

Wat de positie van foto's betreft, zijn er de volgende verschillen tussen de media aan te merken. Het eerste verschil is dat *De Telegraaf* en *Elsevier* de enige van de Nederlandse media zijn die op zichzelf staande foto's van de missie hebben geplaatst. Een verklaring voor het feit dat *Elsevier* losse foto's van de missie heeft geplaatst, is dat het tijdschrift over een vaststaand katern beschikt waarbij een foto zonder artikel wordt geplaatst. Zoals eerder vermeld, beschikken de andere media niet over een dergelijk katern. Hoewel *De Telegraaf* geen beschikking heeft over een katern zoals *Elsevier*, heeft de

krant wel twee losse foto's geplaatst. De reden voor *De Telegraaf* om twee foto's zonder artikel te plaatsen, was dat het beeld voor zich sprak en geen commentaar behoefde.

Het tweede verschil heeft betrekking op het plaatsen van foto's in een reeks. Wanneer een reeks foto's wordt geplaatst, kan de betekenis van het beeld sterker worden door het verhalende element. De twee dagbladen en de site van Defensie plaatsen ongeveer in de helft van de gevallen een reeks foto's terwijl *Nieuwe Revu* dit bijna alleen maar doet. Dit komt doordat *Nieuwe Revu* een artikel over meerdere pagina's verspreidt dan de dagbladen, *Elsevier* en de internetsite doen waardoor er ook automatisch meer ruimte is voor beeld. De dagbladen en de site zijn in hun ruimte beperkter en plaatsen minder vaak dan *Nieuwe Revu* een reeks foto's. *Elsevier* plaatst in tegenstelling tot de andere vier media geen enkele keer een reeks foto's van de militaire missie. Een verklaring hiervoor is dat de artikelen over de missie in *Elsevier* uit één pagina bestonden. Het tijdschrift heeft namelijk de regel dat er bij een artikel van één pagina maar één foto wordt geplaatst.

Grote verschillen in soort foto zijn er niet tussen de media. Bijna alle onderzochte foto's zijn in kleur afgedrukt. Het enige verschil is dat de twee dagbladen een paar zwart-wit foto's hebben geplaatst en de andere media niet. De reden dat *De Telegraaf* zwart-wit foto's van de militaire missie heeft weergegeven, is technisch van aard. Bepaalde pagina's kunnen namelijk niet in kleur worden afgedrukt. Voor *de Volkskrant* is er ook geen achterliggende gedachte om zwart-wit beelden te plaatsen. De kwaliteit van een foto vindt *de Volkskrant* belangrijk en niet de kleur.

De verschillen in camerastandpunt tussen de media zijn lastig te verklaren aangezien fotoredacties geen invloed hebben op het standpunt dat de fotograaf inneemt. De fotograaf heeft bepaalde opvattingen en uitgangspunten die bepalen wat en op welke manier hij fotografeert. Fotoredacties zijn dus afhankelijk van datgene er wordt aangeboden. Bij het selecteren van foto's wordt er door de fotoredacties niet op het camerastandpunt gelet. Het standpunt kan wel een rol spelen bij het opwekken van een bepaald gevoel bij een foto zoals ik in hoofdstuk zes heb laten zien. Niet de fotoredacties maar de fotografen bepalen de manier waarop een bepaald gevoel wordt overgebracht.

Het laatste punt dat ik heb vergeleken, is de herkomst van de foto's van de Nederlandse media. Ik kan concluderen dat het (foto)persbureau een belangrijke bron is voor de twee dagbladen en de twee geïllustreerde tijdschriften. Daarna volgt de fotograaf en/of journalist. Dat er minder of weinig gebruik wordt gemaakt van (eigen) fotografen heeft bij zowel de dagbladen als de tijdschriften te maken met de financiën en de veiligheid. Mensen op pad sturen naar een gebied als Uruzgan wordt gezien als kostbaar en gevaarlijk.

Een eerste verschil in herkomst tussen de Nederlandse media is zichtbaar bij *Nieuwe Revu*. Dit tijdschrift maakt veel vaker gebruik van (foto)persbureaus als bron dan de dagbladen en *Elsevier*. Een verklaring hiervoor is dat *Nieuwe Revu* geen gebruik maakt van beeldmateriaal van Defensie waardoor het aanbod van beelden van de militaire missie beperkter is. Vandaar dat *Nieuwe Revu* uitwijkt naar (foto)persbureaus en daar meer foto's vandaan haalt dan de dagbladen en *Elsevier*.

Een tweede verschil tussen *Nieuwe Revu* en de twee dagbladen en *Elsevier* vloeit voort uit het eerste verschil en heeft betrekking op het gebruik van beeldmateriaal van Defensie. Aangezien het ministerie volgens *Nieuwe Revu* gekleurde informatie over de missie geeft, heeft het tijdschrift geen foto's van Defensie gebruikt. De andere drie media hebben wel beeldmateriaal van het ministerie gebruikt. *Elsevier* maakte het meeste gebruik van Defensiemateriaal in vergelijking met de twee dagbladen en *Nieuwe Revu*. Wanneer er geen goed aanbod was van foto's van de missie via de (foto)persbureaus of via de fotografen, week *Elsevier* uit naar beelden van het ministerie. De twee dagbladen en *Nieuwe Revu* weken echter uit naar andere bronnen zoals een journalist of een privé foto. Hoewel *De Telegraaf* het minst gebruik heeft gemaakt van materiaal van Defensie staat de krant hier niet negatief tegenover. Volgens de chef beeldredactie van *De Telegraaf* heeft de krant een goede band met Defensie en is het, ondanks de regels van het ministerie, mogelijk redelijk vrij te fotograferen in Uruzgan. *De Volkskrant* wil, net als *Nieuwe Revu*, geen gebruik meer maken van Defensiemateriaal. In de onderzochte periode was de krant echter nog wel afhankelijk van beelden van het ministerie.

Dat *Nieuwe Revu* in 2007 als enige gebruik heeft gemaakt van een *unembedded* verslaggever in Uruzgan is een derde verschil tussen het tijdschrift en de twee dagbladen en *Elsevier*. Karskens heeft naast artikelen ook fotomateriaal geleverd aan *Nieuwe Revu*. Ook *de Volkskrant* heeft net als *Nieuwe Revu* een aantal foto's van een journalist geplaatst. Het verschil tussen deze twee verslaggevers is dat Karskens *unembedded* opereerde en de journalist van *de Volkskrant* *embedded*. Ondanks dat *Nieuwe Revu* de beschikking had over een *unembedded* verslaggever maakte het tijdschrift het meest gebruik van de (foto)persbureaus. Een verklaring is dat Karskens een schrijvende journalist is en geen volleerde fotograaf. De argumenten van *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Elsevier* en zelfs *Nieuwe Revu* om in 2007 geen of weinig (foto)journalisten naar Uruzgan te sturen, zijn de hoge kosten en veiligheid.

De internetsite van het ministerie van Defensie maakt in vergelijking met de andere media voor het grootste deel gebruik van haar eigen beelden en eigen fotografen en niet van bijvoorbeeld (foto)persbureaus. Dit verschil in herkomst komt doordat het ministerie een andere taak heeft dan de dagbladen en de geïllustreerde tijdschriften. De internetsite is namelijk bedoeld om informatie over te brengen over de activiteiten in Afghanistan en niet om een zo objectief mogelijk beeld te brengen van de situatie. De meeste Defensiefotografen zijn militairen en behoren tot één van de 'jongens' net zoals Wim Dussel tijdens de Korea-oorlog. Volgens Blacquièr heeft dit echter geen invloed op de beelden.

De fotografen zijn vrij om te fotograferen wat ze willen en worden niet gestuurd, aldus de adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie.

Wat het correct weergeven van de bron betreft, is *Elsevier* het meest betrouwbaar. Alle foto's in de onderzochte periode zijn voorzien van een bronvermelding. Terwijl de naamsvermelding van de fotograaf bij publicatie sinds de Duitse bezetting in 1941 verplicht is, vermeldden *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu* en de internetsite van Defensie niet altijd de bron. Zij geven aan dat wanneer de bron niet is weergegeven, dit een slordigheidje betreft. Ze streven ernaar om bij elke foto een *credit* te vermelden. Opvallend is dat *De Telegraaf* het minst nauwkeurig is; de herkomst van maar liefst een vijfde van de foto's is onbekend. Een ander verschil in het correct weergeven van de bron zit tussen *Nieuwe Revu* en *de Volkskrant*. Het tijdschrift vermeldt de naam van de bron niet wanneer het een journalist betreft. *De Volkskrant* doet dit echter wel. *Nieuwe Revu* geeft aan dat ze het niet chic vindt staan wanneer je ziet dat de tekst en de foto's van één en dezelfde persoon afkomstig is. Vandaar dat bij zes foto's geen bronvermelding is weergegeven. Al deze zes beelden zijn afkomstig van Karskens, de *unembedded* verslaggever. *De Volkskrant* is echter van mening dat elk beeld een *credit* behoeft, dus ook wanneer een foto door een journalist is gemaakt.

Er zijn een aantal verschillen zichtbaar op diverse punten tussen de vijf Nederlandse media. Kort samengevat kunnen de vijf media op de volgende wijze gezien worden wat betreft de fotoberichterij van de Nederlandse militaire missie.

De Telegraaf

De Telegraaf is een medium dat, door foto's van de missie op de voorpagina te plaatsen, laat zien waarde te hechten aan de kwestie in Uruzgan. De krant brengt de missie over het algemeen met veel foto's van een klein tot gemiddeld formaat in beeld. *De Telegraaf* wil zoveel mogelijk laten zien en doet dit voornamelijk in kleur. Omdat sommige pagina's alleen in zwart-wit afgedrukt kunnen worden, komen er in het dagblad ook enkele zwart-wit beelden van de missie voor. *De Telegraaf* heeft twee op zichzelf staande foto's van de missie geplaatst aangezien deze beelden voor zich spreken en geen commentaar behoeven. Daarnaast bestaat bijna de helft van de foto's uit een reeks waardoor het beeld van de missie een sterkere betekenis krijgt. Het liefst maakt *De Telegraaf* gebruik van eigen fotografen als bron maar aangezien dat kostbaar en gevaarlijk is, wordt er uitgeweken naar voornamelijk (foto)persbureaus. Er wordt weinig gebruik gemaakt van het materiaal van Defensie hoewel de krant daar niet negatief tegenover staat. *De Telegraaf* is wat bronvermelding soms onnauwkeurig. Niet bij alle foto's staat een bron vermeld.

de Volkskrant

De Volkskrant is een medium dat, door foto's van de missie op de voorpagina te plaatsen, ook laat zien waarde te hechten aan de kwestie in Uruzgan. De krant brengt de missie over het algemeen groot in beeld en voornamelijk in kleur. Ook zijn er enkele zwart-wit beelden van de missie in *de Volkskrant* terug te vinden. Het dagblad heeft geen op zichzelf staande foto van de missie geplaatst. Wel bestaat de helft van de foto's uit een reeks waardoor het beeld van de missie een sterkere betekenis krijgt. Wat bronnen betreft, maakt *de Volkskrant* graag gebruik van eigen fotografen en verslaggevers. Aangezien het inzetten van eigen mensen kostbaar en gevaarlijk is, wijkt de krant uit naar (foto)persbureaus en Defensie. Hoewel *de Volkskrant* sinds een jaar geen foto's meer van Defensie wil plaatsen, heeft ze in de onderzochte periode nog wel gebruik gemaakt van Defensiemateriaal.

Nieuwe Revu

Nieuwe Revu is een medium dat de missie als een binnenlandkwestie ziet. De meeste foto's zijn dan ook op de binnenlandpagina te vinden. Het tijdschrift heeft geen duidelijke richtlijnen voor de grootte van foto's. *Nieuwe Revu* brengt de missie over het algemeen met veel foto's van een klein tot gemiddeld formaat in beeld. Deze foto's worden vaak in een reeks geplaatst aangezien artikelen over de missie regelmatig over meerdere pagina's zijn verspreid waardoor er meer ruimte is voor beeld. Er worden echter geen op zichzelf staande foto's geplaatst voor het overdragen van een sterkere betekenis. Alle beelden van de missie zijn in kleur weergegeven en komen voornamelijk van de (foto)persbureaus. *Nieuwe Revu* maakt als enige gebruik van beelden van een *unembedded* verslaggever. Beeldmateriaal van Defensie gebruikt het tijdschrift niet waardoor ze onafhankelijk is van een, aldus *Nieuwe Revu*, gekleurde bron.

Elsevier

Elsevier is een medium dat foto's van de missie op de binnenlandpagina plaatst of in een katern waar geen artikel aan is verbonden. Het tijdschrift plaatst in vergelijking met de andere media de minste foto's van de missie. Echter, bijna eenderde van de beelden die ze plaatst, is twee pagina's groot. Het gaat om het katern waarin een beeld over twee pagina's is weergegeven en waar geen artikel aan is verbonden. De andere media hebben geen beschikking tot een dergelijk katern. Deze op zichzelf staande foto's dragen een sterkere betekenis over. Er worden echter in *Elsevier* geen reeks foto's geplaatst aangezien artikelen over de missie uit één pagina bestaan en er op één pagina slechts één foto wordt afgebeeld. De foto's in het tijdschrift worden in kleur weergegeven en hebben drie vaste maten. Enkele foto's zijn groot van formaat en bestaan uit twee pagina's. Andere foto's zijn gemiddeld en de rest is klein van formaat. De meeste beelden uit *Elsevier* zijn afkomstig van (foto)persbureaus en

van fotografen. Het tijdschrift maakt, naast het ministerie zelf, het meeste gebruik van Defensiemateriaal.

Internetsite ministerie van Defensie

De internetsite van het ministerie van Defensie is een medium dat veel foto's van de militaire missie plaatst met een gemiddeld formaat. De nieuwsberichten inclusief beelden van de missie zijn onder één pagina, genaamd nieuwsarchief, ondergebracht. Alle foto's op de site behoren bij een artikel en zijn in kleur afgebeeld. Meer dan de helft van de foto's bestaat uit een reeks waardoor het beeld van de missie een sterkere betekenis krijgt. Wat bronnen betreft, maakt Defensie voornamelijk gebruik van eigen fotografen aangezien haar taak het informeren over activiteiten in Afghanistan is en niet het brengen van een objectief beeld van de missie.

Deelvraag 3

In hoeverre zijn er terugkerende beelden van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media?

Deze deelvraag kan ik aan de hand van de tweede paragraaf van hoofdstuk vijf en hoofdstuk zes beantwoorden. Uit figuur 5.15 in hoofdstuk vijf blijkt dat 18% van de onderzochte foto's terugkerende beelden betreft. Deze beelden zijn voornamelijk afkomstig van (foto)persbureaus.

De twee geïllustreerde tijdschriften beperken het plaatsen van terugkerende beelden door nauwlettend in de gaten te houden wat andere media geplaatst hebben. Uit mijn onderzoek blijkt dan ook dat heel weinig beelden in *Nieuwe Revu* al in andere media hebben gestaan. Wanneer dit gebeurt, hebben de beelden in *de Volkskrant* gestaan of in het eigen medium. Hoewel *Elsevier* aangeeft ook in de gaten te houden welke beelden andere media plaatsen, komen er in het tijdschrift de meeste al eerder geplaatste foto's terug. Na *Elsevier* volgt *de Volkskrant* met de meeste terugkerende beelden. Deze foto's keren terug in *De Telegraaf*, *Nieuwe Revu* en op de internetsite van Defensie. In hoofdstuk zes geeft Van Ek, chef fotoredactie van *de Volkskrant*, aan dat het dagblad niet op het beeldmateriaal van *Nieuwe Revu* let aangezien het tijdschrift geen concurrent is. Tevens vindt hij het niet zo erg wanneer eenzelfde foto in *De Telegraaf* verschijnt. Lezers van *de Volkskrant* lezen *De Telegraaf* niet en andersom, aldus de chef fotoredactie. De meeste terugkerende beelden van *De Telegraaf* staan in *de Volkskrant*. De chef beeldredactie van *De Telegraaf* is het met Van Ek eens en ziet het niet als probleem wanneer dezelfde foto's terugkeren in *de Volkskrant*. Hij is van mening dat beide dagbladen een ander publiek dienen. Op de internetsite van Defensie komt het minst aantal al eerder geplaatste foto's terug. Sommige foto's die door Defensiefotografen zijn gemaakt, zijn ook door andere fotografen vastgelegd. Defensie maakt sommige media attent op bepaalde gebeurtenissen. Het kan dus

voorkomen dat eenzelfde beeld door zowel een Defensiefotograaf is gemaakt als door een fotograaf van een dagblad/tijdschrift of van een (foto)persbureau. Foto's die terugkeren op de site van Defensie zijn dus niet per definitie beelden die de media van het ministerie hebben overgenomen.

Dat er dezelfde beelden terugkeren in de media komt ten eerste doordat elk medium in principe toegang heeft tot de(zelfde) (foto)persbureaus. De grotere landelijke bladen hebben abonnementen op vrijwel dezelfde bureaus. Wanneer een bureau een goede foto heeft, is het logisch dat meerdere media er gebruik van maken. Een andere reden dat de media foto's plaatsen die al eerder in een ander medium hebben gestaan (of in het eigen medium), kan betrekking hebben op het aanbod. Wanneer het aanbod gering is en er is geen betere of ander foto te krijgen, wordt hetzelfde beeld geplaatst. Ook kan het zijn dat de foto zo goed of mooi is, dat een medium de foto plaatst ondanks dat een ander medium dat al heeft gedaan.

Deelvraag 4

Wat zijn de verschillen in beeldvorming van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in de Nederlandse media?

Ook deze deelvraag kan ik beantwoorden aan de hand van de tweede paragraaf van hoofdstuk vijf en hoofdstuk zes. Ik heb de Nederlandse media op de volgende vier punten met elkaar vergeleken: het onderwerp van de foto, het weergeven van slachtoffers, de teneur van de foto en tekst en het weergeven van een vredesmissie of vechtmisssie. Per punt, geef ik de verschillen in beeldvorming tussen de media aan.

Wat het onderwerp van de foto's betreft, is er ten eerste sprake van een verschil tussen de geïllustreerde tijdschriften en de andere media. Minder dan de helft van de foto's in *Nieuwe Revu* en *Elsevier* hebben het onderwerp militair/politioneel optreden terwijl meer dan de helft van de beelden van *De Telegraaf*, *de Volkskrant* en de internetsite van Defensie dit onderwerp heeft. *De Telegraaf* plaatst de meeste foto's over militair/politioneel optreden aangezien de (foto)persbureaus, de bron waar de krant het meest gebruik van maakt, grotere nieuwswaarde hechten aan dit onderwerp dan bijvoorbeeld aan wederopbouw. Ook geeft Dalhuijsen, chef beeldredactie van *De Telegraaf*, weer dat het dagblad afhankelijk is van datgene er in Uruzgan gebeurt. Defensie sluit hierbij aan en is van mening dat de grootste bezigheid van de Nederlandse militairen in Uruzgan militair/politioneel optreden is. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat de meeste foto's dit onderwerp hebben.

Een tweede verschil, ook aan te merken tussen de geïllustreerde tijdschriften en de rest van de media, heeft betrekking op het onderwerp humanitair optreden. De twee dagbladen en de internetsite van Defensie laten foto's zien met het onderwerp humanitair optreden terwijl de twee tijdschriften dit onderwerp geen enkele keer in beeld brengen. De reden dat *Nieuwe Revu* geen foto's van bijvoorbeeld

wederopbouw plaatst, is dat de meeste van dergelijke beelden van Defensie afkomen en dus gekleurd zijn, aldus de chef fotoredactie van het tijdschrift. Een andere verklaring voor de twee tijdschriften om geen foto's van humanitair optreden te plaatsen, kan betrekking hebben op de moeilijkheid om dit onderwerp in beeld te brengen. Humanitair optreden zoals het samenbrengen van mensen om te vergaderen is moeilijk op een foto vast te leggen. Daarnaast wordt nieuws gezien als datgene wat afwijkt van het normale. Wanneer er in tijde van een opbouwmissie wordt gevochten, wijkt dit af van het normale. De nadruk wordt dan ook eerder op het vechten gelegd dan op de opbouw en het humanitaire aspect van de missie. Wat het onderwerp humanitair optreden betreft, is er nog een verschil aan te merken; ditmaal tussen Defensie en de twee dagbladen. Het ministerie plaatst namelijk meer foto's van dit onderwerp dan *De Telegraaf* en *de Volkskrant*. Aangezien de politiek bewijzen wilde zien van opbouwprojecten, heeft Defensie op haar internetsite meer foto's van humanitair optreden laten zien dan de twee kranten. Vanuit de politiek was daar vraag naar.

Foto's met het onderwerp Afghaanse bevolking/leven komen alleen in *Nieuwe Revu* in grote mate voor. Slechts 3% van de beelden in *De Telegraaf* heeft dit onderwerp en de rest van de media hebben helemaal geen foto's van de Afghaanse bevolking of het Afghaanse leven geplaatst. Daarnaast is *Nieuwe Revu* de enige die een beeld van Islamitisch extremisme laat zien. De chef fotoredactie van het tijdschrift geeft aan dat *Nieuwe Revu* zoveel mogelijk kanten van de missie wil belichten. Uit mijn onderzoek blijkt dit te kloppen aangezien de onderwerpen van de foto's divers zijn. Een verklaring voor het verschil tussen *Nieuwe Revu* en de andere media is, dat het tijdschrift in 2007 over de *unembedded* verslaggever Karskens beschikte. Karskens maakte vooral foto's van de Afghaanse bevolking. Hij heeft ervoor gezorgd dat *Nieuwe Revu* andere onderwerpen belichtte dan *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Elsevier* en de internetsite van Defensie. De twee dagbladen en *Elsevier* geven als verklaring dat het aanbod van foto's van de Afghaanse bevolking beperkt was. Aangezien dergelijke beelden er niet of heel weinig waren, plaatsten *De Telegraaf*, *de Volkskrant* en *Elsevier* weinig tot geen foto's van de Afghaanse bevolking. Chef beeldredactie van *De Telegraaf* is van mening dat het geringe aanbod afhankelijk is van de voorkeuren van correspondenten van de grotere bureaus. Wanneer de interesse van een fotograaf eerder naar oorlog uitgaat, zal hij minder snel foto's van de Afghaanse bevolking maken. *De Volkskrant* geeft nog een andere reden voor het geringe aanbod. Volgens de chef fotoredactie is het aanbod van beelden van de Afghaanse bevolking gering aangezien verslaggevers *embedded* in Uruzgan werken en dus afhankelijk zijn van Defensie. Dat het ministerie geen foto's van de Afghaanse bevolking plaatst, komt doordat de internetsite bedoeld is om informatie over de missie, over de militairen en over de activiteiten te geven. Defensie ziet het niet als haar plicht om de hele situatie in beeld te brengen.

Een ander verschil in de onderwerpen van foto's zit tussen *Elsevier* en de rest van de media. Meer dan de helft van de foto's uit het tijdschrift is politiek van aard terwijl minder dan een kwart van de foto's uit de andere media dit onderwerp laat zien. *Elsevier* geeft als reden een andere invalshoek te hebben dan de andere media. De artikelen in het tijdschrift gaan voornamelijk over de besluitvorming van de missie waardoor de beelden al snel uit foto's van politici bestaan. Daarnaast laat *Elsevier* in haar beelden slechts twee onderwerpen zien terwijl de andere media vier of vijf onderwerpen belichten. Een verklaring hiervoor is, aldus de chef fotoredactie van *Elsevier*, dat het aanbod van foto's van de missie gering is. Vooral beelden van gevechten, doden en gruwel zijn bijna niet beschikbaar. Dit komt doordat er bepaalde richtlijnen zijn vanuit Defensie. Het ministerie laat geen indringende, gruwelijke beelden zien van bijvoorbeeld doden. Dit uit respect voor de nabestaanden. Om de operationele veiligheid niet in gevaar te brengen, plaatst Defensie ook geen foto's van de gevechten en ze stelt deze ook niet beschikbaar. Naast de richtlijnen van Defensie zorgen bepaalde richtlijnen bij de dagbladen en geïllustreerde tijdschriften ook voor een beperking in de beelden die het publiek te zien krijgt van de missie. Dergelijk regels voor wat het publiek wel en niet mag zien zijn niet volledig vastgelegd. Over het algemeen plaatsen de dagbladen en de tijdschriften geen losgerukte lichaamsdelen, bloed en gruwel. *De Telegraaf* en *Nieuwe Revu* gaan soms iets verder in het tonen van heftige beelden dan *de Volkskrant* en *Elsevier*. Een recent voorbeeld is de foto van de in Zuid-Ossetië omgekomen RTL cameraman Stan Storimans die wel door *De Telegraaf* is geplaatst maar niet door bijvoorbeeld *de Volkskrant*. Chef beeldredactie van *De Telegraaf* geeft aan dat er veel heftige foto's beschikbaar zijn van oorlogen maar dat deze beelden gefilterd worden door de krant. Per dag vragen de dagbladen en tijdschriften zichzelf af wat ze wel en wat ze niet geschikt vinden om te publiceren en nemen elke dag daarin beslissingen. Wat het publiek aan beeld te zien krijgt, is dus afhankelijk van deze zelfopgelegde regels.

Slachtoffers van de militaire missie in Uruzgan worden over het algemeen niet veel in beeld gebracht door de Nederlandse media. Er zijn drie verschillen aan te merken wat het afbeelden van slachtoffers betreft. Ten eerste laten *de Volkskrant* en *Elsevier* geen burgerslachtoffers zien terwijl *De Telegraaf*, *Nieuwe Revu* en de internetsite van Defensie dit wel doen. De reden hiervoor is het geringe aanbod van foto's van burgerslachtoffers. Het tweede verschil is, dat *De Telegraaf* het enige medium is dat Nederlandse militairen als slachtoffers samen met Afghaanse slachtoffers afbeeldt. Dat de internetsite van Defensie het meest Nederlandse militairen als slachtoffers laat zien, is een derde verschil. Defensie besteedt de meeste aandacht aan de Nederlandse gesneuvelden aangezien de site in eerste instantie bedoeld is voor intern gebruik. Het ministerie fungeert niet als een nieuwsredactie en zij voelt zich dan ook niet verplicht om over burgerslachtoffers te berichten.

In de Nederlandse media wordt meer over slachtoffers gesproken dan dat er slachtoffers worden afgebeeld. Ook in het spreken over slachtoffers zijn er verschillen merkbaar tussen de media. In *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu* en op de internetsite van Defensie wordt over burgerslachtoffers gesproken terwijl in *De Telegraaf* en in *Elsevier* alleen over burgerslachtoffers wordt gesproken in combinatie met Nederlandse militairen als slachtoffer. *Nieuwe Revu* spreekt het meest over Afghaanse slachtoffers omdat er gedurende de missie meer burgerslachtoffers vallen dan Nederlandse slachtoffers, aldus de chef fotoredactie van het tijdschrift. *De Telegraaf* spreekt echter het meest over de Nederlandse militairen die slachtoffer zijn geworden. Een verklaring hiervoor is volgens de chef beeldredactie van de krant dat aantallen van Nederlandse slachtoffers makkelijker te verkrijgen zijn dan aantallen burgerslachtoffers.

Wat de teneur van de foto's en de teneur van de tekst betreft, is er ten eerste een verschil tussen *Nieuwe Revu* en de andere media. Het tijdschrift heeft namelijk in vergelijking met de andere media de meest negatieve beelden geplaatst. Net als de chef fotoredactie van *de Volkskrant* ziet de chef fotoredactie van het tijdschrift de missie als een oorlog en dus als iets negatiefs. Dit waardeoordeel zorgt ervoor dat de teneur van de foto's in *Nieuwe Revu* in meer dan de helft van de gevallen negatief is. Tevens wordt iets minder dan de helft van de foto's in *Nieuwe Revu* in combinatie met de bijgevoegde tekst negatiever. Bij de andere media is dit in veel mindere mate het geval. Een verklaring is dat *Nieuwe Revu* in haar onderschriften de realiteit weergeeft, aldus de chef fotoredactie van het tijdschrift. Deze realiteit is volgens Buiting dat er sprake is van een strijd. Ook hier speelt het waardeoordeel van de chef fotoredactie een rol.

Een tweede verschil in teneur heeft betrekking op *Elsevier*. Dit tijdschrift is het enige medium dat geen beelden met een positieve teneur laat zien. Ook is *Elsevier* de enige die niet positief spreekt over de militaire missie. Volgens de chef fotoredactie van *Elsevier* wil het tijdschrift zo neutraal mogelijk berichten over de kwestie in Uruzgan. Uit mijn onderzoek blijkt dan ook dat van alle Nederlandse media *Elsevier* het meest neutraal is wat de teneur van de foto's en de teneur van de tekst betreft.

Tot slot is er sprake van een verschil in teneur tussen de foto's op de internetsite van Defensie en de foto's van de twee dagbladen en de twee geïllustreerde tijdschriften. Zo heeft Defensie de meeste beelden met een positieve teneur geplaatst en is ze in de tekst ook het meest positief en het minst negatief over de missie. Het ministerie geeft aan dat ze voornamelijk de positieve en sterke kanten belicht, zowel in beeld als in woord, aangezien het niet al te motiverend is om slecht nieuws over de eigen organisatie naar buiten te brengen. Opvallend is dat op de internetsite van Defensie enkele foto's in combinatie met de bijgevoegde tekst positiever worden. Bij de andere media is dit in veel mindere mate het geval.

Er wordt in de Nederlandse media meer over een vredes- en/of vechtmis­sie gesproken dan dat de soort mis­sie wordt afgebeeld. Het in beeld brengen van zowel een vredesmis­sie als een vechtmis­sie is dan ook tamelijk lastig. De volgende verschillen wat betreft het afbeelden van en het spreken over de soort mis­sie zijn aan te merken. Ten eerste is *Elsevier* het enige medium dat in de bijgevoegde tekst niet over een vredesmis­sie spreekt. Daarnaast laat het tijdschrift in beeld geen enkele keer een vredesmis­sie maar ook geen vechtmis­sie zien. *Elsevier* geeft als verklaring zo neutraal mogelijk over de mis­sie te willen berichten. Tevens was er geen beeldmateriaal beschikbaar, vooral niet van de gevechten, aldus de chef fotoredactie.

Naast *Elsevier* laat ook *Nieuwe Revu* geen vredesmis­sie in beeld zien. Dit in tegenstelling tot de twee dagbladen en de internetsite van Defensie. De reden is dat foto's van vrede en/of wederopbouw voor een groot deel afkomstig zijn van Defensie. *Nieuwe Revu* vindt deze beelden te gekleurd en plaatst daarom eerder foto's van een vechtmis­sie.

Het ministerie van Defensie laat in tegenstelling tot de twee dagbladen en *Nieuwe Revu* geen foto's van een vechtmis­sie zien. Alleen beelden van een vredesmis­sie worden op de internetsite geplaatst. Daarnaast spreekt het ministerie in vergelijking met de dagbladen en *Nieuwe Revu* het meest over een vredesmis­sie. Dit aangezien de militaire mis­sie in Uruzgan volgens het ministerie van Defensie en de adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie een vredesmis­sie is.

Het laatste verschil is, dat *de Volkskrant* en de internetsite van Defensie de enige media zijn die tegelijkertijd over een vredesmis­sie en een vechtmis­sie spreken. De andere media doen dat niet.

Deelvraag 5

Wat zijn de overeenkomsten in beeldvorming van de Nederlandse militaire mis­sie in Uruzgan in de Nederlandse media?

In de vorige deelvraag ben ik ingegaan op de verschillen in beeldvorming. Uit deze verschillen vloeien als het ware ook enkele overeenkomsten voort. Aangezien ik al eventuele verklaringen in voorgaande deelvraag heb besproken, zal ik bij deze vraag slechts per punt kort de overeenkomsten in beeldvorming tussen de media weergeven.

Wat het onderwerp van de foto's betreft, komen de twee dagbladen en de internetsite van Defensie met elkaar overeen. Meer dan de helft van hun beelden heeft het onderwerp militair/politioneel optreden. De twee geïllustreerde tijdschriften komen met elkaar overeen aangezien zij in minder dan de helft van hun foto's het onderwerp militair/politioneel optreden terug laat komen. Tevens plaatsen beide tijdschriften geen foto's met het onderwerp humanitair optreden. Wat het meest aantal verschillende onderwerpen betreft, komen *De Telegraaf* en *Nieuwe Revu* overeen. Beide media plaatsen foto's van vijf verschillende onderwerpen.

Zoals in de vorige deelvraag al is geconstateerd, komen in de Nederlandse media weinig foto's voor waar slachtoffers op zijn afgebeeld. Wanneer de media al slachtoffers afbeelden, laten ze alle vijf in ieder geval een Nederlandse militair als slachtoffer zien. *De Volkskrant* en *Elsevier* komen met elkaar overeen aangezien ze geen enkele keer burgerslachtoffers op hun foto's afbeelden. *De Telegraaf*, *Nieuwe Revu* en de internetsite van Defensie laten wel Afghaanse slachtoffers zien.

Ook in het spreken over slachtoffers zijn een aantal overeenkomsten. Zo wordt er in alle vijf de media meer over slachtoffers gesproken dan dat er slachtoffers worden afgebeeld. In de twee dagbladen, *Nieuwe Revu* en op de internetsite van Defensie wordt gesproken over Nederlandse militairen als slachtoffers. *De Volkskrant*, *Nieuwe Revu* en de internetsite van Defensie komen met elkaar overeen aangezien ze alle drie over burgerslachtoffers spreken. En tot slot komen *De Telegraaf*, *Elsevier* en de internetsite van Defensie met elkaar overeen. Ze spreken namelijk tegelijkertijd over Nederlandse militairen als slachtoffers en over burgerslachtoffers.

Een overeenkomst tussen de vijf media wat de teneur betreft, is dat er meer beelden met een negatieve teneur worden getoond dan beelden met een positieve teneur. Ook wordt er in alle vijf de media meer in negatieve zin dan in positieve zin gesproken over de missie. Zowel *De Telegraaf* als *de Volkskrant* geeft aan dat ze weinig invloed heeft op deze negatieve tekst. De fotoredacties van de dagbladen en de tijdschriften zijn namelijk niet verantwoordelijk voor bijvoorbeeld de kop, de *lead* en het onderschrift bij de foto. Daarnaast komen *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu* en de internetsite van Defensie met elkaar overeen aangezien ze foto's met een positieve teneur laten zien en ook in positieve zin over de missie spreken.

Wat de soort missie betreft, komen de vijf media met elkaar overeen aangezien ze heel weinig een vredes- en/of vechtmiszie afbeelden. *De Telegraaf*, *de Volkskrant* en *Nieuwe Revu* laten alle drie op sommige foto's een vechtmiszie zien. De twee dagbladen laten meer foto's van een vechtmiszie zien dan van een vredesmissie. Chef beeldredactie van *De Telegraaf* geeft aan dat de journalistieke waarde hiervan een oorzaak is. Er wordt meer waarde gehecht aan de actie en de gevechten dan aan bijvoorbeeld wederopbouw, aldus Dalhuijsen. De twee dagbladen en de internetsite van Defensie komen met elkaar overeen aangezien ze op sommige foto's een vredesmissie afbeelden.

Wat de tekst betreft, komen *De Telegraaf*, *de Volkskrant* en *Nieuwe Revu* overeen. Deze drie media spreken meer over een vechtmiszie dan over een vredesmissie. Een laatste overeenkomst is die tussen *de Volkskrant* en de internetsite van Defensie. Beiden spreken tegelijkertijd over zowel een vredesmissie als een vechtmiszie.

Er zijn een groot aantal verschillen en enkele overeenkomsten zichtbaar in de beeldvorming van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan tussen de Nederlandse media. Kort samengevat kunnen de vijf media op de volgende wijze gezien worden wat betreft fotoberichtgeving van de missie.

De Telegraaf

De Telegraaf is een medium dat meerdere kanten van de missie in beeld brengt. Het overgrote deel van de foto's laat militair/politioneel optreden zien. Maar ook worden er enkele beelden van humanitair optreden, politiek en het thuisfront afgebeeld. *De Telegraaf* laat zelfs enkele beelden van de Afghaanse bevolking zien. In de tekst wordt er meer over slachtoffers van de missie gesproken dan dat er slachtoffers worden afgebeeld. Het gaat dan meestal om Nederlandse slachtoffers. Wat beeld betreft, laat *De Telegraaf* zowel Nederlandse militairen die slachtoffer zijn geworden als burgerslachtoffers zien. Het dagblad wordt over het algemeen gezien als een krant die redelijk heftige beelden plaatst. De teneur van de foto's en de teneur van de tekst in *De Telegraaf* is eerder negatief dan positief. De krant beeldt dan ook de missie eerder uit als een vechtmissie dan als een vredesmissie.

de Volkskrant

De Volkskrant is een medium dat een redelijk aantal diverse kanten van de missie in beeld brengt. Het overgrote deel van de foto's laat militair/politioneel optreden zien. Daarnaast worden enkele beelden van politiek en het thuisfront afgebeeld. Slechts een paar foto's laten humanitair optreden zien en de Afghaanse bevolking wordt geen enkele keer in *de Volkskrant* afgebeeld. In de tekst wordt er meer over slachtoffers van de missie gesproken dan dat er slachtoffers worden afgebeeld. Het gaat dan meestal om Nederlandse slachtoffers. Wat beeld betreft, laat *de Volkskrant* geen burgerslachtoffers zien. Alleen Nederlandse militairen die slachtoffer zijn geworden, komen in de krant. De teneur van de foto's en de teneur van de tekst in *de Volkskrant* is eerder negatief dan positief. De krant beeldt dan ook de missie vaker uit als een vechtmissie dan als een vredesmissie. In de bijgevoegde tekst wordt er in *de Volkskrant* af en toe gelijktijdig gesproken over zowel een vredesmissie als een vechtmissie.

Nieuwe Revu

Nieuwe Revu is een medium dat meerdere kanten van de missie in beeld brengt. Naast foto's met het onderwerp militair/politioneel optreden wordt in redelijk grote mate aandacht besteed aan beelden van de Afghaanse bevolking. Daarnaast worden enkele beelden van politiek, thuisfront en Islamitisch extremisme afgebeeld. Foto's van humanitair optreden worden echter niet in *Nieuwe Revu* getoond. In de tekst wordt er meer over slachtoffers van de missie gesproken dan dat er slachtoffers worden afgebeeld. Het gaat dan meestal om Afghaanse burgers die slachtoffer zijn geworden. Wat beeld betreft

laat *Nieuwe Revu* ook burgerslachtoffers zien maar de nadruk ligt op de Nederlandse militairen die slachtoffer zijn geworden. Het tijdschrift laat soms heftige beelden zien. De teneur van de foto's en de teneur van de tekst in *Nieuwe Revu* is dan ook voornamelijk negatief. Iets minder dan de helft van de foto's in het tijdschrift krijgt door de bijgevoegde tekst een negatievere teneur. *Nieuwe Revu* geeft dan ook in beeld de missie alleen weer als vechtmiszie. Er wordt geen enkele foto van een vredesmissie geplaatst.

Elsevier

Elsevier is een medium dat weinig verschillende kanten van de missie in beeld brengt. Het overgrote deel van de foto's heeft als onderwerp politiek. De rest van de beelden laat militair/politioneel optreden zien. Foto's van onder andere humanitair optreden worden niet in *Elsevier* afgebeeld. In de tekst wordt er evenveel over slachtoffers van de missie gesproken als dat er slachtoffers worden afgebeeld. Het tijdschrift laat echter geen burgerslachtoffers zien. Alleen Nederlandse militairen die slachtoffer zijn geworden, komen in beeld. In de tekst wordt wel gesproken over Afghaanse slachtoffers, echter alleen in combinatie met Nederlandse slachtoffers. *Elsevier* laat weinig tot geen heftige beelden zien. Geen enkel beeld in *Elsevier* heeft een positieve teneur. Ook spreekt het tijdschrift geen enkele keer positief over de missie. De teneur van de foto's en de teneur van de tekst in het tijdschrift is dan ook voor een groot deel neutraal en daarna negatief. *Elsevier* geeft in beeld geen enkele keer de soort missie weer. De beelden laten geen vredesmissie maar ook geen vechtmiszie zien. In de tekst wordt wel gesproken over de soort missie. Wanneer dit gebeurt, spreekt *Elsevier* over een vechtmiszie.

Internetsite ministerie van Defensie

De internetsite van het ministerie van Defensie is een medium dat een redelijk aantal diverse kanten van de missie in beeld brengt. Het overgrote deel van de foto's laat militair/politioneel optreden zien. Daarnaast worden enkele beelden van humanitair optreden afgebeeld. Slechts een paar foto's laten het onderwerp politiek en thuisfront zien. De Afghaanse bevolking wordt geen enkele keer op de internetsite afgebeeld. In de tekst wordt er meer over slachtoffers van de missie gesproken dan dat er slachtoffers worden afgebeeld. Het gaat dan meestal om Nederlandse slachtoffers. Wat beeld betreft, laat de internetsite van Defensie burgerslachtoffers zien. Beelden van Nederlandse militairen die slachtoffer zijn geworden overheersen echter. De teneur van de foto's en de teneur van de tekst op de internetsite is net iets meer negatief dan positief. Een klein gedeelte van de foto's op de internetsite krijgt door de bijgevoegde tekst een positievere teneur. Defensie geeft dan ook in beeld de missie alleen weer als vredesmissie. Er wordt geen foto van een vechtmiszie geplaatst. In de bijgevoegde tekst wordt er op de

internetsite af en toe gelijktijdig gesproken over zowel een vredesmissie als een vechtmis­sie. De nadruk ligt in de tekst echter op een vredesmissie.

Deelvraag 6

Op welke wijze komt deze beeldvorming tot stand?

Aan de hand van zowel de kwantitatieve fotoanalyse, de kwalitatieve fotoanalyse en de gehouden interviews heb ik kunnen achterhalen hoe de beeldvorming bij ieder medium tot stand is gekomen. Tijdens de interviews hebben de chefs fotoredactie en de adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie aangegeven hoe ze te werk gaan. Het plaatsingsproces en het selectieproces van beelden zijn nauwkeurig terug te vinden in de uitgewerkte interviews. Per medium geef ik weer hoe de beeldvorming van de Nederlandse militaire missie tot stand is gekomen.

De Telegraaf

Elke dag om half elf 's ochtends en om drie uur 's middags vindt er bij *De Telegraaf* een vergadering plaats tussen de hoofdredacteur, de afdelingschefs en de chef beeldredactie. Tijdens deze vergaderingen wordt de agenda bepaald en indien gewijzigd. Er wordt onder andere besproken bij welke artikelen beelden komen en wat voor soort foto's dit moeten worden. De zeven bureauredacteurs gaan vervolgens met deze informatie op zoek naar beelden die aansluiten bij de artikelen. Ook wordt er gekeken of er eigen fotografen ingezet kunnen worden. Uiteindelijk maken de bureauredacteurs een selectie van foto's. In de avond wordt van deze selectie nog een selectie gemaakt en die beelden komen uiteindelijk in *De Telegraaf*. De bijgevoegde tekst bij de foto wordt door de eindredactie verzorgd. De beeldredactie bij *De Telegraaf* is alleen verantwoordelijk voor het doorgeven van feitelijke informatie bij de foto zoals plaats, datum en onderwerp.

De beeldvorming van de militaire missie in *De Telegraaf* is afhankelijk van een aantal zaken. Ten eerste beïnvloedt het verhaal het beeld dat een fotoredacteur gaat zoeken. Daarnaast speelt de geringe beschikbaarheid van sommige foto's een rol. Ook de formule van de krant is van belang. Zo plaatst *De Telegraaf* graag veel foto's van een niet al te groot formaat. Ook plaatst ze geen losgerukte lichaamsdelen en zijn er richtlijnen om bepaalde foto's wel en bepaalde foto's niet te plaatsen. Deze richtlijnen staan echter niet vast; er is geen vaststaand beleid wat het publiek wel en niet mag zien. Zo vindt er geregeld een discussie plaats tussen de hoofdredacteur, de eindredacteur en de chef beeldredactie over het wel of niet plaatsen van een foto. Ook wordt daarbij wel eens de mening van medewerkers van *De Telegraaf* gepeild. De hoofdredacteur heeft uiteindelijk de laatste stem. Tevens is *De Telegraaf* in haar beeldvorming afhankelijk van de persoonlijke smaak, interesses en normen en waarden van de bureauredacteurs en de chef beeldredactie die een selectie van de foto's maken. Ook

de persoonlijke voorkeuren van de hoofdredacteur, de eindredacteur, fotopersbureaus en de fotografen beïnvloeden de fotoberichtgeving. Tot slot laat *De Telegraaf* te heftige beelden niet zien aan het publiek. Dergelijke foto's worden gefilterd. De beeldredactie kiest voor een minder intense en gruwelijke foto. Wat minder intens en gruwelijk is, hangt ook weer af van de smaak van onder andere de mensen die op de beeldredactie werken.

de Volkskrant

Zes dagen per week wordt er om half elf 's ochtends bij *de Volkskrant* een overleg gehouden waarin de krant van de vorige dag wordt besproken en de agenda voor de krant van die dag wordt gemaakt. Er wordt overlegd welke onderwerpen er aan bod komen en naar welke beelden de fotoredactie op zoek moet gaan. Elke deelredactie geeft ideeën en suggesties voor beeldmateriaal, net als de fotoredactie zelf. Gedurende de dag komen de deelredacties bij de fotoredactie langs voor overleg, ideeën en/of suggesties. Ook journalisten kunnen enige invloed hebben op het beeldmateriaal. De fotoredactie zoekt gericht naar materiaal wanneer er overleg is tussen de schrijvers van een artikel en degenen die foto's daarbij moeten zoeken. Bij *de Volkskrant* gaat het uitzoeken van beelden bijna altijd in samenspraak. De eindverantwoordelijkheid ligt uiteindelijk bij de hoofdredactie. Na diverse overleggen en suggesties gaat de fotoredactie, die uit zeven fulltimers bestaat, op zoek naar beeldmateriaal dat aansluit bij de artikelen. Het aanbod van foto's wordt bekeken en er wordt gekeken in hoeverre het mogelijk is een eigen fotograaf in te zetten. Wanneer een beeld goed of mooi is, wordt deze geplaatst. Binnen *de Volkskrant* zijn er geen vaststaande regels; per dag maakt de krant andere overwegingen. De ene dag is er meer nieuws of meer materiaal beschikbaar dan de andere dag. De bijgevoegde tekst bij de foto wordt door de deelredacties verzorgd. De fotoredactie bij *de Volkskrant* is alleen verantwoordelijk voor het doorgeven van feitelijke informatie bij de foto zoals plaats, datum en onderwerp.

De beeldvorming van de militaire missie in *de Volkskrant* is afhankelijk van de volgende aspecten. Ten eerste speelt de geringe beschikbaarheid van sommige foto's van de missie een rol. Alleen de beschikking hebben over een *embedded* journalist die afhankelijk is van Defensie is een tweede aspect die de fotoberichtgeving van *de Volkskrant* beïnvloedt. Daarnaast is de formule van de krant van belang. Zo plaatst *de Volkskrant* liever één grote foto dan meerdere kleine foto's. Ook plaatst ze geen losgerukte lichaamsdelen. De krant heeft geen vaststaande regels maar bepaalde richtlijnen die bepalen welke beelden het publiek te zien krijgt. Zo bericht *de Volkskrant* doorgaans pas over de missie wanneer er sprake is van een strijd. Het komt voor dat er discussies plaatsvinden over het wel of niet plaatsen van bepaalde beelden. Tijdens een dergelijke discussie speelt het waardeoordeel van de chef fotoredactie een rol maar ook de visie van andere discussieleden. De chef fotoredactie van *de*

Volkskrant ziet de militaire missie als een oorlog en dus als iets negatiefs. Dit oordeel beïnvloedt de fotoberichtgeving. Naast de chef hebben de redactieleden maar ook de fotografen ieder een eigen visie, smaak en interesses die meespelen bij de fotokeuze. Door verschillende mensen met verschillende meningen te laten samenwerken, komt *de Volkskrant* tot een bepaalde fotovisie. Het laatste aspect dat de beeldvorming van de missie in *de Volkskrant* beïnvloedt, is dat de krant het beeldmateriaal van het ministerie van Defensie zo min mogelijk tot niet wil gebruiken.

Nieuwe Revu

Bij *Nieuwe Revu* wordt er één keer in de week, op dinsdag, een redactievergadering gehouden. Tijdens dit overleg wordt besproken welke artikelen met welke onderwerpen er die week aan bod komen. Vervolgens worden er suggesties gedaan voor het beeldmateriaal. De fotoredactie, die slechts uit één persoon bestaat, gaat na de vergadering op zoek naar beelden. Om ervoor te zorgen dat de foto's aansluiten bij de artikelen, overlegt de fotoredacteur ook met de schrijvers. Bij een foto wordt gelet op het visuele aspect, de aantrekkelijkheid en of het dus wel aansluit bij het artikel. De rest van de week zoekt de fotoredacteur naar foto's en kijkt hij welk materiaal *Nieuwe Revu* kan aankopen. Ook wordt er gekeken in hoeverre het mogelijk is eigen fotografen in te zetten. Vervolgens maakt de fotoredacteur een selectie van foto's en overlegt met de hoofdredacteur welk beeld het beste bij een artikel past. Tot slot worden de onderschriften bij de beelden gemaakt. Iedereen die deel heeft genomen aan het proces, mag en kan suggesties doen. Zo ook de fotoredacteur.

Ook de beeldvorming van de militaire missie in *Nieuwe Revu* is afhankelijk van een aantal zaken. Zo speelt ook bij dit tijdschrift de geringe beschikbaarheid van sommige foto's van de missie een rol. Ook het waardeoordeel van de chef fotoredactie van het tijdschrift beïnvloedt de fotoberichtgeving. Net als de chef van *de Volkskrant* ziet de chef van *Nieuwe Revu* de militaire missie als een strijd dat gevaar met zich meebrengt en dus als iets negatiefs. Daarnaast heeft Karskens, de *unembedded* journalist, voor ander beeldmateriaal in *Nieuwe Revu* gezorgd. Het tijdschrift had dankzij hem beschikking over foto's van de Afghaanse bevolking. Dat *Nieuwe Revu* geen gebruik heeft gemaakt van Defensiemateriaal heeft de fotoberichtgeving tevens beïnvloed. Ook de formule van het tijdschrift speelt mee in de beeldvorming. Zo plaatst *Nieuwe Revu* redelijk veel foto's en wordt beeld net zo belangrijk gevonden als tekst. Tot slot heeft het tijdschrift bepaalde richtlijnen die bepalen of foto's geschikt of ongeschikt zijn. Deze regels zijn niet vastgelegd en zijn afhankelijk van onder andere de mening en persoonlijke voorkeur van één fotoredacteur.

Elsevier

De fotoredactie van *Elsevier*, die uit drie mensen bestaat, woont één keer per week op dinsdag de indelingsvergadering bij. Tijdens dit overleg wordt er een planning gemaakt waarin staat wie wat gaat schrijven en welk beeldmateriaal daarbij moet komen. Er worden tijdens de vergadering al enkele suggesties voor de fotografie gedaan. De fotoredactie overlegt met de chefs van de deelredacties en eventueel met de schrijvers van de artikelen. Vervolgens gaan de fotoredacteuren op zoek naar beelden en maken een selectie. Wanneer een artikel klaar is, zoekt de chef van de desbetreffende deelredactie samen met de fotoredactie uit deze selectie de foto's die het beste bij het artikel passen. Als het om een klein artikel gaat, kiest de fotoredactie zelf en is er geen overleg nodig. De bijgevoegde tekst bij de foto wordt door de deelredacties verzorgd. De fotoredactie bij *Elsevier* is alleen verantwoordelijk voor het doorgeven van feitelijke informatie bij de foto zoals plaats, datum en onderwerp.

Bij de beeldvorming van de militaire missie in *Elsevier* spelen de volgende aspecten een rol. Ten eerste speelt de geringe beschikbaarheid van sommige foto's van de missie een rol. Ook de formule van het tijdschrift speelt mee in de beeldvorming. Zo bestaat eenderde van *Elsevier* uit illustraties en tweederde uit tekst. Daarnaast heeft het tijdschrift een beleid waarin ligt vastgelegd dat *Elsevier* geen beelden van lijken plaatst. Tot slot beïnvloeden bepaalde invloeden zoals smaak, interesses en achtergrond van onder andere de fotoredacteuren de fotoberichtgeving van *Elsevier*. Deze invloeden worden zoveel mogelijk beperkt door niemand alleen over de fotoberichtgeving te laten beslissen. Door verschillende mensen met verschillende opinies met elkaar te laten overleggen, wordt de keuze van foto's minder persoonlijk en betreft het een wat zakelijkere en objectievere keuze.

Internetsite ministerie van Defensie

De foto's die op de internetsite van Defensie verschijnen, zijn gemaakt door Defensiefotografen in Uruzgan. Hoofd Communicatie in Afghanistan bekijkt alle foto's en bepaalt welke beelden doorgestuurd worden naar Nederland. Hij maakt een eerste selectie. Bij de internetredactie, die uit drie mensen bestaat, komt deze selectie binnen. Aangezien niet alles op de internetsite geplaatst kan worden, kijkt de redactie welke beelden het best bij de nieuwsberichten passen. Deze beelden worden uiteindelijk op de site geplaatst. Bij het selecteren van de foto's wordt niet gelet op de nieuwswaardigheid. De beelden moeten slechts informeren. De internetredactie is niet verantwoordelijk voor de bijgevoegde tekst. De Defensiefotograaf in Uruzgan is verplicht voor het onderschrift zorg te dragen. Het gaat om feitelijke informatie zoals plaats, datum en onderwerp.

Ook de beeldvorming van de militaire missie op de internetsite van Defensie is afhankelijk van een aantal zaken. Defensie heeft bijvoorbeeld bepaalde regels die bepalen welke beelden het publiek te

zien krijgt. Zo laat het ministerie op haar internetsite geen foto's van lichamen, bloed en gruwel zien. Ook brengt ze het vechten niet in beeld. Dergelijke foto's worden uit veiligheidsoverwegingen ook niet beschikbaar gesteld. Daarnaast heeft de functie die het ministerie vervult invloed op de fotoberichtgeving. Defensie ziet zichzelf met haar internetsite niet als een nieuwsredactie. Het ministerie vindt dan ook dat ze niet de plicht heeft om de situatie in Afghanistan objectief in beeld te brengen. Dat is volgens Defensie een taak van de onafhankelijke journalistiek. Ook het waardeoordeel van de adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie beïnvloedt de beeldvorming. Zo is de adjunct-directeur van mening dat de militaire missie een vredesmissie is en geeft hij toe dat Defensie eerder positieve beelden en berichten op de internetsite plaatst dan negatieve.

7.2 Slotwoord

In het theoretisch kader heb ik weergegeven dat media en overheid belangrijke instellingen zijn als het om beeldvorming gaat. Ze spelen een belangrijke rol in het beïnvloeden en sturen van de publieke opinie. Het is dus van groot belang om na te gaan op welke wijze de twee dagbladen, de twee geïllustreerde tijdschriften en het ministerie van Defensie de missie in beeld hebben gebracht.

De vijf Nederlandse media laten over het algemeen voornamelijk het militair/politioneel optreden zien. Foto's met onderwerpen als humanitair optreden, politiek, thuisfront, Islamitisch extremisme en de Afghaanse bevolking komen ook wel voor maar in veel mindere mate. Aangezien de grootste bezigheid van de Nederlandse militairen in Uruzgan militair/politioneel optreden is, is het logisch dat dit onderwerp meer in beelden naar voren komt dan de andere onderwerpen. Tevens laten alle vijf de media eerder negatieve beelden van de missie zien dan positieve beelden. De missie wordt dan ook eerder getoond als een vechtmissie dan als een vredesmissie. Zelfs de teneur van de foto's van Defensie zijn meer negatief dan positief. De internetsite van het ministerie laat in haar beelden echter als enige medium de missie als vredesmissie zien.

Uit de antwoorden op de deelvragen in de vorige paragraaf blijkt dat de wijze waarop de Nederlandse media de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in beeld hebben gebracht in de zomer en het najaar van 2007 afhankelijk is van een aantal factoren. Aangezien de vijf onderzochte media in hun beeldvorming afhankelijk zijn van een aantal aspecten is het dan ook de vraag of ze wel volledig de realiteit weer kunnen geven. Naast aspecten zoals het onderwerp van een artikel, de formule en functie van een medium, de geringe beschikbaarheid van foto's van de missie, wel of geen gebruik maken van beelden van Defensie en wel of geen beschikking hebben over een *unembedded* verslaggever, wordt de fotoberichtgeving van de Nederlandse media ook beïnvloedt door de redacties. De fotograaf, de fotoredacteur en de hoofdredacteur bepalen wat er op welke wijze in een blad komt. Zo hebben fotografen, die voor het beeldmateriaal van de missie zorgen, bepaalde opvattingen en uitgangspunten

die voor een groot deel de inhoud en de strekking van de foto's bepaalt. Een foto is dus altijd een beeld dat iemand heeft gekozen. Deze keuze kan afhankelijk zijn van onder andere smaak, interesses, vooroordelen, normen en opvattingen. Een fotograaf beslist wat hij wel of niet nieuwswaardig vindt en bepaalt in wezen wat het Nederlandse publiek te zien krijgt. Een tweede *gatekeeper* is de fotoredacteur. Werknemers op een fotoredactie maken een selectie van beelden. Ook zij beslissen vanuit onder andere een bepaalde smaak, interesses en vooroordelen wat de Nederlandse burger te zien krijgt van de missie. Zo speelt het waardeoordeel van de chefs fotoredactie van *de Volkskrant* en van *Nieuwe Revu* een grote rol bij de beeldvorming van de militaire missie. Zij zien de missie als oorlog en dus als iets negatiefs. De teneur van de foto's en de teneur van de tekst van de missie zijn in beide media dan ook het meest negatief. Naast het selecteren van beelden, oefenen de fotoredacteurs invloed uit op de fotografen. Soms bepalen zij welk onderwerp een fotograaf moet gaan fotograferen. De hoofdredacteur is de derde *gatekeeper*. Hij beslist uiteindelijk wat er wel en wat er niet geplaatst wordt. Wanneer er bijvoorbeeld bij *De Telegraaf* een discussie gaande is of een foto wel of niet geschikt is om te plaatsen, heeft de hoofdredacteur het laatste woord. Ook de voorkeuren en persoonlijke achtergrond van de hoofdredacteur bepalen de beeldvorming. Fotografen, fotoredacteurs en hoofdredacteurs hebben ieder een eigen achtergrond en maken deel uit van een bepaalde cultuur. De vraag is dus of zij wel objectief kunnen berichten.

Ik ben van mening dat geen enkel medium de missie in Uruzgan volledig en objectief in beeld kan brengen. Er zijn een aantal invloeden die bepalen welk beeld het Nederlandse publiek van de missie in Uruzgan te zien krijgt. Dit betekent echter niet dat de media niet hun uiterste best doen om wel naar objectiviteit te streven. Zo maakt *de Volkskrant* drie keer per jaar budget vrij om journalisten naar het gebied in Afghanistan te sturen en heeft de krant besloten om geen beelden meer van Defensie te gebruiken. Ook *Nieuwe Revu* probeert een zo objectief mogelijk beeld te schetsen door onder andere geen gebruik te maken van Defensiemateriaal. Ik vind dat Karskens nogal kort door de bocht gaat met zijn mening dat de media liever lui zijn dan moe doordat de media alleen journalisten naar Uruzgan sturen die onder de vleugels van Defensie opereren. Het is een gegeven dat het gebied in Afghanistan gevaarlijk is. Ik vind het daarom niet vreemd dat de media voorzichtig zijn in het sturen van hun eigen mensen. Een recent voorbeeld van hoe gevaarlijk het is om journalistiek te bedrijven in een conflictgebied is de omgekomen *RTL* cameraman Stan Storimans.

Karskens is tevens van mening dat het ministerie van Defensie eenzijdige en gekleurde informatie van de missie weergeeft. Op dit punt ben ik het met de oorlogsjournalist eens. Uit mijn onderzoek blijkt dat de internetsite van Defensie in vergelijking met de andere vier media meer positieve beelden van de missie laat zien. Ook geeft de site als enige medium de missie in alle beelden weer als vredesmissie. Defensie geeft echter eerlijk toe dat haar fotoberichtgeving van de militaire missie

positiever is dan de fotoberichtgeving van de twee dagbladen en de twee geïllustreerde tijdschriften. Het ministerie moet dan ook niet gezien worden als onafhankelijk organisatie maar als een organisatie die zichzelf goed op de kaart wil zetten, net als ieder andere onderneming. Vandaar dat Defensie zich op haar sterke kanten richt en de nadruk legt op de positieve zaken. Met de internetsite wil het ministerie slechts informeren. Ze vindt het de taak van de journalistiek om een evenwichtig beeld van de militaire missie te geven. Ik ben van mening dat dit echter lastig is voor media zoals *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu* en *Elsevier* aangezien er bepaalde richtlijnen vanuit Defensie zijn waar de media zich aan dienen te houden wanneer ze Uruzgan bezoeken. Tijdens onder andere de Tweede Wereldoorlog en de oorlog in Indië waren er ook richtlijnen waar de fotoberichtgeving van de oorlog aan moest voldoen en waar journalisten zich aan dienden te houden. Er was sprake van militaire censuur. Of we kunnen spreken over censuur ten tijde van de militaire missie is moeilijk te zeggen. Enerzijds legt Defensie bepaalde regels op waardoor media minder vrij zijn in hun (foto)berichtgeving en kunnen we spreken van censuur. Anderzijds biedt het ministerie de media voldoende mogelijkheden om mee te reizen naar Uruzgan en is er ook nog de mogelijkheid om *unembedded* op pad te gaan. Of er echt sprake is van censuur is denk ik pas na de beëindiging van de missie volledig te beantwoorden. Net als bij de Vietnam-oorlog komt 'de waarheid' pas aan het licht nadat de oorlog is afgelopen.

Ondanks dat de media zo volledig en zo objectief mogelijk de Nederlandse militaire missie in Uruzgan in beeld proberen te brengen, moet het Nederlandse publiek kritisch blijven. Ik vind dat we altijd vraagtekens moeten zetten bij datgene de dagbladen, geïllustreerde tijdschriften en Defensie in beeld brengen. Niet alles wat de media laten zien, moeten we als 'waar' beschouwen. Dit onderzoek bewijst immers dat de Nederlandse media afhankelijk zijn van verschillende factoren die de fotoberichtgeving van de missie beïnvloeden.

Deze thesis laat een klein gedeelte zien van de wijze waarop de Nederlandse militaire missie in Uruzgan door de Nederlandse media worden gerepresenteerd. Mijn resultaten en de conclusies die ik getrokken heb, zijn gebaseerd op gegevens van vijf verschillende media uit een periode van een half jaar tijd. Bepaalde aspecten zijn door deze manier van onderzoeken uitgesloten. Er zijn dan ook verschillende suggesties voor vervolgonderzoek te bedenken. Het zou bijvoorbeeld interessant zijn om te onderzoeken in hoeverre de beeldvorming van de missie in vergelijking met 2007 is veranderd in 2008, na het besluit om de missie met nog twee jaar te verlengen. Wanneer de missie in Uruzgan ten einde is, kan een vergelijking in beeldvorming met het jaar 2007 ook van grote waarde zijn. Misschien zijn de beelden positiever of juist negatiever geworden na beëindiging van de missie en zijn er wellicht beelden verschenen na de missie die gedurende de missie niet zijn gepubliceerd. Bij een vervolgonderzoek zou het peilen van de opinie van het Nederlandse publiek ook interessant zijn. Wat

voor beeld zij heeft van de militaire missie en in hoeverre dit beeld door de media wordt bevestigd, kunnen wellicht boeiende uitkomsten geven. Mijn onderzoek richtte zich op een klein onderdeel: een vergelijking tussen de foto's die de media van de Nederlandse militaire missie in Uruzgan hebben afgebeeld. Verdere resultaten en conclusies zullen uit eventueel vervolgonderzoek moeten komen.

Dankwoord

Velen noemen een thesis een kers op de taart. Ik heb mijn thesis gedurende de afgelopen maanden eerder ervaren als een zure appel waar ik doorheen moest bijten. Enkele tegenslagen en af en toe wat motivatieproblemen zorgden soms voor stressvolle dagen en lange nachten. Hoe je het ook wilt noemen, deze kers of zure appel was nooit tot stond gekomen zonder de hulp van diverse mensen.

Ten eerste wil ik mijn begeleider drs. Louis Zweers bedanken. Zijn enthousiasme tijdens de workshop Fotojournalistiek werkte aanstekelijk. Met plezier en vol goede moed begon ik dan ook aan mijn thesis. Gedurende het traject werd ik behoorlijk vrij gelaten en kon ik zelfstandig werken. Het contact was prettig en leverde altijd weer een goede stimulans op om verder te gaan. Ook ben ik dr. Bernadette Kester erkentelijk dat zij de taak op zich heeft genomen om te fungeren als tweede lezer.

Een woord van dank wil ik tevens richten tot de oorlogsverslaggever Arnold Karskens, kolonel Blacquièrre, adjunct-directeur Voorlichting en Communicatie van het ministerie van Defensie en de chefs fotoredactie van *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu* en *Elsevier*. Ik was erg verheugd dat deze mensen de tijd namen om mij te woord te staan. Hun enthousiasme en interesse hebben mij verrast. Zonder de interviews had mijn thesis niet de diepgang gekregen die het nu heeft.

Daarnaast dank ik mijn familie die mij gedurende de zomer heeft gesteund. Bemoedigende woorden, een knuffel, een lekker maaltijd of een glimlach deden wonderen. Ik dank Judith voor haar kritische op- en aanmerkingen en geduld om telkens weer naar mijn 'thesisperikelen' te luisteren. Ook richt ik een woord van dank tot Simone en Kitty voor de altijd getoonde interesse en lieve woordjes. Tot slot richt ik mij tot Léon. Jij hebt alles van dichtbij meegemaakt en mij altijd gesteund, ongeacht mijn humeur. Je stond altijd voor mij klaar, hielp me zo goed je kon en had enorm veel geduld. Bedankt.

Deze thesis betekent voor mij het einde van een bepaalde periode. Een einde aan het bezoeken van de Erasmus Universiteit, een einde aan een periode studeren en een einde aan het studentenleven. Maar deze thesis staat ook voor een nieuw begin. Na twee afgeronde studies ben ik klaar voor het werkende leven en hoop ik met de opgedane kennis een goede start te maken in het 'grote mensen leven'. Op naar een nieuw begin.

Esther Tersteeg

Utrecht, 30 augustus 2008

Bronvermelding

Boeken

- Asser, S.E., Boom, M.M., Rooseboom, H. 2007. *Een nieuwe kunst: fotografie in de 19^e eeuw: de nationale fotocollectie in het Rijksmuseum, Amsterdam*. Gent: Snoeck-Dacaju.
- Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. en Kalmijn, M. 2000. *Basisboek. Enquêteren en gestructureerd interviewen. Praktische handleiding voor het maken van een vragenlijst en het voorbereiden en afnemen van gestructureerde interviews*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Baarda, F. 1989. *Het oog van de oorlog. Fotografen aan het front*. 's Gravenhage/Amsterdam: SDU Uitgeverij/Uitgeverij Focus.
- Bardoel, J. en Bierhoff, J. 1997. *Media in Nederland. Feiten en structuren*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Bardoel, J., Vos, C., Vree, van, F., en Wijfjes, H. 2002. *Journalistieke cultuur in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Barthes, R. 1984. *Camera Lucia, Reflections on photography*. London: Fontana Paperbacks.
- Barthes, R. 1988. *De lichtende kamer: aantekening over de fotografie*. Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Barthes, R. 1961. *Le message Photographique*, in: *Communications*, 1
- Barthes, R. 1975. *Mythologieën*. Amsterdam: Arbeiderspers.
- Berkowitz, D. 1997. *Social Meanings of News. A Text-reader*. Sage Publications
- Beunders, H.J.G. 1994. *De strijd om het beeld: over de behoefte aan censuur*. 's Gravenhage: VUGA.

- Beunders, H.J.G. 1998. *De verbeelding van de wereld, de wereld van de verbeelding: opstellen*. Amsterdam: Mets.
- Bool, F., Broos, C.H.A. 1979. *Fotografie in Nederland 1920-1940*. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Botman, M. & Hermans, M. 2002. *Burgers in beeld. Beeldvorming naar gender en etniciteit in overheidsbeleid*. Den Haag: E-Quality.
- Carey, J.W. 1989. *Communication as culture. Essays on media and society*. New York: Routledge.
- Evans, H. 1997 (herziene druk). *Pictures on a page. Photo-journalism, graphics and picture editing*. London: Pimlco.
- Goldberg, V. 1991. *The power of photography. How photographs changed our lives*. New York: Abbeville Press.
- Goor, van, F. 1999. *De vergeten fotograaf. Opstellen over de theorie van de fotografie*. Leende: Uitgeverij DAMON.
- Hekking, V., Bool, F. 1995. *De illegale camera 1940-1945: Nederlandse fotografie tijdens de Duitse bezetting*. Naarden: V+K Publishing.
- Karskens, A. 2007. *AK-47. 'Oorlog is goed voor slechte mensen' en 46 andere vlijmscherpe columns van oorlogsverslaggever Arnold Karskens*. Nijmegen: QV Uitgeverij.
- Karskens, A. 2001. *Pleisters op de ogen, pleister op de mond. De geschiedenis van de Nederlandse oorlogsverslaggeving van Heiligerlee tot Kosovo*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Kok, R., Slier, H., Somers, E.L.M. 1993. *Fotografie in bezettingstijd: geschiedenis en beeldvorming*. Zwolle: Waanders.
- Leijerzapf, I.T. 1978. *Fotografie in Nederland 1829-1920*. Den Haag: Staatsuitgeverij.

- Lijndijk, T., Zweers, L. 1987. *Parlementaire fotografie. Van Colijn tot Lubbers*. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Luyendijk, J. 2006. *Het zijn net mensen. Beelden uit het Midden-Oosten*. Amsterdam: Uitgeverij Podium.
- Neuman, W. 2000. *Social Research Methodes. Qualitative and Quantitative Approaches*. London: Allyn and Bacon.
- Oosterbaan, W.M. 2004. *Een leesbare scriptie: gids voor het schrijven van scripties, essays en papers*. Amsterdam: Prometheus.
- Pasterkamp, R. 2007. *Uruzgan. Militair, mens, missie*. Kampen: Uitgeverij Kok.
- Schaafsma, H. *Massamedia en internationale politiek. Een niet geheel vrijblijvende bespiegeling*. Internationale Spectator: jrg 28, nr. 4.
- Servaes, J. & Tonnaer, C. 1992. *De Nieuwsmarkt. Vorm en inhoud van de internationale berichtgeving*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Smelik, A., Buikema, R. en Meyer, M. 1999. *Effectief beeldvormen: theorie, analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen*. Assen: van Gorcum.
- Sontag, S. 2005. *Kijken naar de pijn van anderen*. Zwolle: Druk De Boekentuin.
- Sontag, S. 1994. *Over fotografie* (vertaald uit het Engels door Scheepmaker, H.). Baarn: Diogenes.
- Sterkenburg, van, P. et al. 2006. *Van Dale groot woordenboek hedendaags Nederlands*. Utrecht: Van Dale Lexicografie.
- Taylor, J. 1998. *Body horror. Photojournalism, catastrophe and war*. New York: New York University Press.

- Tennekes, J. 1990. *De onbekende dimensie. Over cultuur, cultuurverschillen en macht.* Apeldoorn & Leuven: Garant.
- Verbiest, A. 1999. *Bij wijze van schrijven: over gender en trefzeker taalgebruik.* Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Vocht, de, A. 2004. *Basishandboek SPSS 12 voor Windows.* Bijleveld Press.
- Vos, C. 2004. *Bewegend verleden. Inleiding in de analyse van films en televisieprogramma's.* Amsterdam: Boom.
- Vries, K, de e.a. 2006. *Schrijfwijzer Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen. Cultuur&Media.* Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Wisman, B. 1994. *Argusogen. Een documentaire over de persfotografie in Nederland.* Amsterdam: Voetnoot.
- Zalinge, van, E. 2007. *Thuisfront Uruzgan. Ervaringen rondom de uitzending naar Afghanistan.* Wormer: Inmerc.
- Zweers, L. 1995. *Agressi II: Operatie Kraai. De vergeten beelden van de tweede politionele actie.* Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Zweers, L. 1999. *Alfred van Sprang, het gezicht van de Koude Oorlog.* Zutphen: Walburg Pers.
- Zweers, L. 1994. *Front Indië. Hugo Wilmar, ooggetuige van een koloniale oorlog.* Zutphen: Walburg Pers.
- Zweers, L. 1998. *Indië voorbij.* Zutphen: Walburg Pers.
- Zweers, L. 1996. *Standplaats in de tropen. Missie, zending en ontwikkelingshulp in beeld.* Zutphen: Walburg Pers.

- Zweers, L. 1997. *Strijd om Deli. Verboden foto's van de eerste politionele actie op Sumatra*. Zutphen: Walburg Pers.
- Zweers, L., Lijendijk, T. 1993. *Foute foto's. De geïllustreerde pers tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Zutphen: Walburg Pers.

Bijdrage

- Beunders, H.J.G. 2000. Oorlogsfotografie: De duistere betekenis van beelden. In: E.O.G. Haitsma Mulier, L.H. Maas, J. Vogel (red.). *Het beeld in de spiegel – fotografische verkenningen – Liber Amicorum voor Piet Blaas*. Hilversum: Verloren, 19-38.
- Bool, F. 1991. Een foto zegt meer dan duizend woorden. In: *Groniek 111*. 23-26.
- Kester, B. 2002. Onder vuur. Het ontstaan van de Nederlandse fotojournalistiek. In: J. Bardoel et al. (red.). *Journalistieke cultuur in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 236-261.
- Mul, J. 1989. Fotografie als metafysica. In: O. van Alphen, H. Visser (red.). *Een woord voor het beeld. Opstellen over fotografie*. Amsterdam: SUA. 68-97.
- Sekula, A. 1989. Over het creëren van betekenis in de fotografie. In: O. van Alphen, H. Visser (red.). *Een woord voor het beeld. Opstellen over fotografie*. Amsterdam: SUA. 117-145.
- Selier, H. 1991. Fotografie en maatschappijgeschiedenis. In: *Groniek 111*. 27-43.
- Tausk, P. 1987. 150 jaar persfotografie; de veranderde opinies van publiek en kritiek. In: E. Meijer, J. Swart (red.). *Het fotografische geheugen. Twaalf kenners over persfotografie*. Amsterdam: Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar. 167-183.
- Tee, E. 1989. Fotografie, nieuwsfotografie. In: O. van Alphen, H. Visser (red.). *Een woord voor het beeld. Opstellen over fotografie*. Amsterdam: SUA. 105-116.

- Vasterman, P. 1997. Lezen naar leefstijl. De vlottende positie van het tijdschrift in de beeldcultuur. In: J. Bardoel, J. Bierhoff (red.). *Media in Nederland. Feiten en structuren*. Groningen: Wolters Noordhoff. 102-120.
- Vries, de, T. 1991. Geschiedschrijving en fotografie. In: *Groniek 111*. 7-22.

Tijdschriftartikel

- Barthes, R. 1982. Rhétorique de l'image. *Skrien* (117), 34-39.
- Zondags lectuur voor het Katholieke Nederlandsche Volk. 1870/1871. Van het oorlogsveld. Schetsen van het slagveld te Sédan. *Katholieke Illustratie* (4), 31.

Krantenartikel

- Hoogstraten, van, Diederik. 16 juli 2008. Afghanistan centraal in campagne VS. *De Volkskrant*:4
- Koelé, Theo. 30 november 2007. Afghanistan-missie tot december 2010. *De Volkskrant*:1
- Müller, Jaus. 2 januari 2008. Bommenwerper wint van roestige kalasjnikov; toch houden Talibaan het nog jaren uit. *NRC.Next*:8.

Scriptie

- Ouwens Nagell, E. 2006. *Onderzoek naar de praktijkervaringen van de Midden-Oosten correspondent en redacteur*. Masterthesis. Erasmus Universiteit Rotterdam. Media & Journalistiek.

Internetbron

- Dutch eyes. 2005. *De kunstgeschiedenis voorbij: naar de emancipatie van fotohistorisch onderzoek in een academisch kader*. <http://www.dutch-eyes.nl/stw/2AMirelleThijsen-Kunstgeschiedenis.pdf>. Geraadpleegd 6 juni 2008.
- Elsevier, 2008. *Over Elsevier* http://www.elsevier.nl/magazine/over_elsevier/asp/index.html. Geraadpleegd 9 juli 2008.

- Engelen, van, M. 2008. *De Pers. Een antwoord op Luyendijk. Het maakbare nieuws 'Iedereen wilde luisteren naar het evangelie van Joris'*.
<http://depers.nl/binnenland/199363/Een-antwoord-op-Luyendijk.html>. Geraadpleegd 6 augustus 2008.
- GfK, 2005. *Het aantal lezers per nummer van tijdschriften*
http://www.gfk.nl/data/publicat/subjects/jaargids/2006/download/19_GfK_lezers%20tijdschriften.pdf. Geraadpleegd 9 juli 2008.
- GroenLinks. 2007. *Kabinet kiest voor uitzichtloze aanpak Afghanistan*
<http://start.groenlinks.nl/kabinet-kiest-voor-uitzichtloze-aanpak-afghanistan>. Geraadpleegd 3 januari 2008.
- HOI. 2007. *Totaal verspreide oplage en bereik dagbladen*
http://www.cebucoco.nl/cms/data/images/16/HOI_Q4_2007_2.doc. Geraadpleegd 9 juli 2008.
- Landeskunde. 2008. *Kranten*
<http://www.ned.univie.ac.at/non/landeskunde/nl/index.htm>. Geraadpleegd 10 juli 2008.
- Ministerie van Defensie. 2007. *Over Afghanistan*
http://www.mindef.nl/missies/afghanistan/over_afghanistan/index.aspx. Geraadpleegd 3 januari 2008.
- Ministerie van Defensie. 2007. *Uruzgan*
<http://www.mindef.nl/missies/afghanistan/uruzgan/index.aspx>. Geraadpleegd 3 januari 2008.
- Nederlands Fotomuseum. 2007. *Rede oratie Frits Gierstberg*
http://www.nederlandsfotomuseum.nl/images/stories/files/oratie_frits_gierstberg.pdf.
Geraadpleegd 22 juli 2008.
- Nederlands Fotomuseum. 2007. *Rotterdam krijgt eerste hoogleraar Fotografie*
<http://www.nederlandsfotomuseum.nl/content/view/149/206/lang,nl/>. Geraadpleegd 22 juli 2008.

- Uruzgan weblog. 2008. *Uruzgan*
http://oruzgan.web-log.nl/uruzgan_weblog/operation_spin_ghar_white_mountain/index.html.
 Geraadpleegd 4 juli 2008.

Lezing

- Karskens, A. *De battlezone als war game*. Studium Generale Rotterdam, 6 mei 2008.

Onderzochte bronnen

- Alle foto's in de periode 1 juni 2007 tot en met 7 december 2007 in *De Telegraaf*, *de Volkskrant*, *Nieuwe Revu*, *Elsevier* en op de internetsite van het ministerie van Defensie.

Interviews

- Interview Blacquièr, J. (2008), 26 augustus te Den Haag
- Interview Buiting, R. (2008), 12 augustus te Amsterdam
- Interview Dalhuijsen, J. (2008), 26 augustus te Amsterdam
- Interview Delden, van, S. (2008), 6 augustus te Amsterdam
- Interview Ek, van, G.J. (2008), 14 augustus te Amsterdam

Anders

- Kester, B.C.M. 2008. Onderzoekseminar Beeldvorming & Media. *Collegaantekeningen* (sheets). Master Media & Journalistiek, Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Zweers, L. 2007. Research Workshop Fotojournalistiek. *Analysemodel persfoto's en collegaantekeningen*. Master Media & Journalistiek, Erasmus Universiteit Rotterdam.

